UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK LEIDEN
00980636
1861
E14

DE NEDERLANDERS

OP DE

WEST-INDISCHE EILANDEN,

DOOR

J. H. J. HAMELBERG.

Westindjen Kan sijn Nederlands groot gewin.
Verklevnt 'svijands Macht brengt silver-platen in.

MINISTERIE VAN KOLONIEN

BIBLIOTHEEK
7493
DEPARTEMENT VAN KOLONIEN

BIJDRAGE

TOT DE JAARVERSLAGEN VAN HET

Geschied-, Taal-, Land- en Volkenkundig Genootschap der Nederlandsche Antillen,

Gevestigd te Willemstad, op Curaçao.

GEDRUKT EN UITGEGEVEN BIJ J. H. DE BUSSY. — AMSTERDAM 1901.

9029/63

Eerbiedig opgedragen aan den HoogEdelGestrengen Heer J. T. CREMER, *Oud-Minister van Koloniën, door den schrijver.*

I.

De benedenwindsche Eilanden

CURAÇAO, BONAIRE, ARUBA.

UNIV.
LEIDEN
BIBL.

VOORBERICHT.

Gedurende mijn verblijf met verlof in Nederland mocht mij de eer te beurt vallen door Zijne Excellentie den Minister van Koloniën, in het belang der publicatie in de jaarverslagen van het Geschied-, Taal-, Land- en Volkenkundig Genootschap op Curaçao, belast te worden met een onderzoek van de bronnen in het rijksarchief te 's Gravenhage, rakende de geschiedenis en ontwikkeling der Nederlandsche Antillen [1]).

De tot nu verschenen geschiedenissen van de kolonie Curaçao bepalen zich voornamelijk tot het hoofdeiland der kolonie. Slechts met een enkel woord wordt in die werken terloops gewag gemaakt van de eilanden St. Eustatius, Saba en St. Martin en van de overige, eenmaal door Nederlanders gekoloniseerde Antillen wordt in het geheel niet gerept. Als een onderdeel der Vaderlandsche geschiedenis kan een vermelding van hetgeen door Nederlanders op de West-Indische eilanden werd verricht, echter niet van belang zijn ontbloot, en ik heb dan ook gemeend mijn onderzoek uit te moeten strekken niet alleen tot die West-Indische eilanden, welke nog tegenwoordig in het bezit der Hollanders zijn, doch tot alle, welke door Nederlanders werden gekoloniseerd en korter of langer tijd in hun bezit zijn geweest.

[1]) Ministeriëele beschikking van 26 Januari 1901, Lett. B, No. 1.

Dit onderzoek heeft geleid tot de ontdekking van vele feiten, die ik nergens vond geboekstaafd en het bewees mij tevens de onvolledigheid en onbetrouwbaarheid van de meest bekende werken over Curaçao. Daarom heb ik er niet af kunnen zijn bij vele van de door mij behandelde zaken — vooral waar het betrof de eerste jaren na de inbezitneming van Curaçao — te verwijzen naar de oorspronkelijke bronnen, waaruit door mij werd geput, en den inhoud daarvan in de meeste gevallen woordelijk aan te halen. Het gedurig vermelden van die bronnen en aanhalingen in den tekst zou deze echter zeer langdradig hebben gemaakt, waarom ik er de voorkeur aan heb gegeven de extracten uit de archieven en uit de door mij geraadpleegde boekwerken in een afzonderlijk deel te plaatsen, met verwijzing daarnaar door nummers in den tekst.

Ik heb gemeend mijn onderzoek hoofdzakelijk te moeten bepalen tot de archieven der West-Indische Compagnie. De beschrijving van de lotgevallen der eilanden sedert het te niet gaan van die Compagnie (1791) tot de restitutie door de Engelschen in 1816 zal ik daarom slechts in korte trekken behandelen en verder zwijgen over hetgeen na dat jaar is geschied. Het onpartijdig schrijven van de geschiedenis van zaken, waarin personen waren betrokken, met wier onmiddellijke nakomelingen men bevriend is, levert groote moeielijkheden op. Dwalen is menschelijk en zelfs het degelijkste onderzoek zou in enkele gevallen een verkeerd licht kunnen werpen op zaken en personen, hetgeen in onze kleine Curaçaosche maatschappij slechts tot onaangename verwikkelingen aanleiding zou kunnen geven. De beschrijving van de hedendaagsche geschiedenis der kolonie zij dus overgelaten aan den historicus van lateren tijd, die daarvoor in de op Curaçao, op St. Eustatius en op St. Martin berustende archieven voldoende bronnen zal kunnen raadplegen.

Het bleek mij gedurende mijn onderzoek al ras, dat het noodig zou zijn de geschiedenis der benedenwindsche eilanden te scheiden van die der bovenwindsche en die der overige door

de Nederlanders eenmaal bezeten eilanden. Die geschiedenissen toch loopen zóozeer uiteen en de omstandigheden, waarin de eilanden verkeerden, verschilden zóozeer van elkaar, dat het mij, zonder van den hak op den tak te springen, niet mogelijk was daarvan één geheel te vormen. Daarom verdeelde ik het resultaat van mijn onderzoek in drieën en heb successievelijk behandeld: I, de benedenwindsche eilanden; II, de bovenwindsche eilanden, en III, de eilanden Tobago, St. Croix en Tortola. Dat eenige algemeene beschouwingen, in het eerste gedeelte dezer geschiedenis vervat, echter van toepassing zijn op *alle* eilanden, spreekt wel van zelf.

Met het oog op het doel, waartoe mij de opdracht van Zijne Excellentie werd gegeven, heb ik begrepen voornamelijk te moeten schrijven voor de ingezetenen der kolonie. Men zal daarom in deze geschiedenis wellicht hier en daar zaken en opgaven vinden, die voor den vreemdeling weinig aantrekkelijks bevatten, doch wier vermelding m. i., ter voldoening aan de weetgierigheid van de ingezetenen der kolonie, niet achterwege mocht blijven.

Ten slotte moet ik er hier op wijzen, dat de archieven der oude West-Indische Compagnie zeer incompleet zijn, zoodat voor het tijdvak 1634—1674 betrekkelijk van slechts weinige oorspronkelijke documenten is gebruik gemaakt kunnen worden.

Den Haag, Augustus 1901. J. H. J. Hamelberg.

De Nederlanders op de West-Indische Eilanden.

I.

CURAÇAO, BONAIRE, ARUBA.

Reeds lang vóor zich de eerste West-Indische Compagnie vormde, had men zich in de Vereenigde Nederlanden toegelegd op den handel met West-Indië, en reeds in 1597 en volgende jaren hadden zich daartoe kleine societeiten gevormd te Amsterdam, Enkhuijzen en Rotterdam [1]). Men was in het midden van den tachtigjarigen oorlog en bij de uitrusting van schepen naar West-Indië had men wel voornamelijk de kaapvaart op de met rijke ladingen van daar naar huis keerende Spaansche schepen op het oog, doch men begreep tevens dat, door het aanknoopen van handelsbetrekkingen met de Amerikaansche kolonies den vijand veel afbreuk kon worden gedaan, daar het bovenal de voordeelen van den alleenhandel in West-Indische producten waren, die Spanje in staat stelden den kostbaren oorlog met de Republiek te blijven voeren. Daarbij kwam nog dat de aanvoer van zout uit Portugal den Hollanders door den oorlog zoo goed als onmogelijk werd gemaakt, waarom men trachtte dat onmisbaar artikel nu uit West-Indië te verkrijgen. Bonaire en St. Martin waren den Hollanders bekend als in het bezit van goede zoutpannen, doch voornamelijk was

[1]) Geschiedenis der koloniale politiek van de Republiek der Vereenigde Nederlanden, door Mr. O. van Rees. Utrecht, Kemink & Zoon, 1868, blz. 75.

het Punta de Arraya [1]), dat het meeste zout opleverde. Nu was wel alle handel op de Spaansche kolonies den Hollanders ontzegd, doch van hen konden hoogere prijzen worden bedongen dan van de Spanjaarden, aan wie de West-Indische producten tegen vastgestelde prijzen moesten worden geleverd, en zoo werd die handel door de Spaansche koloniers zelf oogluikend toegelaten (2). Echter leverde deze, zoowel als de kaapvaart, voor enkele reeders en kooplieden groote bezwaren op, daar het hun veelal onmogelijk was hun schepen even goed te bewapenen en te bemannen als de talrijke oorlogsschepen, die Spanje in zijn Amerikaansche kolonies onderhield, en men het slechts zelden zóo kon regelen, dat eenige schepen te zamen konden uitloopen of te zamen de terugreis konden aanvaarden, teneinde elkander zoo noodig bij te staan. Men zag dan ook in, dat slechts een machtige vereeniging van kapitalisten en kooplieden die kaapvaart en dien handel op afdoende wijze zou kunnen voeren, en zoo werd tot de oprichting van zulk een vereeniging besloten. Ter aanmoediging van deelneming daarin moest echter — wegens het gevaarvolle der onderneming — de kans op het behalen van groote voordeelen open staan en die zouden het best kunnen worden verkregen door een privilegie op het bevaren van de plaatsen, waarheen de vereeniging haar schepen zou zenden. Zulk privilegie konden echter alleen de Staten-Generaal verleenen en moesten daartoe een „octrooi" geven, dat dan ook van hen werd verzocht. Zóo onstond de West-Indische Compagnie, aan welke de Staten bij resolutie van den 3^{en} Juni 1621 het uitsluitend recht toekenden om te bevaren en handel te drijven op de landen van Afrika, gelegen ten zuiden van den kreeftskeerkring tot de Kaap De Goede Hoop, die van Noord- en Zuid-Amerika, van de zuidelijke punt van New-Foundland af, en verder op alle kusten en eilanden, gelegen ten oosten van den meridiaan van de Kaap De Goede

[1]) In oude Nederlandsche werken en archieven heet deze plaats veelal „Punta del Rey" of ook „Punta de Ré" (1).

Hoop tot den meridiaan van Nieuw-Guinea [1]). Bij het verleenen van dit octrooi stelden de Staten voor de Compagnie tevens een reglement vast, waarvan een beknopt overzicht — als onmisbaar tot een goed begrip van enkele der volgende mededeelingen — hier een plaats vinde.

De Compagnie bestond uit vijf „Kamers", die van Amsterdam, Zeeland (Middelburg), Op de Maze (Rotterdam), het Noorderkwartier (Hoorn, Enkhuizen, Medemblik) en Friesland, Stad en Landen (Groningen) [2]), waarvan die van Amsterdam in de societeit deel nam voor $\frac{4}{9}$ part, die van Zeeland voor $\frac{2}{9}$ en elk der overige voor $\frac{1}{9}$. Deze Kamers voerden elk haar eigen beheer onder zoogenaamde „Bewindhebbers" en waren van elkander onafhankelijk, in zooverre het niet betrof de besluiten van de gezamenlijke Kamers. Tot het nemen van deze besluiten werden, zoo dikwijls het noodig mocht zijn, vergaderingen belegd, waarheen Amsterdam 8 bewindhebbers afvaardigde, Zeeland 4 en elk der overige Kamers 2, terwijl de Staten Generaal er één hunner leden als „gecommitteerde" aan toevoegden. Naar het aantal harer leden werd deze vergadering genoemd „de Vergaderinge der Negenthiene", kortweg meestal aangeduid als „de XIX". Zij schreef voor, welke uitrustingen jaarlijks door elke Kamer zouden worden gedaan en besliste over alle zaken, die regeling behoefden, waartoe elke Kamer voorstellen kon doen, welke aan alle Kamers werden medegedeeld en uitmaakten de zoogenaamde „Poincten van Beschrijvinge" [3]). In zaken van oorlog behoefde de XIX echter de goedkeuring van de Staten Generaal en tevens had zij de vrijheid ook andere aan haar voorgedragen zaken aan de eind-

[1]) In het oorspronkelijk octrooi werd de vaart op Punta de Arraya uitgezonderd, doch deze bepaling werd bij resolutie van 10 Juni 1622 weer ingetrokken.

[2]) In het in 1674 verleende octrooi heette deze Kamer alleen „van Stad en Landen".

[3]) Later werden zij „Poincten van deliberatie" genoemd.

beslissing der Staten over te laten. Zij vergaderde zes jaar lang te Amsterdam, daarna gedurende twee jaar te Middelburg, dan weer voor zes jaar te Amsterdam en zoo vervolgens. Naar gelang zij te Middelburg of te Amsterdam vergaderde, had de Kamer van Zeeland of die van laatstgenoemde stad het praesidium over de gezamenlijke Kamers, welke zich in alle zaken van algemeen belang of die door de XIX moesten worden beslist, ten eersten tot die zoogenaamde „Praesidale Kamer" moesten wenden.

De bewindhebbers werden gekozen uit de „hoofdparticipanten". Dit waren, voor wat de Kamer Amsterdam betrof, aandeelhouders tot een bedrag van minstens *f* 6000.—, en, voor de overige Kamers, participanten voor minstens *f* 4000.—. Deze hoofdparticipanten maakten voor elke vacature van bewindhebber een drietal op, waaruit een keus werd gedaan door de Staten der provincie of de regeering der stad, waarin de betrokken Kamer was gevestigd, volgens de bepalingen te dezen opzichte door elke Kamer vast te stellen. De Amsterdamsche Kamer had 20 van zulke bewindhebbers, die van Zeeland 12 en elke andere 14. Zij hadden zitting voor den tijd van zes jaren en mochten geen handel drijven op de landen, binnen de limieten van het octrooi gelegen, noch aan de Compagnie iets leveren of van haar koopen, voor welke beperking in hun handel zij vergoeding vonden in het hun toegekend één percent van de waarde van alle uitgaande en inkomende goederen [1]).

Der Compagnie was bij artikel 2 van hare statuten het recht toegekend om in naam der Staten Generaal binnen hare limieten „te maecken contracten, verbintenissen ende alliancien met de princen ende naturellen van de landen daerinne begrepen, mitsgaders aldaar eenighe fortressen ende verseeckertheden (te) bouwen, gouverneurs, volck van oorloghe ende officiers van

---

[1]) Behalve van goud en zilver, waarvan zij slechts $^1/_2$ % kregen.

justitie, ende tot andere nootelijcke diensten tot conservatie vande plaetsen, onderhoudinge van goede ordre, politie ende justitie, eensamentlijck tot voorderinge van de neeringe te stellen, deporteren ende afstellen, en voorts populatie van vruchtbare ende onbewoonde quartieren moghen bevorderen". Van het ten deze verrichte moest de Compagnie aan de Staten Generaal mededeeling doen, doch hunne goedkeuring werd alleen gevorderd op de keus van een Gouverneur-Generaal over de onder de Compagnie gehoorende landen [1]). Alle dienaren der Compagnie, de zoogenaamde „bediendens", moesten echter den eed van gehoorzaamheid en trouw doen aan de Staten, terwijl van het scheeps- en krijgsvolk die eed ook nog werd gevergd aan den Prins van Oranje, als admiraal en generaal der Vereenigde Provinciën.

Tot ondersteuning van de Compagnie werd haar een subsidie toegekend van „thien hondert duysent guldens", in vijf jaar te betalen, terwijl haar nog verder, „ingeval van sware lasten van oorloge", zooveel meer subsidie werd beloofd, „als den staat vande Landen sal mogen lijden". [2]) Bovendien zou zij genieten vrijdom van alle tollen en, voor den tijd van acht jaar, van alle in- en uitgaande rechten, terwijl ter bescherming van hare schepen in tijden van buitenlandsche oorlogen, de Staat 16 oorlogsschepen en 4 jachten zou uitrusten (van respectievelijk minstens 150 en 40 last elk), aan welke vloot de Compagnie een gelijk getal schepen zou toevoegen.

Het kan zeker niet worden ontkend dat de op deze grondslagen gevestigde Compagnie veel heeft bijgedragen tot afbreuk van den erfvijand en tot bevordering van de materiëele wel-

---

[1]) Meermalen echter vroeg de Compagnie van de Staten Generaal commissie's voor mindere ambtenaren, hetgeen waarschijnlijk geschiedde, om aan de houders van zulke commissie's meer gezag of geloofwaardigheid te verzekeren.

[2]) Art. 41 van het octrooi.

vaart der ingezetenen van de Vereenigde Nederlanden (3). Haar eigen financiën echter waren bij het ten einde loopen van de laatste vernieuwing van haar octrooi [1]) op 30 September 1674 in zulken slechten staat, dat de aandeelhouders van verdere verlenging afzagen en op liquidatie der maatschappij aandrongen. Terstond echter waren er weer ondernemende kooplieden te vinden, die zich tot het vormen van een nieuwe societeit bereid verklaarden en daarvoor andermaal octrooi van de Staten vroegen. Bij resolutie van den 20^{en} September 1674 werd hun dit verleend en daarmee was de tweede West-Indische Compagnie in het leven geroepen, die wel is waar in de bezittingen der oude Compagnie trad en ook haar schepen en andere goederen tegen door aangestelde schatters bepaalde waarden overnam, doch waaromtrent de Staten overigens in art. 1 van het verleend octrooi verklaarden: „die Wij niet verstaen met de oude en nu gedissolveerde West-Indische Compagnie eenige gemeenschap te hebben".

De rechten aan de nieuwe Compagnie toegekend waren niet zoo uitgebreid als die, aan de oude Compagnie verleend. De in het eerste octrooi genoemde landen werden nu verdeeld in twee klassen. Tot de eerste klasse behoorden die landen, welke feitelijk door de oude Compagnie bezet waren, waaronder Curaçao, Bonaire en Aruba vielen. Onder de tweede klasse werden begrepen alle andere in het octrooi van 1621 genoemde kusten en landen, waartoe ook St. Eustatius, Saba en St. Martin en alle andere Caraïebische eilanden behoorden. Het uitsluitend recht om handel te drijven bezat de nieuwe Compagnie alleen op de plaatsen der eerste klasse; die der tweede klasse mochten door alle Nederlandsche schepen worden bevaren tegen betaling van de bij het octrooi aan de Compagnie toegekende rechten.

Het getal bewindhebbers werd bij dit nieuw octrooi verminderd en bepaald: voor Amsterdam op 10, voor Zeeland op 6,

---

[1]) Oorspronkelijk was het slechts verleend voor 24 jaar.

voor Op de Maze op 7 en voor de twee overige Kamers op zooveel als zij er onder de oude Compagnie hadden gehad of als zij zouden goed vinden aan te stellen, allen voor hun leven te benoemen. De vergadering der XIX werd vervangen door de vergadering „der Thienen", waartoe Amsterdam 4, Zeeland 2 en elk der overige Kamers 1 bewindhebber afvaardigden, terwijl de 10e persoon door de Staten Generaal werd aangewezen. Het aandeel der hoofdparticipanten werd voor Amsterdam gebracht op *f* 4200.— en voor elk der overige Kamers op *f* 2800.—, terwijl deze hoofdparticipanten nu meer aandeel kregen in het bestuur der Kamers en de aanstelling van de bediendens. Aan de bewindhebbers werd, in plaats van 1 % van de waarde van alle inkomende en uitgaande goederen, toegekend 10 % van de zuivere winst [1]), over de Kamers te verdeelen naar reden van hare deelneming, die dezelfde bleef als in 1621 was bepaald. Voor het overige bleven de bepalingen van het eerste octrooi in hoofdzaak bestaan.

Het octrooi der nieuwe Compagnie werd verleend „voor de loopende eeuw", en „dus" — zoo vermeldt de considerans — „tot den jare seventien honderd incluys". Den 30en November 1700 en den 8en Augustus 1730 werd het telkens voor dertig jaar verlengd, den 31en December 1760 voor één jaar en den 31en December 1761 nogmaals voor 30 jaar, waarna het met het einde van het jaar 1791 verviel en alle door de Compagnie bezeten landen en sterkten overgingen aan den Staat.

Bij de verlengingen van de octrooien der beide Compagnieën waren intusschen hare rechten hoe langer hoe meer beperkt. Meer en meer hadden de Staten er naar gestreefd te komen tot den vrijen handel. Eerst werd de vaart op de Caraïebische eilanden open gesteld, daarna die op Nieuw Nederland en verdere kusten van Noord-Amerika, en eindelijk ook die op Afrika, eerst met uitzondering van de 60 mijlen kust tusschen

---

[1]) In geen geval echter meer dan *f* 60.000.—.

kaap Appolonia en Rio de la Volta, waar de Compagnie haar eigen „factorijen" had, doch later ook zonder die uitzondering. Wel werden aan de Compagnie rechten toegekend, te heffen van schepen, die in haar limieten voeren, doch op het einde van 1791 was er van het oorspronkelijk „uitsluitend recht" weinig meer over.

Na dit beknopt overzicht der oprichting en samenstelling van de West-Indische Compagnieën overgaande tot het verhalen van de lotgevallen dier societeiten op de West-Indische eilanden, moet ik reeds terstond den lezer teleurstellen en hem mededeelen, dat het begin dier geschiedenis slechts voor een klein gedeelte op officieële gegevens berust. Zooals ik reeds in de voorrede van dit werk zeide, zijn de archieven der eerste West-Indische Compagnie zeer onvolledig en in het bijzonder betreft dit die uit de eerste twintig jaren van haar bestaan (4). Echter zijn er over de eerste Nederlandsche expeditie naar de benedenwindsche eilanden nog zeer betrouwbare beschrijvingen in wezen, opgenomen in de in 1630 en 1644 verschenen werken van *J. de Laet* [1]). Als bewindhebber der Compagnie kon hij beschikken over de beste gegevens en, zelf een tocht naar West-Indië hebbende gedaan, was hij in staat de hem ten dienste staande rapporten aan eigen ervaring te toetsen. In de nog bestaande, officieële bescheiden der Compagnie vindt men niets, dat strijdt met hetgeen hij vermeldt, integendeel — zijn verhalen worden door die bescheiden meermalen bevestigd, waarom ik vermeen niet beter te kunnen doen dan *de Laet*

[1]) 1°. Nieuvve Wereldt ofte Beschrijvinghe van West-Indien, door Johannes de Laet, 2e druck. Tot Leyden, bij de Elzeviers. A°. 1630.
2°. Historie ofte Jaerlijck Verhael vande verrichtinghen der Geoctroyeerde West Indische Compagnie, zedert haer Begin, tot het eynde van 't jaer sesthien-hondert ses-en-dertich; Beschreven door Johannes de Laet, Bewinthebber der selver Compagnie. Tot Leyden, by Bonaventura ende Abraham Elsevier, Anno 1644.

op den voet te volgen en, waar mogelijk, zijn verhalen aan te vullen met de weinige officiëele gegevens, die ik heb kunnen machtig worden.

De eerste door de Laet geboekte tocht van Nederlanders naar onze tegenwoordige benedenwindsche eilanden is die van eenige zouthalers van Punta de Arraya naar Bonaire in het jaar 1623, die daar eenig verfhout kapten en nog hetzelfde jaar gevolgd werden door eenige Compagnie's schepen, „die daer mede roodt houdt af brachten" [1]).

Daarop volgde de tocht van *Boudewijn Hendricksz*, burgermeester van Edam, die reeds te voren als generaal over de troepen van admiraal *Andries Veron* had deelgenomen aan de expeditie naar Bahia de todos los Santos in Brazilië (1624) [2]) en in October 1625 te vergeefs had getracht het eiland Porto Rico te veroveren [3]). Van dat eiland kwam hij den 10^{en} Februari 1626 aan op Bonaire, waar hij den volgenden dag eenig volk aan land zette, dat „wel hondert soo schapen als lammeren bequam, behalven de ghenen die zij aen landt slachten en aeten". De vlootvoogd bracht hier Paschen door, zond daarna nogmaals eenige troepen aan land, die „een groote stapel ghehackt hout, ontrent anderhalf uyre van 't strandt" vonden en wederom een honderdtal schapen buit maakten, terwijl ook nog eenig langs het strand groeiend pokhout werd gekapt. Na dit te hebben ingescheept, zette de admiraal 11 op zijn tocht gevangen genomen Spanjaarden en Portugeezen aan wal en vertrok den 17^{en} April weer van het eiland [4]).

Een jaar later — juist op denzelfden dag — liepen admiraal *Hendrik Jacobsz Lucifer*, de vice-admiraal *Jan Pietersz* en

[1]) De Laet, Nieuvve Wereldt enz., blz. 618.

[2]) De Laet, Historie ofte Jaerlijck Verhael enz., blz. 23. (De hierna volgende aanhalingen uit de Laet's werken zijn alle uit „Historie ofte Jaerlijck Verhael", enz).

[3]) Zie vierde jaarverslag, blz. 94 en blz. 100.

[4]) De Laet, blz. 78.

kapitein *Gelijn van Stapels* met de Ter Vere, de Leeuwinne en de Vliegende Draeck langs Curaçao en Aruba, doch onze geschiedschrijver vermeldt niet, dat een dezer eilanden werd aangedaan [1]).

Den 2^en^ Mei 1627 werden deze schepen gevolgd door de kapiteins *Dirck Simonsz van Uijtgeest*, *Jochem Gijssen* en *Jan Reyersz Swart* met de jachten de Otter, de Kater en de Bruyn-Visch, die een landing op Aruba voorhadden, doch daarvan afzagen, toen zij „aen landt eenich volck te paerde" gewaar werden [2]).

Beter succes had men het volgend jaar op Bonaire, waar de vice-admiraal *Joost van Trappen*, gezegd *Banckert*, den 8^en^ Januari ten anker kwam en tot den 24^en^ dier maand zijn volk bezig hield met het kappen van verfhout, waarvan „ontrent twintich last", zooveel als het schip bergen kon, werd ingenomen en den 26^en^ de reis vervolgd [3]).

Den 14^en^ Mei 1629 zeilden de admiraal *Jansz Pater* en de vice-admiraal *Marten Thijssen* met hun eskader langs Bonaire, Curaçao en Aruba, zonder ergens aan land te gaan. [4]) Doch den 20^en^ Januari 1630 werd eerstgenoemd eiland wederom door de Hollanders bezocht, ditmaal onder admiraal *Pieter Adriaansz*, die den volgenden dag het door de Spanjaarden op het eiland gesticht dorp bezocht en het geheel verlaten vond. Op den tocht daarheen dwaalden twee van zijn schippers van de troepen af; één hunner werd door de Spanjaarden „doot gheslagen" en de ander zwaar gewond, waarom de admiraal alle woonhuizen op het eiland in brand liet steken en „destrueren". Op hun terugtocht van dit vernielingswerk werden de troepen gevolgd door de Spanjaarden en de „ingheborene" van het eiland, doch deze — „niet sterck ghenoech wesende ofte niet

---

[1]) De Laet, blz. 111.
[2]) „ „ „ 116.
[3]) „ „ „ 152.
[4]) „ „ „ 158.

dervende onse troupen attaqueren" — bepaalden zich er toe het hooge gras, waar de troepen doorheen moesten trekken, in brand te steken, „verhopende de onse te versmooren". Dan, deze namen hun weg door het bosch, leden in 't geheel geen schade en vertrokken den 24^{en} weer van daar. [1])

Vier jaar lang hooren wij nu niets meer van eenige tochten der Hollanders naar de benedenwindsche eilanden, doch wij mogen wel met *de Laet* aannemen, dat de bewindhebbers der Compagnie intusschen deze eilanden niet uit het oog verloren en er nog geen werk van hadden gemaakt ze in bezit te nemen, omdat zij „noijt volkomen onderrichtinge konnen bekommen van de ware ghestalte er van". In het begin van het jaar 1634 bood echter een zekere *Jan Jansz Otzen* zijn diensten aan, die als gevangene der Spanjaarden eenigen tijd op Curaçao had vertoefd en, naar zijn voorgeven, „alle de ghestalten van 't selve ende de haven wel hadde deur-sien". Men was toen ter tijd ook juist bezig met het voorbereiden van de uitrusting van een groote vloot en een aanzienlijke krijgsmacht voor Brazilië, waarvoor men op een subsidie van de Staten Generaal rekende (**5**), en zoo bood zich een geschikte gelegenheid aan, om van de diensten van *Otzen* gebruik te maken, temeer daar zich toen ook juist in het vaderland bevonden *Johannes van Walbeeck* (**6**) en *Pierre le Grand* (**7**), die beiden reeds in Brazilië hadden gediend en van wier kunde en geschiktheid als leiders eener expeditie men overtuigd was. De Kamer Amsterdam liet dan ook nu geen gras groeien over de zaak en gaf in het 5^{e} artikel van de „Poincten van Beschrijvinge" aan de XIX in overweging: „het bemachtigen van het eijlant Curaçao, om te hebben een bequaeme plaetse, daer men sout, hout ende anders mocht becomen, ende vande selve plaetse den viant in West Indië te infesteren".

In de vergadering van den 16^{en} April 1634 brachten de

---

[1]) De Laet, blz. 214.

daartoe benoemde commissarissen rapport uit over dit voorstel, keurden het goed en droegen voor, dat tot het beoogde doel zouden worden gebruikt het schip Groot Hoorn van het Noorderkwartier, dat in zeeland zeilklaar lag, twee wel bezeilde jachten, door de Kamer van Amsterdam uit te rusten, benevens twee groote „Biscayse chaloepen" voor de Groot Hoorn, door de Kamer Zeeland te leveren. Genoemd schip zou met 80 en elk der jachten met 50 matrozen bemand en de gezamenlijke schepen voorts voorzien worden met 225 soldaten en de noodige vivres voor minstens negen maanden voor het bootsvolk en nog voor vier maanden langer voor het krijgsvolk, terwijl de kosten van deze uitrusting door de Kamers pro rato zouden worden gedragen.

De XIX vereenigde zich met dit voorstel van de commissarissen en — in voldoening aan het gevoelen dezer laatsten, „om een cloeck ende vrom man" met de directie van het te veroveren eiland te belasten, „opdat de inwonende wilden onder onse gehoorsaemheyt mogen werden gehouden ende door het soet tractement tot onsen dienst bewoogen werden", droegen zij *Johannes van Walbeeck* aan de Staten voor als directeur, terwijl *Pierre le Grand* werd voorgesteld als commandeur [1]) over de in te schepen troepen (**9**).

Bij resolutie van 24 April 1634 hechtten de Staten Generaal hunne goedkeuring aan deze voordrachten en voorzagen *van Walbeeck* en *le Grand* van behoorlijke commissie's (**10, 11**), terwijl hun ook nog uitvoerige instructies van de XIX werden meegegeven (**9**).

Ofschoon *Teenstra* een gedeelte van het reisverslag van *van Walbeeck* aanhaalt [2]) en het ook vrij zeker is, dat dit heeft bestaan (**12**), is het thans niet meer te vinden. Gelukkig echter is *de Laet* zeer uitvoerig in zijn beschrijving van deze eerste

---

1) Hij wordt soms genoemd „sergeant-majoor". Toenmaals duidde deze titel echter een hoofdofficier aan (**8**).

2) Teenstra, deel I, blz. 15.

expeditie naar Curaçao en voor de bijzonderheden daarvan zal ik hem dus weer naschrijven. [1])

In het begin der maand Mei 1634 in zee geloopen, kreeg het eskader [2]) den 23 Juni 1634 Barbados in zicht en liet den volgenden dag het anker vallen op de ree van het eiland St. Vincent, [3]) waar men zich ververschte **(13)** en, volgens de meegegeven instructies der XIX, het Jacht de Brack werd vooruitgezonden (28 Juni) naar het vaste land van Venezuela, toen ter tijd „de Custe van Caraques" genaamd naar het dorp van dien naam, dat daar lag **(14)**.

Den 29sten Juni vervolgden de overige schepen hunne reis, zagen na twee dagen Isla Blanca, zetten van daar koers naar Tortugas en zoo verder langs de Roques- en Aves-eilanden, tot zij bij zonsondergang van den 3n Juli voor Bonaire het anker lieten vallen, waar zich nog dienzelfden avond het jacht de Brack bij hen voegde, en rapport uitbracht, dat het op de ree van Carácas tien schepen had geteld, doch die niet had kunnen verkennen. Na te vergeefs te hebben getracht op het eiland eenige gevangenen te maken, teneinde van hen iets naders omtrent Curaçao te vernemen, regelde *van Walbeeck* de orde van aanval op Curaçao, begaf zich met *le Grand* en *Otzen* aan boord van het jacht de Brack, dat alle schepen vooruit zou zeilen, en liet nog dienzelfden nacht weer het anker lichten.

Hoewel men zeer weinig zeil voerde en eerst na middernacht van Bonaire was vertrokken, bevond men zich bij het aanbreken van den morgen reeds bij Klein-Curaçao, van waar

---

[1]) De Laet, blz. 430 vlg.

[2]) Het bestond uit: het schip Groot Hoorn (groot 350 lasten en gemonteerd met 20 metalen en 16 ijzeren stukken), de jachten de Eenhoorn (groot 80 lasten en gemonteerd met 10 ijzeren en 6 steenen stukken) en de Brack (groot 30 lasten en gemonteerd met 6 ijzeren en 2 steenen stukken), benevens de fluit Engel Gabriël (victualie-schip; groot 160 lasten en gemonteerd met 14 ijzeren en 8 steenen stukken).

[3]) Niet — zooals Simons vermeldt aan de *Kaap* St. Vincent, die in Portugal ligt.

naar de kust van Curaçao werd overgestoken en „met kleyn zeyl" dicht langs den wal gehouden, „niet boven een pistoolscheut daer van blijvende om 't landt beter te verkennen."

Zoo de kust langs varende, zag men na eenigen tijd aan een baai een groot kruis op den wal staan, „dat de guide twijffelde dit de haven te wesen", waarom de schepen zich wat verder van den wal verwijderden om overstag te kunnen gaan en die baai te kunnen binnenloopen. Dan, toen men op het kruis koers zette, dreef de stroom, die steeds op de zuidkust van het eiland staat en die dien dag zeer sterk liep, de schepen voorbij den ingang van de baai. Daar de gids er echter niet zeker van was, of deze baai wel werkelijk de haven was geweest, zeilde men nog een tijd lang langs de kust voort, doch vond geen ankergrond meer en moest dus wel tot de conclusie komen, dat men de haven was voorbij gezeild. Te vergeefs trachtten de schepen nu weer op te werken. De stroom dreef hen al verder en verder af, zoodat besloten werd het eiland om te zeilen, een oversteek te maken naar het noorden en dan weer koers te zetten naar Bonaire. [1])

Na een zeer stormachtige reis kreeg men den 19^{den} Juli San Domingo in zicht en den volgenden dag het eiland Mona, van waar werd overgestoken naar het zuiden. Den 25sten was men weer bij de Aves-eilanden en kwam den volgenden dag andermaal op de ree van Bonaire ten anker.

Op nieuw werd hier de aanval op Curaçao voorbereid en nu besloten, dat de opperstuurlieden van de Groot Hoorn en de Brack, samen met *Jan Otzen*, in een groote boot, en de opperstuurlieden van de Eenhoorn en het victualieschip de Engel Gabriel in een op de reis genomen Spaansch barkje zich zouden inschepen en, een der Biscaysche sloepen, goed bemand met matrozen en soldaten, op sleeptouw nemende, vooruit

---

[1]) Hetzelfde wordt ook nu nog gedaan door zeilschepen, die de haven missen en voorbij drijven.

zouden zeilen langs de zuidkust van Curaçao en dicht langs den wal houden om dien te verkennen en de plaatsen te onderzoeken, waar schepen konden ankeren. Bij het kruis gekomen, geplaatst aan de baai voor „de drye gehackelde heuvels", zouden de boot en het Spaansche barkje die baai binnenloopen, haar ter dege onderzoeken en, zoo zij geschikt werd geoordeeld voor het binnenkomen der schepen, een „prince-vlagh" hijschen, waarna de Biscaysche sloep drie der stuurlieden aan boord van hunne schepen zou terugbrengen om die binnen te loodsen, terwijl de stuurman van de Groot Hoorn de boot en het barkje elk aan één kant van den ingang der haven zou houden om die duidelijk aan te wijzen. Den 29^{n} (Juli) vertrok men zeer vroeg in den morgen van Bonaire om dit plan ten uitvoer te brengen, in gezelschap van het Hollandsch koopvaardijschip de Koningh David, dat zich bij de schepen onder *van Walbeeck* had gevoegd [1]) en de landingsdivisie met een gewapende Biscaysche sloep zou bijstaan.

Met het aanbreken van den dageraad zag men van de schepen de vooruitgezeilde sloepen en het Spaansche barkje op grooten afstand voor zich uit. Men ging nu bijleggen om het rapport van de stuurlieden in te wachten, die tegen den middag aan boord van hunne schepen terugkeerden en ze behouden de haven binnen brachten, tegen den avond gevolgd door de Groot Hoorn, waarvan de stuurman aan den ingang der haven was blijven liggen om dien de schepen aan te wijzen.

Uit de beschrijving door *de Laet* gegeven van de binnen geloopen baai, blijkt dat deze de St. Anna baai, de tegenwoordige haven, was, „uytloopende in een Meyr, welck wel anderhalf mijle langh is, doch niet over hondert roeden ofte een musquet-scheut wijdt", het tegenwoordige „Schottegat", dat nog dienzelfden avond door drie gewapende sloepen werd verkend.

---

[1]) Op de ree van Bonaire.

Terwijl men hiermee bezig was, vertoonde zich de Spaansche gouverneur *don Alonso Lopes de Morla* met een vredevlag aan den overkant van het meer en vroeg den bootsgezellen naar de reden van hunne komst, hun verklarende bereid te zijn, „alsoo der noch niets vijandelijck en was ghepleeght, met de onse ofte te oorloghen ofte wel te accorderen". Den volgenden dag zetten de drie booten hun onderzoek voort en wederom verscheen *de Morla* aan den wal, deelde den bootsgezellen mede, dat hij hun niet zou kunnen toestaan hout te kappen en te laden, daar dit hem het ongenoegen van zijn chef, den gouverneur van San Domingo, op den hals zou halen, en trachtte verder „de onse met beleefde woorden op te houden". Dat dit werkelijk zijn doel was geweest bleek, toen men nog dienzelfden avond den rook zag opgaan uit een hoop ter inscheping gereed liggend verfhout en den gouverneur met zijn volk het aan het meer gelegen dorp zag verlaten. Toen dan ook de onzen op den 31ª Juli een gedeelte der troepen landden en naar dat dorp opmarcheerden, vonden zij het geheel leeg en de waterputten gedempt. Een weinig verder oostwaarts optrekkende, stiet men echter op eenige tuintjes, van putten voorzien, waar de troepen uitrustten en van daar tegen den avond weer aan boord terugkeerden. Onderweg had men brieven achter gelaten om de inwoners „tot onse vriendtschap uit te noodigen" [1]) en ook eenige manschap hier en daar verspreid, om te trachten eenige gevangenen te maken. Het mocht deze manschap gelukken één Indiaan te verrassen, die, door *le Grand* ondervraagd, verklaarde dat er slechts 6 Spanjaarden en 100 Indianen op het eiland waren, van niet meer dan 6 musketten en een weinig ammunitie voorzien en dat alle inwoners waren gevlucht naar St. Cruz, een dorpje, op ongeveer zes uur afstands bewesten de haven gelegen.

In den morgen van den 2ª Augustus werden nu alle troepen

---

[1]) Dankt de plantage „Brievengat" hieraan haar naam?

ontscheept, een weg door het kreupelbosch gehakt naar de gevonden tuintjes en daar een kamp afgepaald van „elf roeden in 't vierkant" [1]) en met de verschansing daarvan een begin gemaakt, hetgeen echter zeer veel bezwaren opleverde door den steenachtigen grond daar ter plaatse. 's Namiddags van denzelfden dag werd ook de zoutpan van St. Barbara, op ongeveer één uur afstands van den oostelijken kant van het meer gelegen, bezichtigd, doch men vond er slechts weinig zout. Ook hier werd een brief achtergelaten, waarin men den gouverneur uitnoodigde om te komen onderhandelen, daar men anders genoodzaakt zou zijn volgens krijgsgebruik met hem te handelen.

Van de inwoners en den gouverneur bemerkte men intusschen niets tot den 4^{n} Augustus, toen een 25 tal der onzen bij Sta. Barbara werden aangevallen door „ontrent tseventich Indianen, die de Spagnaerden hadden droncken ghemaeckt en met stocken aendreven," bij welke schermutseling vier der onzen werden gekwetst en de Indianen vier of vijf dooden bekwamen.

Intusschen hadden *van Walbeeck* en *le Grand* er ernstig over gedacht, of het niet beter zou zijn het eiland maar weer te verlaten. Zout, waarop men had gerekend, werd er blijkbaar niet in eenigszins groote hoeveelheid gevonden en het kappen en laden van verfhout bracht vele bezwaren met zich. De bevelen der Compagnie om het eiland te bezetten waren echter zóo stellig, dat geen der beide aanvoerders de verantwoordelijkheid om daarvan aftewijken op zich durfde nemen, waarom werd volstaan met aan de Compagnie verslag te doen van de expeditie en den toestand van het eiland, en haar verdere bevelen af te wachten.

De Spanjaarden en Indianen hielden zich nog steeds schuil. Wel had men eenige paarden opgevangen en daarmee de beste

---

[1]) Op de plantage „Groot-Kwartier", die aan dit kampement haar naam ontleent.

ruiters op verkenning uitgezonden, doch met geen ander resultaat dan dat *le Grand's* luitenant na eenige dagen werd vermist. De Commandeur was daarop zelf met 170 man en 10 à 12 ruiters uitgetrokken en had, na een marsch van twee en een half uur, Hato en den volgenden morgen het dorp San Juan bereikt, dat men eveneens verlaten vond en de inwoners gevlucht naar het twee uur verder gelegen Sta. Martha, doch van den vermisten luitenant werd niets vernomen. Na het dorp in brand te hebben gestoken was men daarom maar weer naar het kwartier teruggekeerd, dat den 10^n^ Augustus werd bereikt.

De eerstvolgende dagen werden nu besteed aan het opwerpen van een bolwerk aan den oostkant der haven. Ook daar echter werd het werk zeer bemoeielijkt door den steenachtigen bodem en weldra bleek het, dat men de geheele versterking zou moeten opmetselen. Eerst werd daarom een borstwering gemaakt van eenige met steenen gevulde vaten, waarachter de arbeiders veilig hun werk konden verrichten. Een groot bezwaar hierbij was echter, dat men al het benoodigd water een halve mijl ver moest halen, hetgeen het volk erg vermoeide, zoodat het dan ook in de onderneming tegen Curaçao „seer kleyn genoegen" had. Waarschijnlijk om het wat afleiding te bezorgen, trokken *van Walbeeck* en *le Grand* den 16^n^ Augustus met 120 man weder het land in. Na een vermoeienden marsch van vijf uur kwamen de troepen „onder een gheberghte, alwaer zy haren dorst blusten en dien nacht neder leyden", zonder van de inwoners iets te hebben bespeurd. Den volgenden morgen zag men wel eenige Indianen te paard voorbij rijden, op wie ook jacht werd gemaakt, doch, hoewel er drie van werden gekwetst, mocht het den onzen niet gelukken één van hen in handen te krijgen. Men marcheerde nu drie uur verder tot Sta. Maria, „aen den voet van een bergh", waar men goed drinkwater vond en ook een meertje van zout water. Na hier eenigen tijd te hebben uitgerust, zette men den tocht voort en bereikte na

een marsch van twee uur het afgebrande dorp St. Juan, waar men in een beestenkoraal het nachtleger opsloeg. Den volgenden morgen wilde men een verkenning doen langs de zuidkust van het eiland, doch door de ongesteldheid van eenige soldaten, „die sieck waren van eenich venijnich fruijt, welck zij onbedachtelijck in-ghesnoept hadden", kon men eerst tegen den middag oprukken en niet verder komen dan Sta. Martha, van waar men 's avonds weer naar San Juan terugkeerde.

Den 20n Augustus lieten eindelijk de Spanjaarden iets van zich hooren. Dien dag kwam één hunner met een vredevlag in het Hollandsch kamp, aan wien werd medegedeeld, dat de onzen wel genegen zouden zijn met zijn landslieden en de Indianen een overkomst te treffen. Tegen den avond van denzelfden dag bracht een Spaansch priester den onzen het antwoord van den gouverneur over, waarbij deze verklaarde bereid te zijn het eiland te verlaten en het den onzen over te geven, op voorwaarde van vrijen aftocht voor hem en de overige Spanjaarden met hunne gezinnen. Met deze voorwaarde nam *van Walbeeck* genoegen, mits ook de Indianen het eiland zouden verlaten — met uitzondering van een twintigtal families of zooveel meer als zich vrijwillig zouden aanbieden om te blijven — de Spanjaarden niets anders zouden meevoeren, dan „'t gene tot haren lijve behoorde", en zij mede den vermisten luitenant zouden uitleveren.

Met dit antwoord keerde de priester naar den gouverneur terug, die nu zelf den volgenden morgen (21 Augustus) in het Hollandsch kamp verscheen om over de voorwaarden van overgaaf te spreken, welke nu „ghenoegsaem op de voor-gheslaghen condities" gesloten werden, doch van den vermisten luitenant zwoer de gouverneur niets te weten, zoodat wel moest worden aangenomen, dat deze door de Indianen was vermoord.

Vergezeld van den Roomschen priester, dien de Spaansche gouverneur als gijzelaar achter had gelaten, trokken de onzen

nu naar hun kwartier terug, waar zij het jacht de Brack en het Spaansche barkje in gereedheid brachten voor het overbrengen naar de Vaste Kust van de Spanjaarden en Indianen. Daartoe kwamen de gouverneur en de overige Spanjaarden, samen ten getale van 32, zich den 24n Augustus aanmelden, vergezeld van slechts 27 Indianen, zonder vrouwen en kinderen of wapenen, waarom deze Indianen weer werden teruggezonden met bevel met al hun vrouwen en kinderen in het kwartier te verschijnen en hunne wapenen over te leveren. Twee dagen later kwamen zij nu ook allen, ten getale van 402 [1]), onder wie 105 weerbare mannen. Drie honderd en veertig dezer Indianen werden nu met de Spanjaarden — onder wie zich ook bevond de vorige gouverneur, *Juan Matthios*, „met zijn twaelf kinderen" — ingescheept aan boord van de gereedliggende vaartuigen en naar Coro overgebracht, terwijl over de op het eiland achtergebleven 20 Indiaansche families een zekere *Balthasar de Montero*, een Indiaan in wien men vertrouwen stelde, tot opperhoofd of „capiteyn" werd aangesteld.

Na het jacht de Eenhoorn met het bericht van al het gebeurde te hebben teruggezonden, ging *van Wallbeeck* nu „alle de ghelegentheit" van het eiland bezichtigen [2]). Hij vond er „veel schoone valleyen" en „het meeste deel van 't eylandt overgroeyt met boomen, welcker hout werdt ghebruyckt tot verven", het naar zijn eigenaardigen vorm zoogenoemde „stokvischhout." Van *de Montero* vernam hij bovendien nog, dat er een viertal jaren geleden op het eiland geweest waren ongeveer 2000 hoornbeesten, waaronder 24 melkkoeien, „die inden reghentijdt veel melcks gaven", 9000 schapen en lammeren,

---

1) Zóo geeft de Laet hier het getal op. Doch terstond daarop vermeldt hij, dat 20 Indiaansche families, bestaande uit 75 koppen, bij de onzen bleven en dat 340 Indianen met de Spanjaarden vertrokken, zoodat er dan in 't geheel 415 Indianen zich moeten hebben overgegeven.

2) In het werk van de Laet bevindt zich nevenstaande kaart van Curaçao met een toelichting (**15**).

CVRACAO
EYLANDT
R
G
V
W
T
Q
S
P
O
N
X
Y
M
D
H
I
K
G
F
E
D
C
B
A

750 paarden en wel 1000 bokken en geiten [1]), doch dat daarvan door „een groote drooghte" wel de helft „ende vele aerdtvruchten waren vergaen", terwijl de veestapel bovendien ook zeer was verminderd in den laatsten tijd, doordien de Spaansche gouverneur vele beesten enkel om de huiden had doen dooden. Huiden en vellen vormden dan ook het voornaamste artikel van uitvoer van het eiland, doch tevens trokken de Spanjaarden jaarlijks eenige „aroben" kaas van het eiland, benevens „een partije" stokvischhout.

Slechts enkele maanden waren de onzen in het bezit van het eiland of men ontdekte een complot onder de Indianen, dat veel onrust baarde. Reeds den 6^{en} October was er in de Carácas-baai, waar het jacht de Brack was gestationneerd, des nachts een groote kano binnengeloopen, die, na door de onzen te zijn aangeroepen, terstond de baai weer was uitgezeild, en terecht had men begrepen, dat dit vaartuig door de Spanjaarden van de Vaste Kust was afgezonden met geen ander doel, dan om zich in verbinding te stellen met de Indianen van het eiland en van hen den toestand der onzen te vernemen. In het begin van December was daarop door *de Montero* overtocht naar Coro verzocht voor een Indiaan, die hij zijn neef noemde en die door *de Morla* gevangen zou zijn genomen, doch, er in geslaagd te ontvluchten, zich in de bosschen zou hebben schuil gehouden, totdat hij van de overgave van het eiland kennis had bekomen. Deze Indiaan, voor *van Walbeeck* gebracht, zag er echter veel te welvarend uit voor iemand, die lang in bosschen had rondgezworven, zoodat de directeur wantrouwen in de zaak begon te koesteren, temeer omdat de houding der inboorlingen hem reeds sinds eenige dagen verdacht was voorgekomen en ook de verklaring van den bewusten

[1]) Eerst in later tijd stonden deze dieren bekend als „kabrieten", welk woord zeer zeker niet van Curaçaoschen oorsprong is, noch alleen aan de geiten der benedenwindsche eilanden eigen, zooals wel eens is beweerd (**16**).

Indiaan, door *van Walbeeck* persoonlijk ondervraagd, niet strookte met die, door *de Montero* gegeven. Bij onderzoek onder de andere Indianen bleek het dan ook, dat *de Montero*'s zoogenaamde neef niet op het eiland tehuis behoorde, maar van Bonaire was overgekomen en, toen men hem daarop nader ondervroeg en met pijniging dreigde, erkende hij ook door den gouverneur van Bonaire te zijn afgezonden en hem door het ontsteken van een groot vuur op een berg kennis te hebben gegeven, dat de onzen nog op het eiland waren; dat verder, volgens het bericht van een op Bonaire aangekomen Spaansch officier, binnen kort 15 groote booten en 5 spaansche oorlogsschepen daar werden verwacht, om de onzen van het eiland te verdrijven en dat hij in last had naar Coro te gaan om de Spanjaarden van dezen aanslag te verwittigen en hun opening te geven van den toestand van het eiland. *De Montero*, met deze verklaring in kennis gesteld, erkende nu ook, dat niet alleen hij, doch de meeste Indianen van dit plan wisten en den Spanjaarden hulp hadden toegezegd, hetgeen bij onderzoek werd bewaarheid.

Dit bracht de onzen in een netelige positie. Door al de Indianen, die in dit complot waren betrokken, te straffen, zou men hen allen tot vijanden maken en zich daardoor dus, indien de Spanjaarden hun plan ten uitvoer mochten leggen, behalve tegen een aanval van buiten ook tegen een binnenlandschen vijand hebben te verdedigen. Voorloopig werd daarom van de bestraffing van het verraad afgezien en alleen *de Montero*, diens zoogenaamde neef en een paar Indianen, die de belhamels schenen te zijn, gevangen gehouden. De luitenant *Spendlo* werd met 100 soldaten naar Sta. Barbara gezonden om zich daar in het oude, vervallen kerkje zoo goed mogelijk te verschansen en te trachten den vijand het landen in de Carácas-baai te beletten. De reeds ontscheepte kanonnen werden aan boord teruggebracht, het vee zooveel mogelijk van de Oostpunt naar het kwartier gedreven en op de eilandjes in het Schottegat

gebracht, en verder alle voorzorgen genomen, die men in het belang van een goede verdediging achtte.

De geheele maand December verliep echter, zonder dat men iets naders van de Spanjaarden van de Vaste Kust of van hunne toebereidselen op Bonaire vernam. *Van Walbeeck* meende dan ook te mogen aannemen, dat de Spanjaarden voorloopig hun plan niet zouden ten uitvoer leggen en had ook reeds 50 soldaten van Sta. Barbara naar het kwartier teruggeroepen, toen er in het begin van het jaar 1635 weer andere berichten inkwamen, die er op schenen te wijzen, dat een vijandelijke aanval op handen was.

Op het einde der maand Januari n.m. had men aan *Van Walbeeck* bericht, dat al de Indianen van het dorp Ascencion waren gevlucht. Wel had de directeur, toen hij zich naar dat dorp had begeven, dit bericht niet bevestigd gevonden en was het hem gebleken, dat slechts een vijftal Indianen het hadden verlaten, doch er rezen sterke vermoedens, dat de overige inwoners slechts gebleven waren, omdat het hun aan vaartuigen had ontbroken om de zee over te steken.

Uit de inlichtingen van een vertrouwd Indiaan, *Juan Martin* geheeten, vernam men dat de Spaansche gouverneur, die zich toen te Coro bevond, daags te voren een sloep van de Kust van Carácas had afgezonden, om te zien of de Indianen van het eiland overgebracht wenschten te worden, welke sloep zich overdag in het lagoen van Sta. Maria had schuil gehouden en 's nachts weer was vertrokken. De Indianen van Ascencion, hierover ondervraagd, verklaarden dat men hen wel had aangezocht om naar de Vaste Kust over te komen, doch dat zij dit hadden geweigerd, „omdat haer wel ghenoegh by de onse vonden" en, als om dit te bewijzen, brachten zij vleesch in het kwartier en vertoonden zich onbeschroomd onder de onzen.

Men vertrouwde de zaak echter niet, nam eenigen hunner gevangen en dezen, „scharp gheexamineert zijnde", bekenden dan ook, dat zij niet met de hun door den gouverneur van

Carácas toegezonden sloep waren ontvlucht, enkel omdat daarin voor hen allen geen plaats was geweest; dat den 4^en^ Februari een grootere sloep zou worden gezonden, die op het zien van een vuur aan den mond der baai van St^a.^ Maria daar zou binnen loopen en hen allen zou wegvoeren, en dat verder met de Spanjaarden door hen was afgesproken, dat zij zich intusschen vrijmoedig overal onder de onzen zouden vertoonen om geen argwaan te wekken. Bovendien vertelden de Indianen nog van de Spanjaarden te hebben vernomen, dat er op de ree van Cumaná zes schepen en twee fregatten klaar lagen om naar Carácas te gaan, waar zij door 24 groote sloepen zouden worden versterkt en zich onder bevel van *Benito Arias*, gouverneur van het fort op Punta de Arraya, binnen drie weken naar Curaçao zouden begeven om den onzen het eiland te ontweldigen.

Al de Indianen van Ascencion werden daarop naar het Kwartier overgebracht en dertig soldaten in hun hutten verscholen, om te trachten de Spanjaarden, die daar binnen enkele dagen zouden komen om de Indianen af te halen, gevangen te nemen. Tot den 8^n^ Februari bleven deze manschappen in het dorp, doch van de Spanjaarden werd niets vernomen. Echter had men wel twintig zware schoten gehoord, zoodat men het mogelijk achtte, dat de vijand op Bonaire was geland en zich daar tot den aanval voorbereidde. Men maakte daarom alles tot tegenweer gereed, doch wederom vertoonde de Spanjaard zich niet en evenmin gebeurde dit eenige maanden later, toen men uit ingewonnen berichten wederom een inval van den vijand meende te moeten verwachten. Later bleek het echter, dat die laatste inval wel degelijk door de Spanjaarden was voorbereid en dat zij daartoe te Carácas ook reeds drie honderd soldaten hadden bijeengebracht, welke met zes galjoenen naar Curaçao zouden worden overgebracht, doch dat die troepenmacht door het uitblijven van die schepen grootendeels was verloopen, terwijl men zich van de overgeblevenen — wegens de groote droogte van drie achtereenvolgende jaren en het daaruit in de

geheele provincie Venezuela ontstaan gebrek aan levensmiddelen — had getracht te ontdoen door hen naar Bonaire te sturen.

Ofschoon de onzen dus dit jaar (1635) van feitelijkheden tegen het eiland van de zijde der Spanjaarden verschoond bleven, hadden zij echter gedurig last van hunne pogingen om de Indianen van het eiland weg te voeren. Alhoewel hun dit slechts een enkele maal gelukte, baarden deze herhaalde pogingen den onzen echter niet weinig zorg. Eerstens konden zij moeielijk buiten de Indianen, die tot het doen van vele diensten onmisbaar waren (**17**) en tweedens kreeg de Spanjaard, door zich met de Indianen in verbinding te houden, de gelegenheid om op de hoogte te blijven van den toestand van het eiland en van de bezetting. Toen het daarbij later nog bleek, dat ook de zoozeer vertrouwde *Juan Martin* met de Spanjaarden heulde [1]) en ook een Franschman onder onze eigen troepen met hen in verbinding stond, vond men het raadzaam de krijgsmacht meer te concentreeren. Men besloot daarom het Kwartier te verlaten, een nieuw verschanst kamp van kleiner bestek op te werpen op den top van een dichtbij gelegen heuvel [2]) en het bolwerk aan den havenmond door een geregeld fort te vervangen, teneinde daarin alle manschap te plaatsen. Met dit laatste werk begon men den 8n Maart en bakende daarvoor een geregelden vijfhoek af, welks punten of bolwerken vijf en twintig roeden van elkaar lagen. Tot half Juni werd hieraan geregeld doorgewerkt, doch toen verklaarden de soldaten er niet langer aan te willen arbeiden, tenzij tegen vergoeding van extra-dagloon, hetgeen hun werd toegestaan. Later verkregen zij ook nog „'s morghens wat brandewijn ende 's avondts Spaansche wijn", doch toen werd daar ook met ijver aan de voltooiing van het fort gewerkt en kweten de soldaten zich

[1]) In zijn plaats werd de Portugeesche tolk Samuel Coheño, „een trouw ende vernuftich man", tot kapitein der Indianen aangesteld en sedert werd die betrekking steeds bekleed door een der Co.'s „bedienden".

[2]) Op de plantage „Klein Kwartier", die hieraan haar naam ontleent.

wel van hun taak, zoodat tegen het einde van December (1635) het corspronkelijke legerkamp kon worden „gheraseert", de manschap van St^a. Barbara teruggeroepen en alle troepen in het fort aan den havenmond of „aan de Punt" overgebracht, behoudens een klein getal, dat in de nieuw gemaakte verschansing of „klein Kwartier" werd gelegd.

Intusschen hadden reeds „verscheyden" Hollandsche schepen het eiland aangedaan (**18**) en waren weer van daar vertrokken (**19**), terwijl zich ook reeds enkele koloniers [1]) op het eiland hadden gevestigd (**20**), die men van de noodzakelijkste behoeften had voorzien (**20, 21**). Den 22^n Februari (1635) arriveerde het jacht de Otter met brieven van de XIX, houdende hernieuwde bevelen om het eiland niet te verlaten en drie dagen later kwamen de Katte en de Phoenix aan van Pariba, dat pas door de Hollanders was genomen. In het begin van Maart werden laatstgenoemde schepen, benevens nog een fluitschip, naar het vaderland teruggezonden met een lading van $45^1/_2$ last verfhout en 289 huiden. Half Juni arriveerden op het eiland de schepen Swol en de Bonte Koe, die 60 soldaten en de noodige vivres en ammunitie aanbrachten en mededeelden, dat meerdere hulp zou volgen. Het schip Groot Hoorn, dat reeds zoolang in de haven had gelegen, werd nu ook naar Holland teruggezonden met een lading van 82 last verfhout, terwijl in het jacht de Katte, dat de Groot Hoorn vergezelde, nog $9^1/_2$ last van dat hout werd geladen. Einde September arriveerden de Compagnie's schepen de Swaen, Erasmes, Graeff Ernst en Mercurius, en vóór dien tijd was nog het jacht de Swaluwe op het eiland aangekomen. Waar de gelegenheid zich voordeed, werden deze Hollandsche schepen gebruikt tot de verkenning van de nabijgelegen kust van Venezuela en ook

[1]) In de oude archieven vindt men steeds gewag gemaakt van „koloniers" in plaats van „kolonisten" en, daar aan het eerste woord m. i. zeker de voorkeur moet worden gegeven wegens den zuiverder Hollandschen uitgang, heb ik er geen bezwaar in gezien het te bezigen.

werden de eilanden Bonaire, Aruba en Klein Curaçao bezocht, waar men nooit vijandelijke schepen aantrof, zoodat het schijnt, dat reeds met het einde van 1635 de Spanjaarden zich voor goed van de benedenwindsche eilanden hebben teruggetrokken. [1])

Over het geheel schijnen de berichten over het eiland van *van Walbeeck* en *le Grand* niet gunstig te zijn geweest. In Nederland tenminste had men ernstig in overweging genomen om het eiland maar weer te verlaten (**23**), en het was alleen aan den invloed der Kamer van Amsterdam te danken, die het eiland uiterst geschikt achtte als een „sedem belli", om van daaruit de Spaansche kolonies in West-Indië te bestoken, dat men besloot het eiland te behouden (**24**), doch slechts noode was de Kamer van Zeeland daartoe overgegaan (**25**).

Pierre le Grand was intusschen reeds in 1635 naar Holland teruggekeerd (**26**) en vervangen door *David Adam Wilschut*, aan wien de luitenant *Joachim van Oosterzee* en de vaandrig *Jan van Groen* werden toegevoegd (**27**). Het volgend jaar verliet ook *van Walbeeck* het eiland en trad weer in dienst des Compagnie in Brazilië (**28**). [2]) Orde en eensgezindheid op het eiland schijnen toen veel te wenschen te hebben overgelaten. *Van Oosterzee* keerde na een eenjarig verblijf weer naar Holland terug en klaagde aan de Kamer van Zeeland over „disordren ende oneenigheden" op het eiland (**29**), terwijl over hem zelf een klachte van *Wilschut* was ingekomen (**30**). Voorziening in de directie van het eiland bleek dan ook ten zeerste noodig en drie jaar lang maakte die een punt van overweging uit bij de XIX (**28**), totdat men eindelijk in 1638 een geschikt

---

1) Van Klein Curaçao vindt men in de Laet's werken geen melding gemaakt; aan Aruba wijdt hij slechts een paar regels, doch over Bonaire is hij uitvoeriger (**22**).

2) Het schijnt, dat hij Jan Claesz van Campen, oud-commandeur van St. Martin, tot zijn opvolger aanstelde, doch zekerheid hieromtrent heb ik niet kunnen verkrijgen

persoon meende te hebben gevonden in den scheepskapitein **(31)** *Jacob Pietersz Tolck*, aan wiens aanstelling tot directeur op Curaçao de Staten Generaal bij resolutie van 23 December 1638 hunne goedkeuring hechtten **(32)**.

Het was onder het bestuur van dezen directeur, dat er voor het eerst pogingen werden gedaan om Curaçao te maken tot het centrum van den West-Indischen slavenhandel. De schepen der Compagnie kregen bevel om alle buitgemaakte slaven op Curaçao op te brengen **(33)** en met een zekere *Frederik Roeberge* — een Hollandsch plantagehouder op St. Kitts — werd een contract gesloten voor de levering van slaven op Curaçao **(34)**. Voorloopig echter schijnt de slavenhandel — die later zoo groote winsten zou afwerpen — der Compagnie niet veel voordeel te hebben aangebracht, daar men er gedurig weer melding van vindt gemaakt, dat de voordeelen van het in bezit houden van Curaçao lang niet opwogen tegen de kosten, aan het eiland besteed en het verlaten er van wederom door de Kamer van Zeeland en in de XIX werd ter sprake gebracht **(35)**.

Hoe lang het eiland onder het bestuur van *Tolck* is geweest, wijzen de archieven der Compagnie niet uit, doch in de resolutiën der Kamer van Zeeland vindt men vermeld, dat in 1643 *Petrus Stuijvesant* met het directeurschap van het eiland was bekleed **(36)**.

Deze directeur is zeker wel de meest bekende figuur uit de geschiedenis van Curaçao, niet zoozeer echter als directeur van dat eiland, als wel als de laatste Hollandsche gouverneur van Nieuw Nederland. Geen der mij bekende werken over de kolonie Curaçao gewaagt echter van hem, waarom het wel de moeite waard moet worden geacht bij deze merkwaardige persoonlijkheid even stil te staan.

Het is zeker verkeerd *Stuijvesant* te beoordeelen, zonder rekening te houden met den tijd, waarin hij leefde en de menschen, over wie hij was gesteld. Doch al kan ook een groot deel van zijn willekeurige handelingen een verklaring vinden

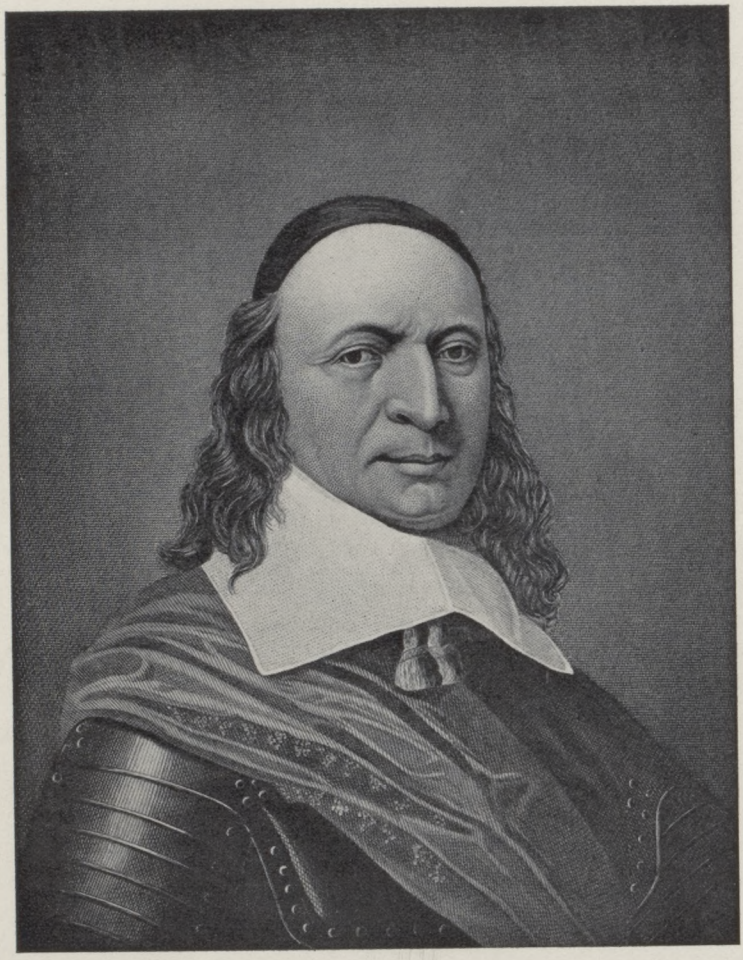

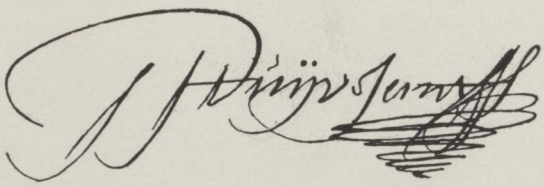

in de tijdsomstandigheden en het gebrek aan ontwikkeling en beschaving zijner ondergeschikten, zoo schijnt het toch aan geen twijfel onderhevig, of hij verdiende ten volle den bijnaam van „stiff necked Peter", waaronder hij in Nieuw Nederland bekend geraakte. Een anders gezag duldde hij niet naast zich en weinig stoorde hij zich aan de meeningen van de hem door de Compagnie toegevoegde raadslieden, indien die niet met de zijne strookten. Het in hooger beroep komen van vonnissen door hem gegeven, beschouwde hij als hoogverraad en gaarne verkondigde hij de theorie dat hij, evenals de Prins in de Vereenigde Nederlanden, boven de wet behoorde te staan. Dat hij door deze karaktertrekken in botsing moest komen met zijn onderdanen is zeker niet te verwonderen, en meermalen kwamen er dan ook bij de Staten Generaal klachten in over zijn arbitraire handelingen **(37)**. Dat *Stuijvesant* echter ooit eigen belang of eigen voordeel op het oog had, waar hij zijn eigen gezag boven alles stelde, hebben hem zelfs zijn bitterste vijanden niet ten laste kunnen leggen. De ernstige toon zijner brieven getuigt ook hoe het bevorderen van het welzijn zijner onderdanen bij hem steeds op den voorgrond stond **(38)** en waar het dat welzijn gold, aarzelde hij niet om de bevelen van de Compagnie te overtreden of zelfs zijn post te verlaten **(39)**. Zooveel mogelijk knoopte hij handelsbetrekkingen aan met vreemde havens en vooral moedigde hij den handel met West-Indië aan. Het laat dan ook bijna geen twijfel over of de grondslagen van de groote welvaart, waarin zich later Nieuw Nederland als Engelsche kolonie mocht verheugen, werd door *Stuijvesant* gelegd.

Als directeur van Curaçao was hij in 1644 de man, die de kolonie Nieuw Nederland voor de Compagnie wist te behouden. Door de gedurige oorlogen met de Indianen en het gebrek aan hulp uit Nederland verkeerden de koloniers te Nieuw Amsterdam in zeer benarden toestand en waarschijnlijk zouden zij het land hebben moeten ontruimen, indien hun niet onver-

wachts hulp was gezonden uit Curaçao. Dáar waren in het begin van genoemd jaar 130 Hollandsche soldaten, vluchtelingen uit Brazilië, aangekomen om er op een geschikte gelegenheid naar het vaderland te wachten, doch *Stuijvesant* zond hen op eigen authoriteit in „de Blauwe Haen" naar Manhattan, waar zij door de „wanhopige" koloniers als redders uit den nood werden ontvangen [1]). Omgekeerd dankte eenige jaren later Curaçao waarschijnlijk zijn behoud aan de flinke houding van *Stuijvesant*, die, niettegenstaande het heftig protest van zijn Raad en de schaarschheid van levensmiddelen in Nieuw Nederland, niet aarzelde de Curaçaosche kolonisten hulp te sturen en hen „van den afgrijselijken honger" te redden **(40)**.

Een hooge opinie schijnt *Stuijvesant* overigens van de Curaçaosche eilanden niet te hebben gehad. Voor de Compagnie achtte hij hen een lastpost en hij zou stellig in overweging hebben gegeven ze zoodra mogelijk te verlaten, indien daartoe niet de vergunning noodig geweest ware van de Staten Generaal. Deze echter hadden meermalen het bewijs geleverd, dat zij aan het behoud der kolonies veel waarde hechtten. Bovendien hadden zij de Compagnie, ter zake van de kolonie Curaçao extra subsidie's toegekend en het was dus niet waarschijnlijk te achten, dat zij gewillig hunne toestemming tot het verlaten van de eilanden zouden geven. Er kon echter bezuinigd worden en daartoe ging *Stuijvesant* dan ook over. Hij stelde voor om Curaçao te brengen onder de kolonie van Nieuw Nederland, in wier toekomst hij meer vertrouwen had, en aan het eiland niet meer ten koste te leggen dan strikt noodzakelijk was om het — al was het dan ook maar in naam — een Nederlandsche kolonie te doen blijven. Een breedvoerig uitgewerkte memorie diende hij hierover aan de XIX in en het schijnt, dat hij die mondeling heeft kunnen toelichten. Zijn Amerikaansche ge-

---

[1]) History of the State of New-York, by John Romeyn Brodhead, Vol. I, pg. 395.

schiedschrijvers [1]) vermelden, dat hij in den herfst van het jaar 1644 naar Holland moest terugkeeren ter verkrijging van geneeskundige hulp: *Brodhead* [2]) en *Wilson* [3]) verhalen, hoe hij in een aanval op het Portugeesche eiland St. Martin in 1644 werd gewond en een been verloor. Mij wil het echter voorkomen, dat deze aanval *ons* eiland St. Martin, dat toen in handen der Spanjaarden was, heeft gegolden. De door *Stuijvesant* uit Curaçao naar Nieuw Nederland gezonden 130 soldaten (zie voren) kwamen daar in Juli 1644 aan; eenige maanden later deden de Hollanders een poging om de Spanjaarden van ons tegenwoordig St. Martin te verdrijven (**41**) en nu is het bijna niet aan te nemen dat *Stuijvesant*, die zich in Juni 1644 nog op Curaçao moet hebben bevonden als directeur, enkele maanden later zou hebben deel genomen aan een expeditie tegen het op de Kust van Brazilië gelegen Portugeesche eiland St. Martin. [4]) In de annalen der West-Indische Compagnie vindt men van dergelijke expeditie ook geen gewag gemaakt en zonderling zou het bovendien zeker mogen heeten, indien er bij het uitrusten daarvan niet gezorgd ware geworden voor goede medische hulp. Dat die echter ontbroken kan hebben bij den aanval op St. Martin, waarin alleen koopvaardijschepen waren betrokken, of op Curaçao, is meer aannemelijk. [5])

Bij de XIX had *Stuijvesant's* voorstel gereeden bijval ge-

---

[1]) 1°. History of the State of New-York, by John Romeyn Brodhead. London, 1853.
2°. The Memorial History of the City of New-York, by James Grant Wilson, New-York, 1892.

[2]) Deel I, blz. 413.

[3]) Deel I, blz. 243.

[4]) Het Portugeesche eiland heet eigenlijk St. Martin—Vaz.

[5]) Brodhead zegt, dat Stuijvesant in den aanval op St. Martin een been *had verloren;* Wilson beweert, dat S. naar Holland ging „for the *final* amputation of a park of his right leg". Misschien is er dan ook wel iets waars in de op Curaçao bestaande traditie, dat het afgezette been van S. begraven is op de daar nog als „Stuijvesants kerkhof" bekende begraafplaats (bij Monte Verde).

vonden en het werd dan ook door hen overgenomen **(42, 43)**, doch men kon het er niet over eens worden, hoe men verder met de eilanden zou handelen. Voorstellen werden gedaan om ze aan particulieren ter kolonisatie over te laten en het plan om van Curaçao een slaven-depôt te maken, trad ook weer op den voorgrond. Over één punt echter heerschte geen verschil van meening: men was het er over eens, „dat hen te mainteneeren in maniere als tot nog toe was geschied, der Compagnie te zwaar zou vallen", en *Stuijvesant* was zeker de aangewezen persoon om hierin een verandering ten goede te maken. Hem werd dan ook het bestuur over Nieuw Nederland, Curaçao, Aruba en Bonaire opgedragen **(44)** en bij resolutie van 28 Juli 1646 hechtten de Staten Generaal hunne goedkeuring hieraan **(45)**. Nog denzelfden dag deed hij den eed, „daer hij seer haestich was met zijn vertreck" **(46)**, doch het duurde nog tot de maand December eer hij Nederland verliet met een eskader van 4 schepen en een aantal soldaten en nieuwe koloniers. De reis werd gedaan over Curaçao, waar *Stuijvesant* als vice-directeur *Lucas Rodenburch* achterliet, en den 11^{en} Mei 1647 werd Manhattan bereikt. [1])

Ruim 17 jaren voerde *Stuijvesant* het bewind over beide kolonies, gedurende welken tijd haar handel zich aanmerkelijk ontwikkelde. Ten opzichte van Curaçao was het vooral de slavenhandel, dien de Compagnie trachtte te bevorderen **(47)**. Met Spanje sloot zij een contract voor de levering van slaven aan de Zuid-Amerikaansche kolonies **(48)**. Een zoogenaamd „assiento" of slaven-entrepôt werd op Curaçao opgericht en niet alleen voorzag dit de Spaansche kolonies van slaven, doch het maakte het eiland ook weldra tot het centrum van den West-Indischen slavenhandel, 't welk het lange jaren bleef. Groote winsten wierp die handel af **(49)** en in de archieven der Compagnie wordt nu dan ook niet meer gerept van het verlaten van het

---

[1]) Brodhead, deel I, blz. 432 en 433.

eiland, noch van het afstaan daarvan aan particulieren. De Kamer Amsterdam zag eindelijk haar streven om het eiland te behouden met succes bekroond en vreemd kan het zeker niet worden genoemd, dat zij zich nu ook de geheele directie over de eilanden Curaçao, Bonaire en Aruba trachtte voor te behouden, hetgeen haar ook gelukte. Voornamelijk op het eerstgenoemde eiland hield men het oog gevestigd als op een bron van ruimvloeiende inkomsten. Wel waren ook de eilanden Aruba en Bonaire sinds eenige jaren bezet en vindt men ook vermeld, dat *Stuijvesant* naar laatstgenoemd eiland in 1660 eenige Esopus Indianen had gezonden, om den slaven daar in het bebouwen van het land behulpzaam te zijn **(50)**, doch beide eilanden konden alleen van eenig belang worden door hun eigen productie en het schijnt, dat noch de Compagnie, noch *Stuijvesant* zich veel lieten gelegen liggen aan den landbouw, waaraan de Compagnie echter in latere jaren veel zorg zou wijden.

De laatste jaren van *Stuijvesant's* bestuur kenmerkten zich door het vijandelijk optreden der Engelschen tegen de Hollandsche bezittingen. Den 3^{en} November 1650 had het Parlement een akte uitgevaardigd, waarbij aan alle vreemde naties de handel op de Engelsche West-Indische eilanden werd verboden **(51)**. Engelsche kapers werden uitgerust en doorkruisten de Caraïebische Zee, allerlei onrechtmatige daden plegende. Hollandsche schepen werden door hen in volle zee aangehouden en, zoo zij eenige producten aan boord hadden, waarvan verondersteld kon worden, dat zij van Engelsche plaatsen afkomstig waren of daarvoor bestemd — zonder verderen vorm van proces voor goeden prijs verklaard. Ook ontzagen de kapers zich niet strooptochten te land te doen, o. a. in 1651 en 1654 op de onverdedigde eilanden Aruba en Bonaire **(52)**. Dat het voornamelijk naijver was op den zich zoo krachtig ontwikkelenden Nederlandschen handel, die de Engelschen tot zooveel onrechtmatige handelingen aandreven, schijnt aan geen twijfel onder-

hevig en is ook op te maken uit de correspondentie's der Engelsche Gouverneurs in West-Indië, van wie het plan uitging om de Hollanders geheel uit West-Indië te verdrijven **(53)**. Aan dit plan werd ook uitvoering gegeven en men slaagde er voorloopig ook in om de Hollanders de bovenwindsche eilanden St. Eustatius en Saba te doen ontruimen, doch de tegen Curaçao gerichte expeditie liep op niets uit. In Maart 1666 was wel een vijandelijke vloot van Jamaica uitgezeild om ook de benedenwindsche eilanden „Curaçao and the Goat Islands of Aruba and Banari" [1]) te veroveren, doch onderweg rezen er oneenigheden onder de 600 boekaniers, die die verovering zouden ondernemen, waarvan het gevolg was, dat de schepen zich verspreidden en elk op eigen gelegenheid op rooftocht uitgingen **(54)**. Alleen aan dat gebrek aan discipline en eensgezindheid onder de aanvallers dankte Curaçao waarschijnlijk zijn behoud, want, alhoewel men daar het fort Amsterdam met een gelijke macht als die der vijanden zou hebben kunnen verdedigen, twijfelde de directeur van het eiland, *Matthias Beck*, er zelf niet aan of hij zou het eiland hebben moeten overgeven aan een het nauw ingesloten houdende macht, voornamelijk „door gebreck aen genoechsame ende suffisante regenbacken" **(55)**. Bleef Curaçao dus door een toeval gespaard, niet zoo gelukkig was Nieuw Nederland, dat *Stuijvesant* den 8^{n} September 1664 aan den Engelschen vlootvoogd *Richard Nicolls* moest overgeven.

Met deze overgave eindigde tevens de vereeniging van Nieuw Nederland met de Curaçaosche eilanden, waar *Matthias Beck* als vice-directeur *Rodenburg* was opgevolgd **(56)** en aan het bewind bleef tot aan zijn dood in 1668, toen zijn broeder *Willem Beck* met de provisioneele directie van de eilanden werd belast **(55)**.

---

[1]) Calendar of State Papers, colonial Series, America and West-Indies, 1661-1668, No. 944.

Bij resolutie van de Staten Generaal van 14 September 1669 werd nu *Lodewicus Boudewijns van Berlicum* tot directeur aangesteld, doch slechts eenige maanden kan deze aan het bestuur zijn gebleven, daar hij in September 1669 nog in Nederland vertoefde en men vermeld vindt dat de Staten, na een korte tusschenregeering van *Willem Beck*, bij resolutie van 5 Augustus 1670 *Dirck Otterinck* tot directeur benoemden (**58**).

Van het bestuur van deze laatste directeurs valt niet veel merkwaardigs te verhalen. De slavenhandel maakte nog steeds het onderwerp van de eerste zorg der Compagnie uit (**59**), doch omstreeks dezen tijd schijnt zij toch ook meer belangstelling te hebben getoond in de ontwikkeling van landbouw, nijverheid en mijnbouw. Op minstens één der Co's plantages op Curaçao werd suiker gemaakt en dat ook geenszins in geringe hoeveelheid (**60**); een zekere *Jan Delian* wenschte met de Compagnie een contract aan te gaan voor de levering van het op Bonaire gewonnen zout, [1]) en op Curaçao werd naar het aanwezen van mineralen een onderzoek ingesteld, dat aanvankelijk goede resultaten scheen te zullen opleveren, doch ten slotte op niets uitliep (**61**). De handel met het moederland nam in belangrijkheid toe (**62**) en het bevolken van de eilanden trachtte de Compagnie in de hand te werken door het toestaan van voorrechten aan hen, die zich naar West-Indië wilden begeven (**63**). Daar echter alle groote Compagnie's schepen voor de slavenvaart beschikbaar moesten blijven en er op de kleinere vaartuigen veelal gebrek aan plaats was voor een eenigszins aanzienlijk getal koloniers, ging het met dit koloniseeren niet altijd zoo bijzonder gunstig (**64**).

Intusschen had zich op het eiland een man gevestigd, die veel tot de ontwikkeling van Curaçao's handel zou bijdragen, n. m. *Jan Doncker*. Als koopman en ook als agent der Compagnie was hij op de Engelsche en Fransche Antillen volkomen

---

[1]) Resolutiën der Kamer van Amsterdam van 22 November 1668.

vertrouwd geraakt met den West-Indischen handel (**65**) en spoedig zou hem de gelegenheid worden gegeven, zijn veelzijdige ervaring ten bate van het eiland aan te wenden. In het begin van 1673 was namenlijk *Dirck Otterinck* op Curaçao overleden en werd *Doncker* door den Raad met algemeene stemmen [1]) als provisioneel directeur verkozen, welke keuze de Staten Generaal, op verzoek van bewindhebberen en „zich vertrouwende Doncker's bequaemheit, ervarentheit en capacieteijt", bij hunne commissie van 29 Juni 1673 bekrachtigden [2]).

Dat *Doncker* dit in hem gesteld vertrouwen waardig was, had hij intusschen reeds bewezen door zijn wakkere houding in de verdediging van het eiland tegen de Franschen in Maart 1673.

De beschrijving van deze gebeurtenis door *Teenstra*, *Simons* en anderen gegeven, bewijst ten duidelijkste, dat geen hunner ooit de hierover handelende documenten heeft ingezien en dat zij slechts overleveringen kunnen hebben geraadpleegd. Men moet wezenlijk verbaasd staan over de roekeloosheid, waarmee die schrijvers een blaam hebben geworpen op een der beste gouverneurs, die Curaçao ooit heeft bezeten en een verhaal hebben geboekt, dat ten eenenmale wordt gelogenstraft door de over deze gebeurtenis handelende en nog in het Rijksarchief berustende documenten, waarbij ik mij zal bepalen [3]).

Te acht uur in den morgen van Maandag, den 13^{en} Maart (1673) kwamen twee ruiters uit de Oost-divisie aan *Doncker* berichten, dat er van de Oostpunt en van den Hoenderberg 4 à 5 schepen waren gezien, die op het eiland aanhielden, vermoedelijk met vijandige bedoelingen. Terstond zond *Doncker*

---

[1]) Resolutiën der Kamer van Amsterdam van 27 April 1673.

[2]) Zie: Documenten, No. **66**.

[3]) Hoofdzakelijk vervat in de tot het archief der Staten Generaal behoorende: „Memorialen, provinciale resolutien ende bijlagen van den Jare 1673" (blz. 357 vlg.)", waarin voorkomt copie van het journaal van Doncker, in de dagen van dezen inval gehouden, met de bewijsstukken.

die ruiters terug met last de bewegingen der schepen in het oog te houden en daarover nader te berichten. Kort daarop kwam *Hans Pietersz*, factoor van de plantage St. Joris, mededeelen dat hij 8 zeilen had gezien, waarop *Doncker* alarm liet schieten en nogmaals eenige ruiters op verkenning uitzond, die weldra terugkwamen met het bericht, dat er tot 16 schepen konden worden geteld. De Raad — die zich middelerwijl met eenige aanzienlijke inwoners in het fort Amsterdam had vergaderd — hiervan in kennis gesteld, riep terstond alle ingezetenen in de wapenen, droeg aan *Doncker* op uit de opkomende burgers een keuze te doen van hen, die hem het meest geschikt voorkwamen om de wapenen te voeren, en besloot verder dat de in de haven liggende schepen op de best mogelijke wijze ter verdediging zouden worden aangewend en het bootsvolk van de slavenschepen St. Cruys en St. Carlus in een compagnie van 70 man geformeerd, om „deselve te employeren in manieren ende sodanich als bevonden zal werden te behoren" [1]) (**67**).

Uit de onderwijl in de wapenen gekomen burgers formeerde *Doncker* een compagnie, die hij onder bevel stelde van zijn zwager *Balthazar Beck*, vaandrig over de burgerij, aan wien hij toevoegde *Arent Wegman*, sergeant bij de troepen, en *Aldert Pletsz*, korporaal over de ruiterij, met last zich onmiddellijk naar St^a. Barbara te begeven. Zoo de vijand daar een landing wilde doen, zou *Beck* zijn manschappen in het „daar langs het strand loopend bosch" verdekt opstellen en hun positie niet verraden door ontijdig schieten, maar eerst aanvallender wijs te werk gaan, wanneer zulks met voordeel kon worden gedaan. Mocht daarentegen de vijand de Carácas-baai binnenzeilen, dan zouden de troepen zich op den aan die baai gelegen berg posteeren en van daar de landingsdivisie afbreuk

---

[1]) Dit laatste geschiedde op aanbod van Don Francisco Lomelino, agent van het „assiento".

doen. Het blokhuis aan de baai zou zoo lang mogelijk worden verdedigd en, zoo het niet meer te behouden was, worden „opgeblazen" [1]), terwijl verder, zoo *Beck* genoodzaakt mocht worden om te retireeren, op den terugtocht alle langs den weg liggende plantage-gebouwen zouden moeten worden in brand gestoken en vernield.

Den 14n 's morgens berichtte *Beck* aan den directeur, dat de vijand aanstalten maakte om aan Sta. Barbara te landen en dat hij die landing vermoedelijk niet zou kunnen beletten, daar reeds eenigen zijner troepen waren gedeserteerd „door vreese vande aencomende vijandt ende omdat door het gaen heel affgematt waren". Kort daarop echter vertoonde de geheele vijandelijke vloot zich in het gezicht van het fort Amsterdam, manoeuvreerende alsof zij een aanval op de haven voorhad, waarom in allerijl maatregelen werden genomen om die te verdedigen. Een Engelsch vaartuig, dat door de onzen was genomen, werd als een brander uitgerust en vlak in den mond der haven gelegd; het slavenschip en een Zeeuwschen kaper, onder kapitein *Pieter Marcus*, onmiddellijk daar achter, vóor het gouvernementshuis geposteerd; dáarachter weer de Compagnie's schepen de Asia, de Europa en de Gerechtigheijt, terwijl het andere slavenschip en het schip de Vreede bij het Schottegat werden verhaald, om den vijand „langs het steenen padt [2]) te konnen flancqueren". Van elk schip werd de helft der bemanning in het fort Amsterdam gezonden, waar ook reeds de compagnie van *Lomelino*, onder kapitein *Francisco Maria Compian* was gekazerneerd in „de oude kerck" en hem „de batterij vant school" ter verdediging aangewezen. *Joost Lindesaij* werd naar Sta Barbara gezonden om aan *Beck* het bevel omtrent het vernielen van

---

1) Het schijnt, dat dit woord in de beteekenis van „in de lucht doen springen", thans burgerrecht heeft verkregen; men ontmoet het tenminste thans herhaaldelijk in de krantenberichten over den schandelijken oorlog, nu door de Engelschen in de Zuid-Afrikaansche Republiek gevoerd.

2) Zoo heette de weg, die nu door Pietermaai loopt.

de plantage-gebouwen te herhalen en *Aldert Pletsz* aan te zeggen zich onmiddelijk met eenige ruiters naar het Kwartier, het Jodenkwartier, Piscaderis en St. Michiel te begeven, daar alle gebouwen, „klein of groot, woon- of negerhuizen, geene uitgezonderd" in brand te steken en aan „alle boeren" te gelasten hun vee en hun slaven naar het fort op te drijven.

Het manoeuvreeren van de vijandelijke schepen, alsof zij naar de haven wilden afkomen, bleek intusschen slechts een schijnbeweging te zijn geweest, daar men ze zag wenden en koers zetten naar de baai van St^a. Barbara. Uit den kort daarna hier en daar in het land opstijgenden rook begreep men, dat de vijand moest zijn geland en dat *Beck*, niet in staat de landing te beletten, bezig was zijne orders omtrent het in brand steken der plantage-gebouwen uit te voeren. 's Namiddags om drie uur kwam *Beck* zelf met het voetvolk dit bevestigen en deelde verder mede, dat hij met den vijand „eenige schoten" had gewisseld, de ruiters had achtergelaten om op de bewegingen van de vijandelijke macht te letten en niet had kunnen voorkomen, dat het blokhuis aan Carácas-baai den vijand in handen was gevallen, „ten deele door verbaestheyt vandie geene, die daer in waren, als omdat de lont, ten dien fine opde cardoes met cruijt gelecht, was wtgegaen", doch dat de kleine stukjes van de batterij waren vernageld.

Verder vernam men dien dag niets meer van de vijanden. Ook nog den volgenden morgen bleven deze rustig op St^a. Barbara, waar zij vier charges op het leege blokhuis hadden gedaan, alvorens zij het hadden durven naderen. Tegen den middag van dien dag echter kwam er bericht, dat drie van de vijandelijke schepen Porte Marie waren voorbijgezeild — blijkbaar om de baai van St^a. Cruz binnen te loopen, en ten drie ure kwamen al de door *Beck* achtergelaten ruiters terug met de tijding, dat de vijanden naar het Ruiters- en Jodenkwartier waren opgetrokken, waar zij met hen eenige schoten hadden gewisseld.

In den morgen van Donderdag, den 16n Maart, zouden juist eenige ruiters, samen met *Pieter Marcus* en 30 matrozen, het fort uittrekken om de positie der vijanden te verkennen, toen er een „wapenkreet" uit het fort opging, „alsoo den vijandt aen Altena en op het Steenen Padt al marcheerde en herwaerts naderende gesien wierde". [1]). „Met een vrolijck gemoet" begaf iedereen zich hierop op zijn post en uit het kanon van het fort werden op den vijand „eenige schoten gedaen, die men presumeerde niet mis te wesen, waerdoor den vyandt achterwaerts inde bosgagie aen het strandt retireerde en sich verschuijlde".

Twee uren daarna kwam een tamboer van den vijand zich aanmelden, die, geblinddoekt binnengebracht, mededeelde dat hij was afgezonden door den heer *de Baas*, gouverneur van Martinique, als commandant van de gelande troepen, en aan *Doncker* twee brieven overhandigde, beide geadresseerd aan den directeur *Dirk Otterinck*, van wiens overlijden de Franschen dus blijkbaar geen kennis droegen. De eerste dezer missives behelsde het verzoek van *de Baas* om *Doncker* te mogen spreken **(68)** — en hieraan heeft wellicht de bewering haar ontstaan te danken als zou *Doncker* met den vijand hebben geheuld [2]) — doch van dit verzoek schijnt *de Baas* zelf weinig te hebben verwacht, daar de tweede missive begon met: „Puis le Sr *Otterinck* refuse d'envoyer vers nous le Sr. *Doncker*", en verder

---

1). Woorden uit het journaal van Doncker.

Hieruit blijkt, dat reeds toen ter tijd de heuvelrug beoosten de stad „Altena" heette en dat deze naam dus niet — zooals de een den ander heeft nagepraat en zooals thans algemeen op Curaçao wordt geloofd — eerst *na* den inval der Franschen aan dien bergrug werd gegeven, omdat men, toen de vijand daar verscheen, gezegd zou hebben, dat de Franschen „al te na" waren.

In oude documenten ontmoet men den naam trouwens ook meermalen als „Alt*o*na" of „Alt*h*ona".

2) Zeer waarschijnlijk was de Baas persoonlijk met Doncker bekend zie blz. 45).

een op snoevenden toon gestelden eisch tot onmiddellijke overgave inhield **(69)**.

Slechts op de eerste missive antwoordde *Doncker* en zond den tamboer terug met het verzoek aan *de Baas*, om „soo cort als doenlijck" hetgeen hij met hem te bespreken had op papier te stellen. Denzelfden dag werden er uit het fort en het schip St. Cruys nog „eenige schoten" op den vijand gedaan, „maar die scheen op die dach noch de volgende nacht geen lust te hebben een cans op ons te waegen".

Vrijdags zond *Doncker* ter bespieding van de bewegingen des vijands eenige ruiters uit, die tegen den middag met twee gevangenen in het fort terugkwamen, 's avonds gevolgd door een Franschen overlooper. Uit de verklaringen, die deze lieden aflegden, scheen te moeten worden begrepen, dat de vijand zijn kanonnen had ontscheept en in stelling zou brengen om de stad en het fort te beschieten. Den volgenden morgen vroeg werden daarom 30 ruiters uitgezonden om hieromtrent zekerheid te verkrijgen, doch nog niet lang waren deze vertrokken of er kwam een ander Fransch overlooper in het fort, die berichtte, dat de vijand den avond te voren „preperatie hadde gemaeckt om op te breken en de voorleden nacht met groote haest naer hare schepen geretireert was". Terstond zond *Doncker* hiervan bericht aan de uitgezonden ruiters, terwijl *Beck* met eenige burgers en de bootsgezellen van den Zeeuwschen kaper zich naar St^a. Barbara en de Carácas-baai begaven, waar zij de geheele vijandelijke macht vonden ingescheept, met uitzondering van een kleine afdeeling waterhalers, die op hun terugtocht naar de schepen door de ruiters werden aangevallen, in welke ontmoeting „eenige" Franschen sneuvelden en vijf hunner gevangen werden gemaakt. Den volgenden morgen ontscheepte de vijand wederom eenige troepen, als dekking voor een andere partij waterhalers, [1]) die zich echter nog den-

[1]). Men voorzag zich van drinkwater op de plantage „Brakke Put".

zelfden dag weer aan boord begaven. Zondag, den 19n Maart, lichtten de Fransche schepen het anker, zeilden voorbij het fort Amsterdam, dat nog een paar schoten op hen deed, en „belieffde het Godt den Heere den onsen 't vertreck der vijandelijcke scheepen te doen sien".

Zoo was die beruchte expeditie der Franschen eigenlijk met een sisser afgeloopen. Van „de hagelbui van kogels," waarmede zij door de onzen zouden zijn begroet, vindt men noch in *Doncker's* journaal, noch in de notulen van den Raad eenig gewag gemaakt, evenmin als van het gevangen nemen van *Doncker* door den kapitein-luitenant der burgerij. Dat er echter ten tijde van dezen aanval kwaadwilligen onder de burgerij zijn geweest, die *Doncker* niet vertrouwden en aan wier hoofd zich de kapitein *Jan Jacobsz Bruyn* en *Willem de Bruyn* hadden gesteld, schijnen de annalen der Compagnie uit te wijzen. In de raadsvergadering van den 17n Maart tenminste had *Doncker* verzocht de resoluties van dat lichaam geheim te houden, hetgeen de Raad „een goed voorstel" noemde, „eendeels om door geen trouwelooze overloopers verraeden te worden en anderdeels om het absurde en impertinente gevoelen van het graeuw, mitsgaders derselver moetwillicheijt tegens 't geene zij niet en connen verstaen onderworpen te zijn." Verder vindt men vermeld, dat aan *Willem de Bruyn*, wegens zijn oproerige handelingen ten tijde van den aanval der Franschen, later werd geweigerd om naar Curaçao te mogen terugkeeren (**70**), en ook de kapitein-luitenant beklaagde zich, niet omdat *hij Doncker* had gearresteerd, maar wijl *deze* hem „sonder genoeghsame redenen uit zijn ambt had ontzet." [1])

Omtrent de macht, waarmee de Franschen het eiland aanvielen loopen de berichten nogal uiteen. De door *Doncker* gemaakte gevangenen stelden die vrij eenparig op 18 zeilen en

---

1) Resolutiën der Kamer van Amsterdam, 1671—1674; verg. van 28 Augustus 1673.

2000 man, doch hunne opgaven omtrent de bewapening der schepen verschillen aanmerkelijk (**71**). Volgens Engelsche berichten [1]) zou de Fransche vloot hebben bestaan uit 5 oorlogsschepen, 3 koopvaardijschepen en 14 sloepen, bemand met 1200 soldaten, die op San Domingo versterkt zouden worden door 600 boekaniers, welke zich op de „Grande Infante" zouden inschepen [2]). Doch al neemt men ook de minste opgave van de sterkte der Franschen aan, dan overtrof hunne macht die van *Doncker* zeker nog aanmerkelijk. De Franschen zelf schreven het mislukken der onderneming toe aan het wangedrag van gouverneur *de Baas* en beweerden, dat deze op een schandelijke wijze was gevlucht [3]). Dat die vlucht in groote haast plaats greep, vermeldt ook *Doncker*, die aanhaalt dat de Franschen in het blokhuis aan de Carácas-baai hunne handgranaten achter lieten, en dat de heer *St. Laurent*, gouverneur van St. Kitts, zelfs zijn mantel in den steek liet, „die door *Beck* opgenomen en verovert wiert." Wat echter de oorzaak van die paniek is geweest ligt in het duister, doch wellicht had hiertoe bijgebracht de door *Doncker* genomen maatregel, om nu en dan eenige schepen uit te laten loopen en in zee te doen „braveeren," waardoor *de Baas* er voor beducht kan zijn geworden, dat men zijn schepen, die van manschappen waren ontbloot, zou trachten te nemen en hem zoo den terugtocht zou afsnijden [4]).

---

[1]) Brief van Sir Peter Colleton, president van den Raad op Barbados, aan den „Council for Trade and Plantations", dd. 28 Mei 1673 (Calendar of State Papers, 1669—1674, No. 1101).

[2]) Dit schip schijnt wel op Bonaire te zijn geweest, doch het nam geen deel in den aanval. Later verging het met man en muis. (Calendar of State Papers, 1669—1674, No. 1097 en 1101).

[3]) Brief, dd. 28 April 1673, van Sir Thomas Lynch, gouverneur van Jamaica, aan den „Council for Trade and Plantations". (Calendar of State Papers, 1669—1674, No. 1082).

[4]) Een goed raadsman had Doncker waarschijnlijk gevonden in Pieter Constant, dapper scheepsbevelhebber, die zich als zoodanig ook later zoozeer onder Binckes zou onderscheiden, en voormalig commandeur van Tobago, dat hij aan de Engelschen had moeten overgeven (**72**).

Terstond na het vertrek der Franschen stuurde *Doncker* daarvan bericht aan den commandeur van Bonaire, opdat deze de daar aankomende Hollandsche schepen zou kunnen mededeelen, dat alles weer veilig was op Curaçao. Doch door den oorlog met Frankrijk en Engeland waren Hollandsche schepen zeldzaam geworden in de Caraïebische Zee, die door talrijke kapers onveilig werd gemaakt. Grooten dienst bewees de kaper-kapitein *Jan Erasmus Reining* dan ook aan Curaçao door zijn veroverde schepen naar dat eiland op te zenden, waar kort na den inval der Franschen zulk een schaarschte van levensmiddelen was geweest, dat er „al verscheyde Swarte van honger gesturven waren" [1]), doch waar door den geregelden toevoer van *Reining* weldra zoo'n groote overvloed heerschte, „dat se ten laatsten een oxhooft wijn voor 6 stukken van agten konden bekomen". Een andermaal redde *Reining* in de Curaçaosche wateren een Compagnie's schip met 700 slaven en verder wist hij door zijn kloeke houding in velerlei ondernemingen den vijandelijken schepen eerbied in te boezemen voor de vlag der Staten. Een wakker bondgenoot vond hij hierbij in den kaper-kapitein *Jurriaan Aernouts*, die zich zelfs verstoutte de Franschen in hun kolonies in Amerika aan te tasten, waar hij de forten Penatscop en St. Jan aan de rivier Pentagoult raseerde [2]) en ook deel nam in *Reining's* expeditie tegen het eiland Grenada, die echter met geen goeden uitslag werd bekroond (**73**).

Vond *Doncker* in deze mannen een krachtigen steun tegen aanvallen van buiten, hij zelf deed wat in zijn vermogen was om de hulpbronnen der kolonie te ontwikkelen. Door zijne bemiddeling zag de Compagnie er van af zelf handel te drijven in de artikelen van dagelijksch gebruik in de kolonie, waardoor

---

1) Zie het artikel over Jan Erasmus Reining in het 3e jaarverslag, blz. 55 vlg.

2) Resolutiën der Staten Generaal van 20 Juli 1675; Calendar of State Papers, 1675—1676, nos. 821 en 1071; Brieven van de Kamer van Amsterdam naar Amerika, 1675—1684, dd. 18 Juni 1675.

aan den handel der particulieren gelegenheid werd gegeven zich uit te breiden [1]), doch te vergeefs drong hij aan op de vermindering van eenige scheepsongelden [2]). Aan den landbouw en de veeteelt wijdde hij zijn ernstige aandacht [3]). De stad werd „uitgelegd" en een begin gemaakt met het bebouwen van het tegenwoordige Pietermaai [4]). De vestingwerken bracht hij in zoo'n goeden staat, dat de Kamer van Amsterdam hem er hare voldoening over betuigde [5]). Zóo tevreden waren de bewindhebberen over zijn directie, dat zij er niet van wilden weten hem, op zijn daartoe gedaan verzoek, ontslag te verleenen [6]) en zij bewezen hem de in dien tijd zeer op prijs gestelde gunst tot peters te staan over zijn eerste kind (74).

Het was het eiland ook zeker ten goede gekomen dat het onder *Doncker's* bestuur verschoond bleef van vijandelijke aanvallen, uitgezonderd den weinig beteekenenden inval der Franschen in 1673. Doch tegen het ten einde loopen van zijne directie zouden de Franschen een andere en veel ernstiger poging in het werk stellen om zich van het eiland meester te maken en aan welke *Doncker* hoogstwaarschijnlijk geen weerstand zou hebben kunnen bieden, waarom die poging een uitvoeriger beschrijving verdient dan er door de meeste geschiedschrijvers van Curaçao van is gegeven.

Na de verwoesting van onze kolonie op Tobago [7]) vertrok de Fransche vlootvoogd *d'Estrées* naar Martinique en, na aldaar zijn schepen hersteld en zijn volk eenige maanden rust te hebben gegund, koos hij andermaal zee om de vijanden van

---

1) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 19 Mei 1679.
2) Id., dd. 4 Juni 1680.
3) Zie later, blz. 85. Ook Documenten 74.
4) Brief K. A'dam, dd. 3 Aug. 1675.
5) Id., dd. 3 Dec. 1677.
6) Resolutie der Staten Generaal, dd. 11 Sept. 1679 en Notulen Kamer van Amsterdam, dd. 26 Juni 1676.
7) Zie 4e jaarverslag van het Curaçaosch Geschiedkundig genootschap, blz. 55 vlg.

zijn land zooveel mogelijk afbreuk te doen. Vaste plannen schijnt de Fransche admiraal toen nog niet te hebben gehad, althans hij verscheen den 26n April 1678 voor het Engelsche eiland Nevis, zonder iets tegen dit eiland te ondernemen [1]) en ging daarna naar het Fransche gedeelte van het eiland St. Kitts, waar hij zijn eersten onderbevelhebber *de Méricourt*, commandeerende het admiraalschip „Le Terrible", opdroeg inlichtingen in te winnen omtrent de ankerplaatsen op Porto Rico en op Curaçao [2]). Omtrent dit laatste eiland wist een zekere *Jean Douce* — die echter blijkbaar slecht op de hoogte was — mede te deelen, dat men er slechts op twee plaatsen kon landen, n. m. in de baai van Sta. Barbara en in eene baai op kleinen afstand benedenwinds het fort. Dit bericht overbrengende aan *d'Estrées*, meende *de Méricourt* er aan toe te moeten voegen, dat het niet raadzaam zou zijn iets tegen dit aan alle scheepsbevelhebbers onbekend eiland te ondernemen, temeer niet, daar men niet over een betrouwbaren loods te beschikken had. Hierop beweerde *d'Estrées* wel eerst nog niet te weten, waar hij heen zou gaan, doch hij gaf zijn onderbevelhebber tevens duidelijk te kennen, dat hij van zijn ongevraagden raad niet gediend was, beweerde dat hij *d'Estrées*, evenmin loodsen noodig had als de eerste ontdekkers dezer zeeën, en gelastte des middernachts onder zeil te gaan en op Guadeloupe aan te houden (5 Mei 1678). Den volgenden morgen riep hij de scheepsbevelhebbers aan boord van de „Terrible" en deelde hun mede, dat Curaçao de plaats van bestemming der vloot zou zijn, waarom zij voorloopig op het eiland Orchilla moesten aanhouden. Opnieuw opperde *de Méricourt* zijn be-

1) Calendar of State Papers 1677—1680, No. 690. Volgens het schrijven, dd. 26 April 1678, van gouverneur Stapleton bestond de Fransche vloot toen uit 35 schepen en 4 branders; 15 dezer schepen waren zoogenaamde „boekaniers". De bemanning schatte S. op minstens 1200 man.

2) Deze en de navolgende bijzonderheden omtrent de onderneming van d'Estrées zijn grootendeels geput uit het rapport van de Méricourt, voorkomende in E. Sue's „Histoire de la Marine française".

zwaren en meende bovendien, dat het wegens den stroom in elk geval beter zou zijn koers te zetten naar het eiland Marguerita, doch *d'Estrées* achtte dit een te groote omweg en beweerde dat er geen stroom liep in de streken, die men zou doorzeilen.

Den volgenden morgen (7 Mei) gaf *de Méricourt* zijn chef andermaal in overweging een loods aan boord te nemen (die mogelijk wel te vinden zou zijn onder de bemanning van de 15 kaperschepen, die zich op San Domingo bij de vloot hadden gevoegd) en het scheen, dat *d'Estrées* hiernaar wel ooren had. Hij beloofde althans er de scheepsbevelhebbers over te zullen raadplegen en riep dezen ook aan zijn boord, doch ten slotte besprak hij met hen alleen zijn landingsplannen en de wijze van verdeeling van den te behalen buit. Toevallig echter hoorde *de Méricourt* van een der commandanten, dat er onder de bemanning van diens schip iemand was, die het vaarwater om Curaçao zeer goed kende en daarom stelde hij voor dien man aan boord te nemen. Na eenige tegenwerpingen berustte *d'Estrées* ook hierin, doch onmiddellijk na het vertrek der scheepsbevelhebbers deed hij het signaal hijschen om alle zeilen bij te zetten, waardoor het den loods onmogelijk was aan boord van het admiraalschip te komen.

Op den middag van den 9^{en} Mei liet *d'Estrées* alle oorlogsschepen achter de „Terrible" omzeilen om de door hen berekende plaatsbepaling op te geven en het bleek toen, dat men meende op 20 à 25 mijl ten noordnoordwesten van Orchilla te zijn. Alleen de stuurman van de „Terrible" was van oordeel dat men zich veel westelijker moest bevinden, daar de stroom de schepen moest hebben afgedreven, doch *d'Estrées* schold hem een domoor en, zich tot *de Méricourt* wendende, zeide hij: „Ce coquin me vient toujours dire des sottises" [1]). Men besloot nu den koers zuidzuidwest te houden en des nachts met gereefde marszeilen door

[1]) Die „coquin" was echter de eenige, die een goede berekening had gemaakt.

te varen om in den vroegen morgen van den volgenden dag Orchilla in zicht te krijgen.

Tegen negen uur des avonds (9 Mei) riep de wacht van de „Terrible" uit, dat vooruit geweerschoten werden gelost en onmiddellijk daarop vielen er eenige kanonschoten. Men begreep, dat deze schoten moesten komen van de vooruitzeilende kaperschepen en niets anders konden beteekenen dan een waarschuwingssein. Daar men nu noch land vooruit, noch vreemde schepen om zich heen zag, begreep men ook, dat het gevaar zich onder water moest bevinden, m.a.w. dat er een rif vooruit moest liggen. Daarom trachtte de „Terrible" in allerijl te wenden, doch — het was reeds te laat: het schip stootte op het rif en bijna gelijktijdig liepen er nog 12 andere groote oorlogsschepen en eenige kleinere vaartuigen op.

Met het aanbreken van den dageraad kon *d'Estrées* de gevolgen van zijn verwaandheid en overmoed overzien en vernam hij van de kapers van San Domingo, dat men op het Aves-rif was geloopen. Wel werd nog al het mogelijke door de verschillende scheepsbevelhebbers gedaan om hun bodems weer vlot te krijgen, doch te vergeefs. Enkele uren na zonsopgang lagen reeds drie schepen op hun zij en was de „Terrible" reeds opengescheurd, in welk lot de andere schepen weldra deelden. Vijf oorlogsschepen, 3 branders, 1 behoeftfluit en 7 kaperschepen was alles wat er van de prachtige vloot van 35 schepen overbleef en het getal der bij deze ramp om het leven gekomenen schatte men op 500 [1]).

Het valt licht te begrijpen dat *d'Estrées* na deze gebeurtenis van alle veroveringsplannen tegen Curaçao afzag. Met het treurig overblijfsel zijner vloot stak hij over naar San Domingo, trachtte daar manschappen te werven om althans de Fransche kanonnen uit de wrakken te redden, en vertrok vervolgens naar Martinique, waar hij vernam dat de Hollanders van Curaçao en eenige kapers hem reeds voor waren geweest.

1) Hollandsche Mercurius, Anno 1678, blz. 226—228, en Calendar of State Papers 1677—1680, no. 718.

Inderdaad had *Doncker*, zoodra het verongelukken der Fransche vloot op het eiland bekend werd, een paar schepen uitgerust om de kanonnen van *d'Estrées* op te visschen en had hij ook aan andere vaartuigen vergunning gegeven hetzelfde te doen. In 't geheel werden op Curaçao aangebracht acht 24-ponders, zes 18-ponders, zeven 12-ponders, drie 6-ponders en 1 bas, „alle schone metale stucken canon" [1]). Wel eischte de Fransche gezant bij de Staten, graaf *d'Avaux*, deze stukken later op, bewerende dat zij na het sluiten van den vrede [2]) waren opgevischt, doch bewindhebberen konden uit *Doncker*'s brieven bewijzen, dat dit geenszins het geval was geweest. Op herhaald aandringen van *d'Avaux* echter werden hem vier stukken, die *Doncker* naar Holland had opgezonden overgegeven, „in agtinge genomen zijnde, dat het voorsz. canon is gemerkt met de wapenen van Sijn Maj^t^. ende van het Collegie ter Admiraliteyt gecontracteerd" [3]). De overige stukken echter deden dienst op de forten van het eiland tot zij in 1800 door de Engelschen werden weggevoerd. Ook eerst in dat jaar geraakte op het eiland de gewoonte in onbruik den mislukten aanval der Franschen telken jare door een dank- en bededag te herdenken [4]).

Het jaar na deze gebeurtenis liep *Doncker*'s commissie ten einde en hij maakte van deze gelegenheid gebruik om nogmaals en wel „zeer instantelijk" op zijn ontslag aan te dringen. Ditmaal verleende de X [5]) hem dit ook [6]) en stelden *Nicolaes van*

---

1) Liassen West Indië 1678—1682. Onder „metalen" stukken verstond men kanonnen van een ander metaal dan ijzer.

2) Van Nijmegen, 1678.

3) Brieven der Kamer A'dam van 2 Mei, 19, 20 en 23 Juni, 12 en 14 Juli 1679.

4) Curaçaosche Courant van 8 Januari 1825.

5) Met „de X" is bedoeld „de vergadering van Thienen", die in 1674 in de bevoegdheden der vorige vergadering van XIX was getreden. Zie blz. 17.

6) Doncker bleef nog eenige jaren op Curaçao wonen, doch in 1705 was hij te Amsterdam gevestigd. (Brieven en Papieren van Curaçao 1700—1713). Vermoedelijk is hij kort daarop aldaar overleden, daar in 1707 Aletta Doman voorkomt als zijne weduwe (Prot. 1739), en mogelijk woonde hij aldaar op de Heerengracht „bij de Wolvestraat daar het

Liebergen, bewindhebber ter Kamer van Amsterdam, tot directeur aan. Den 9n October 1679 zeilde deze uit Tessel en werd den 24n December d. a. v. op Curaçao geïnstalleerd [1]).

Al spoedig kreeg deze directeur het te kwaad met zijn voormalige collega's. Reeds den 16n Juni 1680 deelde de Kamer van Amsterdam hem als hare meening mede, dat hij zijne instructie al zeer slecht scheen te hebben nagelezen en alles op de „scribenten" liet aankomen. Vijf maanden later drukte zij zich sterker uit en schreef aan *van Liebergen*: „Int generael sullen wij UE. seggen dat ons niet genoegh konnen verwonderen, hoe wij jegenwoordigh het ongeluck hebben van soo ongemeen qualijck aent Eijlant Curaçao te worden bedient" [2]). Doch blijkbaar werden deze bemerkingen door *van Liebergen* weinig geteld, daar de Kamer den 2n Mei 1681 wederom moest klagen over zijn „sloffigheid" in het overzenden der boeken. Wel trachtte *van Liebergen* dit verzuim goed te pleiten door te klagen over zijn gezondheid, doch de Kamer had hierop zeer juist aangemerkt, „dat zulke onpasselijckheijt egter geen hindernisse kan hebben gegeven aende gesonde Dienaers vande Compagnie, dat se soo lange te voren de boecken niet souden

---

nagtegaaltje voor gestaan heeft" — althans dit huis werd in 1731 door voornoemde weduwe, die naar Curaçao terugkeerde, gelegateerd aan Aletta Specht (Prot. 1731). Omtrent zijne afstamming ben ik niets te weten gekomen, doch onmogelijk is het niet, dat hij een zoon was van Willem Doncker, gewezen commissaris-generaal van de artillerie en kapitein over een compagnie infanterie in Brazilië, die in 1653 van de Staten Generaal eene acte ad omnes populis verzocht om in vreemde landen te reizen (Verg. der Staten Generaal van 5 Sept. 1653). Elders vond ik een Doncker vermeld, die tot een ambt te Dokkum werd benoemd (17e eeuw). Op St. Eustatius kwam gelijktijdig met den gouverneur van Curaçao en nog vele jaren later een familie *Sijmonsz Doncker* voor. Een lid dier familie gebruikte als zegel een wapen, waarin een paardekop met een vlucht, waarin dezelfde paardekop als helmteeken. (Br. en P. van St. Eustatius en Saba 1717).

[1]) Soldijboeken van Curaçao, fol. 39; Brieven der Kamer A'dam 1675—1684 en Documenten rakende den directeur van Liebergen (437a W I C 1177).

[2]) Brief Kamer A'dam, dd. 29 November 1680.

hebben gereet gehadt" [1]). Den 23n Augustus 1681 werd de directeur zelfs in bedekte termen met ontslag bedreigd, daar de Kamer hem toen aanraadde in zijn brieven „wat moderater stijll ende meerder respect" te gebruiken, daar er reeds van gesproken werd „dat int effective te remediëeren".

Intusschen waren over het bestuur van *van Liebergen* reeds verscheidene klachten bij de Compagnie ingekomen, tengevolge waarvan de Kamer Amsterdam hem gelastte zich te verantwoorden op de volgende punten:

I. dat hij tegen betaling van Ps. 3000.— zich door schipper *Pieter Bennebroek*, voerende het schip „De Gouden Voet", zou hebben laten overhalen dezen 1400 slaven op crediet te verkoopen;

II. dat hij met dit geld en met de kas der Compagnie voor eigen rekening, hoewel onder den naam van zijn zwager *Willem de Penyn* [2]), handel zou hebben gedreven en dat het hieraan zou zijn toe te schrijven, dat aan de Compagnie geen gelden werden overgemaakt;

III. dat hij aan genoemden *de Penijn* vergund zou hebben zich op de gronden der Compagnie, „int allervetste vant eylant," een plantage te doen kappen en daarop met Compagnie's slaven veekoralen en indigowerken te doen maken;

IV. dat hij het scheepje „de Aletta", komende van de Vaste Kust, „alwaar het zijn verboden handel hadde gedreven", tegen betaling van honderd „pistoletten" [3]) in de haven van Curaçao zou hebben toegelaten instede van het te doen verbeurd verklaren;

V. dat hij zou hebben meegewerkt tot den verkoop van slaven, op clandestiene wijze op Curaçao aangebracht;

VI. dat hij, na eerst aan *Anthonie Klinckert* te hebben toegestaan met zijn scheepje „De Jonge Jacob" de haven van het eiland binnen te loopen, genoemden schipper zou hebben

---

1) Brief Kamer A'dam van 29 November 1680.

2) Later zijn schoonzoon.

3) Eén pistool was 30 realen = Ps. 3,6 (Brief Kamer Amsterdam, dd. 12 Aug. 1698).

gedreigd met confiscatie van schip en lading, doch hiervan tegen betaling van Ps. 200.— zou hebben afgezien;

VII. dat hij aan het Fransche eskader onder *de Gramont*, nadat dit La Guaira had afgeloopen [1]) en zich bij de Aves eilanden onthield, levensmiddelen en ammunitie zou hebben geleverd per Compagnie's bark, in stede van die bark af te zenden om het schip „De Gouden Voet" [2]) „te waerschouwen vande desseynen, die men bedugt was, dat door dito Francen opt selve werden gemaackt."

VIII. dat hij de slaven zeer slecht zou behandelen, en

IX. dat hij een zilveren „lampet schotel" van de Joden zou hebben ontvangen [3]).

Bij uitvoerige missive — waarover later — antwoordde *van Liebergen* op deze aantijgingen en, nadat zijne antwoorden in handen waren gesteld van een commissie uit de Kamer van Amsterdam, moest deze erkennen, „dat er ten opzichte van het 1e, 2e, 3e, 4e en 7e punt van beschuldiging geen papieren of bescheiden ten laste van den directeur bestonden. Omtrent de overige beschuldigingen volstond de commissie met te verwijzen naar de overgelegde beëedigde verklaringen en, daar die behoorden bij des gouverneurs eigen verdediging, zal ook daarin voor hem weinig bezwarends zijn gevonden. Doch de Commissie besloot haar rapport met de opmerking „dat de klachten tegen *van Liebergen* waren aangebracht door dusdanige personen als zij, bewindhebberen, moesten aannemen geloofwaardig te zijn en dat tengevolge van de in omloop gebracht zijnde geruchten het publiek een zeer slechten dunk had gekregen van *van Liebergen's* directie, waardoor de actiën der Compagnie zeer waren gedaald" [4]).

---

1) Geplunderd.
2) Dit schip was een slavenhaler.
3) Documenten rakende den directeur Van Liebergen.
4) Secreete Brieven der Kamer van Amsterdam, dd. 15 Juni en 29 Nov. 1680.

Onbillijk als zulk eene toevoeging aan een rapport — van een commissie, die toch slechts recht had te doen op de *stukken* — ons thans ook moge voorkomen, het dient niet uit het oog verloren, dat de Compagnie een zuiver particuliere handelsonderneming was, zoodat in hare handelingen absoluut recht wel eens moest wijken voor eigen belang en dat was hier natuurlijk geschaad door het verminderen in waarde der aandeelen van de maatschappij. Ook zullen de bewindhebbers er wel bekend mee zijn geweest hoe groote moeielijkheden het opleverde om tegen een gouverneur, aan wien groote macht was toegekend, wiens gunst uit privaat belang werd gezocht en die bovendien moeielijk bereikbaar was, absolute bewijzen te verkrijgen uit het land, waarover hij regeerde. Hoe dit echter ook zij, een later door den gouverneur *van Erpecum*, op uitdrukkelijken last der X ingesteld onderzoek naar de handelingen van *van Liebergen* bewijst, dat de tegen hem ingebrachte klachten geenszins ongegrond waren.

Drie beëedigde verklaringen werden door *van Erpecum* aan de Kamer van Amsterdam gezonden, welke behelsden dat *van Liebergen* Ps. 3000 had ontvangen van *Pieter Bennebroek* voor het oogluikend toestaan van het invoeren door dezen van 1400 slaven buiten het assiento om [1]), terwijl de sergeant *Gerrit van Uytrecht* nog verklaarde, dat er op zekeren nacht 42 slaven van een pas aangekomen slavenhaler heimelijk naar de plantage van *van Liebergen* waren vervoerd en de wacht van het fort hiervan, op last van den directeur, niet had gerapporteerd.

Omtrent het tweede punt van beschuldiging kwamen door *van Erpecum's* onderzoek veel ergere zaken aan het licht dan aan den directeur en zijn zwager ten laste waren gelegd. Van *de Penijn* toch ging het gerucht, dat hij er een zeeroverschip op nahield, hetwelk alle Spaansche suikerschepen plunderde en

---

[1]) Zie over dit assiento blz. 71 seq.

de gestolen suiker op San Domingo verkocht. De weduwe van *Juan Pedro van Collen* [1]) en anderen verklaarden, dat *de Penijn* smokkelhandel dreef op de Kust [2]) en victualiën en ammunitie leverde aan de zeeroovers *Willem Riet* en *Santie*, die zich meest bij de Rocus eilanden onthielden, doch ook soms in de baai van Santa Barbara ankerden, en dat dit alles zou zijn geschied met voorkennis en goedvinden van *van Liebergen.*

Het derde punt der beschuldigingen werd later wel is waar niet bewezen voor wat aangaat het vergunnen aan *de Penijn* om zich zelf een plantage te doen kappen en het gebruiken door hem van de Compagnie's slaven en materialen voor het aanleggen van indigowerken, doch verscheidene verklaringen werden gegeven, dat *van Liebergen* de slaven der Compagnie had doen werken aan den bouw der „Joodsche synagoge in het land" [3]) en ook aan het omheinen van plantages van particulieren, voornamelijk van die der Joden, terwijl hij ten eigen behoeve met Compagnie's slaven en materialen drie huizen had laten bouwen op het door hem in openbare veiling gekochte „terrein aan Altena, anders in de wandeling genaamd Pieter de Meij" [4]).

Ten opzichte van den clandestienen invoer van slaven, het 5e punt der beschuldigingen, zond *van Erpecum* een paar verklaringen ten bewijze, dat eigen schepen van *van Liebergen* slaven hadden aangevoerd, die in 't geheim ten huize van *Theophilus Borel* waren verkocht.

---

[1]) Deze van Collen was op Curaçao commissaris van den train en militie geweest en als zoodanig de 2e persoon op het eiland. Hij was de vader van den lateren gouverneur Jeremias van Collen.

[2]) De Kust = noordkust van Venezuela en Columbia.

[3]) Het is bekend dat de Israëlieten, bij hunne komst op het eiland, zich vestigden in de streek, nu nog „Jodenkwartier" geheeten. Uit het hier aangehaalde blijkt verder, dat zij daar ook een kerkgebouw moeten hebben gehad.

[4]) Zóó heette dus vroeger en wel reeds in de 17e eeuw het stadsgedeelte, nu „Pietermaai" genaamd.

Ook het 7e punt der aanklacht, werd, zoo al niet bewezen, toch tot hoogen graad van waarschijnlijkheid gebracht. De oud-commandeur van Bonaire, *Hans Frederics*, erkende dat *van Liebergen* niet goed was voor de slaven, hun niet genoeg te eten gaf en de zieken verwaarloosde, zoozeer zelfs dat het gerucht had geloopen, dat eenige Compagnie's slaven „een dooden neger hadden opgegraven en dien uit puren honger hadden opgegeten." Anderen, onder wie de oud-directeur *Doncker*, verklaarden dat *van Liebergen* paarden had laten slachten om de slaven te eten te geven, alhoewel er genoeg schapen en geiten waren [1]) en enkelen weten de groote sterfte onder de slaven in 1679 [2]) aan het eten door hen van het vleesch van zieke paarden.

Ook de Raad uitte nu klachten tegen *van Liebergen* en verweet hem de verdedigingswerken van het eiland te hebben verwaarloosd. Ofschoon o. a. door den Raad met algemeene stemmen was goedgevonden „een klip of bergje, gelegen aan de overzijde tegenover het fort Oranje op ongeveer een pistoolschot afstand van de stad," dat zeer gevaarlijk voor vijandelijke aanvallen werd geacht te doen springen, maakte *van Liebergen* hiervan in 't geheel geen werk [3]). Evenzoo had hij verzuimd de hoofdfortres, die door den orkaan van 20 October 1681 veel had geleden, alsmede het Waterfort aan den hoek van de haven, dat door dien storm geheel was vernield, te herstellen, niettegenstaande de Raad daartoe had besloten, toen in Maart 1682 de tijding van een te verwachten oorlog met Spanje op het eiland was aangekomen.

Van Erpecum zelf beschuldigde *van Liebergen* er van zich het voornaamste gedeelte der lading van het op Bonaire gestrande schip „De Goudhen" te hebben toegeëigend, „n. m. het ivoor,

---

1) Op Bonaire o.a. „omtrent 8500".

2) Van de 4847 aangebrachte slaven stierven er dat jaar 1196. Brief Kamer Amsterdam, dd. 15 Juli 1680.

3) Het werd later door van Erpecum gedaan.

de ijzeren staven en een koperen ketel van ongeveer 150 pond," terwijl hij aan de Compagnie niets anders had gezonden dan „een partij vodden en todden."

En ten slotte — „last", maar in die dagen zeker niet „least" — bracht ook nog de predikant *Nicolaas Verkuijl* een klachte in en deelde mede dat hij meermalen, doch altijd te vergeefs, bij *van Liebergen* had geklaagd „over het verval van den openbaren godsdienst en dat een merkelijke tijd herwaarts het gebed in een gansche week somtijds maar eens, somtijds maar 2 of 3-maal werd gedaan, komende alsdan nog zeer weinige, 4 of 5, personen om hetzelve bij:te wonen" [1]). Ook was zonder gevolg gebleven des predikants ernstige vermaning aan den directeur, gedaan in tegenwoordigheid van den commissaris *van Engelen*, om niet door woorden maar door daden te toonen, dat de in omloop zijnde praatjes over zijn te intieme verhouding tot de vrouw van den kornet *Abraham de Lange* ongegrond waren.

Hebben wij uitvoerig stilgestaan bij de klachten tegen *van Liebergen* ingebracht, de billijkheid eischt, dat wij ook den directeur in zijne verdediging hooren en de omstandigheden aanhalen, die tegen hem waren.

Al spoedig na zijn aankomst maakte *van Liebergen* zich groote vijanden op het eiland, onder wie in de eerste plaats dienen genoemd te worden de secretaris *Hoppesack* en de agent van het assiento, tevens kapitein der burgerij, *Balthazar Beck* — en in de stukken van het dossier van Liebergen vindt men ook de aanleiding tot deze oneenigheden [2]).

Nadat op den 20sten October 1681 op Curaçao „door Godes toelatinge geweest was een harde ende verschrickelijcke wint of Oricaan, de meeste huyzen so beschadigt als onder de voet waren geraakt, voornamentlyck int Lant ende int bysonder het

---

[2]) Blijkbaar stoorde men zich niet veel aan art. 5 van den artikelbrief (76).

[1]) Documenten rakende den directeur van Liebergen en Secreete Brieven en Papieren van Curaçao 1680—1689.

huys van *Jan Pietersz* van Oxfort [1]), gestaen hebbende int ruijters quartier na bij en schuijns over bet huys van de Cornet, ende omtrent de huyzinge van de gemene ruyters" [2]), had *van Liebergen* aan genoemden *Pietersz* gelast zijn huis niet meer op te bouwen (daar het ongunstig was gelegen voor het houden van orde onder de ruiters) en hem een ander stuk grond, dichter bij zijn plantage toegezegd. *Pietersz* had zich echter aan dit verbod niet gestoord: reeds 27 jaren had hij in dat huis gewoond, wenschte daar ter plaatse te blijven wonen en was met den herbouw van zijn huis begonnen. *Van Liebergen* had echter daarna een beroep op hem gedaan als oud-soldaat [3]), hem herinnerend aan den eersten plicht van gehoorzaamheid en ook gedaan gekregen, dat *Pietersz* zich bereid verklaarde het bevel des gouverneurs op te volgen. Doch *Pietersz'* vrouw, die in onmin leefde met de vrouw van den cornet *de Lange* [4]), schijnt in des gouverneurs verbod de hand harer vijandin te hebben gezien en bij gelegenheid dat de directeur met eenige officieren het ruiterskwartier bezocht, had zij *van Liebergen* heftig uitgescholden. *Hoppesack* nu was haar schoonzoon, hij koos hare partij, werd dientengevolge met zijn schoonouders in een strafproces gewikkeld en uit zijn ambt ontslagen.

De oneenigheid tusschen den directeur en *Balthazar Beck* was al even onbeduidend in oorzaak. In 1682, op Witten Donderdag, hadden de matrozen van een in de haven liggenden Spaanschen slavenhaler een zoogenaamden „Judas" aan de ra's van hun schip opgehangen en een spel gespeeld met schapen, aan welke zij Joodsche namen hadden gegeven. De Israëlieten

---

[1]) „Van Oxford" duidde op de plaats zijner herkomst. Dit blijkt uit verscheidene stukken, waarin zijn naam wordt vermeld en ook uit den naam zijner dochter Elisabeth, die met Juan Pedro van Collen was gehuwd.

[2]) Brieven en Papieren van Curaçao 1680—1689. Door dezen orkaan werden ook de slavenhuizen aan de Overzijde vernield. Andere huizen stonden daar toen nog niet.

[3]) Pietersz had eerst in Brazilië en later op Curaçao gediend.

[4]) Dezelfde, die gezegd werd in intieme relatie te staan met van Liebergen.

hadden hieraan aanstoot genomen, vooral daar zij meenden dat in den opgehangen Judas zeer duidelijk en goed hun rabbi was nagebootst. *Van Liebergen*, die met de Israëlieten zeer bevriend schijnt te zijn geweest, had onmiddellijk last gegeven het spel met de schapen te staken en den Judas van de ra te verwijderen, ja zelfs tegen herhaling van dergelijke feiten een streng plakkaat uitgevaardigd [1]). Doch dit bevel was niet zonder tegenstribbelen van de zijde der Spaansche matrozen opgevolgd, een klein opstootje was er het gevolg van geweest en het schijnt dat *Beck* daarin de partij der Spanjaarden had gekozen, althans hij had zich voor dit feit te verantwoorden voor den Raad.

Als kapitein der burgerij had *Beck* veel invloed op het eiland en als agent van het assiento werd hij ontzien door de Compagnie. Ofschoon *van Liebergen* aan de bewindhebbers over hem had geklaagd en het vertrouwen had uitgesproken, dat hun uit de overgezonden stukken wel gebleken zou zijn „hoe verre de buytenspoorigheeden, quade passie en vuyle driften van den heer *Becqx* met eenige sijner aendependeerende hem hebben vervoert ende geemporteert"; alhoewel ook de bewindhebbers aan *Beck* hadden gelast naar patria terug te keeren — zij moesten dit bevel intrekken toen *van Belle*, de machtige generaal-agent van het assiento, de Compagnie aansprakelijk stelde voor de schade, die van *Beck's* vertrek van het eiland het gevolg zou zijn.

Dat twee zulke machtige vijanden als *Beck* en *Hoppesack* — want ook deze laatste was door zijn bekendheid met regeerings aangelegenheden en zijn kennis aan magistraatspersonen een geenszins te minachten tegenstander — *van*

---

[1]) Plakkaat van 24 Maart 1682, waarbij „op straffe van P 100, arbitrale correctie, ja ook tot lijfstraffe en bannissement toe", verboden werden het geven van namen aan beesten en de vertooning van een gehangen Judas, „waarin te doen zien den persoon en de gestalte van iemand van de Joodsche natie".

Liebergen veel last zullen hebben veroorzaakt, is zeer wel aan te nemen. De directeur wees in zijn verdediging ook uitdrukkelijk hierop en gaf bovendien als zijne meening te kennen, dat de tegen hem ingebrachte, „geheel ongefundeerde" klachten hun grond vonden „in den haat van vele menschen, dien hij zich op den hals had gehaald door de strenge bevelen hem door de bewindhebbers meegegeven in zake de Compagnie's gronden en door het meebrengen bij zijn komst op het eiland van *de Penijn*, die handel dreef en de ingezetenen liefst allen handel aan zich zelf hadden gehouden" [1]).

Het was echter te verwachten dat, na het tevoren aangehaald rapport der commissie uit de Kamer van Amsterdam, *van Liebergen* niet gehandhaafd zou worden als directeur [2]). Toen na drie jaar zijn commissie was verloopen vond de X het gewenscht „hem niet te continueeren doch te ontslaan" en den bewindhebber *Joan van Erpecum* aan te stellen tot directeur. Den 20n November 1682 vertrok deze uit Holland en nam juist twee maanden later het bestuur over van *Apero van der Hoeven*, commissaris van den slavenhandel, die na *van Liebergen's* demissie provisioneel met de directie was belast geworden [3]).

Onder het bestuur van *van Erpecum* viel weinig meldenswaardigs voor, doch de door hem met de Kamer van Amsterdam gevoerde briefwisseling werpt licht op de eigenaardige wijze, waarop *van Erpecum* zijn taak opvatte, een opvatting trouwens, die vele gouverneurs voor en na hem waren toegedaan en die hierop neerkwam, dat het directeurschap der kolonie in de eerste plaats moest dienen tot het maken van eigen fortuin. Tot verschooning van de gouverneurs uit *die* dagen kan echter

---

[1]) Ter zake van het 9e punt der beschuldiging tegen van Liebergen bestaat een verklaring der Israëlieten (77).

[2]) Men houde in het oog, dat toen nog niet gebleken was, hetgeen door van Erpecum's onderzoek aan het licht werd gebracht.

[3]) Brief Kamer A'dam, dd. 6 Nov. 1682 en Brieven en Papieren van Curaçao 1680—1687.

strekken, dat zij de dienaren waren eener maatschappij, die zelf ook vóór alles eigen voordeel op het oog had, terwijl ook hun traktement niet van dien aard was, dat zij hun eigen belang geheel uit het oog konden verliezen.

Aan het ambt van directeur toch waren verbonden een gage van *f* 100.— 's maands, het genot van vrije woning, tafelgeld à *f* 1000.— 's jaars en eenige emolumenten, n.m. Ps. $^1/_2$ voor iederen „picos d'Indies" slaaf, en Ps. $^1/_4$ voor elken „manquarons" slaaf, die op het eiland door het assiento werden verkocht (59), benevens 5 % der waarde van alle waren, koopmanschappen, vruchten en gewassen, die de eilanden voortbrachten [1]). Zóó was dit inkomen geregeld bij resolutie der X van den 10^{en} September 1682 en *van Erpecum* zelf had als bewindhebber tot het nemen van deze beschikking meegewerkt [2]). Doch eenmaal zelf directeur, vond hij deze inkomsten blijkbaar niet voldoende, daar hij zich het verwijt van de Kamer van Amsterdam op den hals haalde van „na sijn welgevallen belastingen op te stellen om een stuivertje voor den ouden dag op te leggen." Eén derde der opbrengsten uit betaalde boeten nam hij voor zich; aan de Compagnie bracht hij Ps. 300.— in rekening voor extra moeite in het innen der tienden, en hij liet handel drijven door zijn vrouw, die o. a. maïs, aardewerk, tin, kaas en specerijen voor de Compagnie's slaven leverde; suiker, krenten, rozijnen, zeep, linnen, enz. voorschoot voor des directeurs tafel, en wijn en sterken drank verkocht aan de beambten der Compagnie, aan de soldaten en matrozen en aan particulieren. De directeur zelf werd er bovendien van verdacht opzettelijk niet tijdig kennis te geven van te verwachten gebrek aan kruit, teneinde dit in tijden van schaarschte uit zijn eigen, goedkoop ingeslagen voorraad aan de Compagnie tot hoogen prijs in rekening te kunnen brengen [3]).

---

[1]) In 1669 maar 4 %. Resolutiën der Kamer A'dam 1668—1671.

[2]) Brief Kamer Amsterdam van 6 Juli 1685.

[3]) Brieven der Kamer van Amsterdam, dd. 6 Juli 1685 en 1 Jan. 1686.

Tevreden waren de bewindhebbers ter Kamer van Amsterdam over zulke praktijken natuurlijk niet. Zij berichtten aan *van Erpecum*, dat zij zijne handelingen zouden onderwerpen aan het oordeel der vergadering van X. Doch òf deze zag in des directeurs daden niet zooveel bezwarends, òf *van Erpecum's* invloed moet al bijzonder groot zijn geweest. Althans de X verlengde in 1685 zijne aanstelling, zij het dan ook met de bepaling, „dat alle disorders" in de boeken zouden worden hersteld [1]). Voor echter nog de tijd zijner eerste commissie was verstreken, overleed *van Erpecum* (14 November 1685). Andermaal werd nu een bewindhebber der Kamer van Amsterdam tot directeur aangesteld, n. m. *Willem Kerckrinck*, die den 15^en^ Juli 1686 uit Tessel vertrok en den 25^en^ October d. a. v. zijn behouden aankomst op Curaçao en de overname der boeken van de provisioneele directeurs *Apero van der Hoeven* en *Willebord van Engelen*, commissaris van den train en militie [2]), aan bewindhebberen berichtte.

Alvorens echter het onder gouverneur *Kerckrinck* in de kolonie voorgevallene te boekstaven, is het o. i. tot een goed begrip van zaken gewenscht het reeds meermalen aangehaalde en nog meermalen te vermelden „assiento" te bespreken.

In de eerste dertig jaar van haar bestaan maakte de Compagnie weinig werk van den slavenhandel. Toen in 1628 en 1631 de voorwaarden werden vastgesteld, waarop particulieren in Brazilië en op de Caraïebische eilanden kolonie's zouden mogen vestigen, nam de Compagnie op zich de koloniers te voorzien van „zooveel zwarten, als zij noodig mochten hebben", doch zij voegde hieraan toe, blijkbaar wijl zij niet altijd over een voldoenden voorraad van slaven had te beschikken, „zich ten deze niet gebonden te achten" [3]). Den 25^n^ Augustus 1639 sloot de Kamer van Zeeland met *Frederik Roeberge* een overeenkomst

[1]) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 28 Dec. 1685.
[2]) = commandant der troepen en van het garnizoen.
[3]) Coloniebouck der Kamer Zeeland, blz. 54.

voor de levering door dezen van een aantal slaven voor Curaçao [1]). Zes jaar later werd er een ontwerp-commissiebrief vastgesteld voor het veroveren van slaven in West-Indië en daarin werd bepaald, dat alle veroverde slaven naar Curaçao moesten worden gebracht en aan de Compagnie geleverd „ter prijse van vijffentsestich guldens yder Swart, welverstaende leverbaere persoonen" [2]). In 1644 verzochten *Claas Cornelisse Brouckaart* en *Johan Snouck* aan de Kamer van Zeeland hun 200 à 300 slaven te leveren voor hunne kolonies op St. Croix en St. Eustatius, en boden aan die desverlangd zelf van Angola te laten halen [3]). Nog in 1656 gaf de Praesidale Kamer te Amsterdam commissie's uit „om op de kust van Afrika slaven te mogen handelen en die in de Caraibische eilanden of andere plaatsen te verhandelen". Doch in 1662 nam de Compagnie de zaak zelf ter hand en sloot een contract voor de levering van „een goed getal negros" met het te Madrid gevestigde handelshuis der Genueezen *Domingo Grillo* en *Ambrosio Lomeline*, welk huis van den koning van Spanje het uitsluitend octrooi had verkregen om in Spaansch West-Indië slaven te brengen [4]).

Waarschijnlijk is het aan dit octrooi te wijten, dat de Compagnie er niet toe overging op grooter schaal dan tot nu was geschied voor eigen rekening slavenschepen uit te rusten [5]). Wel is waar was bij den vrede van Munster bepaald, dat Hollanders en Spanjaarden wederkeerig niet op elkaars kolonies handel zouden drijven en dus zou het geheel overeenkomstig het vredestractaat zijn geweest, indien de Compagnie haar schepen niet zond naar de Spaansche bezittingen op de kust van Afrika om zich daar van slaven te voorzien, doch het is te betwijfelen of de Compagnie zich hiervan zou hebben onthouden enkel en

1) Resolutieboek der Kamer Zeeland 1637—1639.
2) Id. 1640—1641.
3) „ 1642—1644.
4) Lias West-Indië 1665—1670.
5) De Compagnie had dit wel gedaan, doch slechts zelden. (Resol. Kamer Zeeland 1658—1662).

alleen ter wille van genoemd tractaat. Althans — zooals reeds is aangemerkt — zij vaardigde slaven-commissie's uit voor *de* kust van Afrika zonder eenige uitzondering te maken ten opzichte van de Spaansche bezittingen aldaar [1]). Doch de handel in slaven werd op Curaçao in hoofdzaak gedreven met Carthagena en Vela de Coro op de Vaste Kust en het lag voor de hand, dat men met de autoriteiten aldaar in groote moeielijkheden zou komen, ja, dat de handel geheel onmogelijk zou worden gemaakt, indien het door den koning van Spanje verleend octrooi zoo goed als waardeloos werd gemaakt. Dat octrooi moest worden geëerbiedigd en daarom diende de firma *Grillo & Lomeline* in den arm te worden genomen.

De met haar gesloten overeenkomst nu werd „assiente" genoemd [2]). Zij eischte de vestiging van een agent der leveranciers op Curaçao om de slaven in ontvangst te nemen en aan de Compagnie over te geven en deze agentuur heette „assiento". Tevens had de firma *Grillo & Lomeline* te Amsterdam een gevolmachtigde of „agent-generaal" ten einde de behandeling der zaken met de bewindhebbers te vergemakkelijken [3]).

Onder dit assiento nam de slavenhandel spoedig in omvang

---

[1]) Men kan wel beweren dat door het tractaat van Munster en door de „limieten" der Compagnie voldoende was uitgemaakt welk gedeelte der Afrikaansche kust niet mocht worden bevaren doch, waar men in de 17e eeuw er niet tegen opzag in officiëele stukken zeer breedsprakig te zijn, zonden in zulk een commissiebrief de aanhaling van de bepalingen van dat tractaat en de omschrijving van die limieten wel op hun plaats en zeker zeer wenschelijk zijn geweest voor de slavenhalers, die toch wel niet vertrouwd zullen zijn geweest met bestaande verdragen en verleende octrooien.

[2]) Van het Spaansche „asentar" = o.a. een contract sluiten.

[3]) In 1668 komt vorengenoemde Balthazar Beck reeds voor als agent van het assiento op Curaçao. Generaal agenten te Amsterdam waren F. M. G. Ferony, Pedro van Belle en daarna „de heer Este van d'Andrea". (Resol. Kamer A'dam 1668—1671 en Secr. Br. van Curaçao 1680—1689).

De agentsplaats op Curaçao was wel eens vacant en de directeur zelf trad dan als agent op, zooals o.a. Doncker en Kerckrinck (Br. en Pap. van Cur. 1675—1684 en Secr. Br. van Cur. 1680—1689).

toe. Wel moest nog in 1666 de Compagnie zelf een schip naar Angola zenden om in de behoefte aan slaven op Curaçao te voorzien [1]), doch reeds in 1669 was er zoo'n groote voorraad slaven op het eiland dat de Compagnie, om het vee op Curaçao te sparen, er een voorraad vleesch en spek heen moest zenden [2]).

Het eerste assiento bleef van kracht tot 1674, toen een nieuwe West-Indische Compagnie werd opgericht en de Staten Generaal het openstellen van den handel aan die Compagnie overlieten [3]). Deze had daarop in zooverre dien handel opengesteld, dat het aan particulieren vergund zou zijn op Curaçao Compagnie's slaven te koopen en uit te voeren [4]), doch het recht van den invoer der slaven bleef aan de Compagnie, die in 1679 een nieuw contract aanging voor de levering van slaven met Don *Juan Barosso del Poso*, die de heeren *Jean Cooymans* (*Cooyman*) en *Carel Voet* te Amsterdam tot zijn agenten aanstelde [5]). In 1683 werd dit contract voor 6 jaar vernieuwd en bedongen, dat in dien tijd 18000 slaven zouden worden geleverd. Het volgend jaar werd dit assiente, wegens het overlijden van *Don Juan*, overgenomen door diens erfgenamen *Pedro Francisco Barosso del Poso*, deken van de cathedrale kerk te Cadix, en door *Nicolas Porcio*, echtgenoot van *Don Juan's* dochter *Maria*. Het schijnt echter, dat eerstgenoemde erfgenaam spoedig zijn rechten aan *Don Porcio* heeft overgedaan, daar men vindt vermeld, dat de koning van Spanje het octrooi aan *Porcio* ontnam [6]) en dat dit in 1685 in handen kwam van *Balthazar*

Het assiento op Curaçao was gevestigd op de plantage „Zuurzak" en, wanneer er daar gebrek aan ruimte kwam, ook op „Groot St. Joris" (Brief, dd. 10 April 1688, van gouverneur Kerckrinck aan de X.).

[1]) Resolutiën der Staten Generaal, West-Indische Zaken, 1664—1672.

[2]) Resolutiën Kamer Amsterdam 1668—1671.

[3]) Resolutie van 5 April 1675.

[4]) Dit was voorheen niet geoorloofd. De Compagnie leverde zelf de slaven op de Vaste Kust of op de eilanden af.

[5]) Brieven der Kamer Amsterdam 1675—1684.

[6]) Niet aan Barosso *en* Porcio.

Cooymans te Cadix [1]), die er 200,000 kronen voor zou hebben betaald [2]). Doch enkele jaren later komt deze *Cooymans*, „Ridder, Heer van Streefkerke en Schepen der Stad Amsterdam", weer voor als gemachtigde van den assiente-houder *Don Antonio Garcia* [3]), zoodat ook aan *Cooymans* het octrooi schijnt ontnomen [4]).

Het contract met *Garcia* liep in 1689 ten einde en het is ons uit de annalen der Compagnie niet gebleken, dat het werd vernieuwd noch dat met een andere Spaansche firma een nieuw contract werd gesloten. Doch in 1699 (of eer) en in 1722 (en mogelijk nog later) was er op het eiland een Portugeesch assiento [5]) van de Royale Afrikaansche Compagnie, die haar hoofdzetel had te Cartagena, met een factoor of agent op Curaçao, als hoedanig in eerstgenoemd jaar voorkomt *Philipe Henriques* en in laatstgenoemd jaar zijn broeder *David Senior* [6]).

---

[1]) Brieven Kamer Amsterdam 1684—1689.

[2]) Resolutiën Staten Generaal, West-Indische Zaken, 1680—1696. Request van 16 April 1688.

[3]) Brieven der Kamer Amsterdam 1684—1689.

[4]) Ten tijde dat hij het assiente hield, was de agent op Curaçao niemand minder dan Don Juan Pedro de Belmonte, Paltsgraaf des H. Roomschen Rijks (secreete Br. van Cur. 1680—1689) en tijdens Cooyman's agentschap te Amsterdam was het Pedro van Belle, broeder van Josua van Belle, „Heer van Waddinxveen enz." (Resol. Staten Gen., West-Indische Zaken, 1680—1696).

Ik boek hier deze namen ten bewijze dat er ten tijde van deze gebeurtenissen niets menschonteerends in den slavenhandel kan zijn gezien.

[5]) Hierin is wellicht de verklaring te vinden voor het voorkomen in het Papiementsch van zoovele woorden van Portugeeschen oorsprong.

[6]) Deze namen werpen een helder licht op de weinige waarde destijds gehecht aan eigennamen, althans door de Israëlieten.

In het deel Protocollen van 1722 (akten van notaris Heldewier) vindt men onder nos. 1820—1827 de documenten betreffende de instructie, door gouverneur du Fay gegeven aan David Senior (geb. te Amsterdam den 7 Mei 1664), om van de Spaansche autoriteiten op te eischen de lading van de in de haven van Caretilles gestrande galjoot Bonaventura. Onder deze papieren komt een paspoort voor en daarin wordt gezegd, dat David Senior en zijn broeder don Philippe Henriquez meermalen Zijne Katholieke Majesteit hebben gediend. Deze zelfde Henriquez gaf in 1699 een

Echter moet dit assiento onderbroken zijn geweest door een Franscho assiento, daar in 1711 onder de voorwaarden, gesteld aan de benoeming van drie raadsleden, voorkomt, dat deze leden niet betrokken mochten zijn in het Fransch assiento op het eiland [1]). Na 1722 vonden wij niets meer vermeld van een assiento en vermoedelijk werd de Compagnie door de groote concurrentie van particulieren gedwongen af te zien van haar monopolie, waaraan zij zooveel hechtte (79). Bij herhaling vaardigde zij plakkaten uit tegen den clandestienen handel in slaven, doch zij schijnt niet in staat geweest te zijn dezen sluikhandel te stuiten. Bij de verlenging van haar octrooi in 1730 werd eindelijk de vrije handel op de kust van Afrika geproclameerd en daarmee hield natuurlijk het privilegie der Compagnie op.

Dat dit privilegie belangrijke winsten afwierp, is reeds aangehaald [2]), doch er dient tevens opgewezen, dat lang niet alle behaalde winsten in de kas der Compagnie terecht kwamen,

---

verslag van zijn wedervaren te Cartagena, waar hij een lading slaven had gebracht, doch door de Spaansche Inquisitie gevangen genomen werd als verdacht van propaganda te hebben gemaakt voor het Israëlitisch geloof. In dit verslag zegt hij zelf, dat hem bij zijn besnijdenis door zijn ouders den naam van Jacobszoon van Mordechay Senior was gegeven, doch dat hij, na in den handel te zijn gegaan, den naam van zijn grootvader, n. m. Philip Henrix, altoos had gebruikt. Documenten (78).

[1]) Brief der X van 5 Dec. 1711.

[2]) Zie documenten no. 49. De daar ter plaatse gegeven bewijzen kunnen nog worden vermeerderd met de volgende:

Jan Erasmus (Reijning), voerende „De Koning Balthazar", bracht een bedrag van Ps. 185000 naar Holland als het provenu van te Vela de Coro verkochte slaven (Brieven Kamer Amsterdam 1684—1689); toen Kerckrinck de kas overnam van Van Engelen, bedroeg die in contanten Ps. 100119.4 (Brieven der X 1687—1690) en op 3 Juli 1690 bedroeg het saldo dier kas ruim Ps. 192321. (Brieven Kamer A'dam 1689—1694). Eén „cargaisoen" van 462 slaven in 1748 op publieke veiling verkocht, bracht Ps. 73165:—:2.— op; bij dien verkoop was de hoogste prijs besteed voor een slaaf Ps. 325.— en de minste Ps. 40.— (Brief van Faesch en Luls, dd. 17 Jan. 1749 en Brieven en papieren van Curaçao, 1744—1768).

daar menig schip, dat die winsten in baar geld moesten overbrengen, door kapers werd genomen [1]).

Voor een „goed traitement" der slaven kwam de Compagnie meermalen op en zij zorgde voor geneesheeren [2]) en hospitalen [3]). Doch het lot dezer ongelukkigen aan boord der zoogenaamde slavenhalers moet verschrikkelijk zijn geweest [4]) en met al

[1]) Zoo werd b.v in 1684 een bedrag van Ps. 100.000.—, het provenu van te Cartagena verkochte slaven, een prooi van een Franschen kaper of althans van een kaper, voorzien van een Fransche commissie. (Dit bedrag was verzonden per „De Elisabeth", schipper Arend Gijssen van der Stolt, en per „De Stad Rotterdam", schipper Matthijs van der Leeuw. Ten noorden van Cuba werden deze schepen aangevallen door de onder Fransche vlag zeilende schepen „De Vreede" (van 54 stukken en 250 man, kapitein Michiel Andriesz) en „De St. Franciscus" (van 45 stukken en 210 man, kapitein Brugge. Brieven Kamer Amsterdam 1684—1689 en Resol. Staten Generaal 1680—1696). „Het West-Indisch Huis" met Ps. 55000 aan boord voor de Compagnie werd te Porte Bello door de Spanjaarden genomen (1701) en een andermaal werd het schip „De Faam", in stede van te Cartagena betaling te krijgen voor geleverde slaven, door de kanonnen van het fort weggejaagd. (Brieven Kamer Amsterdam 1695—1701).

[2]) Onder hen komt voor Dr. van der Sterre (de levensbeschrijver van Jan Erasmus Reijning), die in 1688 werd aangesteld „ter besorginge van de negrosslaven". (Brieven der X 1687—1690).

[3]) Er was een afzonderlijk hospitaal voor poklijders dat het „pokhuis" werd genoemd en een algemeen ziekenhuis, dat men het „sweethuis" noemde. Sudorifera schijnen in dien tijd een groote rol te hebben gespeeld in de geneeskunst.

[4]) Van „het cargasoen" slaven, den 11en Dec. 1734 te d'Elmina ingescheept op het Compagnie's schip „Steenhuizen", kapitein Andries Graan, stierf de laatste den 11 April 1736 „eer hij aan den wal gelost wierd" Op reis en in de haven van Curaçao stierven er:

101	aan de		loop,
14	„	„	koorts,
3	„	„	scheurbuik,
4	„	„	slaapziekte,
3	„	„	pleuris,
2	„	„	tering,
10	„schielijck" en		
9	„lang queynend".		
146			

en nog 5 der gelanden, van wie 3 „aan zwakheid" en 2 aan de loop. (Prot. 1735, dd. 27 April).

Hoe de slaven aan boord gehuisvest of liever „gepakt" moeten zijn

haar zorg voerde de Compagnie toch het barbaarsche brandmerken der slaven in [1]). Voorschriften tegen mishandeling der slaven bestonden er; hen te brengen tot de kennis van den godsdienst was den predikanten opgedragen, maar toch blijkt het duidelijk, dat de Compagnie in den slaaf vaak den mensch over het hoofd zag, slechts voor hem zorgde uit zuiver eigen belang evenals zij deed voor haar vee. Het lust ons dan ook niet nog verder over deze toestanden uit te wijden, liever keeren wij terug tot gouverneur *Kerckrinck*.

Onder diens bestuur kreeg de stad of forteresse een ander aanzien. In het begin van het jaar 1690 stortte de oude stadsmuur in [2]) en van dit ongeval werd gebruik gemaakt om betere verdedigingswerken aan te leggen en de stad eenigszins uit te breiden. *Kerckrinck* kreeg echter speciaal bevel van bewindhebberen „om het stokvischhout om de forteresse" niet te kappen [3]), daar dit uitstekende diensten kon bewijzen bij vijandelijke aanvallen. Maar de onder de stadsmuren aanwezige huisjes, die den slaven tot verblijf strekten, werden opgeruimd. De burgerij droeg bij tot den opbouw der muren en de Compagnie zond aanzienlijke versterkingen van geschut en ammunitie, doch ongelukkigerwijs viel het schip, waarin deze zich bevonden [4]), in handen van Fransche kapers [5]).

Van onaangenaamheden bleef ook *Kerckrinck* niet verschoond.

---

geweest kan men eenigszins beoordeelen als men, rekening houdend met de grootte der schepen van dien tijd, leest dat het Compagnie's schip „St. Jago de la Victoria", dat te Jamaica in beslag werd genomen, een lading van 1000 slaven aan boord had. (Resol. Staten Gen. West-Indische Zaken, 1680—1696).

1) Documenten no. **59**. Voor het hierin bedoelde merk koos men een klaverblad. De eigen slaven der Compagnie werden gebrandmerkt met het bekende monogram der Compagnie, waaraan een nummer of een letter werd toegevoegd.

2) Brieven Kamer Amsterdam 1680—1696.

3) Idem en Brieven der X 1687—1690.

4) „De Willem en Maria", schipper Jacob Bennebroek.

5) Brieven der X 1687—1690.

Hij schijnt op niet te goeden voet te hebben gestaan met zijn Raad die, naar hij meende, hem aangedane beleedigingen niet streng genoeg strafte. *Balthazar Beck* (die wegens zijn betrekking tot het assiento van zijn ambt als kapitein der burgerij was „verschoond" geworden en vervangen werd door *Willem de Penijn*) gaf ook weer last en diende tegen *Kerckrinck* en den fiscaal *Joan Kip* klachten in bij de Compagnie. Zelfs de oud-gouverneur *Doncker* behoorde tot de ontevredenen, doch de ergste onruststoker was zeker wel *Jacob van Oldenburg*, kapitein-luitenant der militie (**80**), wiens eigenaardige verhouding tot den directeur wel aanleiding zal hebben gegeven tot zijn „rebellie"[1]). Daarbij waren ook bewindhebberen niet tevreden over *Kerckrinck* in de laatste jaren van zijn bewind. Zij klaagden er over, dat hij hun de verantwoordingstukken en de in kas zijnde gelden niet geregeld overzond en dat zijne correspondentie „onordentelijk" was, „daar hij 't eene herhaaldelijk schreef en 't andere verzweeg". Hierover verontschuldigde *Kerckrinck* zich, mededeelende dat ernstige ziekte de oorzaak zijner nalatigheid was en dit schijnt ook inderdaad het geval te zijn geweest. Den 24n Januari 1692 was hij niet meer in staat zijn missive's aan de Compagnie te onderteekenen en den 4n Juli d. a. v. overleed hij. Ook de vergadering van X wist — vermoedelijk uit particuliere berichten — dat *Kerckrinck's* toestand zeer

[1]) Omtrent hem bepaalde de X dat hij in den Raad de derde in rang zou zijn na den gouverneur en zoo stond hij onder den commissaris van den train en militie, die garnizoenscommandant was, en onder den commissaris van den slavenhandel. Doch, al mocht hij zonder consent van gouverneur en raden geen verdragen met een vijand sluiten, hij was ook niet gehouden directeur en raden te gehoorzamen in het capituleeren met een vijand, „maar integendeel (sic!) alles te doen om het eiland en het fort voor de Compagnie te bewaren". Wel weer echter moest hij van den directeur de wachtwoorden ontvangen en in zijne handen doen stellen de sleutels van de forteresse. De kapitein-luitenant zorgde voor de oefeningen zijner troepen in den wapenhandel, doch de directeur kon inspecties en parades houden, wanneer ook hij het noodig achtte (Brieven der X 1687—1690).

zorgwekkend was, want reeds den 14n Juli 1692 beschikte zij op welke wijze in geval van *Kerckrinck's* overlijden, in de directie zou worden voorzien, die opdragende aan *Dr. Gualtenus Schagen* [1]), commissaris van den train en militie, en aan *Bastiaan Bernagie* [2]), commissaris van den slavenhandel. Onbekend met deze beschikking had echter *Schagen*, als hoogste bediende, terstond na *Kerckrinck's* overlijden de provisioneele directie alleen aanvaard. Eerst in September (1692) kwam de beschikking der X ter zijner kennis en toen hield hij die nog korten tijd onder zich zonder er *Bernagie* kennis van te geven. Doch hij moest wel het bevel der X opvolgen en *Bernagie* in de provisioneele directie doen deelen. Nadat daarop *Schagen* zelf den 1n Juli 1693 was overleden, bleef *Bernagie* alleen met het bestuur ad interim belast en het volgend jaar werd hij definitief benoemd voor één jaar, met bepaling dat hij telken jaren de hernieuwing zijner commissie zou moeten vragen [3]). Echter bleef hij aan het bewind tot in Mei 1700, toen hij overleed [4]).

---

1) Deze, geboortig van Wijk bij Duurstede en medicinae doctor, trad bij de Compagnie in dienst als geneesheer, werd later bevorderd tot commissaris van den slavenhandel en eindelijk tot commissaris van den train en militie!

2) De naam komt ook voor als Bernaige. Hij kwam in 1682 op Curaçao als adsistent. (Br. K. A'dam 1675—1684).

3) Brief der X van 4 Sept. 1694.

4) Brieven der X 1687—1690 en 1691—1706; Brieven der Kamer Amsterdam 1684—1689 en 1689—1694).

Wij vonden vermeld, dat de kosten der begrafenis van dezen gouverneur ten laste der Compagnie kwamen. Er werd de volgende rekening van overgelegd:

voor 8 kleeddragers	Ps.	32,—
„ 12 lijkdragers	„	24,—
„ den aanspreker	„	6,—
aan Gerard Luls voor 158 el lampengoed à 20 st.	„	65,6,4
„ Jan Geelvink „ 14 „ dito	„	5,6,4
„ Bartholomeus Tribier voor 38 el dito	„	16,6,4 *
„ id. voor 103½ el dito à 16 st.	„	34,4
„ planken voor de doodkist	„	10,—
„ 6 stuks perpetuanen ** à 26 realen	„	19,4
	Ps.	214,4

* Dit bedrag is onjuist en moest zijn Ps. 15,6,4. Een peso was 8 realen en 1 reaal 6 stuivers.

** Een stof van Portugeesch maaksel.

Bernagie schafte de tienden af (1695) [1]), brak met de gewoonte om eenige der hoogst geplaatste bedienden als „des gouverneurs ordinairis tafelgasten" te beschouwen [2]) en richtte een weeskamer op (1696), waarvoor de X hem hare groote tevredenheid betuigde [3]). Doch overigens valt er van de directie van *Bernagie* niets te vermelden dan het streven der Compagnie om de uitgaven der kolonie in betere verhouding te brengen tot hare inkomsten.

Bij missive van 12 December 1695 schreef de Kamer van Amsterdam aan *Bernagie*: „Wij sien van nu aff wel aan, dat de lasten van Curaçao desselfs inkomen verre te boven gaan". De posten voor de maandgelden en het onderhoud van het garnizoen, de bedienden en slaven beliepen meer dan *f* 100.000.— 's jaars en de Kamer meende, dat hierop bezuinigd kon worden. In 1697 kwamen bewindhebberen op deze zaak terug en merkten op: „Ende wel eerstelijk int generaal, dat wij al lange hebben geoordeeld, dat Curaçao aan de Comp. een considerabele last is." Zij vestigden er verder *Bernagie's* aandacht op, dat de onkosten der kolonie in de laatste jaren buitengewoon waren vermeerderd en haalden aan dat, terwijl er op 1 Januari 1675 „alles en alles samen" [4]) 63 bedienden der Compagnie op de Curaçaosche eilanden waren, wier maandgelden de som van *f* 26,624.— beliepen, dit aantal in 1695 tot 282 was gestegen en de maandgelden waren verhoogd tot *f* 49,604.— [5]). Het getal der „trainslaven", n. m. 1841 koppen,

1) Brief der X van 2 Dec. 1695.

2) Brieven der X 1691—1700.

3) Brief der X dd. 21 Dec. 1696. Onder het beheer dezer kamer vielen alle onbeheerde boedels en die van minderjarigen en afwezigen. Voor het uitzetten op hypotheek van de zoo onder hare administratie komende gelden berekende de Kamer $1^1/_2$ % voor bedragen van minder dan Ps. 1000 en $^1/_2$ % van grootere sommen. Zij mocht zich in grooten bloei verheugen en had reeds in 1771 een batig saldo van Ps. 52000.—. (Brief Kamer A'dam, dd. 23 April 1771).

4) Dus met inbegrip van het garnizoen.

5) Brieven der Kamer van Amsterdam, dd. 30 April en 31 Dec. 1697.

achtten bewindhebberen „excessief groot" [1]), zoo ook de in rekening gebrachte 400 rantsoenen ten bedrage van *f* 38246.2.8 's jaars [2]). In dit alles moest verandering komen, „en als wij verder" — zoo schreven bewindhebberen — „considereeren dat de Comp. nu soo vele jaren agter den anderen zoo excessive zware lasten tot conservatie en onderhoud van de Curaçaosche eylanden heeft gedragen", was het ook niet meer dan billijk, dat de bevolking meer tot de uitgaven bijdroeg dan tot toen was geschied. *Bernagie* diende te beginnen met de hoofdgelden van 6 realen te brengen op 1 peso per kop; hij moest er verder een weg op zien te vinden, dat de predikanten, de schoolmeester en voorlezer niet langer door de Compagnie zouden dienen te worden betaald doch door de burgerij zelf, zooals dit in alle andere kolonie's geschiedde, en eindelijk diende hij „nieuwe modericque lasten" voor te stellen.

Een andere klacht van bewindhebberen was, dat de Compagnie niets genoot van hare plantages. Rekenende van de jaren 1686—1692, „beide jaren incluis", hadden die plantages (acht in aantal) elk jaar aan onderhoud der slaven gemiddeld *f* 31080.— gekost en slechts *f* 31970.— per jaar opgebracht, hetwelk, na aftrek van de 5 % voor den directeur en de $2^1/_2$ % voor den commissaris van den slavenhandel, kwam op *f* 29572.5 per jaar, zonder dan nog rekening te houden met de salarissen der factoors [3]). Men wist wel, dat Curaçao niet behoorde tot de

---

[1]) Brieven der Kamer van Amsterdam, dd. 30 April en 31 Dec. 1697. Onder de „trainslaven" waren niet begrepen de slaven, die op de plantages veldarbeid verrichtten, doch wel die, gebruikt voor huiswerk en ook de ambachtsslaven. Op de gezamentlijke plantages der Compagnie bedroeg het getal der trainslaven 671 en dan waren er nog 28 in het ruiterskwartier, 166 in de forteresse en 22 in 't ziekenhuis, zoodat het aantal trainslaven in de stad, d. w. z. huisbedienden der Compagnie's beambten, nog 954 beliep. Op Bonaire waren in 't geheel 97 slaven, op Aruba geen. (Brief der Kamer Amsterdam, dd. 31 Dec. 1697).

[2]) Id. dd. 8 April 1698. Evenals de militairen hadden ook de beambten der Compagnie recht op rantsoen of op vergoeding daarvoor in geld. Onder deze rantsoenen viel niet het onderhoud der slaven.

[3]) Brief der X, dd. 22 Juli 1693.

vruchtbare landen en men begreep dat in jaren van groote droogte als in 1697, toen veel van het vee der Compagnie was gestorven, men niet op inkomsten kon rekenen, maar dit verklaarde aan bewindhebberen toch niet, waarom b. v. telken jare het aantal overgezonden vellen en huiden verminderde. Er waren op de gezamenlijke plantages der Compagnie 576 slaven en men wenschte te weten hoeveel die opbrachten, daar, zoo zij niet voordeelig bleken te zijn, men zich genoodzaakt zou zien de plantages en de slaven te verkoopen [1]).

Blijkbaar was het de Compagnie hoogen ernst met hare bezuinigingsplannen, doch *Bernagie* bleek er niet de man voor te zijn die plannen uit te voeren [2]). Wel verhoogde hij het hoofdgeld en ontsloeg hij ook een paar beambten (terwijl ook de Kamer van Amsterdam er eenige opruimde), doch hiermee was men geenszins tevreden. Bewindhebberen verweten *Bernagie*, dat hij wel beweerde de ontvangen bevelen op te zullen volgen, doch dit om allerlei redenen uitstelde (zoodat het scheen dat hij niet met minder personeel *wilde* werken) en dat hij met allerlei nieuwe voorstellen aankwam, om de reeds ontvangen orders uit te kunnen stellen [3]). Bijna in elk hunner brieven aan *Bernagie* dringen bewindhebberen aan op inkrimping der uitgaven of op het invoeren van nieuwe belastingen,

---

1) Brief der X, dd. 22 Juli 1693 en der Kamer van A'dam, dd. 19 Dec. 1698, en andere.

2) Integendeel, hij stelde liever nog meer beambten aan. Toen hem werd opgedragen een dagregister aan te leggen, benoemde hij dadelijk een klerk om dit bij te houden. Doch de bewindhebbers gelastten hem dien klerk weer te ontslaan „ende niet zoo ligtvaardigh van zoo een geringe saake eene nieuwe bedieninge te maken". (Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 24 Dec. 1694).

3) Brief Kamer v. Amsterdam, dd. 17 April 1699. Typisch is de uitlating van bewindhebberen ten opzichte van Bernagie's opmerking, dat de handel van Curaçao van groot belang was voor Holland. Zij spraken dat belang op zich zelf niet tegen, maar merkten aan, dat dit niets ter zake deed, daar zij, bewindhebberen, slechts rekening hadden te houden met hetgeen de Compagnie uit dien handel trok!

totdat zij hem eindelijk (1699) aanschreven verder geen uitvluchten te zoeken, „daar hij anders zou bebben te verwachten een provisioneele dispositie, die hem buiten twijfel gansch niet aangenaam voorkomen zou" [1]).

Zulke dispositie werd echter door het overlijden van *Bernagie* in het volgend jaar (1700) onnoodig gemaakt en deze afsluiting van zijn bestuur juist bij de intrede van de 18e eeuw geeft ons een geschikte aanleiding uit het achter ons liggend tijdperk enkele onderwerpen te bespreken, die tot nu niet tot haar recht zijn gekomen.

Landbouw. Behalve kleine mais (sorghum vulgare, die niet van het eiland werd verscheept en die er reeds vóór de komst der Hollanders werd verbouwd) en stokvischhout (dat overal, zelfs tot onder de muren der stad in het wild groeide) zijn suiker, indigo en tabak de eerste producten geweest, die Curaçao heeft voortgebracht. Reeds enkele jaren na de in bezitneming van het eiland worden deze producten vermeld onder de goederen, door de uit Curaçao in Holland aangekomen schepen aangebracht, doch dit bewijst nog niet, dat die producten ook op het eiland waren verbouwd [2]). Suikerriet vonden de Hollanders bij hunne komst op het eiland en het is niet onwaarschijnlijk, dat zij reeds spoedig met de cultuur er van een aanvang hebben gemaakt, doch eerst in 1670 wordt er in de annalen der Compagnie positief gesproken van op het eiland gewonnen suiker, n. m. van een hoeveelheid van 12000 pond, aangebracht van de Curaçaosche plantage St. Cruys [3]). In 1635 wordt er wel reeds van de tabakscultuur melding gemaakt, maar daarentegen vindt men in 1642 vermeld, dat behalve „vee en beesten en sout" de eilanden Curaçao, Bonaire en Aruba „zonderlinge anders geen vruchten en geven" [4]), waaruit

1) Brief Kamer v. Amsterdam, dd. 17 April 1699.
2) Immers konden zij er van Venezuela zijn aangebracht.
3) Documenten no. **60**.
4) Documenten no. **35**.

Stokvischhout, Brasieja, Campesiji
Boompje, dam met diepe gaven, onder takken met dewijze donnen

men de gevolgtrekking mag maken dat er van de voornemens om op Curaçao tabak te planten tot 1642 niet veel kan zijn gekomen. Eerst onder het bestuur van gouverneur *Doncker* vindt men melding gemaakt van op Curaçao gecultiveerden en naar Holland opgezonden tabak [1]). *Doncker* ook was de man, die de eerste indigo-werken op Curaçao aanlegde en limoensap en oranjeappelen naar Holland overzond, zoodat het niet gewaagd is hem de man te noemen, die den eersten stoot aan den kolonialen landbouw heeft gegeven. De door hem overgezonden oranjeappelen werden beter bevonden dan die uit Spanje en aan het Curaçaosche limoensap werd de voorkeur gegeven boven dat van de kust van Guinea, zoodat aan *Doncker* werd gelast met de cultuur van oranjeappelen en limoenen door te gaan [2]). Later werd aan *van Liebergen* opgedragen citroen- en oranjeappelboomen alsook „heggen" van de kleine limoen aan te leggen. Gouverneur *van Erpecum* begon met de katoencultuur (1683), waarvoor de Compagnie hem 100 spinnewielen met hunne haspels zond [3]) en twee jaar later werd hem gelast er mee voort te gaan, daar op het gezonden katoengaren goede winsten waren gemaakt [4]). Op voorstel van *Kerckrinck* werd in 1688 goedgevonden op de Compagnie's plantages met het verbouwen van suikerriet op te houden [5]), doch de directeur werd er het volgend jaar aan herinnerd, dat de Compagnie altijd de beoefening der katoen- en indigocultuur had aangeraden op haar plantages en daarom van hem hoopte, dat hij er mee door zou gaan [6]). Aan den directeur *Bernagie* werd opgedragen zijn aandacht wederom te wijden aan de katoencultuur, waarmede *van Erpecum* aanvankelijk zulke goede resultaten had verkregen, doch die hij later „op zijn beloop had

1) Waarvan echter de kwaliteit te wenschen overliet.
2) Brief Kamer van A'dam, dd. 16 Mei 1679.
3) Id., dd. 25 Sept. en 12 Oct. 1683.
4) Id., dd. 25 Dec. 1685.
5) Brieven der Kamer van Amsterdam 1684—1689.
6) Id. brief, dd. 22 April 1689.

gelaten" [1]). Toen in 1694 *Johann Paul Ewald* als geneesheer naar Curaçao ging, werd hem op zijn verzoek een ploeg meegegeven „van de soort zooals werd gebruikt in de bergachtige streken en steenachtigen grond in Duitschland" en aan *Bernagie* werd gelast met dit werktuig een proef te nemen, terwijl de Compagnie uit de met *Ewald* overgaande soldaten er eenigen aanwees, die met het gebruik van die soort van ploeg bekend waren [2]). Bevestigde zoo de Compagnie hare woorden „dat haar aan den landbouw veel gelegen was" met daden, het is niet zoo zeker dat ook de verschillende directeurs zich beijverden dien tak van volkswelvaart te behartigen, althans de bewindhebbers moesten er herhaaldelijk op aandringen de plantages der Compagnie niet te verwaarloozen [3]).

Deze plantages waren Rooi Canarie, Hato, Leliënberg, Sta. Maria, Piscaderis, Noordkant, Coraal Tabak en Duivelsklip, onder welke laatste ook Oostpunt was begrepen [4]). Doch deze waren geenszins de eenige gronden der C° op het eiland. Er waren andere plantages, die zij in huur had uitgegeven en bovendien maakte zij aanspraak op vele gronden, door particulieren in bezit gehouden. Volgens haar octrooi behoorden haar alle gronden van het eiland zonder uitzondering en oorspronkelijk had de Compagnie aan particulieren slechts zooveel grond afgestaan,

---

[1]) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 4 Sept. 1697.
[2]) Id., dd. 24 Dec. 1694.
[3]) „ „ 22 en 27 April 1689, 11 Aug. 1691, 4 Sept. 1694, enz.
[4]) In 1700 was de inventaris dezer plantages als volgt:

	slaven	hoornbeesten	schapen	geiten
Rooi Canarie	86	69	176	171
Hato	89	268	152	306
Leliënberg	57	80	800	350
Sta. Maria	73	151	168	188
Piscaderis	108	147	70	100
Noordkant	61	40	280	275
Coraal Tabak	7	—	367	503
Duivelsklip en Oostpunt	61	817	2613	2693

(Brief van gouverneur N. van Beek, dd. 3 Aug. 1700).

als zij voor hun onderhoud en dat hunner gezinnen noodig hadden[1]). Zulke gronden moesten worden omheind om het losloopende vee der Compagnie er buiten te houden en aan de bezitters werd het veelal vergund het voor hen en hunne gezinnen benoodigd vee te laten weiden op de Compagnie's „savanen", d. w. z. de gronden, niet door de Compagnie's plantages ingenomen. Ook werd deze vergunning tot het houden van vee ter voorziening in eigen levensbehoeften wel gegeven zonder gelijktijdigen afstand van terrein, doch in geen van beide gevallen mocht van dit vee worden verkocht: de veehandel hield de Compagnie aan zich[2]). Maar in den loop der jaren hadden verscheidene particulieren veel meer grond omheind of „ingezerkt" (zooals men het toen noemde) dan hun oorspronkelijk was toegestaan, terwijl anderen, alleen de vergunning hebbende verkregen om hun vee te laten weiden op de Compagnie's savanen, gedeelten daarvan hadden doen inzerken om hun vee bij elkaar te houden en die terreinen als hun eigendom beschouwden. Dit nu had nooit in de bedoeling der Compagnie gelegen en in 1680 kwam zij met nadruk tegen dit gemaakte misbruik op[3]), aan *van Liebergen* berichtende, dat de handel in vee en producten uitsluitend aan haar toekwam en de gronden aan de ingezetenen niet in eigendom, maar hoogstens in concessie waren afgestaan om te dienen voor hun eigen onderhoud en niets meer[4]). Aan *van Liebergen* werd

---

[1]) Toen dan ook in 1669 een zekere Balthazar du Rieu aan de Kamer verzocht om „een behoorlijke akte van opdracht van de door hem op Curaçao bezeten plantages en veekoralen" werd hem door de Kamer gevraagd „met wat reght hij desselfs geallegeerde coraalen en plantagien was besittende" (Resolutiën der Kamer van Amsterdam 1668—1671) en blijkbaar heeft hij dit recht niet kunnen aantoonen, althans op de zaak werd niet teruggekomen.

[2]) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 24 Dec. 1694.

[3]) „ „ „ „ „ „ 15 Juli 1680. Zie ook verdere brieven in het deel 1675—1684.

[4]) Idem. Wat oorspronkelijk met „concessie" werd verstaan blijkt ook nog duidelijk uit het deel „Brieven der Kamer van Amsterdam naar

daarom gelast alles op den ouden voet te herstellen; het aantal groot en klein vee, dat een ieder zou mogen houden opnieuw vast te stellen „na de proportie van ijders gegoetheyt"; een boete te bepalen voor elk beest, dat meer werd gehouden, en de putten, waarvan er ook eenige door particulieren met het er om liggend terrein waren ingezerkt, weer te openen [1]).

Dit bevel was echter gemakkelijker te geven dan op te volgen. Het eenige wat *van Liebergen* schijnt te hebben gedaan, was het „renoveeren" van het plaktaat van 16 Februari 1678, waarbij gouveneur *Doncker* en raden het houden van te veel vee strafbaar hadden gesteld [2]) en dit had weinig resultaat. In 1693 spak de X als hare meening uit, dat in vorige jaren de beste gronden van het eiland door de directeurs onder hunne vrienden waren verdeeld [3]) en in 1694 kwamen bewindhebberen op de zaak terug, *Bernagie* aan schrijvende om de beesten, die particulieren meer hielden dan hun was toegestaan voor een

---

Amerika 1695—1701. In 1696 verzocht de commissaris Gerard Luls aan de Compagnie hem een stukje gronds af te staan „half zoo groot als het Koningsplein". Dit werd hem toegestaan onder voorwaarde, dat het na zijn dood of na zijn vertrek van het eiland weer aan de Compagnie zou komen en deze afstand noemt de Kamer een „concessie" (brief dd. 11 Mei 1696). Ook uit den later aan te halen brief der Kamer, dd. 17 Sept. 1694, blijkt dat „concessie" slechts een vergunning was en geen eigendomsrecht daarstelde. Hoe de Compagnie over deze zaak dacht, blijkt nog uit den eed, vastgesteld voor hen die zich, toen Aruba voor de vestiging van particulieren werd opengesteld, naar dat eiland begaven (**81**).

[1]) Brief der X, dd. 4 Nov. 1694. De „hoogst gegoeden" zouden 300 stuks klein- en 50 stuks groot vee mogen houden (paarden daaronder meegerekend) en de minder gegoeden „naar advenant". In deze zaak was reeds voorzien door gouv. Joan Doncker, die hieromtrent een plakkaat uitvaardigde (dd. 16 Febr. 1678).

In verband met het voorschrift, dat het door particulieren gehouden vee alleen mocht dienen voor eigen onderhoud en gebruik was het hun wel vergund ruinen en hengsten te houden, doch geen merries.

[2]) Van Liebergen vaardigde dit plakkaat op nieuw uit den 27en Juli 1680 en nogmaals den 10e Sept. d.a.v. (Brief der X, dd. 4 Nov. 1694).

[3]) Brief der X, dd. 22 Juli 1693.

redelijken prijs „na taxatie" van hen te koopen, de namen op te geven van hen, die zich hiertoe niet bereid zouden verklaren en dezen aan te zeggen, dat zij in geen geval gebruik zouden mogen maken van de Compagnie's savanen voor het meerdere dan het hun toegestaan aantal vee. „Wij vermeijnen" — zoo voegden bewindhebberen aan deze last toe — „dat sigh de opgesetenen geenzints hebben te beklagen, dat sij soo lange, selfs tegens het uijtdruckelijk Placcaat hiervoren gemelt [1]), hebben gehad het soo voordeeligh genot van de Savanen, sijnde de gronden van de Compagnie, vermits het wijden van haar vee op dezelve eene vergunning is geweest, die wij nooijt soo verre hebben geconcedeert als sij sigh die met haar over groot getal hebben aangematigt door een gantsch verkeerde en aan de Compagnie seer nadelige oogluijckinge off ook Concessie van vorige directeurs, sonder ons daar van oijt de minste kennisse gegeven te hebben, soo dat wij haar niet verongelijcken, dat wij nu deese saak weder stellen in staat daar die van te voren in was, ende alsoo uijt ons eijgen vee het voetsel en onderhout soo voor onse Schepen als onse bedienden, mitsgaders voor andere die sulcx van noden hebben, komen te besorgen" [2]).

Doch, had *van Liebergen* niet veel aan deze zaken veranderd, onder *Bernagie* kwam er in het geheel niets van en zijn opvolger stoorde er zich zóó weinig aan, dat hij zich de vrijheid veroorloofde eigenmachtig de Compagnie's plantage „Suikertuin" te verkoopen, alhoewel hij uitdrukkelijke orders had „om geen een voet land van de Compagnie buiten speciaal consent van bewindhebberen te vervreemden of aan iemand uit te geven". Ook *zijn* opvolger voldeed niet aan dit verlangen, waarom be-

---

[1]) Dat van 16 Febr. 1678.

[2]) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 17 Sept. 1694. Het laatste gedeelte van dit schrijven sloeg op het verkoopen van slachtvee door particulieren aan de Compagnie. Reeds in 1680 gebeurde dit: er waren toen particulieren, die meer dan 1000 stuks vee hielden (Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 15 Juli 1680).

windhebberen hun bevel ten deze in 1702 herhaalden [1]), doch ook nu nog zou er niet aan worden voldaan. De zaak was dan ook geenszins zoo eenvoudig, als zij wel aan bewindhebberen schijnt te zijn voorgekomen. Het usurpeeren der gronden toch dagteekende niet van enkele, doch van vele jare her; de meeste van zulke onrechtmatig weggegeven of in bezit genomen gronden waren reeds in andere handen — „tot zelfs in de vierde hand" — overgegaan; velen der usurpateurs waren al lang van het eiland weg en er was niet één factoor, die de juiste grenzen der oorspronkelijk afgestane, kleine stukken grond kon aanwijzen [2]). Gouverneur en raden achtten het dan ook „gants ondoenlijk" de geusurpeerde gronden weer aan de Compagnie terug te geven en bij zoo afdoend advies legden bewindhebberen zich eindelijk neer. Doch nu stelden zij een belasting op de geusurpeerde gronden voor, bestaande in het heffen van een jaarlijksch recht van 3% der waarde van zulke gronden. Ook hiermede echter konden gouverneur en raden zich niet vereenigen; zij waren van oordeel dat het innen van zulke belasting — welke vele menschen zou treffen, die geheel ter goeder trouw in het bezit waren gekomen van hunne gronden — niet zou kunnen geschieden „zonder moord en doodslag", en zij stelden daarom aan de X voor liever een generale belasting te heffen van alle plantages zonder onderscheid, die daartoe in 4 klassen te verdeelen en het jaarlijks te heffen recht voor die klassen vast te stellen op respectievelijk *f* 50 à *f* 60, *f* 30, *f* 20 en *f* 10. Doch de X achtte zulke regeling onbillijk, tenzij inderdaad *alle* gronden waren geusurpeerd. Zij bleef dan ook bij haar voorstel, stelde in 1713 zelf de belasting vast en bepaalde verder, dat de ingezetenen de geusurpeerde gronden zelf zouden aangeven en dat, zoo zij dit binnen een jaar niet hadden gedaan, deze gronden hun zouden worden ontnomen en zij bovendien de belasting zouden hebben te betalen over

[1]) Brief Kamer van Amsterdam, dd. 16 Mei 1702.
[2]) Brieven en Papieren van Curaçao, 1710—1719.

alle jaren, waarin zij de gronden onrechtmatig in hun bezit hadden gehouden [1]). Het volgend jaar echter moest de Kamer Amsterdam den directeur nog eens aan dit besluit herinneren en hem gelasten een placcaat uit te vaardigen, waarbij diende te worden vastgesteld, dat de belasting gerekend zou worden te zijn ingegaan op 1 Januari 1714. En hieraan voegden de bewindhebbers toe dat, indien directeur en raden in deze zaak „van de uijterste importantie en aangelegenheid voor de Compagnie" niet alle mogelijke, afdoende maatregelen namen, zij, bewindhebberen, „zouden weten te besorgen, dat menschen, hun het landmeten verstaande, na Curaçao zullen werden versonden om de landen en gronden, aan de Compagnie toebehoorende ende die van deselve op een onregtmatige wijse zijn vervreemt, van de andere gronden te separeeren, ende zulke gronden vervolgens, na de voorsz. meetinge, door de quade possesseurs aan de Compagnie gerestitueert sullen moeten worden" [2]).

Eindelijk werd nu ook de belasting ingevoerd (1715) en vond wel eenigen, doch niet dien fellen tegenstand, welken men er op het eiland van had gevreesd. De eerste weerspannige was een zekere *Jan Dorcas*, doch nadat deze was veroordeeld tot betaling eener boete van Ps. 250 en tot restitutie van het geusurpeerde op poene van Ps. 1000.— [3]) was het verzet

[1]) Brief der X van 9 Nov. 1713.

[2]) Brief, dd. 3 Mei 1714, der Kamer van Amsterdam.

Gemoedelijk gaven nog de X te kennen dat de directeur, die zelf ook gronden had geusurpeerd, met een goed voorbeeld zou voorgaan (brief, dd. 12 Oct. 1714).

Naar de taxatie gemaakt van de waarde der geusurpeerde gronden, kreeg deze belasting den naam van „taxatie van geusurpeerde gronden" en bleef bestaan tot het eindigen van de laatste verlenging van het octrooi der Compagnie. (Rapport Grovestins en de Boeij en Brieven en Papieren van Curaçao).

[3]) Oorspronkelijk was dezen overtreder enkel een boete opgelegd, doch hiertegen hadden bewindhebberen ernstig geprotesteerd. Zij meldden aan directeur en raden, dat de plakkaten er waren om te worden nageleefd en dat het niet voldoende was iemand, die een ander iets had ontvreemd, enkel te veroordeelen tot teruggave van het ontvreemde, en dat dergelijke

gebroken, en de X betuigde aan gouverneur en raden hare tevredenheid over hun krachtig optreden [2]).

Veeteelt. Aan de veeteelt wijdde de Compagnie ongetwijfeld meer zorg dan aan den landbouw en dit ligt ook in den aard der zaak. Het houden van vee op uitgestrekte terreinen als de eilanden aanboden, was weinig kostbaar. Evenals nog thans op zoovele plantage's het geval is, werd er ook door de Compagnie niet aan gedacht weiden voor het vee aan te leggen. Men liet het eenvoudig op de savanen losloopen, waar het den kost diende te vinden. Sterfte onder het vee in droge jaren werd door de factoors dan ook niet geweten aan eigen nalatigheid, doch hieraan, „dat er niet genoeg weide was voor het Compagnie's vee, daar particulieren er te veel vee op nahielden en zelfs in goede jaren het gras nauwelijks op was gekomen of was weer afgevreten" [3]). Daarentegen waren de voordeelen der veeteelt niet gering, daar een goed aantal slachtdieren het uitzenden van vleesch door de Compagnie voor het onderhoud der slaven en voor de talrijke rantsoenen, die ten haren laste kwamen, onnoodig maakte, terwijl bovendien de huiden en vellen der geslachte dieren een niet te versmaden voordeel opleverden. Uit den treure drong de Compagnie er dan ook op aan, dat de directeurs hun goede zorgen vooral zouden wijden aan het vee. Als een enkel voorbeeld hiervan zij aangehaald, dat aan *Van Liebergen* in 1680 werd gelast: de tamme hoornbeesten zooveel mogelijk te sparen en het benoodigd slachtvee te kiezen uit de in het wild loopende dieren; op Bonaire — waar reeds vele varkens werden gehouden — ook ander vee aan te telen; van de paarden alleen de kloeksten en grootste te houden en alle putten schoon en open te houden [4]).

praktijken moesten leiden tot het verval eener goede rechtspleging. (Brief der Kamer Amsterdam van 3 Mei 1714).

2) Brief der X van 19 Oct. 1716.

3) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 19 Dec. 1698.

4) Brief der Kamer van Amsterdam van 15 Juli 1680.

Gouverneur *Doncker* slaagde er in om een goed soort van perkament te maken uit de vellen der Curaçaosche schapen [1]), maar wij vonden niet vermeld of latere gouverneurs met deze industrie doorgingen. Op verzoek der Compagnie zond *Doncker* ook een achttal Curaçaosche paarden naar Holland, die alle behouden overkwamen [2]), doch deze last schijnt eer een sportliefhebberij te hebben gegolden dan wel een verlangen om een geregelden handel in het leven te roepen. Als curiositeit kan ook nog worden vermeld, dat de Compagnie in 1685 het plan schijnt te hebben gehad om civet-katten op het eiland in te voeren en aan te fokken: onder de producten, waarvan den directeurs 5 % der opbrengst werd toegekend, wordt in den brief der Kamer van Amsterdam van 6 Juli 1685 ook genoemd „de civet, dewelcke van de aldaar te houdene katten komen te produceeren". Doch van de uitvoering van dit plan is ons niets gebleken.

Zoutwinning. Deze bepaalde zich in de 17e eeuw tot het eiland Bonaire. Reeds vóór de inbezitneming van dit eiland door de Hollanders werd het — zooals wij reeds hebben gezien — aangedaan om er zout te halen, doch in de eerste jaren na hare vestiging op Curaçao maakte de Compagnie weinig werk van de zoutwinning. Wel was daarvan reeds in 1635 sprake [3]) en ook na dien tijd vindt men in de annalen der Co. nu en dan terloops melding gemaakt van het winnen van zout op de Curaçaosche eilanden, doch eerst in 1668 — toen een zekere *Jan Delian* aan de Kamer van Amsterdam verzocht met hem een contract aan te gaan omtrent het vervoeren naar Gallicië (in Spanje) van het op Bonaire gewonnen wordend zout [4]) — werd de aandacht van bewindhebberen meer in 't bijzonder gevestigd op dezen tak van industrie.

---

[1]) Brief der Kamer van Amsterdam van 19 Mei 1679.
[2]) Id., dd. 17 Dec. 1675 en 13 Nov. 1676. Doc. **74**.
[3]) Documenten **20**.
[4]) Resolutiën der Kamer van Amsterdam, dd. 28 Nov. 1668.

Delian's verzoek werd aangehouden, doch men kwam er niet op terug en dit, in verband met het feit, dat vier jaren later (1672) er in het pakhuis der Co. [1]) een voorraad Curaçaosch zout lag ter waarde van *f* 100.000 [2]), maakt het waarschijnlijk dat bewindhebberen de zoutwinning hebben aanbevolen aan den directeur *Van Berlicum*, die twee jaar tevoren naar de kolonie was vertrokken en aan wien speciaal werd opgedragen op zijn reis zoo mogelijk Bonaire aan te doen en over dat eiland te rapporteeren. Ook na 1672 komt zout herhaaldelijk voor onder de ladingen van uit Curaçao teruggekomen schepen, terwijl in 1694 onder de aan gouverneur *Bernagie* opgedragen zaken ook voorkomt het behartigen van de zoutcultuur op Bonaire [3]).

Godsdienst. Het zal wel nauwelijks behoeven gezegd, dat de overheerschende godsdienst op het eiland de „Gereformeerde" was. Boven alles hield de Compagnie dien hoog. „Het is" — zoo schreven de bewindhebbers ter Kamer van Amsterdam aan *Bernagie* — „bij alle d'Instructiën van vorige directeurs geweest en is nu wederom in UE. instructie na desselfs installeeringe het eerste dat geordonneert ende gerecommandeert wert, ende wel in diervoegen dat de eerste en principaalste sorge daar henen gaan moet, dat de godsdienst werde geoeffent ende onderhouden" [4]). Reeds het jaar na de inbezitneming van het eiland werd er door de Compagnie een predikant heengezonden, n.m. den proponent *Fredericus Viteus* (*Vitteus*), die onder dagteekening van 25 Juli 1635 zijn behouden aankomst op Curaçao aan de Kamer van Amsterdam berichtte [5]). Evenals de andere bedienden der Compagnie werd deze eerste

---

1) Het nu nog bestaand „West-Indisch Huis" te Amsterdam.
2) Resolutiën der Kamer van Amsterdam, dd. 17 Oct. 1672.
3) Brief der Kamer van Amsterdam van 4 Sept. 1694.
4) Id., dd. 24 Dec. 1694.
5) Resolutiën der Kamer van Amsterdam 1635—1636. Verg. van 1 Febr. en 19 April 1635.

predikant benoemd voor den tijd van slechts 3 jaar [1]) en of zijn aanstelling na verloop van dien tijd vernieuwd is geworden, wijzen de annalen der Compagnie niet uit. Zeker is het echter, dat er in 1645 weer een predikant was op Curaçao daar wij vermeld vinden, dat in dat jaar de Kamer van Amsterdam 10 predikanten ten haren laste had, onder wie één op Curaçao [2]). Vermoedelijk is deze predikant *Johannes Backerus* geweest, althans *Brodhead* gewaagt van dezen leeraar, die in 1647 *Pieter Stuijvesant* naar Nieuw Nederland vergezelde, als „voorheen predikant op Curaçao" [3]). Daarna wordt in de archieven der Compagnie [4]) voor 't eerst weer een Curaçaosch predikant vermeld in 1668, n. m. *Wilhelmus Volckringh*, die echter in dat jaar reeds was overleden [5]) en enkele maanden daarna komt voor de eveneens reeds overleden Curaçaosche predikant *Adrianus Beaumont* [6]). In de plaats van één dezer predikanten werd aangesteld *Philippus Speght*, rector te Kuilenburg [7]).

[1]) Op een traktement van *f* 42.— 's maands met rantsoen en vrije woning.

[2]) Loketkast, pak no. 17 en Extracten der vergaderingen der XIX. Uit deze laatste blijkt dat de Compagnie op „de mindere plaatsen" geen predikanten had. Daar waren de voorlezers, ziekentroosters en schoolmeesters belast met het „oeffenen vande publicque gebeden, voorlesen van het oudt en nieuw testament, gedruckte predicatien ende singen der psalmen".

[3]) History of the State of New-York, pg. 468.

[4]) De Resolutiën der Kamer van Amsterdam van 1636—1668 ontbreken.

[5]) Zijne weduwe, Grietje de Clerck, verzocht afdoening zijner gage. Resol. der K. v. A'dam 1668—1671, dd. 1 Maart 1668.

[6]) Den 19en Juli 1668 presenteeren prof. Renesse en Jacob Venturin aan de Kamer van Amsterdam de rekening van de wijlen Ds. Beaumont toekomende gage en verzoeken die uit te betalen aan zijne weduwe. Den 6en Sept. d.a.v. werd een verzoek van gelijke strekking gedaan door Joan van Cuyck, als gemachtigde van L. H. de Renesse, predikant en professor te Breda, welke laatste wederom optrad als gemachtigde van Nicolaas Kerckhoven, voogd van Catherina Kerckraat, die erfgename was van Ds. Beaumont. Resolutiën der Kamer van Amsterdam 1668—1671.

[7]) Ditmaal op een traktement van *f* 800.— 's jaars „benevens het aequivalent in beestialen, vivres en behoeften van de tafel van den directeur". Resolutiën der Kamer van Amsterdam 1668—1671.

Een eigenaardig licht op de toestanden van dien tijd — en een dat ons tevens verklaart hoe er door de Engelschen in West-Indië kon worden beweerd, dat op Curaçao het gezegde in gebruik was: „Jezus Christus is goed, maar de handel is beter" [1] — werpt het gedrag van dezen predikant, die zich met de negotie schijnt te hebben ingelaten niet alleen, doch er zelfs een tapperij en slijterij op na schijnt te hebben gehouden [2]. Althans hij werd voornamelijk te dezer zake door *Doncker* geschorscht (1675) en, alhoewel hij naar Holland ging om zich voor bewindhebberen te rechtvaardigen, door hen toch niet in zijn ambt hersteld [3].

Intusschen had zich de proponent *Samuel Ampsingh* voor de vacante predikantsplaats op Curaçao aangemeld [4], doch de Kamers [5] stelden „den Eerwaardige, Godtsalige en Welgeleerde *Ds. Theodorus van Dobben*" aan [6]. Reeds aan boord van „De Windhond," kapitein *Ernst Ronge*, en enkel op een gunstigen wind wachtend om uit te zeilen kreeg echter *Ds. van Dobben* een beroep naar Den Hoorn op Tessel, dat hij met vergunning van bewindhebberen aannam [7]. In zijne plaats werd nu benoemd *Ds. Nicolaas Verkuyl*, predikant bij de Nederduitsche gemeente te Jarmuyden (Yarmouth), die den 7^en^ Juni 1679 zijn intree deed op Curaçao [8] en daar in functie bleef

---

1) Calendar of State Papers 1682—1685. Brief, dd. 12 Sept. 1688, van gouverneur Thomas Lynch van Jamaica.

2) Resolutiën Kamer Amsterdam 1671—1674, dd. 12 Januari 1673. Documenten **82**.

3) Brief Kamer Amsterdam, dd. 1 April 1677.

4) Notulen der Kamer van Amsterdam 1676.

5) De aanstelling van een predikant ging niet alleen de Kamer van Amsterdam, doch alle Kamers aan. (Brief der Ramer van Amsterdam, dd. 13 Nov. 1676).

6) Brief Kamer van Amsterdam, dd. 30 Juni 1677.

7) Id. van 3 Dec. 1677.

8) Id., dd. 16 Mei 1679. Resolutiën der Kamer van Amsterdam 1675—1684 en soldijboeken Curaçao 1675—1702.

tot den 23n Januari 1713, toen hij overleed [1]). Enkele maanden hierna arriveerde op het eiland *Henricus Beijs*, die predikant was geweest te Nieuw- York, doch daar in groote onaangenaamheden werd gewikkeld met de zoogenaamde „Torrisse partij" en daarom naar Curaçao was gekomen om er naar de vacante predikantsplaats te solliciteeren. De toenmalige directeur *J. P. van Collen* stelde hem ook provisioneel aan en vroeg aan de X goedkeuring dezer benoeming, *Beijs* aanbevelende als een man „begaafft met uijtmuntende wetenschap en wijsheijt" [2]), doch de X weigerde zulke goedkeuring wegens tegen *Ds. Beys* door de classis Amsterdam ingebrachte klachten [3]), riep hem naar Holland terug en stelde in zijne plaats aan *Ds. Theodorus van Cambron* (1713) [4]). Het gelukte daarna aan *Ds. Beijs* zich voor de classis Amsterdam te rechtvaardigen, waarop hij in 1714 door de X als „tweede predikant" naar Curaçao werd gezonden, echter onder uitdrukkelijke bepaling dat zijn gage niet ten laste der Compagnie doch voor rekening der gemeente op Curaçao zou komen [5]).

---

[1]) Brieven en Papieren van Curaçao aan de X, 1713—1714. (Onder datum van 17 Mei 1713 komt in dit deel een schrijven voor van H. W. van Kinswilder Jr., waarbij deze het overlijden bericht van Ds. Verkuyl, zijn oom).

[2]) Brieven en Papieren van Curaçao aan de X, 1713—1714; brief van van Collen, dd. 11 Juli 1713.

[3]) Deze classis, door welke Beijs in 1703 was bevestigd, legde aan Beijs ten laste dat hij, naar New-York gegaan zijnde om daar het predikambt te vervullen, van daar naar Londen was gegaan om er door den bisschop aldaar tot Episcopaalsch predikant te worden geïnstalleerd, waardoor hij „de formulieren van de Nederduijtsche Kercke deser Landen had afgezworen", zoodat de classis „hem als een verwerpelijk litt afsmeet, als die tot hun niet meer behoorde, tot dat hij hier en in zijnen kerck sig selven heeft verdedigt en gesuijvert is geworden". (Brief der Kamer van A'dam, dd. 23 Sept. 1713).

[4]) Brieven der Kamer van Amsterdam 1706—1718. Ds. van Cambron kwam uit Bennebroek.

[5]) Brief der X van 26 Sept. 1714. Wij zijn de geschiedenis hier even vooruitgeloopen om het onjuiste aan te toonen van de lijst van predikanten door Simons gegeven in zijn Beschrijving van Curaçao.

Hebben wij reeds gezien, dat *Ds. Verkuijl* zich beklaagde over de slechte naleving op het eiland van de voorschriften, gegeven in zake de openbare godsdienstoefeningen [1]) en over het gering aantal hoorders, dat dan daarbij nog verscheen, deze toestand was er tegen het einde der 17e eeuw niet beter op geworden.

„Nu weten wij wel", — dus bewindhebberen in hun schrijven van 4 Januari 1694 aan *Bernagie* [2]) — „ende het is ons oock bekent, dat de dagh des Heeren op Curaçao is een dagh van een Bacchusfeest en niet een dagh om God na behoren te dienen. Van de ongeregeltheden en ongebondentheden, die op dien dagh gepleegt werden, sullen wij hier geen groot verhaal maken, als ons refereerende tot de kennisse, die UE. selve daar van heeft.

„UE. weet dat alle Christen overheden altoos tegens het misbruijck van dien dagh hebben gevigileert, ende daarinne door wetten en straffen voorsien, opdat Gods toorn over onse sonden geboed en afgebeden mogte worden.

„Het is dan meer als hoogh tijd, dat UE. daarinne op Curaçao voorsie en die ordres stellen, dat so wel die geene die leert als die geleert worden, yder sigh op den dagh des Heeren schicke tot devotie, ende dien dagh in alle stilligheijt doorbrenge; dat men op dien dagh geene Drinckhuijsen opene of

[1]) Hieromtrent was bij de instructie der predikanten van 1638 het volgende bepaald:

Art 3. De predikanten sullen voor al goede sorge dragen ende bijde overheden van de respective schepen ende comptoiren daer sijluijden medevaren ofte te lande geleijt werden altijt seer instantelijck ende met alle soeticheijt, conste ende vlijticheijt tijdelijck ende ontijdelijck aanhouden, dat de morgen, middach ende avont gebeden met behoorlijcken aandacht gedaen ende bij al het volck, insonderlijck bijde gene, die over de andere gestelt sijn, sonder eenich versuijm ten waere van sieckten ofte andere nootelijcke gelegentheijt gefrequenteert mogen werden, als ook des sondachs voor middags; des naermiddachs vermaninge ende andere christelijcke oeffeninge ende gebeden midsgaders oock inde weke soo wanneer ende soo dickmaals als het selve gevoechlijck sal connen geschieden. (Resolutiebouck der Kamer van Amsterdam 1637–1639).

[2]) Brieven der Kamer van Amsterdam 1689–1694.

gelagen zette, dat men niet en gaa uijt de kerk na het verkeerbort, maar dat yder sigh in alle stilligheijt en modestie gedrage, opdat Gods slaande hand sigh van Curaçao afwende en het selve segenen wilde.

„Ten dien eijnde sullen UE. en raden, ook met advies van den predicant, (aan wien het wel hadde gevougt wat meer rekenschap te geven van sijnen dienst over de kercke en gemeijnte hem aanbetrout) formeren een reglement tot beter observantie van den dagh des Heeren ende om de gemeinte tot beter devotie te brengen. UE. sal ook met advis als voren uitdrucken hoe ende op wat wijse die arme en blinde heijdenen op Curaçao tot de kennisse Gods ende haare saligheijt sullen konnen gebragt werden, waar van ons noch weijnigh is te vorengekomen, dat daar na gelijckt, ende sal UE. allen het selve ons toeseijnden om het nader te resumeren ende des noots met diergelijcke ordres hier te lande amplieren, sooals tot de meeste eere van God, ende het betragten van sijnen dienst geoordeelt sal werden te behoren, ende sal UE. inmiddels en sonder ons advis daar op af te wachten, een goet begin van dat nootsakelijke werk moeten maken, ons berigtende hoe verre daarinne sal wesen".

Is het uit dit schrijven reeds af te leiden, dat het in de bedoeling der Compagnie lag, dat ook de slaven zouden worden onderwezen in den godsdienst, uitdrukkelijk was dit gezegd in art. 22 der reeds aangehaalde instructie der predikanten, waarbij dezen werd gelast „dat alle devoiren bij haar aangewent zullen werde omme de Portugeese, Spanjaarden ende hare kinderen te onderweijsen in de fondamenten vande Christelijcke Religie, als mede de swarte ende Indianen". Maar het is zeer te betwijfelen of er in de 17e eeuw op Curaçao ooit iets is gedaan voor de bekeering der slaven tot den Gereformeerden godsdienst. De annalen der Compagnie zwijgen er van — tenzij in negatieven zin als in het zooeven aangehaald schrijven — en de omtrent slaven heerschende meeningen waren er geheel

mee in tegenspraak hen als „broeders in den Heere" te beschouwen. Waar de Compagnie zelf de slaven liet brandmerken als het vee, evenals van dit ook van de slaven aan den directeur „de aantelinge" op het hart drukte [1]), op gruwelijke verminkingen van hen door beulshanden slechts aanmerkingen maakte, indien daarvan ongeschiktheid voor hun werk het gevolg was [2]) kortom, in den slaaf den mensch geheel over het hoofd zag, daar is het wel aan te nemen, dat er van de zijde der aan haar ondergeschikte overheden weinig voor de bekeering der slaven werd gedaan.

Wat er in de 17e eeuw *werd* tot stand gebracht in zake het godsdienstonderricht der slaven op Curaçao, ging zeer waarschijnlijk enkel uit van de Roomsch Katholieke geestelijkheid. Doch, zooals bekend, de plakkaten der Staten Generaal tegen Jezuiëten en Spaansche priesters waren zeer gestreng en juist die priesters „waren de eenigen, die Curaçao kenden en in de nabijheid verbleven" [3]). In 1635 besloot de Kamer van Zeeland, dat men aan de Brazilianen en Portugeezen „geensints openbaer exercitie van de Roomse religie toe laten en sal, maer vrijdom van conscientie in hare huijsen ende ingenien, sonder eenige publycque oeffeningen toe te laten, de cloosters te laten wtsterven, ende de Jesuiten volcomentlycken weeren, ende dat geen personen in dienst vande Compagnie synde ofte ook vrygelatenen inde voorsz. huysen ofte ingenios en sullen begeven ofte laten vinden in haeren godtsdienst ofte misse op confiscatie van haer gagie en voor d' andere groote penen daarop te stellen" [4]) — en, al betrof het hier ook speciaal de kolonie Brazilië, het ligt voor de hand, dat dergelijke bepalingen ook op Curaçao zullen hebben bestaan. De bewindhebberen achtten de openbare uitoefening van

1) Brief der Kamer Amsterdam van 4 Januari 1694.

2) Idem, dd. 24 Dec. 1694. Documenten **83**.

3) Godsdienst, Wetenschap, Letteren, 39e jaargang, no. 68: „Gepreviligeerde Priesters op Curaçao", door W. van Nieuwenhoff.

4) Resolutiebouck der Kamer van Zeeland 1639—1636, Verg. dd. 30 Juni 1635.

den Roomsch Katholieken godsdienst te zijn „tot quetsinge van Godes eere" en „tot stuijtinge van de voortplantinge der H. Evangelii" [1]), zoodat verondersteld mag worden, dat zij ten opzichte van Curaçao ongeveer dezelfde bepalingen zullen hebben vastgesteld als voor de andere landen onder hun gezag. Echter is het zeer twijfelachtig of aan al die bepalingen op Curaçao wel strikt de hand is gehouden. Wel vindt men een enkel geval aangehaald van het uitzetten van een Pater Jezuïet, doch over het geheel schijnt het bestuur der kolonie de R. K. geestelijken — mits zij zich slechts niet in het gewaad hunner orde in het openbaar vertoonden (84) — weinig moeielijkheden in den weg te hebben gelegd.

Veel meer vrijheid genoten de Israëlieten, die zich reeds vroegtijdig op het eiland moeten hebben gevestigd. Men vindt vermeld [2]), dat in 1657 een aantal Israëlieten van Curaçao zich te New Port (V. S. v. A.) vestigden. Men wil ook [3]) dat eenige Israëlieten, na hun verdrijving uit Brazilië door de Portugeezen, zich in 1659 op Curaçao hebben neergezet, en zeer waarschijnlijk is dit jaartal het juiste, daar de Curaçaosche Israëlieten zelf het als het jaar hunner eerste vestiging op het eiland noemden [4]).

---

[1]) Resolutiebouck der Kamer van Zeeland 1642—1644, Verg. 19 Feb. 1642.

[2]) In „The Jewish Student's Companion, by J. Mendes de Solla, Dr. Th., New-York, Hebrew Book Union, 1880", blz. 169.

[3]) Idem en Teenstra.

[4]) O. a. in een verzoekschrift aan gouverneur du Fay, waarin zij nog zeggen, dat zij bij hunne komst op het eiland door bewindhebberen werden aanbevolen aan den directeur Matthias Beck, „om hen met neegers, paarden en alles te assisteeren en landen aan te wijzen" en dat zij ook op het land zijn gaan wonen, „totdat zij mettertijd de negotie aangesleept hebben". (Resolutiën en Sententiën 1727. Curaçaosch archief).

Doch de bewering van Teenstra (II, bl. 24), nageschreven door Simons (blz. 34) en door geen van beiden gestaafd, dat de Joden niet in de stad *mochten* wonen, is hoogst waarschijnlijk onjuist. Van zoo'n verbod is mij althans uit geen enkel document iets gebleken. Integendeel vindt men vermeld, dat Joden burgerwachten deden (behalve op hun Sabbath) of die afkochten en oorspronkelijk waren alleen de in de stad wonende burgers verplicht tot het doen van „tocht en wacht".

Doch de positieve bevestiging hiervan werd door ons niet in de annalen der Compagnie gevonden [1]). Echter vermelden deze wel, dat aan een zekeren David Nassy in 1659 vergunning werd verleend „om een kolonie te vestigen op 't eiland Cayenne of andere plaatsen aan de Wilde Kust van West-Indien" [2]), en onmogelijk is het zeker niet, dat een gedeelte der *David Nassy* vergezeld hebbende Israëlieten naar Curaçao is gegaan. Nog vindt men aangeteekend, dat in 1674 *Josua Pardo*, „Joodsche Rabbi", vergunning verzocht en verkreeg om (met zijn vrouw en zes kinderen) naar Curaçao te mogen gaan zonder betaling van de verschuldigde 2 % recognitie voor zijn mee te nemen huisraad [3]).

Zeer duidelijk zijn echter de annalen der Compagnie ten opzichte van de aan de Israëlieten verleende vrijheden (**85**). Toen gouverneur *van Beek* bij het verbouwen van de hoofd-forteres (1701) de Israëlieten wilde verplichten hunne slaven ook op den Sabbath aan de fortificatiën te doen werken en hun verzoek om hiervan te worden verschoond van de hand wees, wendden de Israëlieten zich tot de Kamer van Amsterdam, die er hare bevreemding over uitsprak, dat *van Beek* het hem gedaan verzoek niet had ingewilligd, „daar de Joden in tijden van noot en gevaar zig niet nooijt hebben ontrocken de nodige dienste selfs op haer Sabbath te doen". Aan den directeur werd dan ook gelast het verzoek der Israelieten in te willigen, „want wij vermeijnen" — dus bewindhebberen — „het ten dienste en voordeele van de Compagnie te wesen, dat de Joodsche Natie aldaar behoorlijk werde gemainteneert" [4]).

---

1) Mogelijk is die te vinden in de stukken betreffende Brazilië, die ik niet heb nagezien.

2) Notulen van Besoignes 1655—1659. Onder de „Wilde Kust" werd verstaan de enkel door Indianen bewoonde streken aan de noordkust van Zuid-Amerika.

3) Resolutiën der Kamer van Amsterdam 1671—1674.

4) Brief der Kamer van Amsterdam dd. 20 Januari 1702. Reeds het jaar te voren had van Beek een waarschuwing gekregen het den Israëlieten niet lastig te maken.

Gezondheidstoestand. Hieromtrent vermelden de archieven der Compagnie al zeer weinig. In 1693 vindt men gewag gemaakt van een „besmettelijke ziekte op Curaçao graseerende" [1]). Na dat jaar wordt meermalen van deze ziekte gesproken, doch zij wordt niet nader aangeduid dan *de* besmettelijke ziekte, tot zij in 1720 wordt beschreven als „een zware en vehemente koortse, waaraan in 5 à 6 dagen de lijders bezwijken" [2]). Zeer waarschijnlijk is hier de gele koorts bedoeld, daar er voornamelijk pas aangekomen Europeanen aan stierven. Zoo berichtte o. a. *van Beek* in 1701 aan de Kamer van Amsterdam: „de oude graseerende ziekten op ditt Eijlant continueert soo sterck als ooijt voor deesen, sijnde van de laatste recruts der Soldatesque reeds 18 man gestorven" [3]), en zoo verzochten gouverneur en raden bij hunne in 1714 ingediende voorstellen tot versterking van het eiland om twee ingenieurs in plaats van één, „doordien de nieuwkomers meer als andere de sterfte op dit Eijland onderhevig zijn" [4]). Eindelijk vindt men deze ziekte vrij nauwkeurig beschreven in het in 1779 uitgegeven werk van *J. H. Hering* [5]) waarin men leest: „De Vreemdelingen en 't scheepsvolk, wanneer zij, pas aan Land komende, overmatig eeten, drinken of andere wellusten opvolgen, krijgen Rotkoortsen, Rodenloop of vervallen in de zo genaamde Chocolaad Ziekte, bij de Spanjaards *Vomito prieto* of *Chapetonnade* genaamd; dezelfve bestaat in hevige galbrakingen, waardoor de Lijder

[1]) Resolutiën Staten-Generaal. W.-I. Zaken, 1680—1696. Twee in Zeeland van Curaçao aangekomen schepen hadden dit bericht overgebracht en de Staten-Generaal stelden daarop een quarantaine van 40 dagen vast voor van Curaçao komende vaartuigen.

[2]) Brieven en Papieren van St. Eustatius en Saba 1717—1723.

[3]) Idem van Curaçao 1700—1713. Ook stierf er aan de in 1701 aangestelde kapitein-luitenant Aernout Croon (25 Maart 1702) en, op reis van Curaçao naar St. Eustatius, een dochter van Ds. Cowan (Brieven en papieren als voren; brief van van Beek, dd. 4 April 1702 en van Isaac Lamont, dd. 20 Juni 1701).

[4]) Brieven en papieren van Curaçao 1713—1714.

[5]) „Beschrijving van het eiland Curaçao", blz. 35.

in drie of vier dagen, somtijds in de grootste vlaag van dolheid, uit het leven gerukt wordt" [1]).

Belastingen. De oudste, voor de ingezetenen der Curaçaosche eilanden vastgestelde belasting is ongetwijfeld die der tienden geweest, tot welker heffing de Compagnie bij haar reglement van 26 April 1634 bevoegd was verklaard. Men verstond hieronder dat van de waarde der geteelde veldvruchten als maïs, indigo, tabak, suiker, katoen „en diergelijken" op het einde van elk jaar $^1/_{10}$ moest worden voldaan aan de Compagnie en van het groot en klein vee eveneens $^1/_{10}$ bij slachten of uitvoeren daarvan [2]). Uit den aard der zaak was de contrôle op deze belasting zeer moeielijk en het innen er van ging dan ook zeer bezwaarlijk. In 1680 moest de X het plakkaat, waarbij deze belasting werd uitgeschreven hernieuwen, doch daarmee werd blijkbaar niet veel bereikt, daar zij in 1695 werd afgeschaft, „omdat zij al sedert jaren in onbruik was geraakt" [3]). In hare plaats werd gesteld het „hoofdgeld", een belasting op de slaven, die oorspronkelijk 4 realen „per kop" bedroeg, doch reeds onder *Bernagie* eerst tot 6 realen en daarna tot één peso per slaaf werd verhoogd. Onder dezen gouverneur werd ook door de X het „familiegeld" ingevoerd, jaarlijks geheven van de hoofden van gezinnen en van alle andere blanken (met uitzondering van de soldaten en matrozen), die een eigen inkomen hadden. Deze werden naar hun inkomen verdeeld in drie klassen, doch het is ons niet gebleken hoeveel in de 17e eeuw elk dier klassen

---

1) In 1763 stierven Ds. Lunterbos en zijn vrouw, drie kwartier na elkander aan deze „graseerende ziekte". (Prot. 1763; verklaring van Dr. Joseph Capriles, no. 56).

2) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 23 Januari 1682.

3) Van 1686—1692 had de waarde der veldvruchten gemiddeld *f* 31970.— per jaar beloopen (brief der X van 23 Juli 1693), doch reeds in 1691 vindt men de opmerking van de X: „Gelijck wij dan ook remarqueeren, dat de invordering van de tienden in verloop is geraackt en welck also mede geensints behoort" (brief der X van 1 Juni 1691).

had te betalen [1]). Oorsponkelijk ingesteld ten einde de Compagnie te ontlasten van het salariëeren van den predikant, den voorlezer en den schoolmeester, werd deze belasting in latere jaren echter onder de gewone middelen der kolonie gerekend en verantwoord [2]).

Voorts bestonden er op het einde der 17e eeuw nog:

a. het plakkaatgeld, bestaande in een recht van Ps 2.— door elk binnenkomend vaartuig te betalen voor het van overheidswege aanplakken aan den mast van het plakkaat, verbiedende het werpen van vuilnis in de haven en het branden van vuren aan boord der schepen [3]);

b. het waaggeld, betaald voor het ter Compagnie's wage wegen van alle verscheepte goederen boven een gewicht van 25 pond en oorspronkelijk bedragende 1% van goederen van minder waarde dan 6 stuivers per pond en ½ % voor alle andere artikelen, doch door *du Fay* gewijzigd en gebracht op 1% van alle goederen zonder onderscheid [4]);

c. een uitvoerrecht van 2% op slaven, suiker, stokvisch-, Campêche- en Braziliehout, en op de meeste andere goederen behalve op cacao, waarvan 2½% uitvoerrecht moest worden betaald [5]);

d. een invoerrecht van 8% op manufacturen, meel, kaas, wijn, bier, brood, boonen, rijst en andere levensmiddelen behalve spek en vleesch, die slechts 4% betaalden [5]);

---

[1]) In de 18e eeuw betaalden die klassen respectievelijk 7, 4 en 2 pesos per jaar.

[2]) Brieven der Kamer van Amsterdam 1695—1705 en Brieven der X 1691—1706. Bij het aanstellen van een tweeden predikant in 1751 werd echter uitdrukkelijk bepaald, dat diens salaris uit het familiegeld moest worden gevonden.

[3]) Dit plakkaatgeld was oorspronkelijk een emolument van den secretaris, doch het werd aan Willem Heldewier ontnomen en aan den equipagemeester gegeven. (Kort Betoog aan Bewindhebbers van Mr. Jacob de Petersen c.s.)

[4]) Brief der X, dd. 5 December 1771 en Kort betoog de Petersen c.s. De waag stond aan den rechterkant der stadspoort, waar nu de spaarbank is gevestigd.

[5]) Brieven en Papieren van Curaçao 1700—1712.

e. een vendurecht van $2^1/_2\%$ te betalen van alle op openbare veiling verkochte goederen [1]) en

f. een accijnsrecht van 8% op sterke dranken, waaronder bier en wijn niet werden gerekend, doch wel madeira [1]);

Bovendien was aan de Compagnie nog het recht toegekend om recognitie's te eischen van de hare limieten bevarende schepen en zoo was bij resolutie der X van 7 Sept. 1675 vastgesteld, dat op Curaçao uit vreemde Europeesche havens aankomende schepen moesten betalen 8% aan inkomende en 5% aan uitgaande rechten, behalve van Indische waren en contanten [2]). Hollandsche schepen betaalden een lastgeld (van *f* 60 per last) ter vergoeding van het recht der Compagnie op vrije vracht in zulke schepen tot $^1/_{10}$ van hun inhoud, doch daar deze rechten bijna altijd door de Compagnie in Holland werden geïnd [3]), kunnen zij eigenlijk niet gerekend worden te behooren tot het hier behandelde onderwerp, zoodat wij er gevoegelijk verder over kunnen zwijgen en den draad onzer geschiedenis weer kunnen opvatten.

Na den dood van *Bernagie* nam *Nicolaas van Beek*, commissaris van den train en militie, het bestuur ad interim over. In vroegere jaren was het altijd gebruikelijk geweest dat, bij ontstentenis van den directeur, de hoogste beambte in rang na hem de provisioneele directie op zich nam krachtens zijn ambt [4]). Doch *van Beek* werd, evenals *Doncker*, met die

---

1) Brieven en Papieren van Curaçao 1700—1712.

2) Brief Kamer van Amsterdam, dd. 27 Juli 1751.

3) Idem van 30 Juli 1736.

4) Een enkelen keer was het wel gebeurd, dat de twee hoogst geplaatste beambten samen de directie overnamen, doch hiertoe was door de X dan bijzondere last gegeven.

Tijdens de Spaansche assiento's was de commissaris van den slavenhandel de hoogste bediende op Curaçao, doch onder Kerckrinck kwam hij tweede in rang en stond boven hem de commissaris van den train en militie = commandant van het garnizoen).

directie belast door den Raad, die daartoe dus door de X moet zijn gemachtigd. Deze vergadering keurde deze benoeming ook wel goed, doch tevens stelde zij Mr. *Coenraad Burgh*, regeerend schepen en raad der stad Amsterdam tot directeur aan (19 October 1700 [1]). Echter zou het Mr. *Burgh* niet beschoren zijn de directie te aanvaarden: van Tessel uitgezeild met de S^t^. Domingo, kapitein *Hendrik Oene*, verongelukte hij op zee [2]). Na dit „droevig en ongelukkig overlijden" stelde de X *Nicolaas van Beek* definitief aan en deze werd daarop den 24^en^ Mei 1701 geïnstalleerd [3]).

De gespannen verhoudingen, die er in laatstgemeld jaar tusschen Frankrijk en de Republiek en tusschen deze laatste en Spanje bestonden en waarvan de Kamer van Amsterdam aan *van Beek* mededeeling had gedaan, deden deze er op bedacht zijn het eiland in beteren staat van verdediging te brengen.

In overleg met den Raad werd de haven van Santa Barbera „gestopt" door het Compagnie's scheepje „Het Vliegende Paard", na het met steenen te hebben opgevuld, in de „boca" van St. Barber (die toen nog 12 vadem diep was) te doen zinken. Tevens stelden directeur en raden aan de X voor een blokhuis te doen maken op een klip aan de oostzijde der Caracasbaai, „omtrent een halve mijl van St. Barber", en tevens verzocht *van Beek* de uitzending van „één ketting van 12 vadem met schakels van duijms eijser, tot het sluijten van dese haven in Casch van attacque omme vaertuijgen aan melkander dwars

---

[1]) Brief der X, dd. 19 October 1700.

In het deel Resolutiën der Kamer van Amsterdam 1671—1674 komt (in 1671) ook een Coenraad Burgh voor, die genoemd wordt Heer van Cortenhoeff en zwager van den heer Hooft, president der Kamer van Amsterdam.

[2]) Brief der Kamer van Amsterdam. dd. 16 Januari 1701, en brief van 20 Juni 1701 van Isaac Lamont, secretaris op Curaçao en benoemd commandeur van St Eustatius en Saba. (Brieven en Papieren van Curaçao 1700—1713).

[3]) Brieven en Papieren van Curaçao 1700—1713.

over de haven te koppelen voor de overzijde ofte lager wal; één van acht vadem voor dese sijde ofte opperwal en nog vier van elk vijf vadem tot samenkoppelingh van schepen of andere vaertuijgen". Het eiland zou — altijd volgens *van Beek* — door al deze maatregelen „imprenable" worden, „dogh" — zoo voegde hij aan zijn aanvraag toe — „indien UEd. G.t de onkosten gelieven te doen, soude tot preservatie en sequereteijt van dese haven, behalve het bovenstaande, van noden sijn een eijsere kettingh, lang 64 roeden, omme over de geheele haven te spannen, die met een ancker aande over zijde ofte lager wal inde gront vast moet gemesselt worden en een huijsie over deselve geslagen voor het verroeste, wanneer inde platte form ofte waterfort een knuppelspel moet geset omme het eijnde door een schutgat ten eerste aen te winden als een schip of twee gesien wert, die men niet vertrouwt, sijnde als dan de haven sequer, altoos gereet werck en een groote gerustheijt in tijt van schielijke voorvallen" [1]).

De X hechtte aan al deze plannen hare goedkeuring, doch zij sprak tegelijkertijd het vertrouwen uit, dat de ingezetenen tot de te maken werken geldelijk zouden bijdragen, daar de Compagnie toch al zulke groote kosten had te maken voor het onderhoud van het talrijke garnizoen op het eiland. En dit vertrouwen werd ook niet beschaamd: de Raad maakte een lijst op van de quota's, door elk burger te betalen en zoo werd een bedrag van ruim Ps. 3500 bijeengekregen of meer dan de helft der totale kosten van uitvoering der gezamenlijke verdedigingsplannen met inbegrip van het herstellen van de stadspoort en het herbouwen van een gedeelte van den stadsmuur [2]).

Intusschen was de oorlog der Republiek met Spanje en

[1]) Brief van van Beek, dd. 21 Juni 1701.

Ik haal dit voorstel uitvoerig aan, wijl men zich in de kolonie dien ijzeren ketting van 64 roeden nog zeer goed herinnert en het over het anker gebouwde huisje nog aanwezig is, door zijn eigenaardigen vorm de nieuwsgierigheid opwekkend van menig, het eiland bezoekend vreemdeling.

[2]) Deze kosten beliepen slechts ruim Ps. 6000.—.

Frankrijk uitgebroken en, naar de gewoonte van den tijd, werden er van weerszijden „commissie's van retorsie" uitgegeven, de zoogenaamde kaperbrieven, om den vijand op zee zooveel mogelijk nadeel te berokkenen. Op Curaçao werden er door particulieren verscheidene kaperschepen uitgerust, voorzien van door den Prins en de Staten gegeven commissie's [1]) en, ofschoon vele er van „met bebloede koppen" terugkwamen, hadden enkele toch een schitterend succes. Zoo werd door *Jan Everitt*, kapitein van het schip „De Gouden Berg", op de kust van Venezuela het Spaansche schip „San Martin", „vollaaden met over de vier maal hondert duijsent pont caçao", genomen en op Curaçao opgebracht; een ander Spaansch schip joeg hij op de rotsen van de kust van het eiland en een zekere *Pierre Sirve* van Curaçao vermeesterde op de Venezolaansche kust een terugkeerend Portugeesch slavenschip, waarin „omtrent Ps. 50.000 gemunt en ongemunt goud" werden gevonden [2]).

Doch spoedig hierna gaven bewindhebberen, „beducht dat door het vermeesteren van Spaansche schepen de negotie met de Spanjaarden geheel en al zou komen te cesseeren", aan *Van Beek* last om de door hem afgegeven kaperbrieven voor het veroveren van Spaansche vaartuigen in te trekken en tevens kreeg de gouverneur in opdracht den handel der Curaçaosche barken op de Kust oogluikend toe te laten [3]).

---

[1]) Bij het uitbreken van een oorlog werden zulke commissie's door de Compagnie in blanco aan den directeur gezonden.

[2]) Brieven en Papieren van Curaçao 1700—1713.

In 1704 kostte zulk een commissie van retorsie *f* 360.— (Brief Kamer van Amsterdam, dd. 25 April 1704), doch in 1707 slechts *f* 63.— (Brief der X van 3 Dec. 1707).

Een gedeelte der buitgemaakte goederen kwam toe aan den Prins van Oranje als Admiraal-Generaal. Zoo competeerde aan hem, „wegens het van 23 September 1672 tot ultimo December 1674 op Curaçao opgebrachte de som van *f* 4544,15". Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 13 Nov. 1676.

[3]) Een dergelijke last was aan Kerckrinck gegeven, die inlichtingen had gevraagd omtrent het verbod aan Curaçaosche schepen om op de Kust handel te drijven. Bewindhebberen deelden hem toen mede, dat

Veel voordeel trok men van dezen handel gedurende den oorlog echter niet, daar de Engelschen van Jamaica talrijke zulke barken namen, waartoe zij ten volle gerechtigd waren [1]): ofschoon Engeland de bondgenoot der Republiek was in dezen oorlog, het toenmalig kaaprecht veroorloofde het nemen van alle schepen, die op vijandelijke havens handel dreven [2]).

Intusschen was men ijverig voortgegaan met het bouwen van het fort aan de Caracasbaai, het herstellen der stadspoort en het gedeeltelijk herbouwen van den stadsmuur, zoodat deze werken in 1703 „op weijnigh na" voltooid waren [3]). Moet dus aan directeur *Van Beek* worden nagegeven, dat hij de verdediging

---

zij dit verbod hadden uitgevaardigd om geen klachten te krijgen en dat Kerckrinck het niet diende toe te passen, „ofschoon wel niet in te trekken, zullende het zoo van zelf vervallen". Brief Kamer Amsterdam, dd. 29 Juni 1688.

[1]) Zoo waren in Maart 1704 reeds 21 Curaçaosche barken door de Engelschen op de Kust genomen en in dat jaar gingen nog verloren:

2 barken, genomen door de Spaansche autoriteiten op de Kust;
13 „ „ „ Fransche kapers;
8 „ „ „ Engelsche kapers;
1 bark, „ „ een Spaanschen kaper,

en dan door een Engelschen kaper onder Reynier Tongerlou, een Hollander, die vroeger op een der Compagnie's schepen had gevaren, nog 5 barken, die van Curaçao waren uitgezonden om Tongerlou „in d'gront te booren", doch alle door hem werden genomen. (Brieven en Papieren van Curaçao 1700—1713).

Als curiositeit zij hier bijgevoegd, dat in 1703 een Curaçaosche bark onder kapitein Pieter Derideau aan de „bovenkust" (Guaira) veroverd werd door „twee kanoos met wilde Indianen". (Brieven enz. als voren).

[2]) Op het oogluikend toelaten hiervan kon men zich natuurlijk niet beroepen.

[3]) Het fortje aan de Caracasbaai had tot toen P. 2489,3,3 gekost, kreeg enkele jaren later den naam van „Beekenburg" en bestaat nog heden, zooals het oorspronkelijk werd gebouwd. Bij missive van 6 Maart 1703 zond van Beek een plattegrond van dit fort aan bewindhebberen en hieruit blijkt, dat de smalle gangen in het fort tochtgaten waren om het kruit en het water versch te houden. De midden in staande „pilaar" had aan een kant een grooten waterbak en aan den anderen kant het kruithuis, waartoe twee luiken toegang gaven, „met een lier naar beneden gaande". (Brieven en Papieren van Curaçao 1700—1713).

van het eiland zeer ter harte nam en trachtte den vijand zooveel mogelijk afbreuk te doen, van den anderen kant hadden bewindhebberen ernstige redenen tot klagen over hem wegens de weinige zorg, die hij besteedde aan de Compagnie's plantages, zijn oogluikend toelaten van het usurpeeren der Compagnie's gronden [1]) en bovenal zijn willekeurig optreden tegen de hoogst geplaatste bedienden der Compagnie en tegen enkele leden van den Raad.

Tusschen *Van Beek* en den commissaris van den train en vivres *Jeremias van Collen* vielen in de raadsvergaderingen meermalen hooge woorden, doch vooral liet de verhouding tusschen den directeur en *Gerard Luls*, den commissaris van den slavenhandel, veel te wenschen over. *Van Beek* beweerde, dat *Luls* zich in de directie moeide, doch deze ontkende dit ten sterkste. „Hebbe d'eere gehadt" — zoo schreef hij aan bewindhebberen — „van 14 jaaren langh de Regeeringe bijgewoont te hebben in qualiteijdt als Borgermr., Scheepen en Raedt in de provintie van Uijtrecht, maar nooijt dergelijcke maniere van regeeringe gezien" — en daaraan wilde hij part noch deel hebben. Echter achtte hij de bestaande „desordres" niet zoozeer te wijten aan den directeur zelf als wel aan „zijn quaaden Raadt, die nogh Politie nogh Justitie en verstaan". Bleek dus *Luls* den directeur persoonlijk niet zoo vijandig gezind, *Van Beek* daarentegen zag in hem den man, die hem bij alle gelegenheden den voet dwars trachtte te zetten, „omdat hij gehoopt had zelf gouverneur te zullen worden". Zoo werd tusschen hen de verhouding dagelijks meer gespannen en eindelijk ontzag *Van Beek* zich niet den commissaris — na een zitting van den Raad in een civiele zaak, waarin *Luls* een andere meening was toegedaan dan de directeur — in arrest te stellen met een schildwacht voor zijn deur en hem daarna per eerste gelegenheid naar Holland te zenden.

[1]) Waarvan vooral zijn zwager Floris van Taarlingh, die een plantage ten westen van Leliënberg bezat, misbruik had gemaakt.

Dit was natuurlijk een hoogst ernstig vergrijp tegen de autoriteit van de X en deze zond *Luls* dan ook onmiddellijk terug naar Curaçao, tevens aan *Van Beek* haar ernstig ongenoegen betuigende over zijn arbitrair optreden. En de maat liep over, toen *Van Beek*, tegen het uitdrukkelijk advies van den Raad, aan het raadslid *Pieter van der Straaten* het bijwonen der raadszittingen verbood. Deze wendde zich om redres tot de Staten Generaal, die hem bij resolutie van den 19^{en} Mei 1704 in eere herstelden. Door de ruchtbaarheid op deze wijze aan *Van Beek's* willekeurige handelingen gegeven, was hij niet langer te handhaven en toen dan ook einde 1703 zijn commissie was verloopen, weigerde de X die te verlengen en stelde tot directeur aan Mr. *Jacob Beck*, die vroeger op Curaçao was geweest en daar tot *Bernagie's* overlijden het ambt van kapitein der burgerij had vervuld. Hij kwam den 25^{en} Juli 1704 op het eiland aan „na een corte doch seer peryculeuse voyagie" en nam den 28^{en} d. a. v. het bestuur over van de commissarissen *Jeremias van Collen* en *Gerard Luls*, die na *van Beek's* aftreden op 8 April 1704 met de provisioneele directie belast waren geworden [1].

---

[1]) Brieven der Kamer van Amsterdam 1702—1710 en der X 1691—1706, alsmede Brieven en Papieren van Curaçao 1700—1713.

Bij de installatie van een gouverneur was het de gewoonte hem aan de bevolking voor te stellen, hetgeen geschiedde door de aftredende directie en altijd met een feest eindigde, (zie Documenten No. **92**) waarvan de kosten voor rekening der Compagnie kwamen. Van Beek bracht voor zijne installatie in rekening

1 pijp Madera wijn	Ps. 80.—
2 okshoofden bier à Ps. 14.—	„ 28.—
1/2 okshoofd Fransche wijn. .	„ 42.—
	Ps. 150.—

en *Mr. Beck* meldt van zijne voorstelling, „dat hij werd aangenomen met soodaanige teekenen van Acclamatie en Blijdschap, die hem ten hoogsten conden vergenoegen en wel verdienden met een goed Tractement en Festijn op soo een vreugdendagh aan haar Luyden betaalt te worden, 't welcke dan ook des alsoo in vreugde is geeijndight en wel afgeloopen zonder eenigh ongeluck". (Brieven en Papieren van Curaçao 1700—1713).

Mr. Beck vond de toestanden op het eiland verre van rooskleurig, de Compagnie's plantages in hoogst treurigen staat en de veeteelt op Bonaire en Aruba verwaarloosd (86). De stad of forteresse was volgens hem in den loop der tijden te klein geworden voor het aantal inwoners, dat sedert weinige jaren zeer sterk was toegenomen, en bovendien waren de fortificatiën van zoo slechte materialen gebouwd, dat zij geen bescherming aanboden tegen de kanonnen eens vijands, waarom hij voorstelde de stad uit te leggen. De Kamer van Amsterdam hechtte ook hare goedkeuring aan dit plan, doch later vond *Beck* het beter met de uitvoering ervan te wachten „tot beter en secuurder tijden" [1]). Hij handhaafde de reeds tijdens *van Beek* ingestelde heffing van een recht van 1% op de door commissievaarders aangebrachte Spaansche goederen, doch bepaalde dat de inkomsten uit deze belasting niet gestort zou worden in „de gemeene landskassa", doch in een afzonderlijk fonds om daaruit de kosten te bestrijden van de uitrusting van gewapende kruisers ter bescherming van de haven en de commercie [2]). Ook werd op zijn voorstel van de Admiraliteit te Amsterdam de halfjaarlijksche uitrusting verkregen van twee oorlogsschepen, elk van 50 stukken, om de van Curaçao naar Holland terugkeerende of vandaar naar het eiland gaande schepen te convoyeeren [3]).

[1]) Brieven en Papieren van Curaçao 1700—1713.

[2]) Tijdens het bestuur van gouverneur Jonathan van Beuningen geraakte echter deze belasting in onbruik. (Resolutiën en Sententiën 1727).

[3]) De kooplieden of reeders, die van zulk convooi gebruik maakten, betaalden daarvoor aan de Admiraliteit 2½% uitgaande en 3% inkomende rechten van hunne lading voor een geheele reis, en de schepen, die zich onderweg bij het convooi voegden, betaalden „na proportie zij van het zelve hadden geprofiteert", doch de schepen der Compagnie waren vrij van dit recht. (Brief Kamer van Amsterdam, dd. 15 Januari 1706).

De halfjaarlijksche uitrusting geschiedde echter niet altijd geregeld. Meermalen verliepen er veel meer dan zes maanden tusschen het uitzenden van het eene schip en het andere. Doch van Beck's tijd af waren er toch gedurig 's Lands schepen van oorlog in de Curaçaosche wateren en tijdens het bestuur van gouverneur J. P. van Collen en daarna kwamen zij er geregeld.

Het eerste convooi kwam op Curaçao aan in 1707 en stond onder de hoede van 's Lands schepen van oorlog „Curaçao" en „Niewenhuijs", kapiteins *Langenhove* en *Hugo Schaap*, en het volgend jaar waren de zeekapiteins *Hendrik van Tol Jr.* en *Gerard Schaap* de „convoijers". Met deze kapiteins kreeg *Mr. Beck* ongenoegen. Wel betrof dit in hoofdzaak niets anders dan een kwestie van ceremoniëel — de directeur wilde n. m. niet, dat de oorlogssloepen de wacht aan de forteres zonder vergunning zouden voorbij varen — doch niet onmogelijk is het toch, dat deze zaak, waarin bewindhebberen *Beck* niet steunden, er toe heeft bijgedragen hem zijn ontslag te doen vragen [1]). Wel liet zijn gezondheidstoestand te wenschen over en het zou hem ook niet gegeven zijn het vaderland terug te zien [2]), doch in geen enkele zijner vorige brieven repte hij van ziekte en tot deze kwestie tusschen hem en de landskapiteins zich voordeed was hij, zooals uit de correspondentie van bewindhebberen blijkt, bij dezen persona grata. Hij is een der weinige gouverneurs geweest, die door bewindhebberen ter Kamer Amsterdam niet werd gedreigd met het aan het adres van zoovele zijner voorgangers (laatst nog aan *van Beek*) gerichte „sullende wij anders „genootsaakt zijn zodanige resolutien en mesures te nemen, „die UE. gants niet aangenaam ofte voordeeligh zullen weesen" [3]). Ook met de X stond *Beck* in zeer goede verhouding en slechts ééns betuigde deze vergadering hem haar leedwezen en wel over het niet sluiten der rekening van Curaçao, waarbij even dient stilgestaan.

---

[1]) Bij missive van 16 October 1708 schreven bewindhebberen *Beck* aan het voorbijvaren der wacht zonder permissie aan de oorlogssloepen toe te staan en reeds bij missive van 21 December 1708 werd hem kennis gegeven, dat zijn verzoek om ontslag was ingewilligd.

[2]) Den 31en Januari 1709 vertrok hij van Curaçao met het schip „'t Casteel Elmina", dat door slecht weer moest binnenloopen te Bergen in Noorwegen, waar Mr. Beck overleed. (Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 12 Juli 1709).

[3]) Brief Kamer van Amsterdam, dd. 16 Mei 1702.

Niettegenstaande de geenszins gunstige tijden hadden de pogingen van bewindhebberen vrucht gedragen om de uitgaven der kolonie in betere verhouding te brengen tot hare inkomsten. Zij hadden er kans op gezien, zonder verzwakking van het garnizoen, het getal der Compagnie's bedienden met een twintigtal te verminderen [1]) en dit, samen met de geringe verhooging der lasten en een zorgvuldiger inning daarvan, had tengevolge gehad, dat de Compagnie's kas sedert deze hervorming telken jare een batig saldo had aangetoond. Doch in 1706 was er weer een tekort geweest en, alhoewel het slechts Ps. 11131.– had bedragen, gaf dit de X toch aanleiding een nieuwe belasting in te stellen [2]), bestaande in het heffen van een hoofdgeld van Ps. 1.– voor elken op het eiland verblijf houdenden blanke boven de 12 jaar [3]).

Nog valt van *Mr. Beck* te vermelden, dat hij het aanzijn schonk aan de thans zoo volkrijke wijk van Willemstad „Otrabanda", waar tot in zijn tijd slechts enkele slavenhutten stonden. Hij stelde aan de X voor (1707) om aan de overzijde der haven 14 erven van 60 voet breedte aan particulieren uit te geven en dezen te vergunnen daarop éénverdiepings huizen te zetten. Na eerst eenige inlichtingen hieromtrent te hebben gevraagd, hechtte de X hare goedkeuring aan dit voorstel en machtigde ook *Beck*'s opvolger — en na dezen verscheidene andere directeurs — nog meerdere erven aan de overzijde uit te geven. Overeenkomstig *Beck*'s voorstel werd hierbij echter steeds bepaald, dat de aan de overzijde te bouwen huizen „van maar één hestagie hoogte" zouden mogen zijn, opdat zij geen be-

[1]) Zooals reeds gezegd was dat aantal onder Bernagie gestegen tot 282; in 1702 was het teruggebracht tot 262. (Brieven en Papieren van Curaçao 1700—1713, Inventaris dd. 30 Juni 1702.

[2]) Brief der X van 28 November 1708.

[3]) Eigenlijk werd dus het bestaande hoofdgeld, dat alleen van slaven werd geheven, uitgebreid tot de blanke inwoners. Het innen ervan ging echter hoogst moeielijk. De ingezetenen zagen er een vernedering in, bewerende door deze belasting gelijk te worden gesteld aan de slaven. Zij geraakte dan ook weldra in onbruik.

lemmering zouden opleveren voor de verdediging van de forteres tegen een uit het westen naar de stad optrekkenden vijand [1]).

En hiermee zouden wij gevoegelijk afscheid kunnen nemen van *Mr. Beck*, ware het niet dat de hem gegeven opdracht om de belangen der eilanden Bonaire en Aruba beter te behartigen dan tot toen was geschied, een geschikte gelegenheid aanbood om het weinige, dat de archieven omtrent deze eilanden vermelden, hier weer te geven.

Van het eiland Bonaire schijnt de Compagnie meer werk te hebben gemaakt dan van Aruba. Op eerstgenoemd eiland was reeds vóór 1669 een commandeur, daar in dat jaar aan dien titularis werd aangeschreven om den directeur *van Berlicum* bij zijne komst op het eiland in zijne hoedanigheid te erkennen, terwijl het volgend jaar een zekere *Hans Frederics*, gewezen commandeur van Bonaire en toen te Amsterdam vertoevende, zich beschikbaar stelde om wederom in zijn oude betrekking te worden benoemd [2]). Nog komen in de 17e eeuw als commandeurs op Bonaire voor: in 1680 *Johannes Bontemantel*, in 1689 *Nicolaas van Beek* (later directeur van Curaçao), in 1695 *Isaac Lamont* (later secretaris op Curaçao) en in 1699 *Johan Burghgraaf*. Verder blijkt van dit eiland, dat er in 1697 97 slaven waren en 137 [3]) in 1699, terwijl er de Compagnie's bedienden in 1701 bestonden uit: 1 commandeur, 1 factoor, 2 ruiters, 3 soldaten en 1 onderchirurgijn. Wij hebben ook reeds gezien, dat de Compagnie de veeteelt op Bonaire behartigde en dat aan evengenoemden directeur *van Berlicum* werd op-

---

[1]) Brief der X van 28 Nov. 1708. Werden de huizen hooger opgetrokken, dan zouden de kanonnen van de hoofdforteres aan een optrekkenden vijand geen schade kunnen doen, althans niet eer deze zeer dicht genaderd was.

Het nu nog op enkele huizen rustend servituut, bepalende dat zij niet mogen worden opgetrokken, vindt waarschijnlijk zijn oorsprong in de hier bedoelde bepaling.

[2]) Hij werd ook benoemd en kreeg *f* 30.— gage per maand.

[3]) Onder wie één „leerbereider".

gedragen om op zijn reis naar Curaçao, zoo mogelijk, Bonaire aan te doen en over dit eiland te rapporteeren [1]).

Op Aruba heeft de Compagnie ook wel vroegtijdig een commandeur gehad — (in 1680 wordt als zoodanig genoemd *Josephus Flaccius* [2]), die toen in Holland vertoefde en reeds tevoren commandeur op Aruba was geweest [3]) — maar in 1697 was er op het eiland nog geen enkele slaaf, terwijl de geheele bezetting in 1701 bestond uit 1 commandeur, 2 ruiters en 2 soldaten. Ook vindt men in de annalen der Compagnie nooit gewag gemaakt van eenige veeteelt op Aruba vóór 1688, toen werd vermeld, dat er op het eiland veel paarden waren. Bewindhebberen gaven toen last 25 van die paarden naar St. Eustatius te zenden en „de rest" naar Curaçao over te brengen, doch het laatste gedeelte van dezen last is vermoedelijk niet volledig uitgevoerd, daar nog in 1739 werd gezegd, dat het voordeel van Aruba bestond in het aankweeken van paarden [4]). Dat echter ook ander vee op Aruba werd gefokt blijkt o.a. uit *Beck's* verslag [5]), uit den naam „Goat-Islands" door de Engelschen gegeven zoowel aan Aruba als aan Bonaire [6]) en uit den reeds aangehaalden brief van gouverneur *Beck* (**83**) [7]).

Na deze korte beschouwing van de zuster-eilanden terugkeerende tot Curaçao vinden wij daar *Jeremias van Collen*, commissaris van den train en militie, belast met de provisioneele

[1]) Resolutiën Kamer van Amsterdam 1668—1671; Notulen id, 1676; Brieven Id. 1675—1701; Missive der X dd. 4 Sept. 1694; Brieven en Papieren van Curaçao 1700—1713; Rantsoenlijsten 1685.

[2]) Ook wel Staccius genoemd (geboortig van Brussel).

[3]) Hij bleef commandeur tot in 1709, genoot echter gage tot zijn dood (1715). Vergelijk Teenstra, die beweert dat omtrent het jaar 1740 de eerste commandeur naar Aruba werd gezonden! (Deel 2, blz. 54).

[4]) Kort betoog enz. van de Petersen c.s. Aan het verschepen van de op het eiland gefokte paarden dankt vermoedelijk de Paardenbaai haar naam.

[5]) Documenten **86**.

[6]) Zie blz. 44.

[7]) Brieven der X 1687—1690; Brieven Kamer van Amsterdam 1675—1684 en 1695—1701; Resolutiën id. 1668—1671, Soldijboeken van Curaçao 1675—1702.

directie sedert het vertrek van *Mr. Beck* in Januari 1709. Doch een half jaar later heeft *Abraham Beck*, broeder van den vorigen directeur en door de X tot diens opvolger benoemd, het bestuur overgenomen. Slechts ruim een jaar bleef hij aan het bewind, daar hij den 31n October 1710 overleed [1]) en van dit korte bestuur valt niets anders te vermelden [2]) dan het door de burgerij gevormd (en door de X goedgekeurd) plan om op hare kosten de hoofdforteres te versterken met een retranchement en een batterij van 4 stukken, doch met de uitvoering van dit plan werd eerst begonnen onder evengenoemden *Jeremias van Collen*, die na *Beck's* overlijden eerst provisioneel en het volgend jaar (1711) definitief met de directie werd belast [3]).

Nauwelijks had *van Collen* het bewind aanvaard of hij kreeg ernstig ongenoegen met den kapitein-luitenant *Pieter de Senilh* en met de raadsleden *Dr. L. R. Horst*, *Floris van Taarlingh*, *Frans van Naamen* en *Nathaniel Ellis*. Den eerstgenoemde gaf hij arrest en hij wist den Raad te bewegen de vier raadsleden te schorsen, doch het is ons niet mogen gelukken zekerheid te erlangen omtrent de redenen, die *van Collen* tot het nemen van deze krasse maatregelen aanleiding hebben gegeven. Waarschijnlijk echter waren zij niet van bijzonder ernstigen aard, daar de X aan *van Collen* gelastte het arrest van *de Senilh* op te heffen en hem weer in den Raad toe te laten, terwijl zij omtrent de vier geschorste raadsheeren bepaalde, dat *Dr. Horst* en de heer *Ellis* ook wederom in den Raad zitting zouden nemen en *van Taarlingh* en *van Naamen* wel zouden blijven verschoond van het waarnemen hunner functiën, „doch desniettemin in hun volkomen eer en fatsoen zouden gehouden worden en later wederom eligible zouden zijn" [4]).

---

1) Brief der Kamer van Amsterdam dd. 17 April 1711.

2) Behalve het een en ander over landbouw en belastingen, dat later een plaats zal vinden.

3) Brief Kamer van Amsterdam dd. 23 Dec. 1711.

4) Brief der X van 5 Dec. 1711.
Nog beval de X dat van de vijf door van Collen aangestelde raadsleden

Had *van Collen* dus reeds bij den aanvang zijner directie te strijden met „malcontenten", hij zou ook verder weinig vreugde van zijn bestuur ondervinden. Bewindhebberen verweten hem — alweer in zake de geusurpeerde gronden — dat hij de belangen der Compagnie niet genoeg behartigde en, ofschoon zij wel het vertrouwen uitspraken, dat hij in den vervolge „het regt en interesse vande Compagnie in alle gevallen zonder eenige verdere exceptiën off uitvlugten soude bevorderen, zooals het behoorde", zoo dreigden zij hem toch tevens met ontslag [1]), en bovendien zou *van Collen* een zware ramp het eiland zien treffen, n.m. den inval en de brandschatting door de Franschen in 1713.

Het is zeker een onaangename taak voor den geschiedschrijver feiten te moeten vermelden, die op de ingezetenen van het land, waarvan hij de lotgevallen beschrijft en dat hem door een langdurig verblijf is lief geworden, een zoo ongunstig licht werpen als de omstandigheden, die de brandschatting door *Cassart* vergezellen. De onpartijdigheid vereischt natuurlijk deze feiten onverbloemd te boekstaven, doch het zij ons vergund ter beschrijving er van het woord te geven aan den gouverneur, onder wiens bestuur zij voorvielen.

„Tot mijn zeer groot leedwezen" [2]) — dus meldde de directeur aan de X bij zijn schrijven van 28 Maart 1713 — „moet ik UEdel-GrootAchtbaren mededeelingen doen aangaande het eskader van den commandeur *Cassart*, waarvan ik den 29^{n} November l.l. aan de Praesidale Kamer te Amsterdam berichtte, dat het naar Suriname was vertrokken en dat ik de Fuik- en de Piscaderis-baai had doen versterken en alles in het werk had gesteld om niet overrompeld te worden en weerstand te kun-

er slechts drie zitting zouden nemen en van deze werd gevergd, dat zij geen leden mochten zijn van het Fransche assiento. (Vergelijk blz. 76.)

[1]) Brief Kamer van Amsterdam, dd. 24 Juli 1714.

[2]) Wij gebruiken zooveel mogelijk van Collen's eigen woorden, echter hier en daar een andere zinswending bezigende, waar dit tot beter begrip van het bedoelde kan leiden: van Collen's stijl laat in duidelijkheid wel wat te wenschen over.

nen bieden. Daarna, op den 9n Januari l.l., bericht van St. Thomas hebbende ontvangen, dat genoemde *Cassart* op Martinique was teruggekeerd na Suriname en Berbice [1]) te hebben gebrandschat, en nu bezig was om zoo spoedig mogelijk zijn eskader en eenige Martinieksche kapers in gereedheid te brengen, teneinde ons te komen aanvallen — heb ik terstond den Raad geconvoceerd, die besloot een generaal beslag te leggen op alle de hier liggende vaartuigen; onze op de kust vertoevende barken terug te doen komen; de Fuik-, Caracas-, Cornet-, Piscaderis-, St. Michiels- en Varsche baai met omtrent 800 man te bezetten, allen voorzien van behoorlijk geweer en van de noodige ammunitie van oorlog en vivres; de genoemde Cornet-, St. Michiels- en Varschebaai te doen versterken, en aan al de planters in de West-divisie te bevelen om de St. Kruisbaai in staat van verdediging te brengen, teneinde den vijand het landen te beletten. Aldus hadden wij ons gereed gemaakt tot een dappere en vigoureuse defensie en volgens gedachten van een ieder zou dan ook een vijand onder Godes zegen onverrichter zake weer moeten vertrekken.

„Doch tot mijn leedwezen moet ik UEGr. Achtb. van het tegendeel kennis geven. Nadat *Cassart* op zijn weg hierheen St. Eustatius voor Ps 3000 had gerantsoeneerd, zagen wij op den 16n Februari l.l., 's morgens omtrent 7 uur, zijn eskader, bestaande uit 5 oorlogsschepen, 1 snauw en 6 branders, buiten het bereik van onze kanonnen deze forteres passeeren en vóór zonsondergang kwam het in de St. Kruisbaai ten anker. Het volk, aan de bovenbaaien geposteerd, is daarop naar de stad gekomen — latende hunne posten slechts voor zoover noodig bezet — en onmiddellijk verder westwaats gemarcheerd om den vijand, ware het mogelijk, het landen te beletten. Ook werden daarheen nog eenige manschappen van de Piscaderis en de

[1]) Van Collen noemt dit land „Barbiesjes". Ik haal dit aan ter wille van de nog op het eiland gebruikelijke zegswijze „naar de Barbiesjes" = verloren.

St. Michielsbaai gedirigeerd, waarbij zich nog voegden een goede hoeveelheid vrijwilligers uit de stad.

„Inmiddels deed ik den Raad weer vergaderen en met eenparig goedvinden werd door deze het opperbevel over alle troepen gegeven aan den vaandrig *Willem Kerckrinck*, terwijl de raadsleden *Willem de Bye* en *Dr. Horst* werden benoemd tot gedeputeerden te veld, teneinde met genoemden *Kerckrinck* raad te plegen, met ampele macht om naar gelegenheid van zaken alles te doen, wat zij zouden vinden te behooren tot de verdediging en den welstand des lands. Dienzelfdden dag hebben deze heeren ook met 36 soldaten de troepen gevolgd, die den 17n te Malpais werden verzameld en op den 18n d.a.v., vóór het aanbreken van den dag, naar St. Kruis zijn gemarcheerd.

„Daar had zich reeds moeten bevinden en had goede wacht dienen te houden *Gerrit van Uytreght*, die door mijn voorgangers (de heeren *Jacob* en *Abraham Beck*) tot commandeur over al de baaien in de West-divisie was aangesteld, doch deze ging 's nachts met zijn onderhebbende manschap op de plantage Leliënberg slapen, waardoor, toen de eersten van onze opmarcheerende troepen te St. Kruis aankwamen, de vijand reeds met de landing was begonnen. Men geraakte dadelijk handgemeen en de Franschen bekwamen veel dooden en gekwetsten (onder wie ook *Cassart* zelf, die een schot in den voet kreeg), zoodat zij begonnen terug te trekken. Maar daarop adsistentie krijgende, vielen zij zoo vigoureus op de weinigen der onzen aan, dat deze zich verplicht zagen te retireeren, en, ofschoon hun toen de rest onzer troepen te hulp kwam, zoo is het geroep der vluchtenden, dat er wel 3000 Franschen aan land waren en het niet mogelijk was hen te resisteeren, toch van dien aard geweest, dat het bij de te hulp komenden zoodanige verslagenheid veroorzaakte, dat allen te zamen van daar liepen en tot hier aan de Punt [1]) vluchtten, zijnde die weg wel acht mijl gaans.

[1]) Zoo noemde men de plaats, waar nu het gouvernementshuis staat (en toen ook reeds stond).

„Ik heb daarop aanstonds alle de verstrooide troepen weer doen vergaderen en hen, na versterking met eenige nieuwe vrijwilligers en eenige soldaten van de forteres (die latende bewaken door twee compagnie's burgers, zijnde er gewoonlijk niet meer dan 60 man in aanwezig) terstond naar Malpais gezonden, alwaar de heeren *Kerckrinck*, *de Bye* en *Horst* met de soldaten en eenige weinige burgers gebleven waren, om dezen post, zijnde een hooge berg met enge passage, die de vijand naar alle waarschijnlijkheid zou moeten doorgaan, met tranchees te versterken, waartoe ik alles had bezorgd wat noodig was en ook 6 metalen veldstukjes had gezonden om daar geplaatst te worden. De onzen hebben daar met ongeveer 700 man, werkende aan de loopgraven, gelegen tot den 22n, toen de opmarcheerende vijand in zicht kwam, dadelijk aanviel en met de onzen handgemeen geraakte. Niettegenstaande echter de vijand door ons volk en onze veldstukken veel dooden en gekwetsten kreeg en wij daarentegen zeer weinigen, heeft hij onzen linkervleugel weten te forceeren, hetgeen zoodanige verslagenheid in ons volk bracht, dat het wederom — zonder dat het mogelijk was iemand te weerhouden — tot aan de Punt is gevlucht, en intusschen gingen de heeren *de Bye* en *Horst* naar de St. Michielsbaai — een sterke en voor ons zeer voordeelige post — gaven er bevel al het geschut te vernagelen (zonder dat ik daarvan de minste kennisse heb gekregen, noch minder daartoe bevel gegeven) en kwamen daarna ook in de stad met het volk van de Varse- en de Piscaderisbaai, gevolgd door den heer *Kerckrinck* met de soldaten (welke de laatsten van allen zijn geweest), latende daardoor het geheele land den vijand tot prooi.

„Na deze mare heb ik wederom den Raad doen bijeen roepen en werd er besloten onze forteresse en stad te verdedigen, terwijl tevens, op verzoek der voornaamste kooplieden, is goedgevonden een plakkaat te publiceeren, waarbij aan de vrijwilligers, indien zij nogmaals een aanval op den vijand wilden

doen en er in slaagden dien te doen terugtrekken, een premie van Ps. 50000.— zou worden aangeboden, buiten en behalve verscheidene andere gunstige conditie's, die hun mondeling zouden worden gedaan.

„Hetgeen echter zonder eenig effect is geweest en evenmin mocht het ons, God betere het! gelukken — toen wij twee Fransche booten van de vloot zagen oplaveeren, waarvan verondersteld werd dat zij mortieren en bommen in hadden — ons volk te bewegen de drie barken, die wij zouden uitrusten om des nachts uit te zeilen, te bemannen om daarmee, zoo mogelijk, de vijandelijke vaartuigen te nemen en hier op te brengen, waarvoor hun ook een goede premie en andere voordeelen werden aangeboden. Hierdoor heeft de vijand uit die schepen nog denzelfden nacht zijn mortieren en bommen in de Piscaderisbaai kunnen landen en daags daarna, den 26n, drie mortieren op den Roodeweg aan de Overzijde dezer haven kunnen opstellen, niettegenstaande deze plaats zoo van de forteresse als van de in de haven liggende schepen „Adrichem" en „Agatha" vigoureus is beschoten.

„Op den 27n, 's morgens vroeg, is er een gedeputeerde van den Franschen generaal met een vredevlag en vergezeld door een tamboer herwaarts gekomen die, geblinddoekt voor mij en raden gebracht, ons uit den naam des konings van Frankrijk heeft gesommeerd de forteresse en stad met alle ab- en dependentiën van dien over te geven, tenware wij die zouden willen rantsoeneeren.

„Daar ik nu met schipper *Jan Swart*, die hier op den 22n Februari l.l. arriveerde, van kapitein *Pieter Hansz Zeewold* een missive had ontvangen, door hem in zee op de hoogte van 36° geschreven en mij meldende, dat hij in zee van kapitein *de Velt* had gehoord, dat er op den 2n Januari l.l. een wapenstilstand van twee maanden tusschen Holland, Frankrijk en Spanje was geteekend, las ik die missive aan den gedelegeerde voor, doch toen deze antwoordde, dat hij op dergelijke berichten geen

acht kon slaan, hebben wij hem medegedeeld, dat wij hem niets anders dan kruit en lood als rantsoen konden geven en dat hij die van de trompen van ons geschut kon komen halen.

„Zoodra daarop de gedelegeerde in het Fransche kamp was teruggekomen, begon de vijand het bombardement, dat duurde tot Dinsdagmorgen den 28n, in welken tijd 115 bommen naar deze forteresse, de stad en de schepen werden geworpen. Daar er nu noch in onze forteres noch in de stad een bomvrije plaats is tot berging van vrouwen en kinderen, is onder dit bombardement het grootste gedeelte onzer burgerij met vrouwen en kinderen de stad uitgegaan en heeft op het Steenenpad [1]) tenten opgeslagen, alwaar zij door den vijand konden worden gezien en dezen zoo in de gelegenheid stelden om, door hen gevangen te nemen, (hetgeen door een omtrekkende beweging gemakkelijk kon worden bewerkstelligd) ons tot overgave te dwingen. Wel had ik aan de officieren der burgerije gelast het verlaten der stad niet toe te staan en deze hebben het inderdaad ook verboden, maar toch is dit mijn bevel niet opgevolgd, want ook de eigen familie's der officieren hebben de stad verlaten, doch UEd. Gr. Achtb. gelieven te considereeren hoe groot de ontsteltenis onder de vrouwen en kinderen moet zijn geweest.

„Hierna kwamen wederom uit het Fransche kampement twee gedelegeerden, die ons opnieuw het reeds gedane voorstel overbrachten en zeiden, dat zij met een rantsoen van Ps. 400000 tevreden zouden zijn en alle vijandelijkheden zouden staken, doch dat zij, bij weigering van hun voorstel, niet alleen het bombardement zouden voortzetten, doch ook hun zwaar geschut in positie zouden brengen om deze forteres en de stad tot een puinhoop te schieten.

„Aangezien nu ons volk — de goeden uitgezonderd — onwillig was om te vechten en het voor het meerendeel bestond uit matrozen van verschillende nationaliteiten, wie aan rooven en plunderen meer gelegen was dan aan den welstand van het land, en aangezien ook de schippers van alle in de haven

[1]) Pietermaai.

liggende schepen mij en raden in niets gehoorzaamd hebben en met hunne schepen ook niets ter verdediging van het land hebben willen doen — uitgezonderd *Cornelis van de Wetering* en *Caspar Keijsbergen*, die ons, zoo met hun personen als met hunne schepen, waaruit zij den vijand door hun geschut groote schade hebben toegebracht, alle mogelijke hulp hebben verleend, alsmede uitgezonderd *Jan Jorisz Strijd*, die met een gedeelte van zijn volk adsistentie heeft verleend in het fort Beekenburgh aan de Caracasbaai — zoo zijn de voornaamste kooplieden, burgers en opgezetenen van dit eiland bij ons gekomen en hebben ons verzocht om, indien de vijand tot een moderaat accoord wilde komen, verder bloedstorten en plundering, die van brand het gevolg zouden zijn, te beletten, daar toch reeds een wapenstilstand tusschen Holland en Frankrijk was gesloten. Daarop in aanmerking nemende, dat door dezen wapenstilstand aan een ieder zijn gestorte rantsoenpenningen zouden dienen te worden gerestitueerd, is door den Raad eenparig goedgevonden met den vijand in onderhandeling te treden.

„Terwijl met deze onderhanding reeds een begin was gemaakt, kwam het aan de aanzienlijkste kooplieden ter oore, dat eenige leden van den Raad, ofschoon voor deze onderhandeling hebbende gestemd en ook vele burgers er voor hebbende gewonnen, nu van het genomen besluit wilden afwijken. Verscheidene kooplieden en ingezetenen, met onzen secretaris, zijn daarop te 10 uur des nachts voor deze forteresse samengekomen, vergunning verzoekende om binnen te mogen komen en, nadat ik hun dit had toegestaan, gaven zij mij als uit één mond te kennen hoe, buiten en behalve de groote schade, die de vijanden aan de forteres en de stad zouden toebrengen, zij, als reeds meester zijnde van het geheele land, ons niet alleen door het in brand steken der woonhuizen en het slachten van het vee, maar ook door het wegvoeren der paarden en der slaven — hetgeen hun in geenen deele belet kon worden — veel meer nadeel zouden kunnen toebrengen dan het geheele rantsoen zou bedragen.

„Hierop is met generale toestemming van den Raad en de voornaamste kooplieden, burgers en opgezetenen op den 3n dezer met den vijand overeengekomen, dit eiland met zijn ab- en dependenties te rantsoeneeren voor een som van P. 115000.— te betalen in goederen, slaven en contanten, echter onder voorwaarde dat, indien er inderdaad een wapenstilstand als boven bedoeld was aangegaan of indien de vrede reeds gesloten mocht zijn, de rantsoenpenningen wederom zouden worden gerestitueerd in wisselbrieven van Parijs op Amsterdam [1]). Zulk accoord is daarop door mij, met toestemming van den Raad, en door twee gedeputeerden der Franschen, de heeren *d' Espinay* en *Calquier* geteekend en door den heer *Bandeville*, die wegens ziekte van den heer *Cassart* de Fransche troepen commandeerde, geratificëerd, terwijl het ook later door Cassart zelf aan boord van zijn in de St. Kruisbaai liggend schip is bekrachtigd. Tevens zijn, voor de eventueele terugbetaling van het rantsoen, twee gijzelaars in onze handen gesteld, die per eerste gelegenheid a costi zullen gezonden worden".

Tot zoover *van Collen.*

Een vergelijking van zijn schrijven met talrijke andere, in de archieven der Compagnie berustende documenten betreffende deze gebeurtenis [2]) toont aan, dat *van Collen's* verslag geheel overeenkomstig de waarheid is, behoudens echter den door de onzen geboden weerstand en de door de Franschen geleden verliezen. Al spreekt hij over de vlucht der onzen, hij schijnt die toch eenigermate te willen verzachten door te gewagen van de aanvankelijk goede houding der onzen. Doch hiervan blijkt niet uit het rapport over deze zaak van de commissarissen *de Bye* en *Horst.* Integendeel — dat verslag getuigt maar al te zeer van de groote losbandigheid der troepen, die meer aan eten

---

[1]) Er was echter geen wapenstilstand gesloten. De vrede kwam 11 April 1713 tot stand en de onderneming tegen Curaçao was de laatste episode in dezen oorlog.

[2]) Zie daarvan eenige in Documenten onder no. **87.**

en drinken dachten dan aan het verdedigen des lands. Om van de plaats waar *Cassart* landde — later „Cassart's gat" genaamd — „landwaarts te gaan, was geen andere weg dan een gat, waardoor man voor man moest opklouteren en doorkruipen, zoodat twee man genoeg zouden zijn geweest om daar den vijand tegen te houden" [1]), doch die twee schijnen er niet te vinden te zijn geweest onder de 800 man, door gouverneur en raden in 't veld gebracht. Enkele schoten werden gelost op St. Cruys en een kleine afdeeling der onzen hield korten tijd stand te Malpais, doch overigens bestond het geheele optreden aan onzen kant — zooals de fiscaal *van Halmale* het noemde [2]) — in „een hol over bol vluchten, waarbij de bevelhebbers voorgingen" en, oordeelende naar het aantal gekwetsten, zijn vermoedelijk de „zware" verliezen den vijand toegebracht, waarvan ook *van Halmale* gewaagt, sterk overdreven [3]). Gelukkig kan de geschiedenis van Curaçao wijzen op andere wapenfeiten om de schande der overgave van 1713 uit te wisschen!

Het zal wel nauwelijks behoeven gezegd, dat het eiland door deze gebeurtenis aanmerkelijke schade leed, ook al wordt het geldelijk verlies buiten rekening gelaten. De groote hoeveelheden levensmiddelen aan de Franschen geleverd en het vernielen door hen en door ons eigen volk van den nog teveld staanden maïsoogst, nog gevolgd door een zevenjarige droogte, [4]) veroorzaakte groote schaarschte aan „eetbare en drinckbare waren" en de handel en scheepvaart werden ernstig benadeeld door de reputatie van onveiligheid, die het eiland — voorheen een sterke veste geacht — zich verwierf door de gemakkelijke verovering er van door de Franschen. Doch van den anderen kant waren de laatste jaren van den oorlog voor het eiland

[1]) Brief van Rodier aan de X, dd. 15 Juli 1774. Zie ook Documenten No. **97**.

[2]) In zijn missives, dd. 28 Maart en 17 Mei 1713, aan de X. (Brieven en Papieren van Curaçao 1713—1714).

[3]) Documenten **87**, nos. 8 en 9.

[4]) Brief, dd. 7 Aug. 1720, van gouverneur van Beuningen.

buitenwoon voordeelig geweest. Men had er namelijk aan de schepen der oorlogvoerende partijen, zoowel van bondgenoot als vijand, toegestaan zich te voorzien van levensmiddelen en water — en misschien ook wel van ammunitie — en daarna ongehinderd te vertrekken. Op de Engelsch, Fransche en Spaansche eilanden daarentegen werden alle vijandelijke schepen, die het waagden de havens binnen te komen, zij het dan ook door nood daartoe gedwongen, prijs verklaard, hetgeen ook zeker meer overeenkomstig het oorlogsgebruik was dan het op Curaçao gevolgd systeem. Doch dat dit systeem bijna de geheele scheepvaart van West-Indië naar het eiland trok en daardoor de handel er bloeide, ligt voor de hand [1]). Toen dan ook *van Collen* en de Raad het volgend jaar (1714) voorstellen deden om het eiland beter te versterken, konden zij tevens melden, dat daartoe de ingezetenen Ps. 20000.— zouden bijdragen en daarna baarde het ook geen moeielijkheid om deze voorstellen door de X te doen aannemen. Machtiging werd verkregen tot het aanleggen van „gesloten forten" aan de Piscaderis-, St. Kruis- en St. Michielsbaai en tot het herbouwen van de hoofdforteres, „die oud en bouwvallig was en de batterijen zoo verzwakt, dat zij geen defensie met kanonnen konden doen en met vele redenen gevreesd werd, dat zij bij sterk schieten zouden instorten" [2]). Doch de ontwerper dezer plannen zou de uitvoering er van niet meer beleven; den 18n Januari 1715 overleed *van Collen*, waarna *Jonathan van Beuningen*. commisaris van den train en militie [3]),

[1]) Brief, dd. 4 Juni 1714, van gouverneur en raden aan de X. (Brieven en Papieren van Curaçao 1713—1714).

In dit schrijven wordt ook gesproken van de groote schatten aan contanten, die in de laatste jaren van den oorlog door de retourneerende schepen in Holland waren aangebracht, waardoor de krijgskassen van den Staat met nieuw muntmateriaal werden voorzien en de ingezetenen der Zeven Provinciën belangrijke voordeelen te beurt waren gevallen.

[2]) Brief, dd. 4 Juni 1714, van gouverneur en raden en Brieven der Kamer van Amsterdam 1706—1718.

[3]) Hij was als zoodanig eerst het jaar te voren benoemd (17 Mei 1714. Soldijboeken van Curaçao).

eerst provisioneel het bewind op zich nam en het volgend jaar definitief tot directeur werd benoemd (1716).

Het eerste werk van dezen directeur was een begin te maken met de uitvoering van de reeds zoo herhaaldelijk door bewindhebberen gegeven bevelen in zake de geusurpeerde gronden. Wij hebben reeds gezien, dat in 1715 de belasting op die gronden werd ingevoerd en daaraan kan nu worden toegevoegd, dat dit geschiedde onder *van Beuningen*, aan wien het ook mocht gelukken eenige der onrechtmatig in bezit genomen gronden weer onder het beheer der Compagnie te brengen, doch er bleven toch nog vele gronden over die, alhoewel geusurpeerd, reeds in te vele handen waren overgegaan om hen nog aan de bezitters te kunnen ontnemen en daarvan werd dus de belasting betaald [1]).

Onder *van Beuningen*'s bestuur wijdde de Compagnie weer eenige zorg aan hare plantages of liever — Bonaire en Aruba buiten beschouwing latende — aan de eenige plantage, die zij nog in eigen beheer had, n.m. Hato [2]). Zij droeg aan *van Beuningen* op meer zorg te besteden aan de bereiding der indigo [3]), gaf den directeur van Guinea last kaneelboomen naar Curaçao te zenden [4]) en stuurde zelf daarheen een zakje met „catjan"-zaden [5]) met verzoek aan den directeur om te beproeven die op het eiland te cultiveeren [6]) **(88)**. Bij missive van 8 Juli 1719 erkende *van Beuningen* de ontvangst dezer zaden en gaf als zijne meening te kennen „wel te denken, dat zij op het eiland zouden groeien." En dat

---

[1]) De Raad taxeerde deze gronden op Ps. 5600, doch de X vond dit bedrag te laag (brief, dd. 19 Oct. 1716). Ook moet het zijn verhoogd, daar de 3 %'s belasting er van slechts Ps. 168.— zou hebben beloopen en die in 1739—40 Ps. 522.— opbracht (Protocol 1740), vertegenwoordigende een waarde der gronden van Ps. 17400.—.

[2]) De andere plantages waren verhuurd. Zie later, onder Landbouw, blz. 193.

[3]) Brief der X, dd. 30 Nov. 1717.

[4]) Idem.

[5]) „Catjan" is het Maleische woord voor pinda, aardnoot of Curaçaosche mangel.

[6]) Brief der X, dd. 31 Oct. 1718 en brief der Kamer van Amsterdam, dd. 15 Aug. 1719.

deze meening juist was zou de toekomst schitterend bewijzen! [1])

Een groote verbetering bracht *van Beuningen* tot stand door de instelling van een college van 5 personen ter behandeling van „mindere quaestiën" [2]). Hierdoor werden gouverneur en raden, die tot toen het eenige rechtscollege op het eiland hadden uitgemaakt, ontheven van de behandeling van burgerlijke zaken, waarin de rechtsvordering het bedrag van Ps. 300 niet te boven ging [3]) en dit kwam de rechtsbedeeling zeer ten goede, daar gouverneur en raden vaak overstelpt waren met werk. Officiëel moest dit college heeten de „Rechtbank van mindere quaestiën", doch het volk gaf er al spoedig den naam van „Kleinen Raad" aan, waaronder het later ook algemeen bekend stond. Nog werd onder *van Beuningen's* bestuur een wijziging gebracht in de samenstelling van den Raad, welke een kleine uitwijding noodig maakt.

Oorspronkelijk had de Compagnie zich de meerderheid in den Raad verzekerd door er, naast drie of vier leden uit de burgerij zitting in te geven aan den commissaris van den train en militie, den commissaris van den slavenhandel en den kapitein-luitenant der militie [4]), en het geheele college te stellen onder presidium van den gouverneur, met het recht op twee stemmen [5]). Doch de talrijke zaken, die in de laatste jaren voor den Raad waren gebracht, hadden het noodig gemaakt het aantal zijner leden te vermeerderen en, daar het juist de burgerleden waren die, hun eigen zaken hebbende te behartigen, meermalen verhinderd waren de raadszittingen bij te wonen, was men er in den loop der tijden toe gekomen

---

1) Nog thans is de pinda-cultuur een der algemeenste op het eiland. Wij plaatsen het portret van den invoerder dezer cultuur, afgedrukt van het origineel, in het bezit van den heer H. A. van Beuningen te Utrecht.

2) Brief der X, dd. 30 Nov. 1717.

3) De behandeling van strafzaken bleef echter aan den ouden raad toevertrouwd.

4) Onder „militie" werden de geregelde troepen verstaan.

5) Hij mocht echter alleen bij staking van stemmen van dit recht op twee stemmen gebruik maken.

I. V. DEUNINGEN DARTHUSIÆ TOPARCHA SOCIETATIS INDIÆ OCCIDENTALIS DIRECTOR
VIGILANTER
Corine Ingelse Uhecht

meer burgers in den Raad te benoemen. Maar hierdoor kreeg in een voltalligen raad de burgerij de meerderheid en dit had meermalen onaangename verwikkelingen tusschen de burgerij en de bewindhebbers der Compagnie tengevolge gehad. Hieraan nu maakte de X in 1718 een einde door alle toenmalige raadsleden van de verdere uitoefening hunner functie's te verschoonen en te bepalen, dat de Raad voortaan weer zou bestaan uit de vorengenoemde vier Compagnie's bedienden en niet meer dan drie leden der burgerij [1]), welke laatsten bovendien alleen in den Raad zitting zouden nemen ter behandeling van rechtszaken (dus niet ter afdoening van aangelegenheden de Compagnie betreffende).

Dat echter deze maatregel alsmede die, genomen in zake de geusurpeerde gronden, niet in den smaak der burgerij vielen, is te begrijpen en het is ook slechts natuurlijk te achten, dat het opgewekt misnoegen terugsloeg op den gouverneur. Men bracht tegen hem bij bewindhebberen ter Kamer van Amsterdam de klacht in, dat hij het slavenschip „L'Unicque Bontemport," met 50 à 60 slaven, van het eiland zou hebben doen vertrekken zonder er de verschuldigde recognitie van te hebben ingevorderd, wijl hij zelf in dat vaartuig was geïnteresseerd, en *van Beuningen* had zich op deze beschuldiging ook te verantwoorden, doch uit de daarop gevolgd zijnde hernieuwing zijner commissie blijkt voldoende, dat deze klacht ongegrond moet zijn bevonden [2]). *Van Beuningen* zelf meende te mogen veronderstellen, dat zijn leven op het eiland niet zeker was. Hij schreef aan bewindhebberen dat er bij de installatie van eenige Compagnie's bedienden, waarbij als gewoonlijk eenige salvo's uit klein geweer waren gelost, met scherp was geschoten en dat men het daarbij op zijn persoon had toegelegd [3]). Vermoedelijk

[1]) Brief der X, dd. 31 Oct. 1718. Voor de eerste maal werden de drie burgerleden door de X aangewezen; het waren Frederik Eck, Hendrik de Wit en Balthazar Coymans.

[2]) Brieven der X, dd. 30 Nov. 1717 en 31 Oct. 1718.

[3]) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 29 Juni 1717. Laconisch antwoordden bewindhebberen den directeur, dat zij hoopten dat hij zich

vergiste *van Beuningen* zich hierin, doch zeker is het dat hij het bestuur moede werd, „alzoo de moeijelijkheden van deze directie" — zoo schreef hij — „door mijn niet uytgestaan kunnen worden en bij de negotie geen voordeel te maecken is en deze climaet geen chagrijn veelen can, die mijn dagelycx meer als te veel toegebracht werd" [1]). Hij verzocht dan ook zijn ontslag niettegenstaande toen juist zijn commissie was verlengd. Bij resolutie van 12 December 1719 kende de X hem dit toe en benoemde in zijn plaats zijn broeder, *Mr. Jan van Beuningen*, Heer van Suylenburg [2]) en Darthuyzen, die den 8n Juli d.a.v. (1720) het bewind overnam [3]).

De omstandigheden, waaronder *Mr. Jan van Beuningen* het bewind aanvaardde, waren voor hem geenszins aanmoedigend. „Van dat het dagligt rijst" — zoo meldde hij aan bewindhebberen in zijn eerste schrijven [4]) — „tot dat het ons verlaate heeft, hoor (ik) een perpetueel gedreun van clagte oover het tranqueere en inserquen der gronde [5]). In een doolhoff van bedriegerije oover de baatsugt der ondoorgrondelike gronde vind geen oope. Ja, *Nobeling* selve souw sig verleege vinden. Ik soek naar hulp in mijn gering begrip, maar weinig baat. Daar is niets ooverig dan mij op pene van ongenaade aan te schrijven, dat sonder verder resonnements wat (ik) te greetig in-

---

zou hebben vergist, doch hem zekerheidshalve toch een gesloten depêche toezonden, waarin voor het geval van eenig accident zijn opvolger was aangewezen!

[1]) Brief van van Beuningen aan de X, dd. 8 Juli 1719. (Brieven en Papieren van Curaçao 1719—1722).

[2]) In een vonnis van den Raad, dd. 30 Juli 1720, wordt Mr. Jan van Beuningen genoemd „Heer van Darthuijsen en Vrijheer van Suijlenburg", welke laatste titel ook aan zijn zoon, Mr. Gerbrand van Beuningen, werd gegeven, (Protocollen in Curaçaosch archief).

[3]) Soldijboeken van Curaçao en Brieven en Papieren van Curaçao 1719—1722.

[4]) Dd. 7 Aug. 1720. Brieven en Papieren van Curaçao 1719—1722.

[5]) Zijn broeder had de door hem onder het beheer der Compagnie teruggebrachte geusurpeerde gronden doen omheinen.

geswolge vind, tot den ijgenaar te doen weederkeeren, hoewel aande ander kant het mij voorcoomt, off den hemel haar dieverije straft door een droogte van seeve jaaren, waardoor veele geruineert zijn, hebbende in plaatse van mais te vercoope, voor haar slaaven incoop moeten doen.... Tis mij – dien de Hemel, welke daarvoor danke, een toegevend en meedelijdend hart heeft geveeve – tot doorne in mijn voetsoole soo veel verwarring en delinquante te vinden. Ik verclaare in opregtigheijt van mijn gemoet, en soo waar als verhoope het mij wel gaan mag, dat de soetigheijt van deese regeering seer daardoor veralsemt word en all het honingagtige in een bittere naarsmaak overgaat."

De onmiddellijke aanleiding tot deze laatste verzuchting is wellicht geweest het „sediteus" optreden tegen *van Beuningen* van den kapitein-luitenant *Winklaar* en den luitenant *Veltman*, die deswege al spoedig door gouverneur en raden provisioneel uit hunne ambten werden ontzet. Ook schijnt *van Beuningen* aanstoot te hebben gevonden in de aanwezigheid op het eiland van „zekeren Pater Jezuïet" [1], althans reeds in zijn eerste schrijven aan bewindhebberen verzocht hij dezen hem te berichten of het niet raadzaam zou zijn dien pater — „die er in was geslaagd om in weijnig tijt, dat hij op Curaçao was, zig all meester te sien van huys en haave en veele, die in onse kerke quaamen, onder zijne discipline te brengen" — van het eiland te verwijderen [2]. Doch nog vóór hem hierop het antwoord

---

[1] Bruno Pauwels.

[2] De slechte verstandhouding tusschen van Beuningen en Winklaar schijnt met de klachten tegen den pater Jezuïet in verband te hebben gestaan. In het deel Protocollen 1721 (Curaçaosch archief) onder datum 10 Juli 1721 vindt men een verklaring van Bruno Pauwels, pastoor van de Katholieke gemeente op het eiland, waarbij deze op „solemneele Eede, op de trouw van zijn Priesterdom, met de hand op de borst", getuigde „dat de kapitein-luitenant Winklaar maar ééns in de Roomsch katholieke kerk was geweest gedurende de predikatie en naar buiten ging toen de mis begon; dat genoemde Winklaar in het openbaar noch in het geheim ooit eenige geloofsbelijdenis bij hem, Pauwels, had gedaan en ook nooit

der X bereikte, was *Mr. van Beuningen* „ontijdig" overleden (18 September 1720) [1]).

De aan zijn broeder gezonden, gesloten depêche [2]) werd nu door den Raad geopend en daaruit vernam men, dat de X hadden goedgevonden bij plotseling ontstane vacature in het bestuur, dat op te dragen aan den commissaris van den train en vivres en aan den commissaris van den slavenhandel. Dientengevolge aanvaardden *Cornelis Anderman van der Burgh* en *Juan Pedro van Collen* de directie en, toen kort daarop de X nog bepaalde, dat ook het oudste burgerlid van den Raad in de voorloopige directie zou deelen, nam daarin ook *Frederick Eck* zitting [3]).

Wat de X aanleiding heeft gegeven tot het aanstellen van dit driemanschap, schuilt in het duister. Mogelijk heeft zij gemeend er een te groote machtsaanmatiging van de provisioneele directie door te zullen voorkomen, doch welke ook haar beweegreden moge zijn geweest, zeker is het dat de maatregel leidde tot groote wanordelijkheden. *Van Collen* en *Eck* konden het niet vinden met *van den Burgh* (die de kas hield) en de geschillen tusschen hen liepen al spoedig zóó hoog, dat de twee eerstgenoemden aan *van den Burgh* een „insinuatie" lieten beteekenen, waarin zij hem mededeelden na de komst van den verwacht wordenden directeur satisfactie van hem, *van den Burgh*, te zullen vragen „en daartoe goed en bloed te zullen opzetten" [4]). Tegen elkander dienden de provisioneele

---

aan het H. Nachtmaal was geweest, terwijl hij, Pauwels, ook nooit een kind van hem had gedoopt".

[1]) Brieven en Papieren van Curaçao 1719—1722.

Bij missive, dd. 20 Nov. 1720, berichtte de X aan den directeur, dat hij het eiland aan den pater Jezuïet moest ontzeggen en er voor moest zorgen, „dat diergelijke schadelijke personen van het eiland werden geweerd".

[2]) Zie blz. 131 in noot 3.

[3]) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 27 December 1720.

[4]) Protocollen 1721, Curaçaosch archief. Nadat dit archief in orde was gebracht, vond ik dit deel protocollen en eenige andere documenten nog in het magazijn onder de Protestantsche kerk op Curaçao.

directeurs bij de X klachten in [1]); sommige leden van den Raad kozen partij voor *van Collen* en *Eck*, anderen voor *van der Burgh*; disciplinaire straffen door dezen laatste gegeven, werden door de twee andere directeurs kwijtgescholden en omgekeerd, kortom — de toestand werd weldra zóó onhoudbaar, dat de Raad zelf zich verplicht achtte aan de Kamer van Amsterdam bericht te geven „van de oneenigheden en tweespalt onder hen ontstaan, mitsgaders de groote confusie en disordres, die daardoor op het eiland Curaçao veroorzaakt zijn geworden" [2]). Bewindhebberen hadden intusschen wel reeds de provisioneele directeurs en den Raad vermaand „alle wederzijdsche partijdigheeden, haat en vijandschap doot en te niet te doen" [3]), doch zij zagen toch in, dat het raadzaam zou zijn zoo spoedig mogelijk definitief in de directie te voorzien; zij stelden nog hetzelfde jaar *Jan Noach du Fay*, schepen der stad Amsterdam, tot gouverneur aan en den 29ⁿ December 1721 werd deze op Curaçao geïnstalleerd [4]).

Het was onder het bestuur van dezen directeur, dat er op Curaçao krachtige maatregelen werden genomen tegen de kaapvaarders en zeeroovers, die den Curaçaoschen handel in de laatste jaren veel nadeel hadden toegebracht en zich zelfs niet hadden ontzien ook te land, n.m. op de eilanden Bonaire en Aruba, allerlei gewelddadigheden te plegen. Vooral hadden zich berucht gemaakt de piraten *Juan Antonio Dias de la Rabbia*, die zich meest bij Bonaire onthield, en *Balthazar Carion*, die

---

[1]) Brieven en Papieren van Curaçao 1719—1722 (1721).

[2]) Raadsmissive van 29 Maart 1721 en Brief der Kamer Amsterdam, dd. 23 Mei 1721.

[3]) Brief Kamer Amsterdam, dd. 23 Mei 1721.

[4]) Brief Kamer van Amsterdam van 23 Mei 1721 en missive van du Fay, dd. 26 Januari 1722. — Het schijnt dat het ambt van „schepen der stad Amsterdam" hooger werd geacht dan dat van gouverneur; zoolang du Fay nog met dat ambt was belast, wordt hij in officiëele stukken steeds aangeduid als: „schepen der stad Amsterdam, mitsgaders directeur dezer eilanden".

de wateren van Aruba onveilig maakte, op dat eiland meermalen slaven en vee roofde en op één zulker strooptochten zelfs den vice-commandeur had laten om hals brengen (1722). Eerstgenoemde werd in 1726 bij de Aves-eilanden veroverd door den Curaçaoschen kapitein *Balthazar Lixraaven* en deze gebeurtenis had aan bewindhebberen aanleiding gegeven *du Fay* op te dragen „om middelen te beramen, teneinde de zee in zijne gewesten te zuiveren en tot beveiliging van de commercie alle gespuis, dat dezelve troubleert, mogelijk zijnde, uit te roeien" [1]). Deze lastgeving bereikte *du Fay* enkele weken nadat *Carion* de Curaçaosche schepen „Trampuza", kapitein *Philip Webb*, de „Alida" gevoerd door *Willem de Vos*, en de „Curaçaosche Gerechtigheid" van *Matthijs Exsteen* na een hardnekkig gevecht, waarbij laatstgenoemd vaartuig in de lucht was gesprongen, had vermeesterd (2 December 1726), en de indruk dezer gebeurtenis was nog zóó levendig bij de bevolking, dat *du Fay* in de uitvoering van het hem opgedragen bevel meende te kunnen rekenen op den steun der burgerij. Hij liet daarom door den stadsomroeper „allen ende eenen ygelijken" der burgers oproepen om den volgenden dag ten gouvernementshuize te verschijnen „teneinde aldaar raad te plegen tot maintineeringe van het gemeene land ende de middelen daartoe dienstig" [2]).

Op deze vergadering sprak *du Fay* als zijne meening uit, dat door de Curaçaosche schepelingen met veel beter gevolg tegen de kaapvaarders en zeeroovers zou worden opgetreden, indien zij zeker waren van een goede verpleging na bekomen verwondingen. Wel genoten de matrozen de door de Staten Generaal vastgestelde, zoogenaamde „bovenramandsgelden" (89), doch voor hunne genezing werd op Curaçao niets gedaan en voornamelijk hieraan weet het de directeur, dat in het jongste gevecht ter zee het volk van *Philip Webb* en *Willem de Vos*, dat ook na het springen van *Exsteen's*

1) Brief Kamer van Amsterdam, dd. 7 Januari 1723 en andere missives.
2) Resolutiën en Sententiën 1727.

schip nog wel in staat zou zijn geweest den zeeroover het hoofd te bieden, „flauwhertig" was geworden. Hij stelde daarom voor een hospitaal voor verwonde zeelieden te stichten en de kosten daarvan niet uit een nieuwe belasting, doch uit vrijwillige bijdragen te bestrijden.

Dit voorstel vond gereeden bijval, behalve bij de heeren *Frederic Eck*, *Jan Martin* en *Cornelis Berch*, die zich bij deze gelegenheid als heftige antisimieten deden kennen. Zij beweerden dat, ware het 1 %'s recht op Spaansche goederen [1]) niet op verlangen der Israëlieten afgeschaft of in onbruik geraakt, er nu genoeg geld zou zijn voor het beoogde doel en bovendien zoude het stichten van een hospitaal enkel ten goede komen aan de Joden, daar zoo goed als alle scheepvaart in hunne handen was en zij zelf kapers uitrustten. *Eck* voegde hier nog bij, dat hij liever zijn vermogen met de Compagnie wilde deelen dan een duit voor het hospitaal te geven. De Joden zouden hem niets vergoeden, indien zeeroovers zijn plantage afstroopten en hij zag daarom niet in, waarom hij iets voor de Joden zou geven. Bovendien deden de zeeroovers zooveel kwaad niet, hadden o. a. toen hij, *Eck*, nog in de provisioneele directie zat, alles betaald wat zij op Bonaire hadden geroofd, en in het ergste geval konden de Joden zich weer op den landbouw gaan toeleggen, zooals zij bij hunne komst op het eiland hadden gedaan [2]).

David Senior, optredende als woordvoerder der Israeliëten, sprak het tegen, dat het 1 % recognitiegeld op Spaansche goederen was afgeschaft op verzoek zijner geloofsgenooten en hij verweet aan *Eck*, dat deze zelf sterk op die afschaffing had

---

[1]) Door van Beek ingesteld en door Beck gehandhaafd. Zie blz. 113.

[2]) Er kan hier op gewezen worden, dat over het geheel de zeeroovers der Caraïebische zee zelden zich schuldig maakten aan het noodeloos uitmoorden van door hen genomen schepen. In den regel stelden zij de bemanning zulker schepen, voor zoover zij die niet presten, in de gelegenheid een of andere haven te bereiken. Zie daarvan een voorbeeld in Documenten no. **90**.

aangedrongen, toen hij nog koopman was en een aanzienlijken handel in cacao dreef. Het eene woord volgde op het andere en weldra liepen de geschillen zoo hoog, dat *Isaac Levy Maduro* den gouverneur toeriep of men gekomen was om zich te laten beleedigen; *Jan Martin* werd handgemeen met *David Senior* en de gouverneur zelf moest tusschen beiden komen om de vechtenden te scheiden [1]). Zoo liep deze vergadering „in tumulte en oneenigheyd" af, doch — zooals uit latere stukken blijkt — het hospitaal kwam tot stand en deze maatregel had zulk goed gevolg, dat zoowel *Carion's* schip als dat van een anderen beruchten zeeroover, den Franschman *d'Estrades*, vermeesterd en op Curaçao opgebracht werden [2]).

Echter zou deze zaak nog een staartje hebben. De Parnassims deden in hunne synagoge tegen *Berch*, *Eck* en *Martin* openlijk den ban afkondigen, aan alle Israëlieten verbiedend met deze personen handel te drijven. Voor dit feit werden Parnassims door gouverneur en raden veroordeeld tot betaling eener boete van Ps 2000.—, doch de Kamer van Amsterdam verzocht *du Fay* „alle mogelijke devoiren aan te wenden om de executie van dit vonnis te modereeren." Wel keurde de Kamer de handeling der Parnassims af — en *du Fay* diende hun dan ook hierover het groote misnoegen der bewindhebbers te kennen te geven en er hen op te wijzen, dat zij niet gerechtigd waren zelf de wet in handen te nemen — doch van den anderen kant achtte zij het bezigen van scheldwoorden in een plechtige vergadering [3]), waarin een ieder recht van spreken had, ten hoogste afkeurenswaardig. Er waren dus, meende

---

1) Resolutiën en Sententiën 1727. (Curaçaosch archief).

2) De laatste werd genomen door George Kunningham, bijgestaan door het schip van den markies de Politier (1728) (Brief, dd. 5 Nov. 1728 der Kamer van Amsterdam), de eerste viel in handen van Jacobus Snelder en Willem Braambos (1731) (Protocol 1731 en Brief Kamer Amsterdam, dd. 18 Sept. 1726).

3) Waarmede Cornelis Berch was begonnen door zijn uitroep: „Zou ik mij laten commandeeren door donderse smausen!" (Res. en Sent. 1727).

de Kamer, „vele redenen om de zaak op haar beloop te laten" en zij hoopte het aan het beleid van *du Fay* te kunnen over laten „om deze zaak in der minne in het reine te brengen en de rust en den vrede op het eiland te herstellen" [1]).

In verband met evengemelde maatregelen tegen de zeerooverij dient nog vermeld, dat het krachtig optreden der Curaçaosche commissievaarders klachten der Spaansche regeering tengevolge had. De autoriteiten op de Kust en op de Spaansche Antillen beweerden, dat de Curaçaosche vaartuigen van hunne sterke bewapening gebruik maakten om, desnoods met geweld, handel te drijven op de Spaansche kust en onwettig Spaansche schepen te nemen. Doch tot eenige schadevergoeding leidden die klachten niet. Trouwens — het al of niet rechtmatige van het nemen van schepen werd geheel verschillend beoordeeld. Zoo meenden b.v. de Spaansche gouverneurs het recht te hebben, als daartoe door den Koning van Spanje gemachtigd, zelf kaperbrieven uit te geven, doch de Compagnie, die zelf enkel door den Stadhouder geteekende en met machtiging der Staten Generaal afgegeven commissie's uitreikte, erkende ook alleen de door den Koning van Spanje onderteekende kaapvaartbrieven, zoodat zij er niets onrechtmatigs in zag, indien Curaçaosche commissievaarders de niet van zulke brieven voorziene Spaansche kapers hunne prijzen ontnamen. Eenigermate kwam echter de Compagnie wel aan de Spaansche klachten tegemoet: zij gaf n. m. aan *du Fay* en aan zijn opvolger last om den Spanjaarden, in het belang van den handel, die voornamelijk met hen werd gedreven, zoo min mogelijk redenen tot ongenoegen te geven. [2])

Of er ooit veel is gekomen van het straffen der schepelingen van de op Curaçao opgebrachte, veroverde vaartuigen, mag worden betwijfeld. Vielen er ook al eenige in onze handen, daartegenover stond dat ook schepen der onzen in de macht van anderen geraakten en men kon er wel zeker van zijn, dat de Curaçaosche

[1]) Brieven der Kamer van Amsterdam, dd. 6 Sept. 1727 en 27 Febr. 1728.
[2]) Idem, 1719—1732 en Res. en Sent. 1727.

schepelingen evenzoo zouden worden behandeld als de vreemde schepelingen op Curaçao en dat daarbij op de analogie der gevallen niet zoo nauwkeurig zou worden gelet.

In vele gevallen was het ook zeer moeielijk te beslissen of een kaapvaarder inderdaad onder een onwettige commissie voer of onwettig schepen nam: het kaapvaartrecht was niet bij geschreven wetten vastgesteld. En al mocht worden beslist, dat een of ander kaperschip onrechtmatige daden had gepleegd, dan was daarmee nog geenszins bewezen dat zulke kaper ter kwader trouw had gehandeld, m. a. w. dat het een zeeroover was [1]). Als zoodanig schijnt men alleen de schepen te hebben beschouwd, die zonder eenige commissie hoegenaamd onder de beruchte roode of zwarte vlag voeren en elk schip van hunne gading namen. Echter kwamen deze echte zeeschuimers, d. w. z. zeeroovers, die zich niet ontzagen, alle de schepelingen der door hen veroverde vaartuigen om te brengen, gelukkig weinig voor en deze verkozen, zich wel bewust dat er met hen korte metten werden gemaakt, in den regel den dood boven overgave, zoodat het zelden gelukte hen in handen te krijgen. Slechts één voorbeeld daarvan is mij in de Curaçaosche archieven voorgekomen. In 1729 werden twee Curaçaosche barken door den zeeroover *Pierre Arroos* bij Bonaire aangevallen, doch zij verweerden zich zóó dapper, dat de zeeroover het hazenpad koos, waarop de Curaçaosche schepen hem nazetten en hem zoo benauwden, dat *Arroos* een vat buskruit liet openen en er iemand met een brandende lont bij plaatste om het schip in de lucht te laten vliegen, zoodra de Curaçoasche schepen zouden trachten het te enteren. Doch deze waren verstandig genoeg te volstaan met den zeeroover al manoeuvreerende en beschietende zoodanig

---

[1]) Immers konden de kapiteins — in tegenstelling met hunne rechters — het volste vertrouwen hebben in de wettigheid en rechtsgeldigheid hunner commissie, terwijl er eveneens verschil van meening kon bestaan over de vraag welke schepen wel en welke niet uit krachte van een kaapvaartcommissie konden worden genomen.

in het nauw te brengen, dat hij bij de Caracasbaai op strand liep. Van het aan den wal vluchtend zeevolk werden er daarop 10 door de bij Beekenburgh geplaatste ruiterwacht gevangen genomen en voor den Raad gebracht. Vier hunner werden in vrijheid gesteld, omdat het van hen bewezen was, dat zij door de zeeroovers waren geprest en, alhoewel te vergeefs, getracht hadden op Bonaire uit hunne handen te geraken door zich in de maïsvelden te verschuilen. Doch de andere zes — onder wie er één was, die zich er op beroemde steeds als een trouw soldaat onder de roode vlag gediend en nooit kwartier te hebben gegeven — werden door den Raad veroordeeld „omme gebragt te werden ter plaatse daar men gewoon is crimineele justitie te doen [1]), hen verclaarende te sijn een kind des doods, ende aan de galge, anderen ten exempel, te worden opgehangen, ende dat hunne lighaamen sullen blijven hangen ten proijen van het gevogelte des Hemels en verder door de lugt te worden verteert, met confiscatie van alle hunne goederen" [2]).

Onder *du Fay's* bestuur deed de Compagnie een hernieuwde poging om den slavenhandel weer tot zich te trekken. In 1725 rustte de Kamer Amsterdam een slavenschip uit, doch het bleek dat er met den handel, nu die opengesteld was, geen groote voordeelen meer te behalen waren, waarom er in 1731 voorloopig van werd afgezien [3]) (en toen in 1749 een hernieuwde poging geen beter resultaat opleverde werd die niet meer herhaald).

Ook nog dient van *du Fay's* directie vermeld het daaronder door de Compagnie ingesteld onderzoek naar de aanwezigheid van mineralen op de Curaçaosche eilanden. *Paulus Printz*, een Noorsch bergwerker, werd met dit onderzoek belast en, ofschoon hij er niet in slaagde eenig mineraal [4]) te vinden, zijn zijne rapporten en de te dezer zake gevoerde correspondentie

[1]) Op „Het Rif", waar nu de militaire schietbaan is.
[2]) Resolutiën en Sententiën 1727.
[3]) Brieven Kamer van Amsterdam 1719—1732.
[4]) Namelijk geen goud of zilver, waar het om te doen was.

wellicht niet van belang ontbloot voor den geoloog. Wij nemen die daarom op in de bij deze geschiedenis behoorende „Documenten" **(91)** en wenschen er slechts uit te releveeren dat, ware de Compagnie niet zoo haastig geweest met de terugroeping van *Printz*, deze waarschijnlijk de goudhoudende gesteenten van Aruba wel ontdekt zou hebben. Uit zijne briefwisseling met de Kamer van Amsterdam blijkt genoegzaam, dat hij een sterk vermoeden had op de aanwezigheid van metaalerts in de door hem onderzochte gesteenten van het eiland.

Van groote oneenigheden met zijn ondergeschikten of met de burgerij bleef *du Fay* verschoond. Onder zijn bestuur heerschte er rust en kalmte onder de burgerij. De bewindhebbers klaagden niet over de uitgaven en alles wijst er op, dat het eiland welvarend was en de handel er bloeide. De eenige grief, die bewindhebberen tegen *du Fay* inbrachten, betrof diens slordige boekhouding. Herhaaldelijk maanden zij hem aan de achterstallige gelden te voldoen en dit ontlokte (in 1730) aan *du Fay* de opmerking, dat men hem niet meer scheen te vertrouwen, waarom hij verzocht te mogen worden ontslagen [1]).

Dit verzoek werd door de X ingewilligd en voor het eerst werd thans aan het verleend ontslag een dankbetuiging voor bewezen diensten toegevoegd [2]). Tevens werd aan den directeur vergund nog eenigen tijd op het eiland te blijven ter regeling zijner private zaken, met bepaling dat hij gedurende dit verblijf rang zou nemen onmiddellijk onder den gouverneur en dus boven alle raadsleden, zonder echter in den Raad zitting te mogen nemen. *Juan*

---

[1]) Enkele dagen nadat du Fay dit verzoek om ontslag verzond, schreven bewindhebberen hem naar aanleiding van een zijner vorige brieven, waarin hij ook reeds van wantrouwen aan de zijde van de bewindhebbers had gesproken: „Ende naardien wij tot ons leetwesen te meermalen gesien hebben, dat de Compagnie op andere plaatsen veel geleeden heefft door het vertrouwen, dat deselve aan hare bedienden gegeven heeft, hebben wij des te meer reedenen om op de remises te presseeren". (Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 12 Juni 1730).

[2]) Brief der X, dd. 18 October 1730.

Pedro van Collen, dezelfde die in 1720 deel had uitgemaakt van de provisioneele directie en later tot commissaris van den train en vivres was bevorderd, werd nu door de X tot directeur benoemd en nam den 11n December 1730 het bewind over [1]).

Bijna zeven jaar lang bleef deze directeur aan het bestuur. Onder zijne directie werd aan *Roelof Cales* octrooi verleend voor de oprichting van een graanmolen [2]); aan de forten werden eenige herstellingen gedaan, waartoe door de Compagnie metselaars werden gezonden, en de Raad werd met drie burgerleden vermeerderd [3]) naar aanleiding van de vele burgerlijke zaken, die er te behandelen waren, doch overigens valt er van zijn bestuur niets anders te zeggen, dan dat het zich kenmerkte door groote willekeur, die onder de burgerij veel verdeeldheid veroorzaakte. Om zijn meening in rechtskwestie's door te drijven, maakte *van Collen*, ook buiten het geval van stemmenstaking, gebruik van zijn recht op twee stemmen om aldus staking van stemmen te veroorzaken [4]); hij opende de brieven aan hem en raden gericht buiten tegenwoordigheid dezer laatsten en gaf hun eerst kennis van den inhoud der Compagnie's missives, als hem dit goed dacht; hij wijzigde het door de X vastgesteld ceremoniëel voor de ontvangst van 's Lands schepen van oorlog; gaf brieven van meerderjarigheidsverklaring uit, welk recht alleen aan de Staten Generaal toekwam; veranderde de door de X vastgestelde ambtenaarsrangen van den predikant en den fishaal; ontsloeg

---

[1]) Hij kreeg opdracht om van du Fay de door hem nog verschuldigde, achterstallige gelden te doen innen en gedeeltelijk slaagde hij hierin ook. Doch bij missive van 23 Augustus 1731 moest hij aan de Kamer van Amsterdam melden, dat du Fay heimelijk van het eiland was vertrokken. Er werden toen curators over zijn boedel aangesteld en het bleek toen, dat zijn zaken schromelijk in wanorde waren; o. a. werd na zijn vlucht een pretentie op hem aangeboden van Ps. 24000, die niet kon worden voldaan (Protocol 1731).

[2]) Waaraan het „Molenplein" zijn naam ontleent.

[3]) Deze waren: Hermanus Storck, kapitein der burgerij, Nicolaas Houtschildt en Cornelis Berch.

[4]) Protocol 1737.

op eigen gezag den kapitein-luitenant *Hugo Samuel Bernaige* (*Bernagie*), den commissaris van den slavenhandel *Jan Luls*, den predikant *Wigboldus Rasvelt* en de raden *Hendrik Plier* en *Nicolaas Houtschilt* [1]) — kortom, er gebeurden zooveel ongerechtigheden, dat er bij bewindhebberen ernstige klachten inkwamen over „de verongelijckingen, vexatiën en oppressiën der Burgerij aangedaan door den Directeur en andere Compagnie's bedienden" [2]). In hooge mate werd hierdoor het ongenoegen van bewindhebberen opgewekt en op hun last moest *van Collen* zijn arbitraire handelingen een voor een herroepen en aan de door zijn toedoen schade geleden hebbende ingezetenen werd vergund den directeur in rechten aan te spreken [3]). Doch het meest vertoornd waren bewindhebberen over *van Collen's* zwakke en baatzuchtige houding in zake de „Elisabeth", een Hollandsch schip dat, met een rijke retourvracht voor Amsterdamsche kooplieden van Curaçao vertrokken, door Spaansche kapers onrechtmatig was genomen en, niettegenstaande de prostesten van de Compagnie en de Staten Generaal, door de Spaansche autoriteiten niet werd teruggegeven aan de rechtmatige eigenaars. In 1736 was dit schip onder Spaansche vlag weer te Curaçao binnengevallen en *van Collen* had het ongehinderd laten vertrekken, na eerst echter van den kapitein geldelijke vergoeding te hebben ontvangen van de door hem, *van Collen*, persoonlijk door het nemen van de Elisabeth en van nog een ander Hollandsch schip [4]) geleden schade. Heftig lieten bewindhebberen zich over deze zaak uit. Zij konden niet begrijpen — schreven zij — hoe *van Collen* zoo nalatig had kunnen zijn op dit schip

---

[1]) Brieven der Kamer van Amsterdam, dd. 4 Jan. 1737, 12 Jan., 23 Febr. 1737 en 6 Juni 1737, en Brieven der X, dd. 29 Oct. 1734, 21 Sept. 1737, 20 Mei 1738.

[2]) Brief Kamer van Amsterdam, dd. 4 Januari 1737.

[3]) Slechts bij uitzondering werd dit toegestaan. Aan alle bedienden was het verboden protesten of z. g. insinuaties op te maken of te beteekenen aan den directeur.

[4]) De „Assendelft", eveneens door Spaansche kapers genomen.

niet beslag te doen leggen en te dezer zake te procedeeren. Tevergeefs beriep *van Collen* zich op den meermalen door bewindhebberen gegeven last om, in het belang van den Curaçaoschen handel, den Spanjaarden niet noodeloos redenen tot ongenoegen te geven. Hij had dienen te begrijpen meenden bewindhebberen, dat met het geven van zulk een bevel de Compagnie, waar zij had toegestaan om op Curaçao schepen uit te rusten ter beteugeling van de Spaansche kapers, niet kon hebben bedoeld een zoo hoogst onwettige daad als het nemen van de Elisabeth goed te keuren, en bovendien had dit bevel hem, *van Collen*, toch niet belet voor de door hem persoonlijk geleden verliezen schadevergoeding te eischen [1]). „Wij kunnen dan ook" — zoo vervolgden bewindhebberen — „uwe ingebrachte difficultijten geensints admitteeren, aangesien wij niet kunnen begrijpen ende ons zeer bevreemt, hoe UEd. zoo groote vreesen hebt kunnen hebben om door de voorschreeve aanhoudinge aande particuliere onderdanen van den Koning van Spangjen schaade toe te brengen, ende daar en teegen soo wijnige attentie omme de onderdaanen van desen Staat, welke door de geweldenarijen en depredatien der Spanjaarden zoo considerabele schaade hebben geleden, te dedommageeren, hetwelk doorde aanhoudinge van het voorn. schip en laadinge voor een groot gedeelte hadde kunnen geschieden, daar dezelve nu mogelijk nooijt daarvan eenige vergoedinge hebben te verwagten" [2]).

Is er zoo van *van Collen's* bestuur niet veel ter zijner eere te zeggen, de billijkheid eischt te vermelden, dat de gezondheidstoestand van den directeur in den laatsten tijd van zijn

---

[1]) Hier omtrent schreven bewindhebberen aan van Collen: „Gelasten UEd. de Ps. 1492,7, volgens UEd. opgave van den Spaanschen Capitain ter voldoeninge van Uwe particulier geleede schaade inde scheepen de Elisabeth en Assendelft genooten, tot naadre ordre onder UEd. te houden". (Brief Kamer van Amsterdam, dd. 6 Juni 1737).

[2]) Brieven der Kamer van Amsterdam, dd. 26 Oct. 1736 en 6 Juni 1737.

bewind — toen juist de ernstigste klachten tegen hem inkwamen — veel te wenschen overliet [1]).

Hetzij wegens dien slechten staat zijner gezondheid, hetzij wegens de onaangename verhouding tusschen hem en bewindhebberen — *van Collen* verzocht zijn ontslag, dat hem ook werd verleend [2]) en tot zijn opvolger werd benoemd *Jan Gales*, die den 16n September 1738 het bewind aanvaardde.

Gelijktijdig met deze benoeming bracht de X eenige wijziging in de „politieke regeering". Werden de burgerleden van den Raad tot toen voor hun leven benoemd, de X bepaalde nu, dat elk jaar één dezer leden zou aftreden en de directeur, onder nadere goedkeuring van bewindhebberen, de ontstane vacature zou aanvullen uit een drietal, hem door den Raad voor te dragen. Van meer belang was echter de bepaling door de X gemaakt ten opzichte van hare bedienden. Alhoewel het aan de directeurs en de meeste Compagnie's bedienden eigenlijk nooit, behalve in zeer enkele gevallen, veroorloofd was geweest handel te drijven, [3]) hadden bewindhebberen er echter nooit aanmerkingen op gemaakt, dat zij „eenige kleine negotie" deden, teneinde daaruit hun gering inkomen aan te vullen. Uit den aard der zaak was het echter moeilijk een grens te trekken

---

1) Bij de voorstelling van zijn opvolger kon hij „wegens indispositie" niet meer persoonlijk de burgerij toespreken en drie maanden later overleed hij (9 December 1738). Zie Eerste Jaarverslag Curaçaosch Geschiedk. Genootschap blz. 146. Het ceremoniëel gebruikelijk bij de installatie van een gouverneur is opgenomen in Documenten **92.**

2) Bij dit ontslag werd bepaald, dat van Collen niet van het eiland zou mogen vertrekken, alvorens alle zaken, zijne directie betreffend, zouden zijn afgedaan. Hiermee hadden bewindhebberen niet zoozeer op het oog het doen van rekening en verantwoording der kas, als wel het verevenen door hem van de nadeelen, door burgers geleden tengevolge van zijn arbitraire handelingen. Zoo werd o. a. aan de door van Collen op eigen gezag ontslagen bedienden de vrijheid gelaten den directeur in rechten aan te spreken wegens door hen geleden schade uit gemis van gages, rantsoenen en emolumenten gedurende den tijd, dat zij ontslagen waren geweest. (Brief der X, dd. 20 Mei 1738).

3) Zie Articul Brief (art. 36) in Documenten no. **76.**

tusschen handel en kleine negotie, waarvan het gevolg was geweest dat vele bedienden, met den directeur aan het hoofd [1]), langzamerhand er toe gekomen waren uitgebreide zaken te doen [2]), hetgeen niet ten goede was gekomen aan de verhouding tusschen hen en den koopmansstand. Door de correspondentie van bewindhebberen beter dan de burgerij op de hoogte van de toenmalige, zoo veranderlijke politieke toestanden in Europa, konden de Compagnie's bedienden zich meermalen met beter gevolg dan de particulieren aan handelsspeculatie's wagen, en dit wekte natuurlijk naijver op. Ook lag het in den aard der zaak dat — b.v. in zake scheepsformaliteiten, de betaling der recognitiegelden, de levering van artikelen aan de Compagnie zelf en andere kleinigheden — de bedienden der Compagnie, op wie de Compagnie trouwens altijd verhaal had [3]), werden begunstigd boven particulieren en ook dit kon natuurlijkerwijs slechts kwaad bloed zetten. „Om den handel van alle particulieren te vrijer en onbelemmerd te laten", besloot de X dan ook „aan den directeur, den commissaris over den train en vivres, den fiskaal, den secretaris en den ontvanger der recognitiën te interdiceeren noch door hen zelf, noch door anderen van harentwege eenige koopmanschappen en handel voor hunne of anderen luiden rekening te mogen doen, welke goederen of koopmanschappen het mochten wezen, noch in eenige schepen of barken eenige portie of interest te hebben, noch iemand in commissie te bedienen, direct of indirect, op eenigerhande manieren, wordende echter door deze interdictie geen permissie gegeven om te mogen negotieeren aan zoodanige andere bedienden, aan

---

[1]) In de benoeming van enkele directeurs werd echter opgenomen, dat het hun vergund zou zijn handel te drijven, o.a. in die van Joan Doncker.

[2]) Juan Pedro van Collen b.v. stond aan het hoofd van het handelshuis van Collen & Co. en Mr. Jacob de Petersen, die op Curaçao achtereenvolgens de betrekkingen bekleedde van fiskaal, secretaris en commissaris van den train en militie, was medevennoot in deze groote zaak.

[3]) De Compagnie's bedienden moesten 3 maanden hunner gage laten staan.

wie zulks voor hun particulier reeds mocht verboden zijn" [1]).

Dat deze hervorming gepaard moest gaan met een verhooging van salaris, zagen bewindhebberen in en zij legden o. a. aan den gouverneur, „boven zijn gewone gage, tafelgeld, rantsoenen, douceuren en emolumenten" een som van *f* 4000.— 's jaars toe. Verder meende de X dat „wijl door hun verbod vele voordeelen aan de kooplieden van Curaçao zouden toekomen", aan hen ook eenige „minst drukkende" belastingen behoorden te worden opgelegd. Zij gelastte daarom aan *Gales* het uitvoerrecht van 2 % op cacao en andere Spaansche vruchten door vreemde schepen van het eiland vervoerd, te verhoogen tot 5 %, daarenboven van alle uitgaande schepen Ps. 6.— en van alle binnenvallende vaartuigen Ps. 10.— in te vorderen [2]).

Behalve deze voorschriften werden aan *Gales* ook nog instructie's gegeven in zake de landsschepen van oorlog, die het eiland voortaan weer geregeld zouden aandoen en, daar deze instructie's het hierna volgende beter kunnen doen begrijpen en zij bovendien eenig licht werpen op het nog heden bestaand verschil in de verhouding der gouverneurs tot de landmacht en die tot de marine, vinde een korte uiteenzetting dier voorschriften hier een plaats.

In hoofdzaak waren de nu vastgestelde voorschriften gelijk aan die, in 1706 aan *Beck* gegeven. Zoodra een landschip van oorlog de haven binnenkwam, werd het door 7 schoten van de forteresse of „'t casteel" gesalueerd. Daarna zond de commandant den in rang op hem volgend officier naar den directeur, om dezen kennis te geven van zijn aankomst en dit bezoek werd

---

1) Brief der X, dd. 20 Mei 1738.
De beambten, aan wie het reeds verboden was handel te drijven, waren de boekhouders, de adsistenten en enkele andere „mindere bedienden".

2) Brief der X, dd. 20 Mei 1738.
Men ziet het — de Compagnie, als elke andere particuliere maatschappij, gaf niet zonder te nemen. Hoe goed zou in het kader der bewindhebberen van bijna twee eeuwen geleden de aequivalenten-gouverneur hebben gepast, die jaren later het bewind over de kolonie voerde!

door den directeur in persoon beantwoord. Zoodra mogelijk hierna legde de commandant een contravisite af bij den directeur en werd bij die gelegenheid „met alle eer en agtinge gerecipieerd": de wacht kwam uit en presenteerde het geweer [1]) en met dit zelfde ceremoniëel werd den commandant uitgeleide gedaan.

De directeur voerde het opperbevel over de land- en zeemacht. Was hij ook inderdaad de hoogste officier van het garnizoen, dat uitsluitend bestond uit Compagnie's bedienden [2]); kon hij als zoodanig ingrijpen in de dienstregeling daarvan, o. a. parades, of inspectie's houden als hem dit gewenscht voorkwam; waren de forten, kazernen, wapenen — als alle eigendom der Compagnie — aan zijne zorg toevertrouwd — met den dienst aan boord der oorlogsschepen en hunne manschap, beide staande onder onmiddellijk gezag der Staten, had hij zich niet in te laten. Hij kon den bijstand van de landskapiteins [3]) inroepen „ter defensie van het gemeene land" en bij gemeenschappelijk optreden van land- en zeemacht stonden de scheepskapiteins direct onder den directeur. Doch overigens kwam den directeur niet het minste gezag toe over die kapiteins, hunne schepen of hunne manschap. Het uitsluitend recht om de zeemilitie te straffen, ook al pleegden zij misdrijven aan den wal, kwam aan de zeekapiteins toe en omgekeerd straften gouverneur en raden alle burgers, ook voor delicten aan boord van oorlogsschepen gepleegd. De oorlogsschepen vielen ook niet in de termen van de voor handelsschepen bestaande, door gouverneur en raden vastgestelde

---

[1]) Onder Beck kwam nog het geheele garnizoen uit, doch in 1738 vond men het voldoende alleen de wacht uit te laten komen. (Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 6 December 1738).

[2]) Een soldaat toch was evengoed een Compagnie's bediende als een burgerlijk beambte: hij trad in dienst bij de Compagnie en werd door haar betaald.

[3]) Eigenlijk „'s lands kapiteins" (kapiteins van het „Land", de Staten), zoo genoemd in onderscheiding van de kapiteins, die in dienst der Compagnie stonden.

bepalingen, kortom — in zake hunne manschap, schepen en handelingen waren de landskapiteins enkel verantwoording schuldig aan de admiraliteit, waartoe zij behoorden, en aan de Staten Generaal, wier belang, gezag en vlag zij volgens hunne instructie dienden „hoog te houden boven alles."

Is deze verhouding tusschen gouverneur en de in de kolonie aanwezige zeemacht tot nu vrij wel dezelfde gebleven en kan zij ook geenszins een wanverhouding worden genoemd — voor iemand als *Gales* moest het een doorn in het oog zijn de landskapiteins aan zijn gezag te zien onttrokken. Want ijdeler, aanmatigender, kleinzieliger gouverneur heeft er zeker nooit „aan de Punt" gezeteld. Had de burgerij onder *van Collen* redenen gehad tot klagen over willekeur, wat in dien tijd was gebeurd zou blijken slechts kinderspel te zijn, vergeleken met de arbitraire maatregelen, die *Gales* zich veroorloofde.

Reeds voor hij uit Holland vertrok, kreeg hij ongenoegen met de zeekapiteins *de Greve* en *de Visscher*, die hij op Curaçao weer zou ontmoeten. Met het schip „de Geertruida" op de reede van Tessel liggend in afwachting van een gunstigen wind om uit te zeilen en de reis naar Curaçao te aanvaarden, liet hij op dat schip den wimpel of standaard hijschen, een distinctief dat toen ten tijde nooit door een koopvaardijschip werd gevoerd, ongeacht de aanwezigheid aan boord van een opperofficier. *De Greve*, die insgelijks met zijn schip op de reede lag, liet daarom aan *Gales* verzoeken dien wimpel te strijken doch *Gales*, zich beroepende op zijn rang, weigerde aan dit verzoek te voldoen tot *de Greve* hem duidelijk maakte dat hij de voorrechten der schepen van Staat zou weten te doen eerbiedigen. Toen daarop enkele dagen later *de Visscher* met zijn schip te Tessel binnenviel en de Geertruida voorbijvoer, gelastte *Gales* den kapitein zijn vlag niet te toonen, hetgeen in strijd was met de voor koopvaardijschepen bestaande voorschriften en dan ook niet naliet bemerkingen van *de Visscher* uit te lokken, doch door het spoedig daarop gevolgd vertrek van *Gales* had deze zaak geen verder gevolg dan het indienen eener

klachte tegen hem door de admiraliteit van Amsterdam [1]).

Diezelfde wimpelkwestie werd op Curaçao herhaald. *Gales* liep de haven binnen (15 Sept. 1738) met den standaard in top, weigerde niet alleen dien neer te halen op verzoek van *de Petersen*, commandant van het op Curaçao liggend oorlogsschip Westerdijkshorn, doch bejegende *de Petersen*, toen deze hem aan boord van de Geertruida kwam complimenteeren, op zulk een „indecente" wijze, dat bewindhebberen hem gelastten aan *de Petersen*, aan boord van diens schip, „te betuigen, dat het onhebbelijke bij zijn receptie gepasseert, hem leet was" [2]). Toen korten tijd daarna het schip van *Jan Dam* – dat door *de Petersen* op last der admiraliteit tijdelijk in 's lands dienst was genomen en dus met een landsschip was gelijk gesteld – de haven binnen kwam met den wimpel in top, gelastte *Gales* aan *Dam* dien wimpel neer te halen en terzelfder tijd deed hij aan *de Petersen* weten dat, indien *Dam* zijn wimpel niet streek, hij, *Gales*, „aan alle de scheepen en vaertuijgen in de haven leggende zoude gelasten wimpels van hunne scheepen te laten waeijen" [3]).

Verder kreeg de directeur met *de Petersen* geschil over het salueeren door de wacht van de hoofdofficieren, het bedanken voor een saluut en andere zaken van te weinig belang om er hierover uit te wijden. Genoeg zij het te vermelden, dat in al deze geschillen *Gales* door bewindhebberen in het ongelijk werd gesteld. Eerst meldden zij hem „met groot ongenoegen te zien, dat hij zich met 's Lands officieren meer en meer brouilleerde door sustenuen, welke door hem nooijt souden kunnen worden gedefendeert offte goedt gemaakt", doch later werden zij krasser in hunne uitdrukkingen en schreven hem: „Wij verwagten van UEd. in het vervolg een meer voorsigtig en discreete behandeling, ten eijnde wij ons van onze gedaane verkiesinge niet hebben te wandanken" [4]).

---

[1]) Brieven der Kamer van Amsterdam, dd. 16 Juni en 9 Sept. 1738.
[2]) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 22 Dec. 1738.
[3]) Id. 17 Febr. 1739.
[4]) Id. id. Jammer, dat dit laatste werkwoord verloren Is gegaan!

Dat in een kleine maatschappij als die van Curaçao [1]) deze slechte verhouding tusschen den directeur en de zeeofficieren [2]) zich niet tot de hoofdpersonen bepaalde, kan geen verwondering baren. De bestaande geschillen maakten natuurlijk het onderwerp uit der dagelijksche gesprekken. Het zeevolk koos de partij zijner officieren, een deel der burgerij die van den directeur en dit gaf herhaaldelijk aanleiding tot getwist, waarbij het niet altijd bij woorden bleef. In de „protocollen" van dien tijd, berustende in het Curaçaosch archief, vindt men herhaaldelijk van vechtpartijen tusschen burgers en zeevolk gewag gemaakt, doch voor onze geschiedenis zijn deze „krabbelvuistjes" van te weinig belang om de bijzonderheden ervan mede te deelen.

Kon *Gales* zoo zijn wil niet doordrijven bij de commandanten van 's Lands schepen — meer succes had hij bij de burgerij en de Compagnie's bedienden. In den raad sloeg hij een toon aan, die de leden *Jan Luls*, *Johannes Stuijlingh* en *Jan Hendricx* bewoog zich voorloopig, „wegens persoonlijke affronten van de zijde des directeurs", te onthouden van het bijwonen der raadszittingen. Wel gaf de X hierover aan *Gales* haar ernstig misnoegen te kennen en gelastte hem „om in het vervolg met meerdere moderatie en in beetre ordre te procedeeren ende de meede leeden van den Raad niet op zoo eclatante wijze voor het gemeen te prostitueeren" [3]) — doch erger zou nog komen. Hij liet op eigen gezag een drietal leden van den Raad gevangen nemen, stelde er zijne inzichten toegedane personen voor in de plaats en hield raadsvergaderingen zonder daarvoor de

---

[1]) In 1735 waren er op het eiland nog slechts ruim 450 personen, die familiegeld betaalden (Brieven en Papieren van Curaçao, 1735—1736). Voor den Curaçaoschen lezer zal zeker een bevolkingsstaat uit dezen tijd niet onwelkom zijn. Wij hebben er daarom een opgenomen in Documenten no. **93**.

[2]) Behalve de Petersen met de Westerdijkshorn lag bij Gales' komst op Curaçao daar ook het oorlogsschip „de Beschermer", kapitein Simon Versteveren, en later kwamen nog „de Theijlingen", gecommandeerd door de Visscher, „de Middelburg", kapitein Joost Sels, en „de Gouderak".

[3]) Brief der X van 21 Nov. 1739.

heeren *Luls*, *Stuijlingh* en *Hendricx*, die door bewindhebberen in eere waren hersteld, te convoceeren. En eindelijk werd de Raad zoo'n zootje, dat de X geen anderen uitweg zag dan het geheele college te ontslaan en een nieuwen Raad aan te stellen.

De bedienden der Compagnie, de hoogste niet uitgezonderd, behandelde hij op eene wijze, waarover bewindhebberen hem hun ernstig misnoegen te kennen gaven. Aan de wacht bij de poort gaf hij last om den commissaris van den train en vivres (m.a.w. den commandant van het garnizoen) niet meer te salueeren bij diens binnenkomen in het fort en de aanspreker kreeg in last bij begrafenissen de hooge bedienden der Compagnie niet meer af te roepen als „de Edele Heer," doch als „de Heer." „Een yder" — dus merkt *de Petersen* terecht in zijn schrijven aan bewindhebberen op [1]) — „die niet ziende blint wil zijn, kan ligt afnemen uyt deze klauw, wat er van den pretense leeuw moet zijn." Om de kleinste beuzelingen zette hij zijn ondergeschikte ambtenaren in arrest, o. a. den adsistent *Bernard van Starckenborch*, omdat hij den kapitein-luitenant *Bernaige* niet beleefd genoeg zou hebben gegroet. Hij ontsloeg de beambten naar willekeur, de drie gebroeders *Pletsz* o. a., omdat zij een tegen hem op Curaçao gemaakt liedje hadden gezongen, en op eigen gezag stelde hij nieuwe bedienden aan, onder wie er nog wel één was, tegen wien rechtsingang was verleend ter zake van doodslag op een slaaf. Doch natuurlijkerwijs namen bewindhebberen met geen dezer eigenmachtige handelingen genoegen: zij gelastten hem de ontslagen bedienden weer in eere te herstellen en de door hem benoemde beambten weer te ontslaan.

De handelstand diende bij de Compagnie met documenten gestaafde klachten in over des directeurs willekeurige maatregelen in zake de scheepvaart en legde hem ten laste de met

---

[1]) Kort Betoog aan de Heeren Bewindhebberen enz. door Mr. Jacob de Petersen. (Rijksarchief Bk. 449). Voorbericht blz. 2.

cacao binnenkomende schepen te verplichten hunne ladingen uitsluitend te verhandelen met het comptoir van *Nicolaas Houtschilt* (met wiens dochter *Gales'* zoon, *Mr. Hanke Gales*, was gehuwd) door deze schepen, zoo zij hunne cacao met anderen wilden vernegotiëeren, groote moeielijkheden in den weg te leggen.

De burgers waren niet zeker van hunne vrijheid. *Hero Ellis*, die zich verstout had het liedje tegen *Gales* te zingen, werd op een Zondag-morgen, bij het uitgaan der kerk, op last van *Gales* gevangen genomen en door den fiskaal voor den Raad gebracht. En toen deze, in het door *Ellis* gepleegde niet een misdrijf kunnende zien dat voorloopige hechtenis rechtvaardigde, zijn onmiddellijke invrijheidstelling gelastte, beval *Gales* aan den secretaris „protest op te maken tegen den geheelen Raad" en liet *Ellis* opnieuw in arrest zetten en houden, totdat bewindhebberen hem er uit ontsloegen onder mededeeling aan *Gales* dat, indien zijne handelwijze ten deze ter kennis mocht komen van Hunne Hoogmogenden, de Compagnie er geen kans toe zou zien „hem uit de verlegenheid te helpen." *De Petersen* ontliep zijn inhechtenisneming slechts door, zoodra hij vernam dat de wacht in het fort last had hem te arresteeren, op zijn plantage Groot St. Joris te blijven of zich bij zijn broeder aan boord de Westerdijkshorn te begeven. Zóó vertoonde zich de commandant van het garnizoen eenige maanden lang niet in het fort! [1])

Voorstellen had natuurlijk de directeur in overvloed. De defensie van het eiland zou hij verbeteren, de financiën in beteren staat brengen, een eigen munt wilde hij invoeren en vooral zou hij „de abuizen herstellen, in vorige directie's ingeslopen". Doch op ernstige zaken, waarover de bewindhebbers zijn rapporten wachtende waren, antwoordde hij niet of gaf enkel beuzelingen ten beste. Toen de Kamer van Amsterdam in zijne handen

[1]) Brieven der Kamer van Amsterdam, dd. 12 Mei, 14 Juni, 14 Juli, 3 Sept. 1739: 26 Aug. en 20 Dec. 1740 en Brief der X, dd. 21 Nov. 1739.

de door het Spaansche Hof ingediende klachten stelde over het onrechtmatig nemen van Spaansche schepen door Curaçaosche commissievaarders en hem daarop om zijn advies verzocht, was het eerste wat bewindhebberen van hem ontvingen — een pakje gedrukte exemplaren van het tegen hem op Curaçao gemaakte liedje [1]), met mededeeling van de rigoureuse maatregelen, die hij in deze zaak dacht te nemen. Geen wonder voorwaar! dat de bewindhebberen hem schreven „dat zij wel gewenscht hadden dat hij, in plaats van zich met disputen van die natuur te amuseeren, aan de Kamer had geantwoord op zaken van meer gewicht."

Doch het zal wel overbodig zijn nog verder over dezen directeur uit te wijden om de door ons hem toegeschreven karaktertrekken waar te maken. De door de X en door de Kamer Amsterdam met hem gevoerde correspondentie is als het ware ééne klachte over zijn gebrek aan aan „neutraliteit en moderatie", zijn „groote drifte, eijgenzinnighijt, partijdigheijt en vooroordeel" [2]). En het kan dan ook geen verwondering baren dat — toen de klachten tegen *Gales* niet ophielden binnen te stroomen, zelfs niet nadat de Kamer van Amsterdam hare hoop had uitgesproken „door sijn eijgene conduites niet te zullen worden genoodsaakt te komen tot resolutien, welke hem zeer onaangenaam zouden zijn" — de X hem kortweg berichtte, dat zij goedgevonden had hem te ontslaan [3]). Het zou echter nog ruim een half jaar duren eer de nieuw benoemde gouverneur, de commandeur van St. Eustatius en Saba *Isaac Faesch*, het bestuur van *Gales* overnam: eerst den 18n Juli 1740 werd hij op Curaçao geïnstalleerd [4]).

---

[1]) En dan welk een liedje! zie Documenten no. **94**.

[2]) Wij hebben het dan ook onnoodig geacht telkens de data der brieven aan te halen, waarin vorenstaande feiten voorkomen. Men zie de geheele correspondentie der Kamers van Amsterdam en der X van dien tijd, alsmede Brieven en Papieren van Curaçao 1723—1739 en 1740—1744, en Kort Betoog van de Petersen c.s.

[3]) Brief der X van 23 Nov. 1739.

[4]) Protocollen 1740—1741.

Het zal wel niet behoeven gezegd, dat *Faesch* onder geenszins gunstige omstandigheden het bestuur aanvaardde. Het zou een lange tijd duren eer op het eiland de opgewonden gemoederen tot rust kwamen [1]). Werden de arbitraire maatregelen der twee laatste directeurs spoedig genoeg vergeten, voor zoover deze persoonlijke verongelijkingen betroffen, de naweeën van de tusschen burgerij en bestuur ontstane vervreemding zouden zich nog jaren lang doen gevoelen. Van dien tijd toch dagteekent de onwil der ingezetenen om zich met bestuurszaken in te laten. Nog jaren later wilden de ‚beste elementen uit de ingezetenen zich niet beschikbaar stellen voor de vervulling van honorifieke ambten [2]). Zij leefden buiten op hunne plantages of teruggetrokken in de stad, zich geheel buiten alle bestuurszaken houdend. De ingezetenen, met wie het bestuur nog in aanraking kwam, verdienden eigenlijk den naam van „burgerij" niet meer [3]) en het behoeft ons dan ook niet te verwonderen *Faesch* te hooren gewagen van „de stuurse humeuren en desobidientie der opgeseetenen", waardoor „het sware viel aen degeene, die de directie heeft, de gemoederen nog eenigsints in rust te houden" [4]). Voor die ontboezeming had *Faesch* trouwens ook wel reden!

Sedert de eerste Hollanders zich op het eiland hadden neergezet, was het onder hen de gewoonte geweest de wachten te betrekken ter voorkoming van vijandelijke overvallen niet alleen,

---

[1]) Zie o. a. Documenten no. **95**.

[2]) In 1761 trachtte de X dit te verhelpen door een boete van Ps. 500 te stellen op het niet aannemen van honorifieke ambten of andere bedieningen*), en in 1772 werd die boete tot Ps. 1000.— verhoogd (Brief Kamer van A'dam van 28 Dec. 1761, Plakkaten 1762 en 1772). Doch, daar alle bedieningen moeten worden vervuld door „Gereformeerden", wisten de ingezetenen aan die boete te ontkomen, door zich in te laten schrijven als lidmaten der Luthersche gemeente op het eiland.

*) Onmiddellijke aanleiding tot het eerstgenoemd besluit der X was gegeven door Michiel van der Meulen, die beslist weigerde het ambt van weesmeester te aanvaarden.

[3]) Wij zullen die benaming echter nog gebruiken: men weet wat er onder te verstaan.

[4]) Brief van Faesch, dd. 1 Maart 1749.

doch ook ter bewaring van de nachtelijke rust en orde. Het was altijd de plicht der burgerij geweest zich zelf te beschermen. Politie bestond er niet; rustverstoorders werden door de burgerwacht zelf in verzekerde bewaring gebracht, andere wetsovertreders door haar aan den fiskaal overgeleverd. Het garnizoen of, zooals in die dagen de geregelde troepen werden betiteld, de militie bewaakte de forten en trad slechts in hoogst ernstige gevallen tegen burgers op, n.m. bij onmacht of onwil der burgerij zelf of bij ongeregeldheden onder de vrije negers en mulatten, welke vrijen niet tot de burgerij behoorden en, ofschoon wel onder hen zelf rust en orde moetende bewaren door uit hun eigen midden gevormde corpsen,[1]) toch onmiddellijk onder het bevel der burgerwacht stonden.

Voor een goede regeling hunner nachtelijke diensten stelde de burgerij zelf een reglement vast en koos uit haar midden haar officieren. Alleen de keuze van den kapitein der burgerij eischte de goedkeuring der X, omdat hij uit krachte van zijn ambt zitting had in den Raad en daarin in rang onmiddellijk volgde op den kapitien-luitenant der militie.

Al spoedig was het in gebruik gekomen aan bejaarde en ook aan vermogende burgers te vergunnen hunne wachten af te koopen. De kapitein der burgerij voorzag dan in het betrekken der afgekochte wachten door het huren van vrijwilligers en de nog overblijvende gelden werden gestort in de zoogenaamde „defensiekas", die beheerd werd door den kapitein en waaruit deze de noodige herstellingen aan de stadsmuren, wachthuizen, enz. bekostigde. In den regel echter strekte de defensiekas niet voor deze uitgaven en daarom koos men veelal een gefortuneerd ingezetene tot kapitein, die bereid was aan zijn positie iets ten offer te brengen, d. w. z. uit eigen beurs een eventueel tekort in de defensiekas aan te vullen.

In 1736 wilden bewindhebberen hierin een verandering brengen en gaven aan *van Collen* in overweging aan de burgerij voor

---

[1]) Een corps „vrije melatten", en een corps „vrije negers".

te stellen voortaan de wachten te doen betrekken door de militie, deze daarvoor eenige geldelijke vergoeding te geven, te vinden uit vrijwillige bijdragen der burgers en, zoo dit voorstel geen ingang mocht vinden bij de burgerij, haar jaarlijks rekening en verantwoording te doen geven van de defensiekas.

Voorstellen in dezen geest werden ook door *van Collen* aan de burgerij gedaan, doch bij monde van haar kapitein *Juan Schuurman* en hare officieren *Harmanus Storck* en *Willem Meyer*, kantten de burgers zich zeer sterk tegen de verlangde wijzigingen. Niet alleen zouden die een vrij groot getal ingezetenen, die in het betrekken der wachten voor anderen een bestaan vonden of althans een belangrijke tegemoetkoming voor hun onderhoud en dat hunner gezinnen, zoo goed als broodeloos maken, en ook konden er ernstige ongeregeldheden van worden verwacht, wijl de burgers gehecht waren aan hun recht om alleen door burgers gevangen genomen of tot het bewaren der rust en orde aangemaand te kunnen worden, maar vooral zou er door de voorgestelde verandering een smet worden geworpen op de burgerij, die er ongeschikt door zou worden verklaard nog langer haar plicht te vervullen. Wat verder het doen van rekening en verantwoording der defensiekas betrof, dit weigerde *Schuurman* zeer beslist. Niet omdat hij zich uit die kas „met ook maar een stuiver wilde verrijken", daarvoor had hij „door des Heeren goedheid tijdelijke middelen genoeg". Doch aan de eer en de waardigheid van het aanzienlijke ambt van kapitein der burgerij paste het niet als kassier of boekhouder op te treden en ook nooit was dit van een zijner voorgangers gevergd. Iedereen op het eiland wist waaraan de gelden der burgerij werden besteed; de jaarlijks aan de stadsmuren gedane herstellingen kon iedereen in oogenschouw nemen en zeker zouden alleen „zeer malitieuse" personen durven beweren, dat hieraan niet alle gelden waren besteed. [1])

---

[1]) Protocol 1736, dd. 12 Febr.

Door *van Collen's* kort hierna gevolgd aftreden was deze zaak hangende gebleven, doch *Gales* goot olie in het vuur door op eigen gezag een reglement voor de burgerij vast te stellen [1]). De burgerij weigerde zich aan dat reglement te onderwerpen en weldra stegen de geschillen zóó hoog, dat de burgerij kortweg aan den directeur het recht ontzegde haar in zake de defensie van het eiland bevelen te geven. Hiermee echter deed zij afbreuk aan het gezag der Compagnie en het spreekt wel van zelf, dat deze zich zulks niet liet welgevallen. „Wij kunnen niet begrijpen" — schreven bewindhebberen aan *Faesch* — „vanwaar de burgerij zoodanig ingebeeld recht of privilege zou zijn aangekomen"; bewindhebberen meenden dat aan den directeur het oppergezag toekwam over de burgerij, zoowel als over de militie en de Compagnie's bedienden, en zij gelastten daarom aan *Faesch* „de burgerij te verdeelen in zoodanige kwartieren als hem tot defensie van het eiland in cas van nood en vijandelijke aanvallen zou voorkomen het best te zijn" [2]). *Faesch* ontwierp hierop een nieuw reglement voor de burgerij, waarbij ook aan oefeningen in den wapenhandel de aandacht werd geschonken, (die tot toen verwaarloosd waren) en dat ook door bewindhebberen werd goedgekeurd. Doch het was dezen reeds gebleken „hoe moeielijk het was nieuwigheden onder de burgerij in te voeren" en zij raadden *Faesch* daarom aan, ter invoering van het nieuwe reglement, overleg te plegen met de burgerij [3]). Intusschen echter had zich weer een geval voorgedaan, dat aan de burgerij reden tot ontevredenheid had gegeven. In het begin der oneenigheden tusschen burgerij en directeur, ten tijde van *Gales*, was aan den luitenant *Willem Meijer* op zijn verzoek ontslag verleend, doch, toen met de komst van *Faesch* de geschillen schenen te kunnen worden bijgelegd, had *Meijer* zich opnieuw verkiesbaar

[1]) Opgenomen in het Eerste Jaarverslag van het Curaçao's geschiedkundig genootschap, blz. 151.

[2]) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 20 Dec. 1740.

[3]) Id, dd. 16 Mei 1741.

gesteld en was ook met groote meerderheid door de burgerij herkozen. Maar nu beging de Kamer Amsterdam de onvoorzichtigheid te bepalen, dat *Meijer* zou blijven geëxcuseerd [1]) en onmiddellijk daarop dienden alle officieren der burgerij hun ontslag in. Op aandrang van *Faesch* werd wel is waar de uitsluiting van *Meijer* herroepen, doch de uitwerking er van was van dien aard, dat nog in 1750 *Faesch* er zich over moest beklagen, dat de gegoedste en invloedrijkste ingezetenen zich voor een benoeming tot officier der burgerij niet beschikbaar wilden stellen en evenmin voor andere honorifieke betrekkingen [2]). De Kamer Amsterdam meende toen wel „dat dit tot oorzaak zou kunnen hebben des directeurs groote zachtheid en flauwheid en weinige vigueur in het mainteneeren en doen observeeren van de gestelde ordre en gemaakte reglementen" [3]), doch in dit oordeel cijferde de Kamer o. i. teveel haar eigen aandeel weg in het opwekken van het misnoegen der burgerij en billijker komt ons het oordeel voor der X, die meende „het voorzichtig gedrag en goed beleid" van gouverneur en raden te moeten prijzen [4]).

Hoe dit echter ook zij, de Kamer van Amsterdam en de X zagen in, dat de toestanden zóó niet langer konden blijven en daarom werd aan de burgerij het voorstel gedaan uit haar midden gecommitteerden te benoemen om met bewindhebberen en den directeur raad te plegen, teneinde de bestaande geschillen op te lossen, en zulk overleg had dan ook plaats. Zooveel mogelijk kwamen bewindhebberen aan het verlangen der burgerij tegemoet en van den anderen kant legde de burgerij zich neer bij reeds genomen maatregelen, waartegen zij zich in den beginne had verzet. Zoo werd het door *Faesch* ontworpen reglement op de burgerij aangenomen, waardoor deze minder aandeel

---

1) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 16 Mei 1741.
2) Brief van Faesch en Raden, dd. 19 Dec. 1750.
3) Brief Kamer van Amsterdam, dd, 16 Dec. 1751.
4) Brief der X, dd. 13 Aug. 1750.

bekwam in de handhaving van rust en orde, die meer in handen werd gesteld van den fiskaal, bijgestaan door een schout en twee gerechtsdienaars. De rechtbank van mindere quaestiën of Kleine Raad, die in de laatste jaren was teniet gegaan, werd in eere hersteld; aan den Raad werd gelast elken dag zitting te houden tot de talrijke, aanhangige zaken zouden zijn afgedaan en daarna, zooals gebruikelijk was geweest, om de 14 dagen te vergaderen; het notarisambt, tot toen vereenigd met dat van secretaris en dat van fiskaal, zou bij eventueele vacaturen van deze ambten worden gescheiden [1]; alleen beëedigde praktizijns zouden voortaan voor den Raad als pleitbezorgers mogen optreden en hunne emolumenten zouden bij tarief worden geregeld; aan de planters werd verboden weggeloopen slaven te huisvesten; de Compagnie's bedienden kregen uitdrukkelijken last de ingezetenen met voorkomendheid te behandelen; de waaggelden werden herzien en een tweede predikant zou worden aangesteld [2].

Slechts aan enkele eischen der gecommitteerden kon niet worden tegemoet gekomen. Zoo hadden deze verzocht, dat den slaven zou worden verboden voor andere personen dan voor hunne meesters te venten, doch de X meende, dat aan den huurder van een slaaf niet het recht kon worden ontzegd den in zijn dienst genomene met den verkoop van waren te belasten. Ook kon niet worden ingewilligd de eisch, „dat vrije negers en mulatten geen burgerneringen zouden mogen drijven dan buiten de stad"; de X noemde dit onredelijk, daar deze lieden „naar hun vermogen bijdroegen tot de lasten van den lande." Verder verkregen de gecommitteerden niet „een eigen aanspreker", „daar dat ambt van alle tijden was waargenomen

---

[1]) Dit werd ook gedaan, doch duurde niet lang.

[2]) Brief der X van 13 Aug. 1750. Echter duurde het nog twee jaar, eer de burgerij weer behoorlijk geregeld was. Eerst in 1752 hadden de verkiezingen voor den kapitein, de officieren, sergeanten en korporaals plaats. (Plakkaat 1752).

door den schoolmeester en voorzanger (der Compagnie), teneinde te hebben een behoorlijk middel van bestaan." En eindelijk kon niet worden voldaan aan den eisch der burgerij om strafbepalingen in het leven te roepen tegen alle vreemdelingen, die zich na 9 uur 's avonds op straat vertoonden. Voor het mindere scheepsvolk bestond zulke bepaling reeds, maar men kon die, meende de X, toch niet toepassen op de kapiteins der schepen en op andere, zich ordentelijk gedragende vreemdelingen [1]).

Tegelijk met deze vredesherstelling werden ook de oneenigheden bijgelegd, die zich sedert eenige jaren onder de Israëlieten hadden voorgedaan. De synagoge in de stad, ofschoon nog in 1731 vergroot, bleek tien jaar later te klein voor de gemeente en daarom was aan Parnassims vergund (1741) een tweede kerkgebouw te vestigen aan de overzijde der haven, voor welk doel *Mozes Penso* een hem toebehoorend huis en erf kosteloos had afgestaan. Inderdaad werd ook in dit huis dienst gedaan [2]) en de daar hun godsdienstplichten vervullende Israëlieten verlangden nu ook, dat zij onder hun eigen Parnassims zouden staan en niet onder die der synagoge in de stad, doch hiertegen kwamen deze laatsten op en op hun verzoek bepaalden gouverneur en raden ook, dat de zaken op den ouden voet zouden blijven [3]). *Mozes Penso* en een veertigtal zijner volgelingen wendden zich daarop (1746) met hunne grieven tot de Kamer van Amsterdam, doch terzelfder tijd zonden „235 van de voornaamste van de Joodse natie van het eiland" een verzoekschrift in aan de parnassims der Portugeesche gemeente te Amsterdam om bij de Kamer tegen de grieven van *Penso* c. s. te protesteeren en uiteen te zetten hoe door twee synagogen, elk met eigen parnassims, „een geheele scheuring onder de Joden op Curaçao zou ontstaan" [4]).

---

[1]) Brief der X van 13 Aug. 1750.
[2]) Prot. 1743.
[3]) Prot. 1746.
[4]) Brieven der Kamer van Amsterdam, dd. 16 Maart en 12 Dec. 1748.

Dit legden de parnassims te Amsterdam dan ook aan de Kamer voor en zij gaven daarbij tevens te kennen, dat zij uit de in hunne handen gestelde stukken tot de overtuiging waren gekomen, „dat de ontstane differentiën moesten worden toegeschreven aan den invloed van zekeren Italiaanschen Jood, *David Aboab*, uit Jamaïca, doch dat, nu deze naar dat eiland was teruggekeerd, de oneenigheden ook wel zouden worden bijgelegd". Bewindhebberen gaven daarop aan *Faesch* last den toestand te laten zooals die was, doch de goede hoop der Amsterdamsche parnassims werd niet verwezenlijkt. Integendeel — de oneenigheden liepen zoo hoog, dat tot handtastelijkheden werd overgegaan en het den 13en Mei 1749 in de Heerenstraat tot een vrij ernstige botsing kwam tusschen aanhangers en tegenstanders van *Penso* [1]). Doch het volgend jaar werden alle twisten bijgelegd. De Prins-Stadhouder had ingegrepen en den 30en April 1750 een besluit uitgevaardigd, waarbij aan de Israëlieten van het eiland werd gelast zich met elkaar te verzoenen en hunne Parnassims en hun Haham te gehoorzamen. Een algemeene dank- en bededag werd uitgeschreven; Parnassims en Haham werden aangemaand niemand te verhinderen in de synagoge te komen of andere godsdienstplichten te vervullen en hun werd verboden, tenzij in zeer notoire, gedecideerde gevallen van den kerkelijken ban gebruik te maken. Tevens nog bepaalde dit besluit (dat in het Hollandsch, Portugeesch en Spaansch werd uitgegeven), dat de Israëlietische gemeente zich zou gedragen naar de reglementen door de parnassims van de Portugeesche gemeente te Amsterdam te verleenen en door den Prins goed te keuren, onverminderd echter de rechten en privilegiën, die de gemeente op Curaçao reeds mocht bezitten [2]).

Vreemd te achten is het zeker niet, dat de heerschende oneenigheden tusschen de blanken van het eiland hun invloed

[1]) Protocol 1749.

[2]) Plakkaten 1750. De Synagoge of Otrabande was hiermee opgeheven.

deden gelden op de vrije negers en mulatten. Hetzij enkel als een gevolg van het hun dagelijks gegeven voorbeeld, hetzij wegens werkelijk tusschen hen bestaande geschillen — de vrijen verdeelden zich in twee partijen, door hen zelf „Borosi" en „Japans" geheeten, welke van elke zich voordoende gelegenheid gebruik maakten om elkander te lijf te gaan. Zeer ernstige vechtpartijen waren onder hen aan de orde van den dag en gouverneur en raden zagen zich verplicht hiertegen een zeer streng plakkaat uit te vaardigen. Op straffe van geeseling, brandmerken en verbanning [1]) werden aan de vrijen alle vergaderingen of samenkomsten verboden, ook zelfs op bruiloften en begrafenissen, waar niet meer dan 6 personen tegelijk aanwezig mochten zijn. [2]) En vier jaar later (1745) werden nog veel strengere maatregelen genomen. „Alsoo de brutalitijten der mulatten en negers, zoo vrije als slaaven, onverdragelijck werden en dezelve sigh genoegsaam niet meer en schamen omme bij daage en bij naghte de goede ingeseetenen alhier te ontrusten, qualijk te bejegenen, ende met veraghtingh te behandelen", stelden gouverneur en raden bij plakkaat van 1745 vast [3]), dat geen mulat of neger, vrije of slaaf, zich na 9 uur des avonds op straat zou mogen vertoonen zonder voorzien te zijn van een lantaarn en c. q. van een nachtpermis van zijn eigenaar; dat geen hunner stokken of wapens van welken aard ook zou mogen dragen; dat zij na 9 uur des avonds geen muziek mochten maken en het niet geoorloofd zou zijn hun drank te verstrekken. Geeseling, brandmerken en verbanning werden wederom als straffen op overtredingen van dit plakkaat gesteld.

Dat zulke plakkaten noodig waren is zeker wel een bewijs voor de groote verwarring en wanorde, die er op het eiland

---

[1]) Het verbanningsoord was Bonaire, waar de veroordeelden moesten werken aan de zoutpannen.

[2]) Plakkaten 1741.

[3]) No. 89. Ik vond dit deel plakkaten in het archief op Curaçao abusievelijk onder Protocollen geplaatst.

heerschten en welke afmetingen die hadden aangenomen blijkt eerst recht uit den considerans van een plakkaat van 1749, waarin men leest: „Daar diverse vreemde naties, mitsgaders negers en mulatten zich niet ontzien het Gereformeerde kerkhof of begraafplaats [1]), als geheiligd, dagelijks op allerhande wijzen schandaleus te onteeren met hetzelve tot een bordeel en dobbelplaats te gebruiken; de doodkisten uit hunne begraafplaatsen op te graven; de doode lichamen, die daarin liggen en nog niet zijn vergaan, min nog tot stof en asch verteerd, uit hunne doodkisten te lichten, de planken tot brandhout te gebruiken en de hengsels derzelve zoowel als de klinkers der grafkelders als anderszins te verkoopen; alsmede, dat er voor de stadspoort een mesthoop ligt tot groote incommoditeit van de goede ingezetenen, zoo is het" enz..

Doch het ergste zou nog komen. Onder de slaven brak in 1750 een opstand uit die, wat de daarin gevallen slachtoffers aangaat, moet worden aangemerkt als de ernstigste, die zich ooit op Curaçao heeft voorgedaan.

Na het eindigen der assiento's had de Compagnie, zooals wij reeds hebben gezien, ter voorziening in de behoefte aan slaven op Curaçao enkele malen zelf slavenhalers uitgerust. Deze namen in den regel hunne ladingen in te St. George d'Elmina. Naar deze plaats van herkomst kregen deze slaven den naam van Elminaasche of Minaasche negers en deze slaven verwierven zich spoedig een zeer slechten naam in de kolonie. Zij waren van veel strijdlustiger aard en schikten zich moeielijker in hun lot dan de negers van de kusten van Loango, Congo en Angola, vanwaar in vorige tijden de meeste slaven werden betrokken. Wanneer zich op de plantages onlusten voordeden onder de slaven, waren die bijna altijd te wijten aan Elminaasche negers. Ook in 1750 stonden deze aan het hoofd van den opstand, waarvan

[1]) Deze lag buiten de stad, tusschen het Steenenpad en de stadspoort, dus ongeveer tusschen de tegenwoordige Emmaschool, het Raadhuis en het Wilhelminapark.

Faesch bij missives van 18 Augustus 1750 en 23 Januari 1751 [1]) verslag deed, hetwelk wij hier — wijl er zoo weinig omtrent dezen opstand is te vinden in de tot nu verschenen beschrijvingen van Curaçao — woordelijk laten volgen [2]).

„Op den 5 dezer maand Juli" — zoo berichtte *Faesch* — „hebben een groote kwantiteit zoo Minaasche als andere negers van hier uit de stad als elders zich naar Hato begeven en hebben zich aldaar stilletjes in de bosschen op de bergen verborgen, zonder van iemand, noch van den opzichter gewaar te worden. 's Maandags den 6n, aan 't lamieren van den dag, als een mijner bomba's, genaamd *Cadjo*, voor den dag kwam om de negers op te roepen, zoo kreeg hij een snaphaanschot van achteren, waarop hij neerviel en alarm in den tuin veroorzaakte. Mijn andere bomba's, bakers en getrouwe negers te voorschijn komende, zoo kwamen de vreemde negers en negerinnen, welke niet op Hato behoorden maar aan diverse in- en opgezetenen (en) welke zich in het bosch verstoken hadden, voor den dag, loopende den berg af, en vielen hem op het lijf, zijnde zij voorzien van snaphanen, houwers, bijlen, kapmessen, enz. Vermoordden alles wat hen maar eenige resistentie deed en mijne nog getrouwe negers, niet in staat zijnde hen tegenstand te bieden, als onverwacht overvallen zijnde, moesten zien te ontvluchten, zoo goed als zij konden, niet meer tijd hebbende dan (om) aan mijn getrouwen factoor *Chitie* toe te roepen, dat hij zijn lijf bergen moest. Hij was doende om het vee te tellen en kunnende met 3 negers, zijn wijf en eenige negerinnen, die bij hem waren, niet verder komen dan in zijn kamer, waarin hij zich met hen opsloot. Maar de zwerm negers, nadat zij de moorden beneden in de negerhuizen gedaan hadden, kwamen boven loopen en omsingelden het huis van *Chitie*, kapten met bijlen en kapmessen de deur en vensters open en schoten met snaphanen zoo ge-

[1]) Brieven en Papieren van Curaçao 1749—1753 en 1744—1768.

[2]) Echter gebruik ik de tegenwoordige spelling. De tusschen haakjes geplaatste woorden ontbreken in den oorspronkelijken tekst.

weldig, dat zij den factoor en zijn wijf dood schoten, in de kamer kwamen en aan *Chitie* het hoofd afsloegen, in welken tusschentijd de andere negers en negerinnen hunne woede ontsnapten tot aan één negerjongen, aan de Compagnie toebehoorende, dien zij deerlijk gekwetst hebben en (die) tegenwoordig ziek bij mij ligt.

„Dit gedaan zijnde, zoo heeft de geheele zwerm zich begeven buiten Hato, alwaar zij zich begaven aan 't plunderen van mijn linnen, dat juist een weinig tevoren naar de Punt was gezonden. En de negers, die hetzelve droegen om het naar de stad te brengen, het schieten op Hato hoorende, wierpen de manden van den kop en liepen naar Hato. De waschnegerinnen, die daarbij waren, verzochten den vrijneger *Domingito*, bij wiens huis het goed door de negers, welke het gedragen hadden, neergeworpen was, hetzelve zoo lang in zijn huis te bergen, hetwelk hij ook deed. Maar, de moordenaars van negers aankomende, zoo hebben zij zich aanstonds aan het plunderen van mijn linnen begeven en daarna het huis in brand gestoken, waarmee de rest is verbrand. Van daar rondom (hebben) zij alle de tuintjes van de vrije negers en mulatten geruïneerd, de huizen en magazijnen in brand gestoken.

„Wat zij met het in brand steken van deze huizen voor een doelwit hadden, heb (ik) niet kunnen ontdekken, naardien alle, die in onze handen gevallen zijn, geen een (daarvan mededeeling) heeft willen of kunnen geven. Ik ben van gedachten, dat de belhamels van dit verfoeilijk werk òf zich zelf vermoord — nademaal veel doode lichamen in holen of diergelijke spelonken gevonden zijn — òf dat zij zich geretireerd hebben, waar zij niet kunnen ontdekt worden, want wij hebben op verre na niet de kwantiteit negers gevangen genomen, die voorgegeven wordt zich op dien tijd op Hato bevonden te hebben. Eenigen hebben zich zelf wel met wijf en kinderen verdronken, anderen zich vermoord, doordien zij sterk vervolgd werden, maar dat maakt op verre na het getal niet uit, en ik presumeer, dat

het in brand steken van de huizen op de savaan een signaal moet geweest zijn om nog meer van hunne makkers bij zich te roepen.

„Maar hun werd de tijd niet gegeven om hun onderneming te volvoeren. Want 's morgens te zes uur bekwam ik bericht van het voorgevallene op Hato en zond aanstonds een sergeant met 24 man daarnaar toe (alsmede) *Daniel Soorbeek* met eenige gewapende huisnegers (en) *Anthonie Bertrant*, kapitein van de vrijnegers, met zooveel vrije negers. als hij in den haast kon vergaderen.

„De sergeant *Lading* met de militie rencontreerde dezen zwerm moordenaars op de hoogte van de savaan Soorbeek, en de vrije negers, een anderen weg komende, zoo dreven zij deze moordenaars aanstonds terug tot in het hek van Hato, alwaar zij wat stand hielden en een weinig tijds zich verweerden, in welke actie van weerszijden eenigen gedood en gekwetst werden. Doch de moordenaars begaven zich op de vlucht en werden zoo hevig vervolgd, dat een menigte (hunner) in zee sprongen en zich met wijf en kinderen verdronken. De rest werd vervolgd, waardoor verscheidenen – doch niet de belhamels – gevangen werden.

„In dezen tusschentijd had (ik) alarm geschoten en alle de opgezetenen doen in de wapens komen, maar, die geen opperofficier van de burgerij hebbende, zoo heb (ik) den gewezen luitenant *G. Schoonenboom* verzocht het commando over de burgerij waar te nemen met de voorheen gewezen sergeanten, hetwelk Zijn Edele in zoo verre heeft gedaan. Doch naardien Z.Ed. in het land woonachtig is, heeft (hij) zich daartoe niet willen verplichten.

„De burgerwachten werden gereguleerd alhier in de stad, aan de overzijde van de haven en op het Steenenpad, in cas zich eenig meer onraad mocht opdoen. De planters van (het) bovenzoowel als het benedenkwartier deden een generale jacht, waardoor in weinige dagen al dit gespuis werd uitgeroeid, doch

niemand lijdt daarbij meer schade dan ik en *Hendrik Teepken*, want ik vermis 31 mannen en 12 wijven en kinderen en *Hendrik Teepken* in de 16 koppen. Hij had mij van zijne slaven gegeven om op Hato te helpen den tuin te beplanten, waarvan wel eenigen, misschien van het complot geweten (hebbend), goedwillig zich bij deze moordenaars gevoegd hebben, maar anderen zijn door hen gedwongen en die zich teweer stelde werd vermoord, zoodat deze schade van mijn kapitale slaven considerabel is en (ik) wel zeggen kan (dat), wat in 10 jaren geavanceerd was, in één dag verloren en geruïneerd is.

„Wat nu deze vreemde negers zoowel als de mijnen tot deze verfoeielijke onderneming bewogen heeft, of wie hen met snaphanen, kruit, lood en enterbijlen enz. voorzien heeft, is God bekend, naardien niets uit degenen, die in onze handen gevallen zijn (te halen is geweest) dan dat zij een of twee vreemde negers, die doodgeschoten zijn in de actie, genoemd hebben als van hen (de) opperhoofden geweest te zijn.

„Nog is (er) presumptie, dat zij zich ingebeeld hebben zich van Hato meester te maken en met de blanken negotie te drijven, zooals in Guinea geschiedt.

„Remarkabel is het dat een oude Compagnie'snegerin, die al over de 40 jaar op Hato is geweest en, sedert ik op het land ben, geen dienst meer gedaan heeft, vrij liep en trekkende haar rantsoen als andere werkslaven, zich bij deze moordenaars gevoegd heeft.

„Wij kunnen God niet genoegzaam danken dat onze militairen, *Soorbeek* met mijne huisnegers en de kapitein der vrijnegers hen zoo gauw op het lijf gevallen en het verdere moorden gestuit hebben, want de consternatie was al te groot onder het gemeen: elk heeft negers in zijn huis en op zijn plantage en (men) wist niet of zij van het complot waren of niet.

„Om nu de justitie te kunnen verrichten en een exempel tot afschrik van anderen te kunnen statueeren, zoo heb (ik) een blanken scherprechter, die zich daartoe aanbood, aangenomen

op een vast traktement van Ps. 10.— 's maands en $1^1/_2$ rantsoen en verder aan hem te betalen, wat hij met rechten verdient [1]).

„Hoedanig nu deze opstand gekomen is en wie de aanstokers daarvan (zijn) geweest.... heb (ik) niettegenstaande alle aangewende devoiren niet kunnen navorschen. Remarkabel is, dat al mijn beste en getrouwste negers, alsook eenige van de Edele Compagnie, zijn gemassacreerd geworden en dat de weduwe *Lesire* al den 3n Juli een briefje heeft geschreven aan haar zoon, die in het land was [2]), dat hij zoude op zijn hoede zijn, daar de slaven van Lichtenberg en Hato zouden zijn opgestaan, waarvan nog niets waar was en de opstand eerst Maandagmorgen vroeg, den 6n Juli, is geschied en er niet het minste ter mijner kennis van is gekomen, naardien alles op Hato in de uiterste rust was".

Ook op Aruba kwamen de drie Minaasche slaven, die er waren en allen den commandeur *Daniel Nieuwkerk* toebehoorden, in opstand. Zij vermoordden zijne zuster met haar kind en twee slavinnen, stalen elk een geweer uit het commandeurshuis benevens de er aanwezige provisiën en vluchtten in de bosschen. Doch zij werden door *Nieuwkerk* en zijn ruiters spoedig achterhaald, doodgeschoten en verbrand [3]). Den 7n Augustus van hetzelfde jaar deden de Boessaalsche slaven [4]) van *Frans Grootestam* een hernieuwde poging om een algemeenen opstand te verwekken en nog den 24n Maart van het volgend jaar kwamen de slaven van Zorgvlied in verzet tegen hun meester *Isaac Lamont*, doch beide pogingen werden gelukkig verijdeld

---

[1]) Het scherprechtersambt werd anders altijd vervuld door „vrije zwarten, zijnde ruwe en botte negers". In 't geheel werden er 34 slaven ter doodgebracht. (Documenten no. **96**).

[2]) D. w. z. buiten, op een plantage.

[3]) Brief van Faesch, dd. 18 Augustus 1750. Nieuwkerk achterhaalde deze slaven toen ze „zittende waren onder een boom met lange pijpen en een flesch wijn".

[4]) Ik heb er geen zekerheid van kunnen verkrijgen, welke slaven als „Boessaalsche negers" bekend stonden.

door het krachtig ingrijpen van het bestuur en de burgerij, en daarmee was voorloopig de rust onder de slaven hersteld. Doch de ingezetenen hadden door den opstand belangrijke geldelijke schade geleden [1]), die des te meer werd gevoeld, daar al sedert eenige jaren de burgers kommervolle tijden hadden doorstaan.

De verwarde politieke toestanden in Europa en de daaruit voortgekomen oorlogen, waarin ook de Staten meermalen partij moesten kiezen, hadden hun invloed in West-Indië doen gevoelen. Talrijke kapers, vooral Engelsche en Spaansche, maakten er allen handel en scheepvaart zoo goed als onmogelijk. Onder allerlei voorwendsels maakten zij zich meermalen meester der schepen van vriend en vijand en terecht spraken bewindhebberen als hunne meening uit, „dat het gedrag dezer kapers meer geleek op openlijke zeerooverij dan op dat van ordentelijke commissievaarders" [2]). De kleinere Curaçaosche barken en schoeners, die handel dreven op de Kust, mochten, daar Spanje in oorlog was met Engeland, volgens het toen bestaand kaaprecht door Engelsche commissievaarders worden genomen, doch dan diende natuurlijk bewezen, dat zulke handel ook inderdaad was gevoerd. Maar in den regel was het als bewijs hiervan voor de kapers voldoende om cacao, suiker, indigo of andere producten, die (behalve op verscheidene West-Indische eilanden) ook op de Kust werden gewonnen, onder de lading aan te treffen en zij stoorden zich niet aan de beweringen der gezagvoerders betreffende de plaats van herkomst dier producten. Dezelfde beginselen werden in toepassing gebracht door de Spaansche kapers ten opzichte van voor Engelsche havens bestemde Curçaosche vaartuigen en bovendien beriepen de Spanjaarden zich op het traktaat van Munster, waarbij het aan de ingezetenen der Republiek verboden was op de Spaansche kolonies handel te drijven. Zoo was dus eigenlijk bijna geen enkel op Curaçao varend schip — welks lading dan toch veelal moest bestaan uit producten, waarvan kon worden

[1]) Faesch schatte zijn verlies op Ps. 15000.—.

[2]) Brief Kamer van Amsterdam, dd. 14 Oct. 1745.

beweerd, dat zij òf van de Kust afkomstig òf daarheen bestemd waren — veilig op zee. Ettelijke vaartuigen van Curaçao uitgevaren of met bestemming daarheen, werden dan ook door Engelsche en Spaansche commissievaarders genomen, o. a. in 1745 vijf, met rijke retourladingen van Curaçao vertrokken Hollandsche schepen [1]). Wel had men op het eiland getracht door het uitrusten van gewapende vaartuigen aan de gewelddadigheden der kapers paal en perk te stellen en meermalen was het ook aan die schepen gelukt prijzen aan kapers te ontnemen of deze zelf te vermeesteren, doch door het stilstaan van den handel in Spaansche producten geraakte de kaapvaartkas, waaruit de onkosten der uitrusting van de Curaçaosche commissievaarders werden bekostigd, uitgeput [2]) en weldra kon men niet langer weerstand bieden aan de horde van kapers, die de zeeën om het eiland onveilig maakten. Het schijnt bovendien, dat de op Curaçao liggende landsschepen van oorlog met weinig succes tegen de kapers konden optreden, althans wij vonden van zulk succes geen voorbeelden, en vermoedelijk is dit hieraan te wijten, dat de Statenschepen het in bezeildheid verre moesten afleggen tegen de kaperschoeners. Zich bewust van de onmacht van het eiland, ontzagen deze laatste zich weldra niet meer zelfs in de buitenbaaien toevlucht zoekende schepen uit te snijden [3]). Ja, het Engelsche kaperschip St. Philip, onder *C. Leary*, plunderde den 20en Juni 1745 een Spaansch vaartuig — dat getracht had dezen kaper te ontkomen en op het rif bewesten de haven op strand was geloopen — „onder het continueel schieten met scherp uit het hoofdkasteel" [4]).

Nu had *Faesch* van bewindhebberen wel bevel gekregen om „geweld met geweld te keeren", doch de Compagnie zelf kwam de onmachtige kolonie niet anders te hulp dan door het indienen

[1]) Brief Kamer van Amsterdam, dd. 16 Nov. 1745.

[2]) Du Fay had het 1 % recht op Spaansche producten weer ingesteld. Zie later onder „Belastingen".

[3]) Zoo noemde men het nemen van een voor anker of gemeerd liggend schip.

[4]) Resolutiën en Sententiën 1745.

van klachten bij de Engelsche en Spaansche autoriteiten, waarop hoogst zelden eenige voldoening werd verkregen en die bovendien tegenklachten uitlokten, hetwelk de energie der ingezetenen nog meer verlamde. Zich zoo beroofd ziende van hun gewone middelen van bestaan, den handel en de scheepvaart, — want het zal wel niet behoeven gezegd, dat het eiland, hetwelk zoo luttele bescherming kon verleenen, ook werd gemeden door vreemde schepen — geraakten de middelen der burgers eindelijk uitgeput. Hoe treurig de toestand ten slotte werd, blijkt uit de missive, dd. 28 December 1752, van gouverneur en raden aan bewindhebberen. „Het is al zoo ver gekomen" — schreven zij — „dat de gemeene man niet meer aan den kost kan komen. De gantsche scheepvaart ligt in den grond en die kooplieden, welke nog negotie hebben, worden door de ongelukkigen geruïneerd. Alle effecten zijn considerabel aan het dalen en wij hebben in onzen raad over de zeventigduizend stukken van achten alleen aan executiën op hypotheken op vaste goederen". En de directeur zelf voegde hieraan nog toe: „de armoede is hier te lande zeer groot en onbeschrijfelijk, zoodat er niet op te hopen is, dat door de in- of opgezetenen iets tot de verbeteringen der fortificatiën zal worden of zou kunnen worden gecontribueerd" [1]).

Van plannen tot zulke verbetering der verdedigingswerken ging men zwanger. Reeds in 1735 besloot de X, op het daartoe door de burgerij gedaan verzoek, het eiland te versterken. In 1737 had zij den kapitein ter zee *Cornelis Schrijver*, die met 's Lands schip van oorlog „Ter Meer" naar Curaçao zou gaan, de opdracht gegeven met den ingenieur *G. C. Esdré* en in overleg met den gouverneur, de raden en de burgerofficieren een plan te ontwerpen voor een volledige versterking van het eiland. In een zeer uitvoerige memorie diende *Schrijver* zulk plan ook in, doch later werd dit eenigszins gewijzigd door de ingenieurs *Esdré* en *C. G. Schrijver*, aan wie dit door de burgerij

[1]) Brief van Faesch, dd. 6 Januari 1753. (Brieven en Papieren van Curaçao 1749—1753).

was verzocht, wijl door het plan van den kapitein *C. Schrijver* het kerkhof achter den stadsmuur zou hebben moeten worden „gedemoliëerd". Dit gewijzigd plan werd daarop door bewindhebberen in handen gesteld van den generaal *Hertell*, die er eenige uitbreiding aan gaf, waarna het aan *Faesch* werd gezonden „om het werkstellig te maken" (1745), tenzij er overwegende redenen waren „ter contrarie". En dit bleek het geval te zijn. De gelden n. m., die de ingezetenen bij het indienen van hun verzoek in 1735 hadden toegezegd ter uitvoering van betere defensiewerken, kwamen zeer slecht in, en bewindhebberen hadden meermalen aan *Faesch* gemeld, dat alle verbeteringen zouden moeten worden bekostigd door de burgerij, „daar zij toch enkel werden ondernomen ten nutte en securiteit van de opgezetenen en hunne effecten" (sic!). Ook de door de burgerij toegezegde slaven werden niet geregeld voor het werk aan de fortificatiën beschikbaar gesteld. Behalve het daarstellen van een paar batterijen aan de St. Michiels- en aan de Piscaderisbaai, was dan ook in 1745 nog weinig tot stand gekomen van de goedgekeurde veranderingen en hierover hadden bewindhebberen meermalen hun ongenoegen betuigd [1]).

Intusschen hadden de Staten Generaal om inzage der verdedigingsplannen gevraagd en die in handen gesteld van een commissie van zes leden uit haar midden. Naar aanleiding van het door deze commissie uitgebracht rapport besloten de Staten (bij secreete resolutie van 2 December 1743) den ingenieur *J. Ribbius* [2]) naar Curaçao te zenden om aan gouverneur en raden „opening te geven wegens de op deze plannen gevallen remarques", welke laatste in hoofdzaak de versterkingen der buitenbaaien betroffen, door de Staten onvoldoende geacht.

Zoo geschiedde het dan ook, doch nu verzocht de Prins, als „opperbevelhebber der West-Indische Compagnie [1]) en commandant

[1]) Correspondentie's der X en der Kamer van Amsterdam 1735—1745.
[2]) Hij heette G. J. Ribbius (Gosewinus Jacobus).
[1]) Dit opperbevel werd aan Prins Jan Willem Friso bij zijn aanstelling

Plan van het Fort Amsterdam en de Willem-Stad op het Eiland Curaçao, Met een Nader Concept Om De selve Uit te leggen, het welke in gevolge de Ordres van den Heere Gouverneur J. Pieck. is Uitgetekend.

Aanwijzinge der Letteren.

A, het Fort Amsterdam
B, de Willem Stad.
C, Lage Battery off waterfort
D, Gouverneurement
E, Poort van 't Fort
F, De Kerk.
G, de Kattes
H, Kruis Magasyntjes
I, Bastion Vlaggestok
K, - - - - - Middelste Battery
L, - - - - - De Klok
M, Bastion de katte
N, - - - - Oragne
O, - - - - Bleufort
P, - - - - Schiedamburg
Q, Noord Poort bij de Waag
R, Steenen pad Poort
S, Kerk hoff of begraaf plaats
T, Project volgens welken de gronden buyten Steenen pad poort worden bin na Gelegt
V, In Gesloten Gronden tot Erfen Meenigte van huiden
W, het Bastion Bloedfoort en Schiedamburg met de tusschen Liggende Courtines te Demoliren.

Schaal van 30 Rijnlandse Roeden

J. Fausch
W. Beijer
Cls Schrijvers

Het Ingraving

Haven

De

De Lee

DEPOT DES CART. PLET. JOURN. DE LA MARINE
E F

Overgezonden bij Militaire Stukken den Directr. Faesch. dato 5 Oct. 1748

van alle forten" om inzage der plans van de fortificatiën van Curaçao en stelde die in handen van den generaal *Burmania* (1750). Vóór deze echter met zijn rapport gereed was, overleed de Prins [1]), waarna de plans, met de reeds daarop gestelde kantteekeningen van generaal *Burmania*, weer in handen werden gesteld van bewindhebberen, die ze naar Curaçao zonden met opdracht aan *Faesch* die nu, met inachtneming van *Burmania's* bemerkingen te doen uitvoeren (1752) [2]).

Van tevoren (1748) was voor het uitvoeren dezer werken reeds een contract aangegaan met den oud-kapitein der burgerij *Willem Meijer*, doch deze wenschte dit later over te doen aan

---

tot Erfstadhouder in 1749 (bij resolutie der Staten van 26 November) opgedragen en als zoodanig maakte hij deel uit van de vergadering der X, waarin twee door hem aangestelde gecommitteerden hem vertegenwoordigden.

Bij plakkaat — eindigende met de woorden:

O! Curaçao,
Blijft hem getrouw!
Salut!
Vivat Orange!

werd evengemelde aanstelling van den Prins tot Erfstadhouder den ingezetenen van Curaçao bekend gemaakt en deze gelegenheid werd op Curaçao recht feestelijk herdacht. O. a. liet de commissaris Jan Luls — ofschoon Faesch er hem had trachten af te brengen wegens de ongeregeldheden er van te verwachten — „in het fort een fontein van wijn springen uit zijn huis". (Plakk. 1748 en Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 12 Dec. 1748).

[1]) Hij werd wel opgevolgd door zijn zoon, doch onder regentschap eerst van Anna van Oostenrijk en later van den hertog van Brunswijk-Wolfenbuttel, en aan deze regentschappen werd het opperbevel der Compagnie niet opgedragen. In 1766 echter werd het wel weer aangeboden aan Prins Willem V, thans onder de benaming van „gouverneur-generaalschap".

[2]) Brief Kamer van Amsterdam, dd. 25 Juli 1752.

De ingenieurs Esdré en Ribbius werden tevens ter beschikking van Faesch gesteld, alsmede (op aanbeveling van Burmania) de adsistent-ingenieur Ritske Adema, doch deze werd het volgend jaar krankzinnig en moest naar Holland teruggezonden worden. (Brief Kamer van A'dam, dd. 4 Juli 1754).

Mozes Penso en verkreeg daartoe ook de vergunning der X. Doch nog vóór de overdracht van het contract kon plaats hebben, stierf *Penso* en toen daarop *Meijer* zijn wensch had te kennen gegeven om van zijn verbintenis te worden ontslagen, werd dit van bewindhebberen verkregen tegen betaling eener schadevergoeding van Ps. 12000.– en daarna nam de Compagnie zelf het werk ter hand (1756) [1]).

Wij hebben bij deze plannen uitvoerig stilgestaan, niet omdat er volledige defensiewerken door tot stand kwamen (want de opvolger van *Faesch* noemde ze weer onvoldoende), doch omdat er een belangrijke vergrooting van de stad door werd verkregen, welke voor de bevolking reeds lang te klein was geworden. De Overzijde was in 1752 „reeds meerder betimmerd als de Willemstad" en verscheidene huizen waren er reeds gebouwd op Scharlo en op Pietermaai [2]). Bewindhebberen achtten echter het bebouwen van deze plaatsen „zeer prejudiciabel aan de defensie der stad" en zij gelastten daarom aan gouverneur en raden „te doen ordineeren en publiceeren, dat het aan niemand voortaan zal zijn gepermitteerd op de voorgemelde plaatsen eenige nieuwe huizen te bouwen, noch de reeds aldaar staande hooger op te trekken, als dezelve tegenwoordig zijn" [3]). Zulk verbod kon trouwens gegeven worden zonder er de ingezetenen, althans voorloopig, door te bezwaren, wijl door het uitleggen en vergrooten der stad „aan een iegelijk der opgezetenen gelegenheid werd gegeven tot het koopen van huizen of erven binnen de stad" [4]).

Gouverneur *Faesch* zou echter de uitvoering van al deze gemaakte plannen niet meer beleven. Na een 18-jarig bestuur — waarin zijn commissie natuurlijk meermalen was verlengd —

---

[1]) Brief der X, dd. 24 Sept. 1753 en Brieven der Kamer van Amsterdam, dd. 13 Aug. 1754 en 28 Jan. 1756.

[2]) Brief van Faesch, dd. 6 Januari 1753.

[3]) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 25 Juli 1752.

[4]) Idem. Zie nevenstaande kaart.

overleed hij op Curaçao den 13n October 1758 [1]), toen *Jean Rodier*, commissaris van den train en vivres, het bestuur a. i. op zich nam en dat eerst den 12n Maart 1761 overgaf aan den door de X benoemden directeur *Jacob van Bosveld*, ritmeester ten dienste der Vereenigde Nederlanden [2]).

Van het bestuur van dezen gouverneur valt weinig te melden. Als zoovele zijner voorgangers begon hij met krachtig op te treden tot herstel van — zooals het werd genoemd — „abuizen in vorige directie's ingeslopen". Gouverneur *Faesch*, zich bewust van de kommervolle tijden, had veel — misschien te veel — lankmoedigheid getoond in het innen der belastingen. Doch *van Bosveld* overdreef van den tegenovergestelden kant, hetgeen tengevolge had, dat tot tweemaal toe de ingezetenen bij de X klachten indienden over het heffen van „nieuwe lasten en emolumenten", welke echter slechts in onbruik geraakte belastingen bleken te zijn [3]).

Met de „te groote faciliteijt der ingezetenen en eigenaren der slaven om deze in vrijheid te stellen", kon *van Bosveld*

[1]) Faesch was van geboorte een Zwitser (van Bazel) en schijnt het Hollandsch nooit goed machtig te zijn geweest. Zijne dienstbrieven werden geschreven door zijn klerken, doch op ééne missive, die aan de X van 6 Januari 1753, stelde hij eigenhandig een postcriptum, dat zijn afkomst duidelijk verraadt. Het luidde:

„Ick hebbe de Eer UEd. Groot Agtbaar tot het angetretten Jahr te „gratuleeren. De Allerhoogste verlene UEd. Groot Agtbaar en familie „lange gesondheid en erhalte deselven in aller prosperitait, segene de „Edele Compagnie. En geve mijn het vergenoegen mijn te noemen met „allem Respect

„Edele Groot Agtbaare Heeren,
„Uwe Edel Groot Agtbaar
„Seer Onderdaeniger en Gehoorsaemer dienaar
„Isaac Faesch".

Hij stierf ongehuwd en ab intestato, een groot vermogen nalatend. Aan contanten alleen vond men in zijn boedel een bedrag van P. 60573,5,5 (ruim *f* 121,000) en het opmaken van zijn inventaris nam 14 dagen in beslag. (Prot. 1758).

[2]) Brief Kamer Amsterdam, dd. 6 Januari 1762.

[3]) Brief der X, dd. 25 Sept. 1762.

zich niet vereenigen, daar hij vreesde „dat dit in tijd en wijlen zoude kunnen wezen van nadeelige gevolgen" en op zijn voorstel werd daarom door bewindhebberen bepaald, dat voor de manumissie van elken slaaf onder de 60 en van elke slavin onder de 50 jaar aan de Compagnie Ps. 100.— zou worden betaald [1]).

Op zijn gezag was *van Bosveld* blijkbaar zeer gesteld. Reeds dadelijk na zijn aankomst op het eiland beklaagde hij zich er over bij bewindhebberen, dat de kapitein ter zee *Jan Hendrik Dol van Ourik* van het eiland was vertrokken zonder hem hiervan in persoon bericht te hebben gegeven, en ook de kapitein *Dabenis de Hartlooper* zou hem niet het noodige respect hebben betoond. Met den kerkeraad kreeg *van Bosveld* geschil over de verantwoording der armenkas en hij kwam er tegen op, dat dit college hem beschouwde als een gewoon lid en niet als „Commissaris Politicq". Hierin werd hij door bewindhebberen gesteund, doch in de geschillen met de zeeofficieren werd hij in het ongelijk gesteld en ook keurden bewindhebberen het in hem af, dat hij op eigen gezag een adsistent had aangesteld [2]).

Doch twee zeer goede maatregelen nam *van Bosveld*. Eerstens trad hij krachtig op tegen de kapers [3]) en tweedens stelde hij aan bewindhebberen voor aan den zuidoost hoek van Bonaire een vuurbaak op te richten „ter voorkoming van de menigvuldige ongelukken van stranden van schepen bij donkere nachten daar voorkomende" [4]). Doch hij zelf zou dit laatste voorstel niet meer zien uitvoeren. Na slechts ruim één jaar aan het bestuur te te zijn geweest, overleed hij (29 Juli 1762) en werd met groote

[1]) Brief der X, dd. 25 Sept. 1762. Onder Rodier, in 1764, werd deze bepaling echter weer buiten werking gesteld. (Brief der X, dd. 15 Mei 1764).

[2]) Brieven der Kamer van A'dam, dd. 26 Januari 1762 en 31 Dec. 1761 (aan den Kerkeraad) en brief der X, dd. 25 Sept. 1762.

[3]) Hetgeen echter klachten van Spaansche zijde tengevolge had. (Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 20 Mei 1761).

[4]) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 20 Aug. 1762 (en volgende missives).

Galarok van Gouverneur *Jacob van Bosveld.*

plechtigheid begraven [1]). Wederom nam nu *Jean Rodier* het bestuur op zich en thans werd hij ook definitief tot directeur aangesteld door de X [2]).

Het was onder dezen gouverneur, dat Curaçao het toppunt van zijn welvaart zou bereiken [3]). Dit lag echter geenszins aan door *Rodier* of door bewindhebberen genomen bestuursmaatregelen, doch enkel aan de toevallige politieke toestanden in Europa.

Door den vrede van Parijs [4]) hield de strijd tusschen Engeland, Frankrijk en Spanje op en daarmee verdween het groote beletsel voor de ontwikkeling van Curaçao's handel en scheepvaart, n. m. de kaapvaart. Doch vooral waren het de sedert 1767 tusschen Engeland en zijn Amerikaansche kolonies smeulende oneenigheden en de daarop volgende vrijheidsoorlog (1776—1783), die vele West-Indische eilanden, maar bovenal St. Eustatius

---

[1]) Zie 1e jaarverslag Cur. Geschiedk. Genootschap, blz. 149.

Vermoedelijk overleed van Bosveld aan de gele koorts. In 1761 en 1762 stierven op Curaçao verscheidene pas aangekomen militairen en bedienden der Compagnie, onder deze laatsten o.a. de secretaris Jacobus Beijs en Ds. Lunterbos en zijn vrouw. (Prot. 1763).

Zijn eenige dochter Susanna Maria, huwde op Curaçao met Cornelis Willem Heinsius (15 Mei 1763). Onder hunne descendenten worden nog steeds de uniform van van Bosveld en de statiecostuums zijner vrouw en dochter bewaard, en aan een dier afstammelingen dank ik de foto van nevenstaande illustratie. De uniformjas is van roode zijde, afgezet met zilveren passementen.

[2]) In officiëele stukken wordt hij steeds Jean (of Jan) Rodier genoemd, doch hij heette Jean Isai Claris Rodier de la Brugière en was geboortig van Anduze in Languedoc. Een zijner broers was Mr. Antoine Rodier, Sieur de la Brugière en secretaris van den Koning van Frankrijk. Een andere broer, François Albert Rodier de la Brugière, diende Hunne Hoogmogende als luitenant. (Prot. 1782—1783).

Rodier vestigde zich op het eiland als koopman en werd in 1745 door de X tot adsistent benoemd, voor welk ambt hij echter bedankte. In 1756 volgde zijn benoeming tot commissaris van den train en vivres. Hij huwde op Curaçao in 1755 met Anna Elisabeth Ellis, weduwe van den secretaris Aldert Pottey, en overleed op het eiland kinderloos in 1783.

[3]) Echter was ook reeds 1760 „een jaar van groote negotie". (Brief van Rodier van 8 Mei 1775. Brieven en Papieren van Curaçao 1769-1778).

[4]) 10 Febr. 1763.

en Curaçao ten goede kwamen. Werd eerstgenoemd eiland in dien oorlog de haven, waar de Amerikanen zich van Europeesche waren voorzagen, Curaçao werd de stapelplaats voor de West-Indische producten, vooral nadat Frankrijk de partij der „rebellen" had gekozen [1]). Doch doordien de handel in die producten grootendeels met vreemde landen werd gedreven, vindt men er weinig meldenswaardigs van opgeteekend in de annalen der Compagnie. Echter blijkt daaruit voldoende, dat de door verschillende schrijvers geboekte bijzonderheden betreffende de groote welvaart en den buitengewonen voorspoed van het eiland in die jaren vermoedelijk niet overdreven zijn. Wel had het eiland, toen ook de Republiek en Spanje in den oorlog met Engeland werden betrokken, weer veel te lijden van de kapers, doch men was thans in staat zich te verdedigen, daar het den ingezetenen niet aan middelen ontbrak en „de zenuw van den oorlog" de 1% kaapvaartcassa binnenstroomde. Menigvuldiger komen in dit tijdperk dan ook klachten voor van Fransche en Spaansche zijde over het nemen van schepen door kaapvaarders van Curaçao dan klachten van de Compagnie over Spaansche en Fransche kaperijen, en dat dan ook de Curaçaosche commissievaarders zeer stout optraden blijkt wel hieruit, dat zij tegen Engelsche oorlogsschepen den strijd durfden aanbinden [2]). Bovendien leidde de oorlog tusschen Spanje en Engeland er toe, dat de Spaansche autoriteiten op de Kust en op San Domingo den handel met de Hollanders,

---

				naar Curaçao	naar St. Eustatius
[1]) In 1747	vertrokken	uit	Holland	24 schepen	en 11 schepen.
„ 1757	„	„	„	17 „	„ 14 „
„ 1767	„	„	„	8 „	„ 14 „
„ 1777	„	„	„	9 „	„ 39 „

(Brieven en Papieren van Curaçao en van St. Eustatus en Saba).

[2]) In 1782 o.a. namen Justus Boot, voerende het Statenschip de Beverwijk, Frans Sejourne en Erasmus Treman, elk commandeerende een Curaçaoschen commissievaarder, het Engelsche fregat „Surprise", kapitein Gidion Duncan, bewapend met 94 man en 20 twaalfponders, 2 negenponders, 2 vierponders en 2 bassen. (Prot. 1782).

hunne bondgenooten in dezen oorlog, zeer begunstigden [1]), ook omdat dit de veiligste weg was om hun eigen producten te verzenden. Curaçao toch was voorzien van vrij goede forten (97), er lag een niet te minachten garnizoen en in den regel waren er een paar schepen der Staten aanwezig om de retourschepen desverlangd te convoyeeren. Zoo werd Curaçao niet alleen het centrum van den handel in Spaansche producten, doch ook het magazijn, waaruit de Spaansche kolonies hunne dagelijksche benoodigdheden betrokken [2]).

Even schielijk echter als het eiland uit een tijdperk van kommer overging tot een buitengewonen voorspoed, zou het weer tot armoede vervallen, nadat de vrede was gesloten. Behalve eenige grootscheeps ingerichte huizen bleef er van den bloeitijd van Curaçao weinig achter. Zoodra de handel begon achteruit te gaan verliet het meerendeel der in korten tijd rijk geworden Hollandsche kooplieden het eiland en zoo kwamen de vette jaren van Curaçao eigenlijk meer het moederland dan de kolonie ten goede. Voor onze geschiedenis is het dan ook niet noodig lang bij deze periode van grooten bloei, gevolg van toevallige omstandigheden, stil te staan. Het komt ons wenschelijker voor na te gaan wat onder het bestuur van *Rodier* werd tot stand gebracht en blijvende gevolgen had.

Veel — in aanmerking genomen den langen tijd, waarin *Rodier* aan het hoofd der zaken stond — is dit echter niet. Trouwens is het eenigermate begrijpelijk — al is het dan ook niet verstandig of navolgingswaardig te achten — dat er onder de

[1]) Zelfs gaf de Spaansche regeering de vrijheid aan verscheidene Curaçaosche schepelingen (onder wie ook eenige blanken), die vroeger wegens het drijven van smokkelhandel op de Kust gevangen genomen, naar Cadix gestuurd en daar veroordeeld waren om in de mijnen van Ceuta te werken. Menig uit Holland naar Curaçao gaand oorlogsschip bracht zulke in vrijheid gestelden op Curaçao terug, o.a. „De Amazoon", kapitein Gideon Braak, en „Het Loo", kapitein Dabenis. (Brieven der Kamer van A'dam, dd. 22 Juli 1766 en 29 Augustus 1767).

[2]) Welk laatste echter, bij den betrekkelijk geringen aanvoer uit Europa, meermalen groote schaarschte van levensmiddelen op het eiland tengevolge had. (Zie o.a. brief Kamer Amsterdam, dd. 22 Juni 1779).

bestaande omstandigheden en onder het zeker niet de energie opwekkend klimaat, door de directie van het eiland weinig ingrijpende maatregelen werden genomen. Bewindhebberen waren tevreden, de burgers hadden geen reden tot klagen — was het te verwonderen, dat men zich liefst niet aan de kans bloot stelde dien toestand te doen verkeeren? Men zou later de kwade gevolgen ondervinden van het op hun beloop laten der zaken en van de te groote inschikkelijkheid van het bestuur, doch voor het oogenblik legden bewindhebberen en koloniale directie zich bij de bestaande toestanden neer. Wij kunnen dan ook kort zijn in de beschrijving van *Rodier's* bestuur en beginnen met de vermelding van de belangrijkste der door hem genomen maatregelen, n. m. een betere regeling van het onderwijs.

Tot nu had dit onderwerp van bestuurszorg zeer veel te wenschen overgelaten op het eiland. De Compagnie liet er zich al heel weinig aan gelegen liggen en meende er blijkbaar genoeg voor te hebben gedaan door een schoolmeester, tevens voorzanger en aanspreker aan te stellen. Sedert de vestiging der Hollanders op het eiland was aan die ééne kracht het onderrichten der Curaçaosche jeugd toevertrouwd geweest, in 1760 moest van die kracht nog worden gezegd, dat zij reeds geruimen tijd had ontbroken [1]) en toen werd er eerst vier jaar later door *Rodier* in voorzien [2]). In dit totaal gemis van onderwijs voor hunne kinderen hadden eenige ingezetenen van de Willemstad aanleiding gevonden om aldaar op eigen kosten een school op te richten en dit voorbeeld werd door de ingezetenen van de Overzijde en die van Pietermaai gevolgd, terwijl ook eenige van de gegoedste ingezetenen, die buiten woonden, een huis-

[1]) Brief der X, dd. 16 Mei 1760.

[2]) Hij stelde Geert Spanjer tot schoolmeester aan op een inkomen van Ps. 200.— 's jaars. Diens voorgangers echter, Laurents Pletsz en Jan Plier, hadden Ps. 250.— 's jaars genoten. Oorspronkelijk betaald uit de garnizoenskas, kwam dit traktement in 1766 ten laste der familiegelden en werd toen weer tot Ps. 250.— verhoogd. (Brief der X, dd. 8 April 1766 en brief der Kamer van Amsterdam, dd. 24 April 1765).

onderwijzer in dienst hadden genomen [1]). Doch nadat in de vacature van Compagnie's schoolmeester was voorzien, kwam deze tegen dit privaat onderwijs op, beklaagde zich bij bewindhebberen over zijn geringe inkomsten tengevolge van het oprichten van scholen in de verschillende stadswijken en bewindhebberen waren ook in zooverre aan die klachten tegemoet gekomen, dat zij aan *Rodier* hadden gelast de private school op Pietermaai op te heffen, die in de Willemstad slechts toe te laten zoolang zij zou staan onder den schoolmeester, die er over was aangesteld toen er geen Compagnie's schoolmeester was, en verder geen private scholen te vergunnen dan een of twee aan de Overzijde [2]).

Doch het geval wilde, dat de eerste onderwijzer der school in de Willemstad al eenige jaren dood was en reeds twee opvolgers had gehad, zoodat door het nakomen der bevelen van bewindhebberen ook de stadsschool zou komen te vervallen en hiertegen meende *Rodier* bezwaar te moeten maken. „Hij hoopte" — dus schreef hij aan bewindhebberen [3]) — „dat zij dezen nieuwen kommer niet zouden continueeren, daar het een grooten spijt zou geven aan de oprichters, die behoorden tot de voornaamsten van het eiland" en enkele dagen later berichtte hij nog [4]) dat, indien er geen andere scholen mochten zijn als de school in de forteres en die in de stad, de twee leermeesters niet in staat zouden zijn „om de helft der jeugd alhier te kunnen onderwijzen". Samen met deze berichten ging aan bewindhebberen een door talrijke ingezetenen onderteekend verzoekschrift, waarin werd uiteengezet, dat de private scholen niet waren „ter prejudicie" van den Compagnie's schoolmeester

---

[1]) In de Curaçaosche Protocollen en Resolutiën en Sententiën vindt men meermalen zulke onderwijzers vermeld.

[2]) Bewaarscholen of z.g. „kleyne kinder scholen" waren in dit verbod niet begrepen. (Brief der X, dd. 8 April 1766).

[3]) Bij missive, dd. 25 Juli 1766.

[4]) Missive, dd. 31 Juli 1766.

en voor dezen aandrang zwichtten bewindhebberen. *Rodier* kreeg nu de algemeene vergunning het oprichten van private scholen toe te staan, mits echter van elke oprichting kennis zou worden gegeven aan de X en de schoolhoofden zouden zijn voorzien van een behoorlijke „acte van consent" van den directeur, welke deze niet zou afgeven „voor en aleer hij van de bekwaamheid, goede hoedanigheid en betamelijk gedrag van den meester zou wezen overtuigd en verzekerd" [1]). Weldra kwamen er nu tot stand twee scholen aan de Overzijde [2]), één in de Willemstad en één op Pietermaai die, met de Compagnie's school in het fort en de huisonderwijzers op de plantages, zeker wel in het onderricht aan de Curaçaosche jeugd zullen hebben kunnen voorzien. En met de vermelding dat „de ordinaire tax voor scholieren, die leerden spellen en lezen 4 realen was per maand, voor die lezen en schrijven leerden 6 realen, voor die, welke leerden lezen, schrijven en cijferen 7 realen of 1 reaal minder, als zij zelf pen en papier brachten" [3]) — kunnen wij van dit onderwerp afstappen.

Het initiatief nam *Rodier* tot een anderen zeer nuttigen maatregel. Daar de Lazarus-ziekte — „die door den goedertieren Heeren God zelf het menschdom aanbevolen werd zorgvuldig te vermijden" — zich hoe langer hoe meer op het eiland verspreidde, besloten gouverneur en raden in 1770 de onvermogende lijders aan deze ziekte af te zonderen en hen ter verpleging op te nemen in een hospitaal [4]). Bij plakkaat werd er voor dit doel een beroep gedaan op de liefdadigheid der ingezetenen, die

---

[1]) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 28 April 1767.

[2]) Het hoofd van een dezer was Pieter Koeijers (die een Jantje Secuur schijnt te zijn geweest: een onverliesbare solo wordt nog heden ten dage door de Curaçaosche quadrillespelers „een Pietje Koeijers" genoemd).

[3]) Brief van Rodier, dd. 25 Juli 1766.

[4]) Plakkaat 1770. Reeds onder Faesch was er sprake van geweest de melaatschen af te zonderen op een eiland in het Schottegat, het toen z. g. „Schapeneiland". Doch kort daarop werd dit eiland aan een particulier verkocht.

ook niet nalieten er voor in te schrijven. Echter duurde het nog tot 1779 eer de door de burgerij beschikbaar gestelde gelden werden geïnd en daarna verliepen er nog een paar jaren voor het hospitaal, dat op het Rif werd geplaatst, gereed was, zoodat het eerst onder *Rodier's* opvolger, gouverneur *de Veer*, in gebruik werd gesteld.

Nog stelde *Rodier* aan bewindhebberen voor om, teneinde te voorzien in het groot gebrek aan zilvergeld op het eiland, op Curaçao een eigen munt in te voeren en de nominale waarde daarvan hooger te stellen dan de werkelijke waarde. Doch hiervoor was de X niet te vinden en, daar het vraagstuk om in de zoo gedurig voorkomende schaarschte aan pasmunt te voorzien in latere jaren nog meermalen de aandacht zou vragen, is het niet van belang ontbloot hier te vermelden op welke motieven de X hare afwijzende beschikking grondde. Zij overwoog: „dat het niet wel mogelijk was, ook volgens het oordeel van deskundigen, om op Curaçao een verminderde nieuwe muntspecie in te voeren zonder merkelijk nadeel van de inwoners, daar zij deze muntspecie tot hooger prijs dan hare werkelijke waarde voor de door hen geleverde producten zouden moeten aannemen en die nooit weer zonder merkelijk verlies zouden kunnen realiseeren; ook zouden zij met zulke munt geen betaling kunnen doen aan buitenlanders, tenzij met groote schade wijl daarop minstens zouden verloren worden de kosten van den muntslag, de vracht en de assurantie; bovendien zou het ook nadeelige gevolgen hebben voor de commercie (zooals in den laatsten oorlog op diverse plaatsen in Europa was gebleken) en eindelijk zou het ook niet mogelijk zijn van de Staten vergunning te verkrijgen voor het slaan van zoodanige munt" [1]).

Ten slotte dient nog van *Rodier* vermeld, dat op zijn voorstel weer de aandacht werd gewijd aan de doode strijdkrachten van het eiland. Sedert 1756 [2]) had men aan de verbetering hiervan

[1]) Brief der X van 7 Nov. 1768.

[2]) Zie blz. 176.

gewerkt, doch *Rodier* achtte toch in 1774 de defensie van het eiland geenszins voldoende [1]) en in den tijd van voorspoed, dien men toen beleefde, waren niet alleen bewindhebberen te vinden voor het beschikbaar stellen van aanzienlijke bedragen ter voorkoming van mogelijk verlies van het eiland, doch ook de burgers werden bereid gevonden ruimschoots bij te dragen ter beveiliging van hunne personen en goederen.

Bewindhebberen zelf namen een zeer goeden maatregel door aan *Rodier* het regelen der archieven op te dragen. Met veel ijver kweten zich de secretarissen *de Veer* en *Both Hendriksen* van deze taak [2]) en uit de door hen van deze archieven opgemaakte lijst [3]) blijkt, dat er sedert hare samenstelling talrijke documenten verloren zijn gegaan, alhoewel er ook toen reeds geen documenten meer bestonden van vóór 1670. Tevens gaf de X last „soigneuselijk te sorgen, dat de secretarie papieren en protocollen niet weder in verwaarloozing komen, neen maar in goede orde geschikt en gecustodieerd te worden" [4]). Doch ongelukkigerwijs zou de X enkele jaren later — uit verkeerd begrepen zuinigheid of uit onbekendheid met de plaatselijke gesteldheid — een maatregel nemen, die haar vorigen last zoo goed als te niet deed. In 1784 n.m. vroegen de secretarissen

[1]) Brief van Rodier, dd. 15 Juli 1774.

[2]) Als belooning hiervoor kende de X aan elk hunner Ps. 400 toe en Ps. 600 aan de twee klerken, die de secretarissen hadden bijgestaan. (Brief der X, dd. 4 Mei 1778. De Veer was secretaris van den Grooten-, Both Hendriksen van den Kleinen Raad).

[3]) Zie Documenten no. **98**. Bij het nazien van deze lijst trok het al dadelijk mijne aandacht, dat er geen enkel deel „Notulen van den Raad" in voorkwam. Doch later bleek mij uit het Rapport van Grovestins en de Boeij, dat zulke notulen ook nooit bestaan hebben en de secretarissen volstonden met het maken van eenige aanteekeningen in klad voor eigen gebruik.

De in het 1e Jaarverslag van het Cur. Geschiedk. Genootschap opgenomen notulen van den Raad van 1713 (blz 113 seq.) zijn echter authentiek. Vermoedelijk werden zij speciaal voor die gelegenheid uit de aanteekeningen van den secretaris opgemaakt.

[4]) Brief der X, dd. 4 Mei 1778. Ware dit bevel opgevolgd!

machtiging om een huis in de stad te mogen huren teneinde er de steeds in uitgebreidheid toenemende archieven in te bergen, maar de X gelastte dat de archieven zouden worden bewaard onder het gouvernementshuis [1]). Dat er in deze vochtige, bedompte bewaarplaats nog zooveel van die archieven is overgebleven, is waarlijk te verwonderen [2]).

En hiermee zouden wij van *Rodier's* bestuur afscheid kunnen nemen, ware het niet, dat onder zijn directie de vreeselijkste ramp voorviel, die het eiland ooit heeft getroffen, n.m. het in de lucht vliegen van 's Lands fregat „Alphen", gevoerd door *George Willem Hendrik* baron *van der Feltz.*

Terwijl in den morgen van den 15^{en} September 1778, omstreeks kwartier voor achten, gouverneur *Rodier* en zijn gast, de schout bij nacht graaf *van Bylandt* [3]), op het gouvernementshuis het ontbijt gebruikten, hoorden zij schieten in de haven. Graaf *van Bylandt* stond op en ging naar het venster om te zien wat er gebeurde, doch toen hij bespeurde, dat het niets anders was dan een Engelsche kaper, die juist was binnengeloopen en zijn geschut afvuurde, keerde hij gerust gesteld aan tafel terug. Plotseling echter hoorde men een hevigen slag, gevolgd door een nog zwaarderen en verschrikt, „denkende dat het een aardbeving was", sprongen beide heeren van hun zetels op en liepen naar de galerij, waar zij stukken hout, kogels en menschen uit de lucht in het zeer onstuimige water van de haven zagen vallen en bijna onmiddellijk daarop het geroep uit de stad hoorden, dat de „Alphen" in de lucht was gesprongen. En inderdaad was dit, helaas! ook het geval: op de plaats aan de werf van *Michiel van der Meulen*, waar de Alphen dien morgen nog

---

[1]) Brief der X, dd. 15 Oct. 1784.

[2]) Behalve de enkele in het 1e Jaarverslag van het Cur. Geschiedk. Genootschap opgenomen documenten berusten er echter in het Curaçaosch-archief geen stukken van ouderen datum dan 1721.

[3]) Voerende 's Lands schip van oorlog „Princesse Royaal Frederica Sophia Wilhelmina", dat ook op Curaçao lag.

gemeerd had gelegen, was niets meer te bespeuren dan een geweldige deining van het water!

De oorzaak van deze ramp zal wel altijd in het duister blijven schuilen. *Teenstra* en anderen doen het verhaal van een scheepsjongen, die den konstapel van de „Alphen" met een brandende lont naar de kruitkamer zag gaan, uitroepende, dat iedereen aan boord in den Hemel zou gaan ontbijten. Doch uit het rapport van *Rodier*, geschreven acht dagen na het gebeurde, blijkt niets van dit verhaal [1]). De gouverneur meldde alleen, dat men *vermoedde* dat er brand zou zijn ontstaan in de bergplaats der zeilen, maar terecht merkte hij daarbij op: „'t is alles presumptie, men kan niets positiefs zeggen." Het meest algemeen schijnt wel de meening te hebben bestaan, dat de ramp te wijten was aan het schieten van den vorenvermelden Engelschen kaper, die bij de „Alphen" was gaan liggen. Men achtte het waarschijnlijk, dat door dit schieten eenige kardoezen aan boord van de „Alphen" in brand waren geraakt — waaraan dan de eerst gehoorde slag zou zijn te wijten — en dat het vuur hiervan de kruitkamer zou hebben bereikt. Zekerheidshalve althans vaardigden gouverneur en raden weinige dagen na de ramp een plakkaat uit, waarbij het schieten in de haven werd verboden en de graaf *van Bylandt* stemde er in toe dat het wacht- of avondschot [2]) voortaan niet meer van zijn boord, doch van het Waterfort zou worden gelost, zooals voorheen gebruikelijk was geweest.

In hare gevolgen was deze ramp verschrikkelijk. Van de geheele bemanning der „Alphen", bestaande uit 230 officieren en matrozen, ontkwamen er slechts 23, die toevallig aan den wal waren. Bovendien kwamen nog om het leven eenige vrijen en slaven, — „wier aantal men echter niet kon bepalen" — die zich aan

---

[1]) Brief van Rodier aan de X, dd. 23 September 1778.

[2]) Gelost ten teeken dat de burgerij de wacht moest betrekken en ook nu nog gebruikelijk. Aan dit wacht betrekken of „bezetten", zooals men het toen noemde, dankt ook de op Curaçao gebruikelijke uitdrukking haar ontstaan „na bezetten tijd".

boord of in de onmiddellijke nabijheid van het schip hadden bevonden.

„Naar en droevig was het" — zoo beschrijft een ooggetuige deze gebeurtenis [1]) — „te beschouwen zo van de lijken, die men van tijd tot tijd opvisten, eenige geheel, anderen aan stukken en brokken, hoofden, armen en benelooze lichaamen. Niet alleen dat men deze akelijke vertooning op de wal van de uit 't water getoogen verongelukte lijken zag, maar ook de geene, die hier en daar langs de haven der stad verpletterd met de ingewanden uit het lichaam op het drooge aardrijk gesmeete, daarbij gevonden wierde, zijnde veele zoodanig mismaakt en getijstert, dat men aan het rampzalig overschot niet zien kon, wie sommige geweest waren.

„Wij zoude hier nog eenige aanmerkingen kunnen maken, doch denken dat oordeelkundige leezers genoegzaam zullen kunnen afleijden hoe het er uitgezien heeft, als wij maar alleen zeggen en hun herinneren hoe de te pletter gedrongen en in de lugt gesprongen lichamen tegen de huizen aangeslagen waare, dat men de ingewanden van dezelve aan deuren, posten en duimen der couzijne van de gebouwe zag hange".

In het belang van de openbare gezondheid werden door de overheid terstond maatregelen genomen voor het verzamelen der menschelijke overblijfselen, die eerst ter aarde werden besteld [2]) doch later, toen de nog telkens in de haven boven komende drijven lijken in te verren staat van ontbinding waren overgegaan, uit de haven in zee werden gesleept. Tot zelfs op de in de onmiddellijke nabijheid der stad gelegen plantage's werden menschelijke overblijfselen gevonden, waarom de in-

[1]) In: „Echt omstandig verhaal wegens het tot Curaçao in de lugt gespronge Hollands schip van oorlog „Alphen". Te Amsterdam, bij Dirk Schuurman, Boekverkoper in de Jonge Roelofsteeg, 1778". Een exemplaar van dit werkje berust in het Rijksarchief te 's Gravenhage, doch er ontbreken blz. 5—8 aan.

[2]) Op de gronden van den heer Brugman langs den Roodeweg, waar nu de kerkhoven liggen.

gezetenen bij plakkaat werden verzocht „alle menschelijke restanten met een behoorlijke begraafenisse te eeren".

Eerst twee dagen na de ramp werden de lijken gevonden van den commandant *van der Feltz*, den kapitein *Lichtenvoorde* en den luitenant *Smit*, welke aan boord van het schip van *van Bylandt* werden gekist en daarna naar het gouvernementshuis overgebracht, waaruit zij met groote plechtigheid werden begraven (**99**).

De materiëele schade door deze noodlottige gebeurtenis aangericht was zeer aanzienlijk. Elf schepen, zoo barken als schoeners, werden op den wal geslagen en „5 à 6" er van gingen geheel verloren. De timmerwerven der heeren *van der Meulen* en *Teleman Cruger*, het dichtst bij de plek des onheils gelegen, leden de meeste schade, doch ook verscheidene in de stad en aan de Overzijde gelegen huizen werden beschadigd, de pannen er van weggeslagen of verbrijzeld door de neervallende kogels, het tuig en stukken van den romp van het ongelukkige schip. Twee groote stukken hout kwamen terecht op het dak van het gouvernementshuis — dat toch niet zoo dicht bij was — en alle deuren, die niet open stonden, sprongen er uit het slot of barstten, terwijl ook de kroonlijst van het gebouw werd afgescheurd. Van het schip zelf werd de voorsteven en de kajuit op de werf van *van der Meulen* geslingerd, het onder de waterlinie liggend gedeelte zonk en men achtte het nog een groot geluk, dat het schip naar boven en niet terzijde was gesprongen, daar anders ook zeker het schip van *van Bylandt* het lot der „Alphen", waarvan het slechts een scheepslengte verwijderd lag, zou hebben gedeeld [1]).

Er valt ons nu nog slechts te vermelden dat *Rodier*, den last der jaren gevoelende, aan bewindhebberen zijn voornemen had te kennen gegeven zijn demissie te willen verzoeken, zoodra hij de laatste hand zou hebben gelegd aan de herstelling

---

[1]) Aangehaald rapport van Rodier en „Echt omstandig verhaal" enz.

en verbetering der fortificatiën en, toen dit werk in Juni 1781 was voltooid, legde *Rodier* zijn ambt, onder nadere goedkeuring der X, in een plechtige zitting van den Raad neer en gaf hij het bestuur over aan *Jan Lixraaven*, commissaris van den train en vivres, die door de X aan *Rodier* als zijn eventueelen opvolger was aangewezen met bepaling, dat hij den titel zou voeren van luitenant-gouverneur. Doch ook *Lixraaven*, sedert jaren de trouwe vriend en raadsman van *Rodier* [1]), was nu een oud man; reeds in 1778 had hij bewindhebberen verzocht hem te willen ontslaan en slechts op hun verzoek was hij nog eenige jaren in dienst gebleven [2]). Thans echter drong hij „zeer instantelijk" op zijn ontslag aan en bij resolutie der X van 18 April 1782 werd hem dit dan ook op eervolle wijze verleend. Zoowel aan hem als aan *Rodier* betuigden bewindhebberen hunne groote tevredenheid over de door hen bewezen diensten en aan laatstgenoemde werd nog de voldoening der X betuigd over de wijze waarop hij in de defensie van het eiland had voorzien [3]). *Johannes de Veer Abz.*, secretaris van den Grooten Raad, werd nu benoemd tot directeur [4]) en den 15[en] Augustus 1782 als zoodanig geïnstalleerd [5]).

En — hiermee moet ik tot mijn leedwezen van den lezer afscheid nemen. Gaarne zou ik deze geschiedenis hebben vervolgd, minstens althans tot aan het einde van het bestaan der West-Indische Compagnie, doch ongelukkigerwijs zijn de aanteekeningen, door mij in 1900—1901 gemaakt van de in

---

[1]) Hij werd den 12[n] September 1764 aangesteld tot Commissaris van den train en vivres (Soldijboeken Curaçao).

[2]) Missive der X, dd. 22 Juni 1778.

[3]) Brieven der X, dd. 27 Dec. 1781 en 18 April 1782. Doch vóór deze laatste missive Rodier bereikte was deze op Curaçao overleden (Protocol 1781).

[4]) Bij resolutie der X van 18 April 1782. In 1758 (8 Sept.) was de Veer benoemd tot secretaris. (Soldijboeken van Curaçao).

[5]) Plakkaten 1782.

het rijksarchief berustende bescheiden dier Compagnie van lateren datum dan 1782 niet volledig genoeg om deze geschiedenis te vervolgen, zooals ik haar heb opgezet.

Het is waar dat er een aantal gedrukte gegevens bestaan, waaruit een vervolg op het tot nu behandelde zou kunnen worden samengesteld. Doch in den loop van mijn onderzoek is het mij maar al te vaak gebleken, hoe weinig betrouwbaar de over de geschiedenis van Curaçao uitgegeven werken zijn, voor welk groot gedeelte zij berusten op onbetrouwbare traditie of zelfs op niets anders dan op persoonlijke, door niets gestaafde meeningen of gevolgtrekkingen der schrijvers, en een op zulke gegevens berustende geschiedenis wensch ik niet te geven. Die zijn er reeds te veel.

Trouw blijvende aan het doel, dat mij bij het schrijven van deze geschiedenis heeft voor oogen gestaan, kan ik haar echter reeds nu aanvullen met een overzicht van eenige maatschappelijke toestanden en onderwerpen uit het achter ons liggend tijdvak.

Landbouw. In tegenstelling met de groote belangstelling door bewindhebberen in de 17de eeuw in den kolonialen landbouw betoond, kenmerkte zich de volgende eeuw door de weinige aandacht, die de Compagnie aan dezen tak van volkswelvaart schonk. In de eerste plaats zal hiertoe hebben bijgedragen het hoogst ongunstig rapport, door den directeur *Jacob Beck* uitgebracht over den zeer verwaarloosden toestand, waarin hij de Compagnie's plantages bij de aanvaarding van zijn bestuur aantrof. Erg gesteld als de Compagnie zich te voren had betoond op het bezit harer gronden, gaf zij nu, in 1707, plotseling last aan *Beck* al hare plantages, met uitzondering van Rooi Canarie, Piscaderis en Hato te verkoopen [1]). Doch er deden zich geen kooplustigen voor, zoodat de X drie jaar later haren last herhaalde, ditmaal Duivelsklip, Leliënberg en Hato uitzon-

[1]) Brief der X, dd. 3 Dec. 1707.

derend [1]). Ook nu echter konden er geen koopers worden gevonden, zoodat de X besloot de plantages te verhuren en dat ging beter, daar in 1716 alle Compagnie's plantages, Hato enkel uitgezonderd, waren verhuurd [2]). Deze laatstgenoemde plantage werd behouden als verblijfplaats voor de Compagnie's slaven en inderdaad vertoefden er ook velen hunner, doch langzamerhand werd Hato meer en meer beschouwd als een buitenverblijf voor de gouverneurs (althans door die gouverneurs zelf). Nog éénmaal zou de Compagnie — zooals wij gezien hebben — zich den landbouw aantrekken, n. m. in de jaren 1717—1720, doch na dezen tijd is er van het verbouwen van indigo, katoen of tabak geen sprake meer en alleen op St. Cruys werd nog, n. m. in eenige noemenswaardige hoeveelheid, suiker gemaakt. De oude cultures gingen dus te niet; daarentegen schijnen eenige planters zich te hebben toegelegd op de cultuur van oranjeappels en limoenen, daar in 1752 een vrij aanzienlijke hoeveelheid op het eiland gewonnen limoensap en oranjeschil van het eiland werd verscheept [3]).

Veeteelt. Met het overgaan van het beheer der Compagnie's plantages hield natuurlijk ook de beoefening der veeteelt door de Compagnie op, n. m. op Curaçao. Echter bleef zij deze behartigen op Bonaire en Aruba, vooral op eerstgenoemd eiland. In 1721 waren daar 220 Compagnie's slaven, daarentegen geen enkele op Aruba, zelfs nog niet in 1758 [4]). Van Bonaire bestaan

[1]) Brief der X, dd. 4 Oct. 1710.

[2]) Idem, dd. 19 Oct. 1716.

De huurprijs dezer plantages was in 1740 per jaar: Piscaderis Ps. 600; Coraal Tabak Ps. 120; Duivelsklip Ps. 200; Oostpunt Ps. 171; Sta. Maria Ps. 240; Rooi Canarie Ps. 200; Leiiënberg Ps. 200 en Noordkant Ps. 80.

[3]) Namelijk: 187 okshoofden, 158 vaten, 76½ aam, 1 pijp en 3 tursies limoensap en 99 vaten en 5 zakken oranjeschillen. Brieven en Papieren van Curaçao 1749—1753. Manifesten van voor Holland uitgeklaarde schepen.

[4]) Uit de inventarissen, jaarlijks van de bezittingen der Compagnie gemaakt en opgenomen in de Protocollen (Curaçaosch archief).

verscheidene opgaven van het daar aanwezig vee waaruit blijkt, dat men aan de veeteelt zorg besteedde en het juiste aantal van elke diersoort kon opgeven [1]). Doch van Aruba komen veeinventarissen niet voor, zelfs nog niet in 1782. Men liet daar het vee in het wild loopen en slechts als men paarden kon verkoopen en er op Curaçao gebrek kwam aan vleesch of bewindhebberen aanmerkingen maakten op de geringe hoeveelheid der overgezonden huiden en vellen, werd een gedeelte van het vee opgevangen [2]), waartoe de Indianen hunne diensten moesten verleenen [3]).

Bonaire en Aruba. Zien wij dus dat er zoowel in de 17e als in de 18e eeuw door de Compagnie meer werk werd gemaakt van Bonaire dan van Aruba — daartoe zal zeker wel hebben bijgedragen de aanwezigheid op eerstgenoemd eiland van een zoutpan, de kortere afstand die het van Curaçao scheidde en de ligging van het eiland bovenstrooms en bovenwinds. Behalve de op de Kust varende schepen liepen de naar Curaçao bestemde vaartuigen in den regel Bonaire om en zoo kon dit eiland in oorlogstijden dienst doen als voorpost van Curaçao. De er geplaatste commandeur had dan ook in opdracht om

---

1) In 1761 waren er 2130 ezels, 360 paarden, 107 koebeesten, 30 kalveren, 234 schapen, 56 lammeren. (Brief Kamer van Amsterdam, dd. 2 Maart 1762).

2) In 1759 o. a. werd op Curaçao van Aruba ontvangen en in de pakhuizen der Compagnie opgeslagen het gezouten vleesch van 30 koebeesten en 1200 kabrieten. (Brief Kamer van Amsterdam, dd. 2 Maart 1762).

3) Bij het schrijven van Rodier, dd. 25 April 1775, ging een verklaring van den kornet (commandant der ruiters) Jacob Evertsz, dat het zoowel in zijn tijd als gedurende het leven van zijn vader, den kornet Hendrik Evertsz, „altijd de gewoonte was geweest aan de Indianen een stukje grond te gunnen voor hunne alimentatie, waarop zij ook eenig vee mochten houden en in vergoeding hiervoor hunne diensten aan de Compagnie moesten presteeren voor het kappen van hout en het opvangen van vee".

Deze verklaring werd gegeven naar aanleiding van het houden door een zekere Indianin, Maria Tromp, van te veel vee.

„in dangereuse tijden" bij de verschijning in de wateren van het eiland van eenig verdacht schip, op de uiterste of hoogste punten „overdag rook te maken en 's nachts vuren te branden, teneinde reeds van verre aankomende schepen voor gevaar te waarschuwen". Dit noemde men „een brandaris maken" en hieraan dankt de hoogste bergtop op Bonaire (Brandaris) zijn naam [1]).

In 1740 werd het meer productief maken van Bonaire en Aruba door bewindhebberen te berde gebracht en gouverneur *Faesch* had daarop in overweging gegeven op Aruba muilezels te fokken [2]). Doch de onmiddellijke uitvoering van dit plan werd verhinderd door een aan bewindhebberen gedaan verzoek van Hollandsche particulieren om het eiland „voor eenige duizenden stukken van achten" te verhuren [3]) en, toen de onderhandelingen hieromtrent, na een paar jaar gaande te zijn geweest, afsprongen, bleef het plan van *Faesch* voorloopig rusten. Doch in 1762 kwamen bewindhebberen er op terug en stelden tevens voor de Paardenbaai op Aruba door een batterij te versterken, maar ten slotte bleken de kosten van het een en ander te bezwarend. Wel werden er op het eiland muilezels gefokt, doch van een „stoeterij", zooals men zich die in den beginne had voorgesteld, kwam toch niets [4]).

Particulieren mochten zich op geen der beide eilanden vestigen. In 1774 nog waren op Bonaire geen andere blanken woonachtig dan de Compagnie's bedienden en behalve deze bestond de geheele bevolking er uit „eenige wijnige Indianen" [5]). Aruba echter was eer door particulieren bewoond. Reeds in 1754 werden aan *Mozes van Salomon Levy Maduro* aan de zuidzijde

1) Instructie Commandeur van Bonaire (o.a. Plakkaten 1756). In dit stuk vindt men ook vermeld dat bij vijandelijke invallen de slaven door den commandeur „in de bosschages" moesten worden verborgen.

2) Brief Kamer van Amsterdam van 20 Dec. 1740.

3) Idem.

4) Brieven Id., dd. 31 Maart 1763, 26 April 1763 en 25 Aug. 1774.

5) Brief van Rodier, dd. 15 Juli 1774.

van het eiland „zooveel akkers grond afgestaan als men zou oordeelen, dat hem ter bebouwing zouden kunnen worden gegeven" [1]) en dat jaar ook werd er een eed vastgesteld voor hen, die zich op Aruba zouden willen vestigen **(81)**. Veel gebruik kan er toen echter van dezen eed niet zijn gemaakt, daar gouverneur *Rodier* het zich vestigen van particulieren op het eiland in het nadeel der Compagnie achtte en deze dan ook haar in 1768 en 1772 gedane verzoeken om afstand van terrein op Aruba van de hand wees.

Korten tijd hierna echter moet *Rodier* ten dezen opzichte van meening zijn veranderd en in de laatste jaren van zijn bewind aan particulieren meermalen vergunning hebben uitgereikt om zich zoowel op Bonaire als op Aruba te vestigen, daar een der eerste klachten van zijn opvolger het nadeel betrof door zulke vestiging aan de Compagnie berokkend [2]). Bewindhebberen deelden toen geheel *de Veer's* meening en gelastten hem dan ook zorg te dragen, „dat geen nieuwe inwoonders aldaar werden toegelaten". Echter wilden zij „de zoodanigen, welke reeds aldaar geadmitteerd waren toch niet wederom verstooten". Alleen moest er zorgvuldig op worden gelet, dat de ingezetenen geen misbruik maakten van de hun verleende vergunning en dat hun geen nieuwe voorrechten werden toegekend. Om hen verder „steeds te doen bedenken, dat hun geheel verblijf aldaar en het houden van een zeker getal beesten tot hun gebruik niets anders dan een bloote vergunning was", zouden de ingezetenen niet alleen hun vee hebben te merken, doch ook jaarlijks een zeker weideloon aan de Compagnie hebben te betalen benevens een vergoeding voor elke hun verleende vergunning om van hun vee te verkoopen. Echter konden dit recht en deze vergoeding „zeer gering" zijn, daar bewindhebberen er niets anders mee bedoelden dan de ingezeten te herinneren aan de hun toegestane gunst [3]).

---

[1]) Brieven der Kamer van Amsterdam, dd. 20 Dec. 1753 en 20 Dec. 1754.
[2]) Missives van de Veer, dd. 20 Januari 1783 en 4 Febr. 1784.
[3]) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 14 Juni 1785.

Zoutwinning. Ook aan dezen tak van nijverheid wijdde men in de 18e eeuw niet dezelfde zorg als voorheen. Er is in de annalen der Compagnie van die eeuw nu en dan sprake van zoutpannen op Curaçao, doch enkel naar aanleiding van gerezen klachten over het onwettiglijk „inzerken" of op andere wijze in bezit nemen ervan door eigenaren van nabijgelegen plantages, zoodat de veronderstelling voor de hand ligt, dat die zoutpannen als gemeen eigendom werden beschouwd en niet geëxploiteerd zullen zijn geworden. Bonaire bleef ook in de 18e eeuw de voornaamste zoutproducent, doch ook daar ging de industrie niet vooruit. In de instructie's van de commandeurs van dien tijd vindt men steeds melding gemaakt van *de* zoutpan, de eenige dus die er toen op het eiland was. Het is trouwens te begrijpen dat aan uitbreiding der zout-exploitatie op dat eiland — hetwelk er anders zoo gunstige gelegenheden voor aanbood — niet werd gedacht: in een tijd, toen de zeeën van het eiland zoo vaak van kapers wemelden, zullen vreemde schepen zich niet licht op de onbeschermde reede van het eiland hebben gewaagd om een zoo minwaardig en op zoovele andere West-Indische eilanden verkrijgbaar artikel als zout te laden, en de handel met Holland in dit product was al spoedig niet meer loonend gebleken. Reeds in 1722 — toen eenige schippers het aanbod deden om voor één derde der gewone vrachten zout naar Holland mee te voeren — hadden bewindhebberen aan *du Fay* opgedragen om alleen van zulke goedkoope gelegenheden voor het overzenden van zout gebruik te maken, daar er met de gewoonlijk berekende vrachten „weinig voordeel" op dit artikel was te behalen [1]) en er zijn geen bewijzen dat dit later beter werd. In 1773 werd wel is waar, op advies van *Rodier*, het verzoek van een Hollandsch particulier ter erlanging van een 10-jarige concessie voor het exploiteeren van de zoutpan op Bonaire van de hand gewezen, maar deze afwijzende beschikking was toch niet zoozeer

[1]) Brief Kamer van Amsterdam, dd. 18 Sept. 1722.

gegrond op het voordeel, dat de Compagnie uit die pan trok, dan wel op het ongerief, dat er voor de ingezetenen van Curaçao en den dienst op dat eiland zou ontstaan door het in handen geven van de zoutproductie aan vreemden.

Godsdienst. Hebben wij reeds moeten aanhalen, dat er in de 17e eeuw niet viel te roemen over den godsdienstzin van Curaçao's ingezetenen, van de daarna gevolgde jaren kunnen wij tot ons leedwezen geen verbetering der toestanden vermelden. Bij missive van 6 Augustus 1771 richtte zich de kerkeraad der Gereformeerde gemeente op Curaçao tot de X met ernstige klachten „over het verval der zeden in de gemeente en het plegen van allerhande zonden en gruwelen" [1]) en dat deze klachten geenszins ongegrond waren, blijkt uit het advies, door *Rodier* op dit schrijven gegeven. „Dat" — zoo schreef hij aan bewindhebberen den 25n Januari 1773 — „alle de sonden en gebreeken door den Kerkeraad gemeld, min off meer, niet ter zijde de waarheijt en zijn, en de vroomhijt en godsvrugt niet gevonden werden onder de inwoonders gelijk voorheen [2]), avoueer ik met leetweesen, al sugtende, en dat de kerk seer spaarsaam door 't algemeen werd gefrequenteert en principaal door de rijkste familjes is de reele waarheijt".

Tot verbetering van zulke toestanden zal zeker niet hebben bijgedragen het tot zich trekken door het burgerlijk bestuur van het hoogste gezag in zuiver kerkelijke zaken: gouverneur en raden achtten door den kerkeraad genomen maatregelen onderworpen aan hunne censuur en deze meening werd door bewindhebberen gedeeld. Toen o. a. in 1772 de kerkeraad aan de predikanten *Ellis* en *Quast* vergunning verleende om eenige kinderen ten woonhuize hunner ouders te doopen, verzetten gouverneur en raden zich hiertegen, bewerende dat het verleenen van dergelijke vergunningen tot hunne bevoegdheid

[1]) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 11 Mei 1773.

[2]) Men is geneigd te vragen: wanneer?

behoorde. En niettegenstaande het protest van den kerkeraad, die meende dat de regeling eener zaak van zoo uitsluitend een godsdienstig karakter toch zeker niet kon behooren tot de bevoegdheid van het burgerlijk gezag, kozen bewindhebberen de partij van gouverneur en raden [1]), zoodat daarna de predikanten geen huisdoop meer konden toedienen zonder speciale vergunning van den Raad en evenmin in particuliere woningen huwelijken mochten inzegenen [2]).

Van den anderen kant schijnen de predikanten en de kerkeraad zich wel eens teveel te hebben ingelaten met bestuurszaken waardoor zij, in tijden van gespannen verhouding tusschen burgerij en bestuur, òf met de eene òf met de andere partij in conflict kwamen. Aan predikanten en kerkeraad was opgedragen jaarlijks aan de X verslag te doen van den toestand der gemeente, doch van deze opdracht werd soms gebruik gemaakt om bestuurszaken te critiseeren of daden van magistraatspersonen te beoordeelen [3]), hetgeen natuurlijkerwijs kwaad bloed zette. In 1735 o.a. was zulk een verslag de aanleidende oorzaak tot het in 't leven roepen van geschillen tusschen gouverneur *van Collen* en den predikant *Rasveldt*, welke dra zoo hoog liepen dat *van Collen* in 1737 [4]) *Rasveldt* voor één jaar schorste — en een eigenaardig licht werpt het op de toestanden van dien tijd, dat de eveneens door *van Collen* geschorste raadsleden dien predikant machtigden om hunne grieven tegen den directeur aan bewindhebberen bloot te leggen [5]). De kerkeraad zelf matigde zich in 1768 het recht aan om den predikant

---

[1]) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 11 Mei 1773.

[2]) Nog in 1800 had hiervoor de predikant van Esch de toestemming van gouverneur en raden noodig. (Resolutiën en Sententiën, 1800).

[3]) Daarom werd de instructie der predikanten in 1760 „in zooverre gewijzigd, dat zij alleen verslag zouden hebben te geven van zaken, concerneerende de kerk en den godsdienst, zonder zich met zaken, de politie en regeering aangaande te malleeren". (Brief der X, dd. 16 Mei 1760).

[4]) Bij resolutie van 29 Juli 1737.

[5]) Protocol 1737.

Kuijpers — evenals alle predikanten een door de X aangesteld Compagnie's beambte — te suspendeeren, zij het dan ook met goedkeuring van gouverneur en raden. Het spreekt wel van zelf, dat de X zich dezen maatregel niet liet welgevallen en ook werd de kerkeraad er door in conflict gebracht met de classis Amsterdam, in wier handen de X de tegen *Kuijpers* ingebrachte klachten had gesteld [1]). Deze weigerde op Curaçao eenig ander predikant te erkennen als *Ds. Kuijpers* en mogelijk zou het conflict zeer ernstig zijn geworden, ware er niet spoedig een einde aan gekomen door het overlijden van *Kuijpers* (1768). Wij kunnen het ons dan ook voorstellen dat *Johannis Ellis*, na *Kuijper's* overlijden tot predikant aangesteld, aan de X mededeelde, dat hij deze benoeming niet zou hebben aanvaard, ware het niet dat hij zich in de vriendschap en achting van vele burgers mocht verheugen. [2]) „Want" — zoo schreef hij — „God beware alle brave mans kinderen voor zulk een dienst! Classicale consequentiën en procedures! Wie kan in dien hoon met zijn familie of huisgezin op dit land blijven leven!" [3])

De toestanden dier tijden teekenend is ook de correspondentie van gouverneur *Faesch* betreffende het onder zijne directie door de ingezetenen aan bewindhebberen gedaan verzoek om een

[1]) Als hare meening deelde de classis aan bewindhebberen mede: „dat het haar duidelijk genoeg was gebleken, dat Ds. Kuijpers, 't zij door een ontstelden geest of uit andere oorzaken zich mogelijk wel nu en dan kan hebben schuldig gemaakt aan eenige onvoorzichtigheden, die beter waren nagelaten, en dat hij misschien wel eens verdiend had deswege broederlijk vermaand, ja met woorden gecorrigeerd te worden, maar dat 't er zoo verre van af is, dat er eenige zouden zijn onder alle de beschuldigingen, die wij hebben kunnen machtig worden, gronden genoeg gevende tot een wettig deportement, dat ter contrarie alle dezelve, al wierden zij zamen genomen, nog niet één voldoende reden tot een suspensie van den dienst voor eenigen tijd hadden kunnen opleveren". (Brief, dd. 2 April 1770 aan de X).

[2]) Hij was een Curaçaonaar van geboorte en behoorde tot een der aanzienlijkste en geachtste familie's op het eiland; o. a. was gouverneur Rodier zijn oom.

[3]) Brief Kamer van Amsterdam, dd. 2 April 1770.

Zegel der Gereformeerde Gemeente op Curaçao.
(17e en 18e Eeuw) [1].

---

[1]) De foto, waarvan deze afdruk is genomen, werd op hoogst welwillende wijze voor mij vervaardigd door den heer G. S. de Veer Jr., te 's Hage, van een klein, rood lak, voorkomende op den omslag van een brief des kerkeraads.

tweeden predikant. Men zal zich herinneren dat de predikant *Beijs*, na zich voor de classis van Amsterdam gezuiverd te hebben van de tegen hem ingebrachte beschuldiging, naar Curaçao terugkeerde, waar zich reeds de predikant *Theodorus van Cambron* bevond. Deze gaf door zijn gedrag aan gouverneur *van Beuningen* aanleiding zich over hem bij de X te beklagen en inderdaad schijnt het „comportement" van dezen leeraar ook te wenschen overgelaten te hebben, daar de X hem tot tweemaal toe aanschreef „zich als een braaf predikant te gedragen" [1]). Dominee *Beijs* evenwel, reeds zoo gunstig door gouverneur *van Collen* beoordeeld, mocht zich in de achting zoowel van het bestuur als van de ingezetenen verheugen: in de weinige jaren, die hij op Curaçao doorbracht [2]), werd er van hem niet anders dan met waardeering gewaagd. En nu schijnt het latere verzoek der gemeente om een tweeden predikant voornamelijk te zijn gegrond geweest op het individueel verlangen der ingezetenen om zich in godsdienstzaken te kunnen wenden tot den predikant, die het meest in hun smaak viel, zooals dit ten tijde van *Cambron* en *Beijs* het geval was geweest. Wel werd als reden voor het verzoek opgegeven, dat de gemeente zoo vaak verstoken bleef van godsdienstige leiding door herhaaldelijk ontstane vacatures, en zeker was die reden ook niet ongegrond [3]), doch in de brieven van *Faesch* is tusschen de

---

[1]) Brieven der X, dd. 19 Oct. 1716 en 30 Nov. 1717.

[2]) In het 5e jaarverslag van het Curaçaosch Geschiedk. Genootschap is opgenomen een afschrift van het nog op Curaçao berustend huwelijksregister van 1713—1722, in den hoofde waarvan wordt gezegd, dat het is gehouden door de predikanten van Cambron en Beijs. Doch al heeft Ds. Beijs ook al eenige van de in dat register opgenomen huwelijken voltrokken, het is zeker dat het grootendeels is gehouden door Ds. van Cambron, daar uit de missive der X van 30 Nov. 1717 blijkt, dat in dat jaar de weduwe van Ds. Beijs kort te voren uit Curaçao in Holland was aangekomen.

[3]) Men zie de hier achter opgenomen lijst van predikanten. De z. g. „graseerende ziekte" schijnt wel veel slachtoffers onder de godsdienstleeraars te hebben gemaakt! Kan hiertoe hebben bijgedragen het ver-

regels te lezen, dat gebrek aan godsdienstige leiding niet zoo sterk door de ingezetenen werd gevoeld. Van de aanstelling van een tweeden predikant verwachtte de directeur nog meer oneenigheden dan er reeds bestonden en openhartig kwam hij voor deze meening uit, toen het hem was gebleken, dat bewindhebberen zouden zwichten voor den aandrang van den kerkeraad en der gemeente. „Het eenige waarvoor ik bevreesd ben, als wij een tweeden predikant hebben" — schreef de directeur den 23en Januari 1751 — „is, dat de een aan den ander niet zal willen gesubordineerd zijn en dat dit groote factie's op het eiland zal kunnen causeeren, daar de menschen hier te lande al te lichtgeraakt zijn". Echter voldeden bewindhebberen aan het hun gedaan verzoek en stelden nog hetzelfde jaar den proponent *Johannis Ellis* [1]) aan tot 2^den^ predikant en sedert werd de dienst op het eiland, behoudens vacatures, ook steeds door twee predikanten vervuld. Indachtig echter de door *Faesch* geuite vrees, stelde de X met de benoeming van *Ellis* vast, dat de oudste predikant in dienstjaren steeds als 1^e^ predikant zou worden beschouwd [2]).

In den dienst bij de Gereformeerde gemeente was nu zeker op voldoende wijze voorzien, doch nu wilde men ook een waardiger Godshuis hebben dan het eenvoudige, nog uit de 17^e^ eeuw dagteekenend kerkgebouw [3]). Zoowel wegens den

---

plichte wonen van den predikant in de Compagnie's pastorie in het fort Amsterdam?

[1]) Reeds genoemd. Hij verzocht en verkreeg in 1758 ontslag, doch werd in 1768 opnieuw benoemd.

[2]) Natuurtijk gerekend van den tijd, dat zij op Curaçao in dienst waren. Tijdens Cambron en Beijs was elk om beurten voor een jaar 1e predikant geweest.

In rang kwamen de predikanten onmiddellijk na den commissaris van den slavenhandel, dus vóór alle burgerleden van den Raad, doch in 1787 werden zij geplaatst na den secretaris van dien Raad. (Brief Kamer van Amsterdam, dd. 21 April 1789).

[3]) Dit was echter niet hetzelfde gebouw, dat door de eerste kolonisten was gebruikt.

ongunstigen staat der kerkekas als wegens gebrek aan een bekwaam bouwmeester, zou het echter nog eenige jaren duren eer dit voornemen ten uitvoer kon worden gelegd. Eerst in 1763 nam het plan een vasten vorm aan door het met eenparige stemmen door den kerkeraad genomen besluit om „het kerkgebouw te verbeteren en met een fraai verwulfsel te versieren". De Hollandsche architect *Hendrik Hamer* werd met de uitvoering van dit werk belast en richtte de kerk in, zooals die nog heden bestaat. De koster en voorzanger *Hendrik van Hulst* ontwierp het orgel [1]) en de gewezen koopvaardijkapitein *Dirk van der Meer* begiftigde de gemeente met een klok of uurwerk ter plaatsing in het „koepeltorentje". De geheele inwendige inrichting van het gebouw getuigde van den tijd van voorspoed, die men beleefde en nog heden ten dage is aan het voor dit werk gebruikt, solied mahoniehout weinig te bespeuren van de vernielende hand des tijds [2]).

Blijkt het uit het vorenstaande dat de annalen der Compagnie genoegzame gegevens bevatten, waaruit men zich een denkbeeld kan vormen van de lotgevallen der Gereformeerde gemeente op het eiland — slechts zelden komt in deze archieven iets belangrijks voor betreffende de Katholieke en Israëlietische gemeenten, en dit ligt ook in den aard der zaak. Aan de Israëlieten toch liet de Compagnie volle vrijheid in de uitoefening van hunnen

---

[1]) Van Hulst had eerst een orgel met 10 registers en daarna een met 12 registers ontworpen, doch Ds. Wildrik achtte beide ontwerpen „te nietig". Hij wilde „een extra stuk hebben, zoo sierlijk van ornamenten als mogelijk was", en hechtte eindelijk zijn goedkeuring aan het plan voor een orgel van 14 registers, „te weten 6 in het positief en 8 in het menuaal, doch het werk samen kunnende koppelen, n. m. het ondermet het bovenklavier, alsmede een aanhangend bredaal met twee octaven in den bas". (Prot. 1771).

[2]) De geheele restauratie, waarmede men eerst in 1771 gereed kwam, kostte Ps. 5500.—, waartoe bewindhebberen Ps. 2000.— hadden bijgedragen. Terloops zij nog vermeld dat het tijdens deze herstelling bleek, dat de administrateur der kerkekas deze voor een zeer aanzienlijk bedrag had gefraudeerd. (Brieven en Papieren van Curaçao 1769 en 1778 en Prot. 1768—1771).

godsdienst. Hunne parnassims waren noch aan gouverneur en raden, noch aan bewindhebberen eenige verantwoording of openlegging van den stand hunner gemeente of hunner kerkekassen verschuldigd; zij stelden zelf hunne rabbi's of voorgangers aan en betaalden die uit eigen middelen, zoodat er noch voor de X noch voor het plaatselijk bestuur eenige aanleiding bestond zich in de zaken der Israëlietische gemeente te mengen, tenzij — als in 1750 — de rust van het eiland, door hoogloopende oneenigheden onder de leden dier gemeente, gevaar liep te worden verstoord. Doch na de uitvaardiging van het reeds aangehaald besluit van den Prins-Stadhouder [1]) kwamen zulke oneenigheden niet meer voor. En wat de Katholieke gemeente betrof — de plakkaten tegen de Jezuïeten waren nog in volle werking en — zooals reeds gezegd — waren het juist de priesters *dezer* orde, die zich het eerst het lot der Katholieken van Curaçao en het verspreiden van de kennis der beginselen van de Roomsch Katholieke leer aantrokken, zoodat het niet te verwachten is in de officiëele bescheiden der Compagnie belangrijke gegevens aan te treffen omtrent deze priesters en hun werk. Wat men er in vindt betreft de vergunning, gegeven aan een priester om op te treden als „pastoor van de Katholieke gemeente op Curaçao", nu en dan een z. g. „reforme van die van de Roomse religie" of het een en ander omtrent zich voorgedaan hebbende geschillen in den boezem der gemeente of tusschen de gemeente en haar priester, doch dit alles geeft zeker niet zoo'n helder beeld van de toestanden uit die dagen als het onlangs verschenen opstel van den heer *W. van Nieuwenhoff*, getiteld „Gepriviligiëerde Priesters op Curaçao van 1704—1741" [2]). Behalve over gegevens uit de Curaçaosche archieven [3]) beschikte deze schrijver over belangrijke kerkelijke

[1]) In 1785 onderging dit besluit een kleine wijziging.

[2]) Studiën, Godsdienst, Wetenschap, Letteren, 39e jaargang, deel 68. Uitgave van C. I. van Langenhuijzen, Amsterdam 1907.

[3]) Aan ZEd., naar wij meenen, verstrekt door den heer P. Fr. A. Euwens,

bescheiden en heeft zoo een werk geleverd, dat wij stellig niet kunnen aanvullen. Wij meenen dan ook den belangstellenden lezer naar het artikel van den heer *Nieuwenhoff* te mogen verwijzen.

Wij kunnen echter van ons onderwerp niet afstappen zonder eenige bijzonderheden ten beste te geven aangaande de Luthersche gemeente op het eiland, aan welke in 1755 door de Kamer Amsterdam vergunning werd verleend „tot vrije uitoefening van hun godsdienst en tot het aanstellen van een predikant". Door gerezen geschillen met het Consistorie van Amsterdam duurde het echter nog twee jaar, alvorens zulk een predikant kon worden beroepen: eerst in 1757 kwam als zoodanig *Johan Georg Muller* op het eiland aan [2]). Voorloopig hield hij de godsdienstoefeningen in zijn woonhuis, doch door een in 1761 gehouden, algemeene collecte werd de gemeente in staat gesteld een eigen kerkgebouw op te richten. Intusschen was aan de X het verzoek gedaan harerzijds een gecommitteerde aan te stellen om den eersten steen der kerk te leggen en te vergunnen „de wapens der bewindhebberen voor de puije te stellen", doch toen dit door de X werd afgeslagen[3]), legde de predikant *Muller* zelf den eersten steen van het gebouw dat nu vlug werd afgewerkt en, te oordeelen naar de beschrijving er van gegeven door *J. H. Hering* [4]), zeer geriefelijk en sierlijk werd ingericht (**100**).

Belastingen. Aan de op blz. 104 vermelde belastingen werden in den loop der 18e eeuw nog toegevoegd de 50e penning, geheven van de overdracht van onroerende goederen

---

die in de „Amigoe di Curaçao" zoo vaak zeer verdienstelijke opstellen ten beste gaf, getuigende van een nauwgezette studie der op Curaçao berustende archieven.

[1]) Brief der Kamer van Amsterdam, dd. 15 Juli 1755.

[2]) Hij was Luthersch predikant te Leeuwarden en de zoon van Christoffel Anton Muller, eveneens Luthersch predikant ter zelfder plaatse. (Protocol 1764, III, no. 29).

[3]) Brief der X, dd. 25 Sept. 1762.

[4]) Beschrijving van het eiland Curaçao. Joannes van Selm, A'dam 1779.

(1713)[1]; het successierecht, bedragende 3 % van boedels onder een waarde van Ps. 1000.— en 2 % van die, welke hooger werden getaxeerd (1769)[2], en het havenrecht (1702), te heffen van elk binnenvallend vaartuig en bedragende Ps. 4.— voor een schip, Ps. 3.— voor een brigantijn en Ps. 2.— voor een bark [3].

Het recognitiegeld werd in 1711 gewijzigd en vastgesteld op 3 % der waarde van alle aangebrachte en uitgevoerde goederen, terwijl een zelfde recht betaald moest worden van alle goederen, voor doorvoer aangebracht van de West-Indische eilanden [4]. Hierbij dient nog in het oog gehouden, dat dit 3 % recognitierecht enkel sloeg op goederen, in Hollandsche schepen aangebracht of daarmee naar Holland uitgevoerd: van vreemde landen in Europa aangebrachte of daarheen verscheepte goederen alsmede die, aangebracht of vervoerd door vreemde schepen, waren onderhevig aan een recognitierecht van 8 %, waarbij dan nog kwam het 1 % recht voor de kaapvaartkas, wederom door *du Fay* ingesteld ter bestrijding van de uitrusting van commissievaarders en van het zeelieden-hospitaal [5]. Eerst in 1786 werd dit hooge recht een weinig verminderd door de bepaling, dat het zou berekend worden naar $^9/_{10}$ van de inkoopswaarde der goederen, doch enkel indien die goederen geladen waren in van Holland komende of daarheen bestemde vreemde schepen [6].

Ook de van de Kust ingevoerde goederen waren feitelijk aan dit hooge recognitierecht onderworpen, maar nog in 1770 be-

[1] Brief der X, dd. 9 Nov. 1713.

[2] Plakkaten 1769.

[3] Kort betoog van Mr. J. de Petersen c. s.

[4] Brief Kamer Amsterdam, dd. 6 Januari 1711.

[5] Zie het hiervoren vermelde omtrent deze zaak. Deze kaapvaartkas werd door du Fay onder het beheer gesteld van zes burgers, drie Christenen en drie Israëlieten (Plakkaat 6 Nov. 1725). In den beginne bleken hare inkomsten niet voldoende voor de uitrustingen der commissievaarders, waarom du Fay eenigen tijd lang een belasting hief op het geslacht, doch later was deze kaapvaartkas de rijkste van het eiland (Prot. 1745).

[6] Brief Kamer van Amsterdam, dd. 13 Juni 1713, der X, dd. 9 Oct. 1786 en Kort Betoog van de Petersen c. s.

weerden de ingezetenen, dat zij van Spaansche vruchten geen invoerrecht behoefden te betalen, hetgeen er op wijst, dat dit recht in langen tijd niet in rekening kan zijn gebracht [1]). Wel meenden bewindhebberen, dat deze bewering der burgerij ongegrond was, daar in het tarief van invoerrechten ook koffie, cacao, enz. voorkwamen [2]), doch na verkregen inlichtingen van *Rodier* kwamen zij op deze zaak niet alleen niet meer terug, doch bepaalden in 1786 zelf dat koffie, cochenille, confitures, huiden, indigo, hout, peper en tabak vrij zouden zijn van invoerrecht en cacao bovendien ook van uitvoerrecht [3]). Zijn deze belastingen zeker niet licht te noemen, te dezer zake dient echter niet uit het oog verloren, dat de tarieven, waarnaar de recognitiegelden werden berekend, door gouverneur en raden werden vastgesteld, terwijl het ook langzamerhand een gewoonte werd om van sommige artikelen, die altijd in een zelfde verpakking of in een zelfde hoeveelheid werden aangevoerd of verscheept een vast recht te heffen per colli, zonder zoo nauwkeurig rekening te houden met de waarde van het artikel op het tijdstip van verscheping.

En — last but not least — al hadden bewindhebberen voorgeschreven welke belastingen zouden worden geheven, daarmee is nog geenszins gezegd, dat zij inderdaad geïnd *werden*. „De Czaar was ver weg!"

In de jaren 1704—1718 moest het plakkaat op den accijns, wegens menigvuldige ontduikingen er van, tot zeven keer toe worden „gerenoveerd" en toen nog had het nog zoo weinig resultaat, dat gouverneur *Jonathan van Beuningen* besloot dit recht publiek te verpachten, hetgeen hem echter niet gelukte. Met het overlijden van den fiskaal *Mr. Willem van Bergen*, die ambtshalve met het innen van het accijnsrecht was belast en daarvan 5 pCt.

---

[1]) Men zal zich ook herinneren, dat reeds onder du Fay het eenige recht, dat op deze vruchten werd geheven, n. m. 1 %, in onbruik was geraakt.

[2]) Brief der Kamer Amsterdam, dd. 23 Maart 1770.

[3]) Idem, dd. 20 Oct. 1786.

genoot, geraakte het heffen van deze belasting geheel in onbruik (1722). In 1723 werd toen besloten in plaats van deze belasting een „generale quotisatie te maken van alle herbergiers en tappers", waarmee men meer succes had. Doch bij de komst van den fiskaal *Mr. Jacob de Petersen* (1726) werd het accijnsrecht weer ingevoerd en bracht toen in 4 jaar gemiddeld Ps. 556.— per jaar minder op dan de generale quotisatie had gedaan [1]).

Het hoofdgeld, in 1764 tot op de helft verminderd [2]), werd in den loop der jaren niet meer geïnd van het werkelijk getal slaven, doch volgens een kohier, naar gissing en met de noodige „consideratie" opgemaakt, waardoor deze belasting aanzienlijk minder opbracht dan zij behoorde te doen. Van 1772—1784 bv. bracht zij slechts gemiddeld Ps. 2162.4 per jaar op en werd dus betaald van 4325 slaven, terwijl in die jaren het gemiddeld aantal slaven kon worden gesteld op bijna 13000 per jaar; van 1765 tot 1774 werd het hoofdgeld in het geheel niet geïnd en in 1784 evenmin [3]).

Met het familiegeld ging het niet veel beter. Van 1716 tot 1734 werd het geïnd volgens het kohier, in 1715 er van opgemaakt [4]), zoodat de zich in de 18 tusschenliggende jaren op het eiland gevestigd hebbende personen er niet op voorkwamen. In 1739 bepaalde de X, dat ook de vrije negers en mulatten het familiegeld zouden hebben te betalen, teneinde „ook ietwat tot de kosten van het gemeene land te contribueeren". Doch wegens de toen gevolgde, slechte tijden had de X er van 1741—1747 genoegen mee genomen de vrijen in deze belasting niet aan te slaan, en daarna had men het bevel van bewindhebberen vergeten, totdat zij het in 1770 en 1771 uitdrukkelijk herhaalden.

Doch zeker wel de grootste onregelmatigheden geschiedden

1) Plakkaten en Protocollen 1726, Kort Betoog de Petersen, enz.

2) Brief Kamer Amsterdam, dd. 15 Mei 1764.

3) Brief der X, dd. 20 Oct. 1774, Rapport van Grovestins en de Boeij, en Papieren van Curaçao 1784—1785.

4) Brief der Kamer Amsterdam, dd. 29 Oct. 1734.

5) Idem, dd. 28 Maart 1770 en 23 April 1771.

in het innen der recognitiegelden, die, „volgens een exacte calculatie" in het jaar 1788 alleen bijna *f* 94,000.– minder opbrachten dan zij, met inbegrip van het accijnsrecht, hadden dienen te beloopen [1]).

Vreemd is het dus zeker niet dat bewindhebberen — zooals uit hunne correspondentie blijkt — zoo herhaaldelijk aandrongen op een regelmatiger innen der belastingen [2]); evenmin zal men zich behoeven te verwonderen over de betrekkelijk kleine bedragen, die als opbrengsten der belastingen werden verantwoord en b.v. van het jaar 1740 vindt vermeld, dat in de eerste helft van dat jaar de belastingen opbrachten:

aan	den 50sten penning	Ps.	526. 1. 3
„	taxatie der geusurpeerde gronden . .	„	522.–.–
„	plakkaatgeld	„	148. 2.–
„	waaggeld	„	1015.–.–
„	recognitiegeld	„	8948. 6.–
„	accijnsrecht	„	481.–.–
„	havenrecht	„	488.–.–

of samen Ps. 12129.6.4 [3]).

Echter waren deze inkomsten, met de hoofd- en familiegelden, de lastgelden der schepen [4]), de opbrengsten van Bonaire en Aruba, de huur der Compagnie's plantages en andere kleine

---

[1]) Rapport Grovestins en de Boeij.

[2]) Het zou ondoenlijk zijn hier alle brieven van Bewindhebberen aan te halen, waarin zij op het innen der belastingen aandrongen. Doch van het onregelmatige in zake belastingen zij een enkel voorbeeld hier vermeld. Bij missive van 8 April 1778 gaf de Kamer van Amsterdam aan gouverneur en raden er kennis van, dat in de jongste hernieuwing van het op Curaçao den 28en October 1773 uitgevaardigd plakkaat op den accijns eenige fouten waren geslopen. Zoo was *vergeten* daarin op te nemen, dat van een vat rum van 22 gallon of minder Ps. 8.– moest betaald worden en dat bij uitvoer van dranken $^3/_4$ van den accijns moest worden betaald (en niet de helft zooals gouv. en raden hadden vermeld).

[3]) Protocol 1742.

[4]) Meestal werden deze in Holland geïnd, doch zij kwamen op de rekening toch ten bate van Curaçao.

inkomsten der Compagnie, toch ruim voldoende om de bestuurskosten van het eiland te dekken [1]). Later evenwel, nadat op het tijdperk van grooten bloei van het eiland onder gouverneur *Rodier* het verval van den handel en de scheepvaart was gevolgd, kon het eiland zich niet meer bedruipen. Van 1784 tot 1788 beliepen de uitgaven *f* 744206.10.—, terwijl in dienzelfden tijd de inkomsten slechts *f* 381860.70 bedroegen, zoodat er door de Compagnie een verlies werd geleden van *f* 362345.40 of van gemiddeld *f* 72469.08 per jaar [2]).

Leefwijze [3]). Ware het niet om de tropische hitte of om de talrijke schakeeringen tusschen blank, bruin en zwart in het voorkomen der ingezetenen, die hij ontmoet — de vreemdeling in Willemstad zou zich zeker eer in een oud Hollandsch stedeke wanen dan in West-Indië. De trapgevels van menig huis — ongelukkigerwijs hoe langer hoe zeldzamer wordend — zouden hem kunnen doen denken aan Edam, de enkele massieve heerenhuizen aan de Heerengracht te Amsterdam.

Aan een vrije doorspeling van den wind, zoo gewenscht in een tropisch klimaat, schijnen de eerste koloniers van Curaçao weinig te hebben gedacht, aan bescherming tegen te zengende zonnestralen niet anders dan door nauwe straten. De geheele

---

[1]) In hetzelfde jaar, waarvan de belastinginkomsten zijn aangehaald (1740) werd (in Juli) een bedrag van Ps. 10780.1.5 naar Holland overgemaakt als batig saldo der Compagnie's kas. (Protocol 1740).

[2]) Rapport Grovestins en de Boeij.

[3]) Ik zal er mij van onthouden omtrent de hierna volgende periode te verwijzen naar de data en nummers der diverse documenten, waaruit mijn gegevens zijn geput: zij liggen verspreid in de talrijke deelen Protocollen, Plakkaten, Resolutiën en Sententiën, berustende in het Curaçaosche archief. Hier een zinsnede, een lastgeving, een gevolgtrekking, elders een oogenschijnlijk onbelangrijk feit of soms slechts enkele woorden maken het den ingewijde duidelijk, hoe de toestanden moeten zijn geweest. Doch het meerendeel mijner lezers zou met het aanhalen der documenten, waarin die episodes voorkomen, niet zijn gebaat, tenzij met elkaar in verband gebracht en dit zou mij te wijdloopig maken.

Willemstad is als het ware één solied blok huizen door enge steegen (behoudens een paar goede straten) doorsneden. Otrabanda toont zijn lateren oorsprong: overdekte en niet overdekte balcons wijzen op het streven der bouwers om gelegenheid te hebben van de open lucht te genieten. Doch overigens draagt ook deze wijk geenszins het karakter eener tropische stad.

Brachten dus de eerste koloniers hunne denkbeelden omtrent de inrichting hunner huizen van vaderlandschen bodem mee, ook in gewoonten schijnen zij zich slechts weinig naar het klimaat te hebben gevoegd. In de inventarissen van overledenen uit de 18e eeuw komen lakensche, fluweelen en grijnen rokken en broeken, geborduurde zijden en gebreide camisools en hoeden met goud en zilver galon menigvuldig voor, doch linnen en katoenen kleedingstukken slechts zelden, tenzij als ondergoed [1]).

's Avonds ging men naar de herberg en vermaakte er zich met kaartspelen (bluffen), dammen of andere gezelschapsspelen, of men ging kolven of kegelen op het Molenplein.

Het volksvoedsel was nog niet het maïsmeel, doch boonen en erwten (die in groote hoeveelheden uit Nederland werden aangevoerd, vooral in jaren, waarin de oogst van kleine mais mislukte) en tarwe- en roggebrood. Kabrieten- en schapenvleesch werden van de eerste tijden af door koloniers en slaven genuttigd, doch ook spek en gezouten vleesch werden in aanzienlijke hoeveelheid uit Holland aangebracht.

Onmatigheid in het gebruik van drank schijnt onze eerste koloniers niet ontsierd te hebben, althans men vindt betrekkelijk zeer weinig voorbeelden van „zich dronken drinken" ter kennis van de overheden gebracht. In de herbergen was bier de meest gevraagde drank, die ook voorkwam in de rantsoenen der Compagnie. Likeuren, wijnen en sterke dranken, onder

---

[1]) Zie een voorbeeld van zulk een inventaris in het 2e verslag, blz. 148, alsmede in Documenten no. **101**.

welke laatste de „kiltum" of „kilduijvel" (rum), waren natuurlijk bekend [1]) doch, te oordeelen naar den invoer, stonden zij in consumptie ver achter bij het bier.

Gunstig kan ook de getuigenis van den Curaçaonaar omtrent de zedelijkheid zijner voorouders luiden. Ware het anders, men zou — in den tijd, toen gouverneur en raden volgens het oud Hollandsch recht (in zekere gevallen) de bevoegdheid hadden om iemand tot een huwelijk te verplichten — zeker meer voorbeelden ontmoeten van toepassing van dit recht (of van verzoeken daartoe strekkende) dan het geval is, en ook zou men zeker veel veelvuldiger manumissie-brieven voor slavenkinderen aantreffen.

De behandeling der slaven heeft over het geheel ook niet te wenschen overgelaten op het eiland. Curaçaosche slaven hadden een slechten naam op de markt, doch juist dit strekt den Curaçaonaars tot eer. Die slechte naam toch berustte op de goede behandeling, die de slaven ontvingen, doch waardoor zij in het oog van anderen verwend werden. Al treft ons ook de wreedheid van vele rechterlijke vonnissen tegen slaven, hierbij dient toch in het oog gehouden, dat de straftheorieën der 17e en 18e eeuw geheel andere waren dan die van den huidigen tijd.

Ofschoon natuurlijk de doodstraf bestond, kan zij in de kolonie toch slechts zelden op blanken zijn toegepast. Nog in 1748, toen drie soldaten wegens diefstal en verbreking van zegels ter dood veroordeeld werden, vroegen gouverneur en raden aan bewindhebberen om advies hoe ten deze te handelen, daar er hun geen voorbeeld van bekend was, dat op Curaçao militairen ter dood gebracht waren.

Van den uitvoer van artikelen van inlandsche nijverheid is mij niets gebleken. Er waren op het eiland allerlei handwerks-

---

[1]) Zooals bekend is rum een product verkregen uit suikerriet, dat in groote hoeveelheden in West-Indië werd verbouwd.

lieden, twee groote scheepstimmerwerven en ook een touwslagerij, doch of men in deze laatste hennep- dan wel pita-vezel verwerkte is mij niet bekend.

Ambtenaren. Zooals reeds meermalen is gebleken werden de Compagnie's bedienden door bewindhebberen zelf aangesteld en ontslagen. Slechts bij uitzondering, n.m. in hoogst dringende gevallen, konden door de directeurs beambten der Compagnie, behalve dan ambachtslieden en een enkelen „minderen" bediende, onder nadere goedkeuring der X worden benoemd en evenmin kon een gouverneur beambten schorsen of uit hunne ambten ontzetten dan wegens „kwaad en onordentelijk gedrag", en dit kon dan nog enkel geschieden ten opzichte van de bedienden, die geen „acces tot den Raad" hadden [1]). Al zal hierdoor favoritisme ook niet geheel buitengesloten zijn geweest, de wetenschap, dat elke benoeming en elk ontslag aan de meerderheid eener vergadering van 19 of 10 bewindhebbers [2]) behoorlijk gemotiveerd dienden voor te komen, zal toch zeker als een rem hebben gewerkt op mogelijke willekeur van de zijde van directeurs, n. m. indien deze er prijs op stelden hunne handelingen te zien goedgekeurd. Meermalen moesten directeuren het ondervinden dat bewindhebberen, zelf erg gesteld op hunne waardigheid, van aanmatiging van gezag door hun eerste bedienden niet waren gediend en dat zuiver persoonlijke meeningen omtrent de geschiktheid of onbekwaamheid van personeel bij de XIX of de X weinig gewicht in de schaal legden, deze slechts acht sloegen op met behoorlijke bewijzen gestaafde feiten. Ten deze opzichte liet dus de positie der Compagnie's bedienden niet te wenschen over, doch anders was het gesteld met hunne salarissen, die zeker niet anders dan zeer laag kunnen worden genoemd. De directeur kreeg —

---

[1]) Art. 50 der „Instructie van den Directeur". (Zie Documenten **102**).
[2]) Eerst de vergadering der XIX, later die der X.

zooals wij reeds hebben gezien — oorspronkelijk *f* 100.— 's maands; het traktement van elk der beide commissarissen (slavenhandel en train en militie) bedroeg *f* 50.—, dat van den geneesheer *f* 40, dat van den fiskaal *f* 36,— dat van den secretaris *f* 30.— en dat van de adsistenten *f* 20.— en *f* 25.— 's maands [1]). Doch ten deze dient niet vergeten dat vele bedienden emolumenten genoten: de commissaris van den train en vivres b.v. $2^1/_2$ % van de opbrengst der Compagnie's plantages, de commissaris van den slavenhandel $2^1/_2$ % van het provenu der slaven, de secretaris het plakkaatgeld en de inkomsten van het notariaat, de fiskaal een gedeelte der door hem geïnde belastingen, de equipagemeester de havengelden, de waagmeester een nieuwjaarsgift berekend naar de opbrengst van het waaggeld, de bosschieters van de wacht „een kaas en een flesch drank" van elk binnenkomend schip, enz. [2]). Bovendien hadden alle bedienden recht op vrije woning (of op vergoeding daarvoor in geld) en op één of meer rantsoenen, terwijl ook langen tijd bewindhebberen oogluikend toelieten, dat de zoons hunner bedienden reeds als kinderen voor de een of andere betrekking werden ingeschreven en de daaraan verbonden rantsoenen en gages ontvingen, waarbij dan door de ouders gezorgd werd voor de vervulling van die betrekking, door daarvoor uit eigen beurs een particulier te betalen. Zoo kwamen b.v. de twee zoons van den kornet *Jacobus Zaunslifer* reeds op zeer jeugdigen leeftijd op de monsterrollen voor als adelborst en als ruiter [3]) en, ofschoon reeds in 1720 bewindhebberen last hadden gegeven om geen andere personen dan die werkelijk dienst deden op de rantsoenlijsten en monsterrollen te plaatsen, kwam

---

1) Soldijboeken Curaçao en Brief van van Collen, dd. 10 Febr. 1714 (bijlagen).

2) Diverse brieven der Kamer van Amsterdam en Kort betoog van de Petersen c. s.

3) Brief, dd. 10 Oct. 1720, van Jacobus Zaunslifer. (Brieven en Papieren van Curaçao 1719—1722). Onder adelborst verstond men toen echter enkel een gewoon soldaat vrijwilliger.

nog in 1748 daarop de tienjarige zoon van den adsistent *Elias Luijdens* voor als bosschieter (kanonnier) [1]). En ten slotte was het aan de meeste beambten vergund „een kleine negotie" te drijven, waarover reeds het een en ander is gezegd.

Al zeer vreemd werd er in die dagen omgesprongen met bevorderingen en het vervullen van betrekkingen in het algemeen. *Gerard de Mepsche*, op verzoek der regeering van Stad en Ommelanden (Groningen) in 1713 door bewindhebberen aangenomen als adelborst en met brieven van aanbeveling naar Curaçao gezonden, werd enkele weken na zijn aankomst door *van Collen* provisioneel tot kapitein-luitenant aangesteld. Doch de X achtte deze bevordering wel wat al te kras en schreef aan *van Collen*, dat zij met hare aanbeveling wel had bedoeld *de Mepsche* bij eventueele vacature te bevorderen, bv. tot korporaal of zelfs tot sergeant, maar dat het geenszins in hare bedoeling had gelegen hem een zoo gewichtig ambt als dat van kapitein-luitenant toe te vertrouwen. *De Mepsche* moest daarom onmiddellijk weer tot adelborst worden teruggesteld of hem kon eenig ander emplooi worden gegeven [2]). Het is begrijpelijk, dat *de Mepsche* hiermee geen vrede had, ontslag verzocht en naar Holland terugging. Daar slaagde hij er in bewindhebberen te overtuigen van zijn geschiktheid voor het hem door *van Collen* opgedragen ambt, waarop de X hem er ook in bevestigde en, toen korten tijd hierna de betrekking vacant kwam van tweeden commandeur van St. Eustatius en Saba, werd die aan *de Mepsche* gegeven [3]).

Een ander staaltje van vreemdsoortige bevordering levert de dienststaat op van *Daniël Creefts*. Van zijn jongelingsjaren af den Staat hebbend gediend, bekleedde hij in Holland het laatst de betrekking van „Premier Lieutenant of ordinaris meester vuurmaker in het corps artillerie te Maastricht", uit welke

---

[1]) Brief Kamer Amsterdam, dd. 9 Mei 1748.
[2]) Brief der X, dd. 3 Mei 1714.
[3]) Brieven der X, dd. 24 Dec. 1714 en 24 Dec. 1716.

betrekking hij op zijn verzoek in 1776 werd ontslagen met den rang van kolonel. Na daarop een paar jaren „contraboekhouder" te zijn geweest aan „de wisselbank" te Amsterdam, werd hij in 1779 door bewindhebberen benoemd tot commissaris van den train en vivres en commandant der troepen in de koloniën Demarare en Essequebo, als hoedanig hij in rang onmiddellijk onder den gouverneur stond. Doch toen daarna deze kolonies door de Engelschen werden genomen, stelden bewindhebberen *Creefts* aan tot „inspecteur der gebouwen, équipage-, haven- en rooimeester" op Curaçao, waardoor hij op dat eiland rang nam onder den laagsten officier van het garnizoen [1]).

En dan dient niet vergeten, dat in die tijden rangskwestie's zeer teedere zaken waren. Bij alle openbare plechtigheden werd er op den rang der deelnemers met de uiterste zorgvuldigheid gelet en dit niet alleen ten opzichte van de in functie zijnde Compagnie's bedienden, doch ook voor wat betrof hen, die in dienst der Compagnie waren geweest of honorifieke ambten bekleedden of bekleed hadden. Tot zelfs op begrafenissen werd daarmee rekening gehouden en de orde, waarin vrienden en bekenden zich in den lijkstoet schaarden, door den aanspreker naar hun rang geregeld. Zelfs de predikanten kwamen er tegen op, toen men het waagde hen, in plaats van onmiddellijk na de commissarissen, te plaatsen na den fiskaal en het is misschien niet gewaagd te veronderstellen, dat aan menig in den loop der tijden zich voorgedaan hebbend geschil tusschen directeurs en beambten een rangskwestie ten grondslag heeft gelegen.

Doch, terugkeerende van bespiegelingen en ons houdende aan hetgeen de feiten leeren, dienen wij te vermelden, dat alle Compagnie's bedienden, tenzij anders door de X werd bepaald, werden aangesteld voor den tijd van drie jaar. De directeur diende telkens na afloop zijner commissie de her-

---

[1]) Brief der Kamer van Amsterdam, dd 6 Febr. 1789.

nieuwing daarvan te vragen, doch het dienstverband der overige bedienden werd stilzwijgend geacht door te gaan, tenzij zij hun wensch om ontslagen te worden aan bewindhebberen hadden te kennen gegeven. De uit Holland gezonden beambten genoten vrijen overtocht en hadden na het eindigen van hun dienstverband recht op vrije terugreis, doch indien zij zich na den afloop hunner verbintenis of na hun ontslag op het eiland vestigden, verloren zij dat recht [1]). Om gezondheidsredenen of wegens dringende familieaangelegenheden was het hun vergund hoogstens voor één jaar naar Holland te gaan, n. m. op eigen kosten en met stilstand van gage, rantsoen en emolumenten [2]), doch in 1778 werd bepaald dat bij verlof wegens ziekte het behoud van gage kon worden toegestaan. Gingen echter beambten met verlof alvorens 4 jaar in dienst der Compagnie te zijn geweest, uit- en terugreis daaronder begrepen, kwamen zij zonder verlof terug of werden zij vóór het eindigen van hun dienstverband op verzoek ontslagen, dan waren zij gehouden de kosten hunner uitzending terug te betalen, uitgezonderd in het geval van verlof wegens ziekte, met bewilliging der X verleend [3]). Recht op pensioen hadden zij niet, doch meermalen toch gaven bewindhebberen last om aan beambten, die vele jaren hadden gediend, hun gage en rantsoen of een gedeelte daarvan gedurende hun leven uit te keeren, en een enkele maal werden op deze wijze ook behoeftige weduwen en weezen van bedienden ondersteund.

De Peso. In den loop dezer geschiedenis hebben wij zoo vaak van deze munt melding moeten maken, dat het zeker niet anders dan gewenscht kan voorkomen, iets over de waarde van dat geldstuk te zeggen.

---

[1]) Brief Kamer van Amsterdam, dd. 17 April 1699.

[2]) Deze laatste kwamen ten bate van de waarnemers; gage of rantsoen kregen deze echter niet.

[3]) Brieven der X, dd. 11 en 28 Juni 1778.

In 1673 vonden wij voor het eerst een vergelijking gemaakt tusschen den peso of het stuk van achten [1]), n. m. bij de waardebepaling van de slaven, toen de prijs van een pico d'Indios slaaf werd vastgesteld op „vijftig pesos of rijksdaalders" [2]). Daarna komt in 1698 voor dat de Kamer van Amsterdam, op het haar daartoe door eenige Curaçaosche kooplieden gedaan verzoek, weigerde de waarde van den peso bij het verzenden van goederen op bodemerij te stellen op 51 stuivers, omdat een peso in Holland meer dan 51 stuivers waard was [3]) en dit „meer" lichtte zij vier maanden later toe door aan *Bernagie* te melden, dat de peso in Holland twee gulden en $11^1/_2$ stuiver deed [4]). In 1705 echter vinden wij den peso gelijk gesteld aan 52 stuivers [5]), in 1711 wordt een bedrag van Ps. 400.— gelijk geacht aan *f* 1000.— [6]); in schuldbekentenissen van 1724—1729 komt de waarde van den peso weer voor als *f* 2.40 [7]) en in 1775 doet hij weer 52 stuivers [8]).

O. i. mag hieruit de gevolgtrekking worden gemaakt, dat de waarde van den peso afhing van de marktwaarde van het zilver. In Holland waren stukken van achten geen gangbare munt en het vernegotieëren ervan zal wel niet gemakkelijk zijn geweest [9]), zoodat het vermoeden voor de hand ligt, dat de peso's werden versmolten en de waarde er van werd beoordeeld naar hun gewicht en zilvergehalte. Hiervoor pleit ook, dat bewindhebberen eischten, dat 1000 peso's 111 mark zouden

---

1) Zoo geheeten omdat een peso gelijk was aan acht realen.

2) Resolutie Kamer van Amsterdam, dd. 9 Oct. 1673.

3) Brief Kamer van Amsterdam, dd. 29 April 1698.

4) Id., dd. 12 Aug. 1698.

5) Den 10en April 1705 zond gouverneur Beck Ps. 14000 naar Holland, elk à 52 stuivers. (Brieven en Papieren van Curaçao 1700—1713).

6) Brief der X van 5 Dec. 1711.

7) Brief der Kamer Amsterdam, dd. 15 Sept. 1775. Een bedrag van Ps. 132,630 = *f* 318,312.

8) Brief Kamer Amsterdam, dd. 16 Mei 1775.

9) Tenzij de O. I. Compagnie ze kon gebruiken.

wegen [1]) en zij de voorkeur gaven aan oude stukken van achten boven nieuwe (die 2 % minder deden) [2]) en het bekend is, dat de peso's van vóór het midden der 18e eeuw een grooter zilvergehalte hebben dan de in latere jaren geslagene.

Ten slotte nog een enkel woord.

Daargelaten het onbetrouwbare der tot nu verschenen geschiedenissen van Curaçao [3]), kleeft er m. i. het groote gebrek aan, dat zij den lezer geen inzicht geven in de vroegere toestanden van het eiland.

In dat gebrek heb ik getracht eenigermate te voorzien. Ik meen dat de kennis dier toestanden een niet te minachten factor moet worden geacht in het beoordeelen van de wenschelijkheid en het nut van te nemen bestuursmaatregelen en ik ben er van overtuigd, dat meer dan eene bestuursdaad, die bleek niet aan de gestelde verwachtingen te voldoen, achterwege zou zijn gebleven of althans op andere wijze zou zijn uitgevoerd, indien eenige kennis van de ontwikkelingsgeschiedenis van het eiland bij de overheden aanwezig ware geweest.

Niet alles, wat mij uit de archieven der Compagnie is gebleken, heb ik in dit werk kunnen vermelden en van het onvolledige ervan ben ik mij dan ook wel bewust. Doch, al was een of andere bijzonderheid ook al niet van belang ontbloot voor de beschavingsgeschiedenis van de kolonie, een te lange en te dorre opsomming van feiten zou mijn werk ongenietbaar hebben kunnen maken en daardoor zou ik waarschijnlijk verder

---

[1]) Brief Kamer van Amsterdam, dd. 12 Aug. 1698.

[2]) Id., dd. 16 Mei 1775.

[3]) Men zou een boekdeel kunnen vullen met het aanhalen van de onnauwkeurigheden, voorkomende in de tot nu uitgegeven geschiedenissen van Curaçao. Daarvan kan dus hier geen sprake zijn. Maar het zij mij toch vergund er de aandacht op te vestigen, hoe de schrijver van het vrijwel algemeen als het beste beschouwd wordend werk over de kolonie zich schuldig maakt aan hetgeen veel op moedwillige geschiedvervalsching gelijkt. Zie Documenten no. **103**.

van mijn doel zijn gebleven dan nu ik mij ten deze eenigermate heb beperkt. Het voornaamste meen ik te hebben behandeld en indien ik hiermee iets mocht hebben bijgedragen tot het voorkomen van maatregelen, die der kolonie niet ten goede zouden komen, of tot het bevorderen van zaken, die tot den bloei der kolonie en het welzijn harer ingezetenen kunnen bijdragen — zoo zou ik met innige voldoening terugzien op den tijd aan het samenstellen dezer geschiedenis besteed. En op dezen oudejaarsavond — waarop ik de laatste hand leg aan mijn werk en mijn gedachten weer afdwalen naar de kolonie, wier belangen mij zoozeer ter harte gaan — kan ik zeker niets beters wenschen.

Maarssen, 31 December 1907.

NASCHRIFT.

Tot mijn leedwezen is mij bericht, dat met het bekostigen van deze uitgave de kas van het Geschied-, Taal-, en Volkenkundig Genootschap der Nederlandsche Antillen is uitgeput. Het genootschap, ofschoon niet ontbonden, heeft feitelijk opgehouden te bestaan. De contributie's komen niet meer in en dus kan er geen sprake zijn van het bekostigen door het genootschap der uitgave van het vervolg op de geschiedenis van St. Eustatius, St. Martin en Saba, en van het deel, waarin de geschiedenis der eilanden Tobago, St. Croix en Tortola zou worden behandeld. (Zie voorrede) [1]).

[1]) Zie aanhangsel, blz. 227.

GOUVERNEURS VAN CURAÇAO.

1634—1636. Johannes van Walbeeck.
1636—1638. ?
1638— ?. Jacob Pietersz. Tolck.
1642—1643. Jan Claesz. van Campen.
1643—1664. Pieter Stuijvesant [1]).
1647— ?. Lucas Rodenburch [2]).
1659 (of eer)—1664. Matthias Beck [2]).
1664—1668. Matthias Beck.
1668—1669. Willem Beck (prov.).
1669—1670. Lodewicus Boudewijns van Berlicum.
1670. Willem Beck (prov.).
1670—1673. Dirk Otterinck.
1673—1679. Jan Doncker.
1679—1682. Nicolaas van Liebergen.
1682—1683. Apero van der Hoeven (prov.).
1683—1685. Jan van Erpecum.
1685—1686. Apero van der Hoeven / Willebord van Engelen (prov.).
1686—1692. Willem Kerckrinck.
1692—1693. Dr. Gualtenus Schagen / Bastiaan Bernagie (prov.).
1693—1694. Bastiaan Bernagie (prov.).
1694—1700. Bastiaan Bernagie.
1700—1701. Nicolaas van Beek (prov.).
— Mr. Coenraad Burgh [3]).

[1]) Vertoefde van 1644—1646 in Holland en was directeur van Nieuw Nederland en van Curaçao van 1647—1664.
[2]) Vice-directeur onder Stuijvesant.
[3]) Verongelukte op zee.

1701—1704.	Nicolaas van Beek.
1704.	Jeremias van Collen Gerard Luls (prov.).
1704—1709.	Mr. Jacob Beck.
1709.	Jeremias van Collen (prov.).
1709—1710.	Abraham Beck.
1710—1711.	Jeremias van Collen (prov.).
1712—1715.	Jeremias van Collen.
1715—1716.	Jonathan van Beuningen (prov.).
1716—1720.	Jonathan van Beuningen.
1720.	Mr. Jan van Beuningen.
1720—1721.	Cornelis Anderman van der Burgh Juan Pedro van Collen Frederick Eck (prov.).
1721—1730.	Jan Noach du Fay.
1731—1738.	Juan Pedro van Collen.
1738—1740.	Jan Gales.
1740—1758.	Isaac Faesch.
1758—1761.	Jean Isai Claris Rodier de la Brugière (prov.).
1761—1762.	Jacob van Bosveld.
1762.- 64	Jean Isai Claris Rodier de la Brugière (prov.)
4 1762—1781.	Jean Isai Claris Rodier de la Brugière.
1781—1782.	Jan Lixraaven (luitenant-gouverneur).
1782 -	Joh de Ven Ah.2

PREDIKANTEN OP CURAÇAO.

1635.	Frederic Viteus (Vitteus), proponent.
Vóór 1647.	Johannes Backerus [1]).
„ 1668.	Wilhelmus Volckringh.
1668.	Adrianus Beaumont. † 1668.
1668—1676.	Philippus Speght, rector te Kuilenburg [2]).
1679—1713.	Nicolaas Verkuijl, predikant bij de Holl. gemeente te Yarmouth. † 23 Januari 1713.
1713.	Henricus Beijs, provisioneel, teruggeroepen in 1713.
1713—1726.	Theodorus van Cambron. † 1726.
1714—1717.	Henricus Beijs, 2e predikant, voorheen predikant te New-York.
1726—1728.	Johannes Ferrarius, proponent. † 1728.
1728—1729.	Nathan Erichson, predikant te Woltersum. † 1729.
1730—1757.	Wigboldus Rasvelt, pred. op St. Thomas. † 1757.
1751—1758.	Johannes Ellis, proponent, 2e predikant. Na overlijden van Rasvelt 1e predikant.
1758—1765.	Rudolphus Wildrik, proponent, 1e predikant [3]).
1758—1759.	Stephanus Brands, proponent, 2e pred. † 1759 [4]).
1761.	Lambertus Lunterbos, proponent, 2e predikant. † 13 Juli 1761.
1764—1768.	Warnoldus Kuijpers, 2e predikant. Na vertrek van Wildrik, 1e predikant. † 1768 [5]).

[1]) Ging met gouverneur Stuijvesant naar Nieuw-Amsterdam.

[2]) In 1676 door gouverneur Doncker ontslagen.

[3]) In 1765 benoemd tot predikant op St. Eustatius.

[4]) Voor hem was aangesteld Barak Houwink, predikant op St. Martin, doch deze bedankte voor de benoeming.

[5]) In 1768 door Kerkeraad gesuspendeerd.

1767—1768. Abraham Wijngers, adjunct-predikant te Yzendijke, 2e predikant. † 1768.

1768—1784. Johannes Ellis, oud-predikant van Curaçao, 1e predikant. † 1784 [1]).

1770—1783. Johan Casper Adolf Quast, predikant te Wickrathberg, 2e predikant [2]).

1784—1785. Isaac Anthonie Sporon, Fransch predikant te Embden, 1e predikant [3]). † 1785.

1786—1787. Hermanus Arnoldus Idema, 1e predikant. † 18 Maart 1787.

1787—179?. Rudolphus Wildrik, oud-predikant van St. Eustatius, 1e predikant [4]).

1789. Johan Casper Adolf Quast, oud-predikant van Curaçao, 2e predikant. † 1790 [5]).

---

[1]) Hield van 1771—1780 geen doopboeken. De in dien tijd geborenen werden verzocht zich in te laten schrijven. (Br. Kamer van Amsterdam dd. 19 Dec. 1786).

[2]) Ging in 1783 met verlof wegens ziekte naar Holland.

[3]) Samen met Sporon werd benoemd Johan Godfried Burchgers, predikant te Goch, tot 2e predikant, doch ik heb niet vermeld gevonden, dat Burchgers naar Curaçao vertrok.

[4]) Werd na overlijden van Idema door Gouverneur de Veer prov. aangesteld, hetgeen de X in 1789 bekrachtigde.

[5]) In 1789 weer benoemd. Bereikte Curaçao echter niet meer, daar in 1790 het bericht van zijn overlijden op Curaçao werd *ontvangen*. (Rapport Grovestins en de Boeij).

COMMANDEURS OP ARUBA.

?	Josephus Flaccius.
1679.	Johannes Bontemantel.
1680—1714.	Josephus Flaccius.
1714—1739.	Willem Jansen.
1739—1750 (of later).	Daniël Nieuwkerk.
1754 (of eer)—1756.	Lourens Croes.
1756—1768.	Jan van der Biest.
1768—1772.	Gillis Poppe.
1772—1782.	Jan van der Biest. † 1782.
1782—1791.	Harmen van der Biest [1]).
1791—1792.	Jacobus Pellicorne Porrier.
1792.	Borchard Speght.

[1]) Wegens hoogen ouderdom op verzoek ontslagen.

COMMANDEURS OP BONAIRE.

?	Hans Frederics.
?	Johan Burghgraaf.
1669.	?
1670.	Hans Frederics.
1680.	Johannes Bontemantel [1]).
1689.	Nicolaas van Beek [2]).
1695.	Isaac Lamont [3]).
1699—1705.	Johan Burghgraaf.
1705—1712.	Pieter Born.
1712—1713.	Hans Jurgen Cramer.
1713—1721.	Pieter Born.
1721—1723.	Pieter Scholten.
1729—1738.	Jan Hendrik Geerkens.
1739—1750.	Frederic Zaunslifer.
1750—1756.	Johannes Philippus Eijlbracht.
1756—1759.	Theunis Dirksz. Kock.
1769—1780.	Andreas Daal [4]).
1780—1781.	Christiaan Gerard Dammers (prov.).
1782—1789.	Theunis Dirksz. Kock.
1789—1796.	Christiaan Gerard Dammers.
1796.	Michiel de Groot.

[1]) Komt (in Documenten zaak van Liebergen) voor als commandeur van Bonaire en Aruba.

[2]) Later directeur van Curaçao.

[3]) Later secretaris op Curaçao en daarna commandeur van St. Eustatius en Saba.

[4]) In 1780 verplaatst naar Curaçao, doch eerst in 1782 als commandeur ontslagen.

AANHANGSEL.

De Aves-eilanden.

Het lag in mijn voornemen om in het vervolg der geschiedenis van St. Eustatius, Saba en St. Martin de kwestie te behandelen betreffende het eigendomsrecht der Aves-eilanden. Doch met het oog op de onzekerheid der uitgave van dat vervolg komt het mij wenschelijk voor reeds nu te publiceeren wat ik van deze kwestie weet en daartoe zij het mij vergund hier het ingezonden artikel te doen volgen, dat ik in „Neerlandia" (Juli 1908) plaatste naar aanleiding van de in dat tijdschrift geopperde vraag: aan wie behooren de Aves-eilanden?

„Er zijn twee groepen van Aves-eilanden te onderscheiden, n.l. die, liggende ongeveer midden tusschen Bonaire en de Roques-eilanden en die, liggende ten zuiden van St. Eustatius en Saba op de breedte van de noordelijke punt van Dominica. Gemakshalve worden die groepen hier als de noordelijke en de zuidelijke aangeduid.

Tot in 1722 heeft de West-Indische Compagnie nooit eenig recht van eigendom doen gelden op de eilanden der zuidelijke groep. Doch in dat jaar meende de directeur van Curaçao, *Jan Noach du Fay*, dat de Co. op die eilanden aanspraak kon maken en verzocht hij de „Praesidale Kamer van Amsterdam" om na te doen gaan of het bezitrecht op die eilanden uit de annalen der Co. zou zijn vast te stellen.

Bij missive van 29 Juli 1724 antwoordde de „vergadering van thienen" hierop: „dat zij nog niet hadden kunnen vinden eenige papieren of documenten om daaruit het recht van eigendom

van de Aves-eilanden voor de Co. te sustineeren". „Wij zullen egter" — zoo melden de bewindhebbers verder — „daarop nog nog wel wat nader inquireren, ende zal het daerom dienstig wesen, dat UEd. ondertussen, de possessie daervan (zoo veel mogelijk is) zal tragten te behouden; dog alles met vrindelijkhijt, en minsaemhijt, omme de compagnie daar door met Spanjaerts niette doen brouilleren" [1]).

Daarbij is de zaak gebleven: in de annalen der Co. vindt men niet vermeld, dat de gezochte eigendomsbewijzen gevonden zijn en evenmin blijkt er later ooit iets van het in bezit hebben door of het in bezit nemen van deze eilanden in naam van de Co. Wel vindt men er meermalen melding van gemaakt, dat Curaçaosche (en andere) barkjes op de Aves-eilanden „sparren" gingen kappen en mij is geen voorbeeld bekend, dat dit door de Spanjaarden van de Vaste Kust werd belet. Het schijnt, dat deze rotseilandjes door de zeelieden vrij wel als gemeen eigendom werden beschouwd, althans een ieder voorzag er zich van water en brandhout en zeeroovers hielden zich gaarne in hunne buurt op. Doch later heeft Venezuela eigendomsrechten op die eilanden doen gelden en, bij gebrek aan eenig bewijs tot het tegendeel, zijn die rechten nu zeker moeilijk te betwisten.

Wat de noordelijke groep aangaat — hierop hebben wij indertijd eigendomsrechten uitgeoefend. Tusschen deze eilanden en ons Saba is de zee zeer ondiep; daar ligt de zoogenaamde Saba-bank, den West-Indischen zeelieden en visschers wel bekend, en nu werd beweerd, dat deze Aves-eilanden in vroegere eeuwen vermoedelijk met Saba verbonden waren, zoodat zij eigenlijk tot Saba's grondgebied behoorden.

De ingezetenen van onze bovenwindsche eilanden beschouwden het dan ook als hun onbetwistbaar recht op deze Aves-eilanden

---

[1]) Brieven der vergadering van X naar America, 1719—1772, berustende in het Rijksarchief te 's Hage als No. 108 W. I. C. 71.

de vischvangst (voornamelijk de schildpadvangst) uit te oefenen en er meeuweneieren te zoeken, die er nog nu in het seizoen in grooten getale te vinden zijn.

Nadat de guano meer algemeen in den landbouw werd gebruikt, viel de aandacht van enkele particulieren op deze onbewoonde eilandjes. Enkele scheepsladingen dezer kostbare meststof werden er afgehaald zonder iemands vergunning, doch ten tijde dat *van Idsinga* gouverneur van St. Eustatius en Saba was, werd van hem — ik meen door een Amerikaan en een ingezetene van S^{t}. Martin [1]), — concessie gevraagd voor het ontginnen van de zich op de Aves-eilanden bevindende guano-beddingen. *Van Idsinga* gaf die concessie en men moet aannemen, dat hij vermeende daartoe het recht te hebben, de eilanden dus beschouwde als te behooren aan zijn gouvernement.

Doch nu kwam Venezuela tegen deze verleende concessie op en verhinderde den concessionaris er gevolg aan te geven. Het eigendomsrecht op de eilanden maakte nu een onderwerp van geschil uit, waarin door partijen Spanje tot scheidsrechter werd gekozen. Bij de toen gevallen beslissing [2]) werd Venezuela in het gelijk gesteld en de eilanden aan die republiek toegewezen, met eerbiediging echter van de door een gebruik van eeuwen gewettigde aanspraken van de ingezetenen onzer bovenwindsche eilanden om in de wateren van die eilanden de vischvangst uit te oefenen.

De stukken, waarop deze scheidsrechterlijke uitspraak werd gegeven, heb ik nooit in handen gehad. Doch het komt mij niet zoo onmogelijk voor, dat de Spaansche commissie geen juiste

---

[1]) Van de jongere geschiedenis van Curaçao heb ik geen aanteekeningen gehouden en ik geef hier dus slechts weer hetgeen ik mij van de zaak herinner. Den verder in dit onderwerp belangstellenden lezer zal het echter weinig moeite kosten de nauwelijks een halve eeuw oude stukken omtrent deze zaak te raadplegen, hetzij op het Departement van Koloniën. hetzij op dat van Buitenlandsche Zaken.

[2]) Opgenomen in het Staatsblad van 1859, No. 1.

voorstelling heeft gehad van de ligging dezer Aves-eilanden, die heeft verward met de andere, ongeveer 300 zeemijlen zuidelijker gelegen eilanden van denzelfden naam. Hoe dit echter ook zij, wij hebben ons bij de scheidsrechterlijke beslissing neergelegd en dus behoort ook deze noordelijke groep van eilanden tot Venezuela's grondgebied".

NAAMREGISTER.[1]

A.

Aam, D. 153.
Abenatar, D. 124, 153.
Abendana, D. 102, 120.
Aboab, 163. D. 101, 125, 153.
Abrahamsz, D. 119.
Adema, 175.
Adriaensz, 20. D. 153.
Aernouts, 54. D. 98.
Afslaager, D. 128.
Aguilar (d'), D. 126.
Aldersteeden, D. 186.
Amiot, D. 153.
Ampsingh, 96.
Andrade (d'), D. 123, 126, 154.
Andrea (d'), 73.
Andrisson, D. 154.
Anguilançon (d'), D. 140.
Arias, 34,
Ariat, D. 140.
Arlington, D. 72, 79.
Arroos, 140.
Athias, D. 154.
Avaux (d'), 59.

B.

Baas (de), 50, 51, 53. D. 93—95, 97, 98.
Backer, D. 89, 123, 136, 154.
Backerus, 95, 223.
Baerle, (van), D. 78.
Bambergen (van), D. 117, 129, 154.
Banckert, zie *van Trappen.*
Bandeville (de), 126. D. 114—116, 137.
Baptiste, D. 124.
Barentsz, D. 154.
Bartels, D. 8.
Bas, D. 9.
Batenburg (van), D. 85.
Bax, D. 141.
Bazarne, D. 154.
Bear, D. 119.
Beaumont, 95, 223.
Beck, 44, 45, 47–49, 51, 53, 66–68, 73, 79, 101, 112—118, 121, 137, 148, 149, 192, 218, 221, 222. D. 71, 82, 83. 93, 99, 109, 117.
Becker, D. 17, 41, 88, 126.
Beckhoven (van), D. 37.
Beckx, zie *Beck.*
Bee(c)k (van), 86, 102, 103, 106—116, 137, 221, 222, 226. D. 86, 87, 109, 111.
Beek, D. 154.
Beems, D. 154.
Beijs, 97, 179, 201, 202, 223.
Bell, D 154.
Belle (van), 68, 73, 75. D. 119.

[1]) De cijfers achter de persoonsnamen verwijzen naar de bladzijden; die achter de letter D. komen voor in de Documenten.

Belmonte, D. 122, 154 (zie ook *de Belmonte*).
Belmonte (de), 75.
Beltrand, D. 24.
Bendicx, D. 130.
Bennebroek, 61, 63, 78.
Berch, 137, 138, 143. D. 120, 154.
Berge (ten), D. 98.
Bergen (van), 207.
Berland, D. 127.
Berlicum (van), 45, 94, 116, 221. D. 83, 90.
Bernagie, 80–86, 88, 89, 94, 98, 104, 112, 115, 144, 153, 218, 221. D. 103.
Bernaige, zie *Bernagie*.
Bernard, D. 137.
Berrie, D. 154.
Berthier, D. 214.
Bertrand, D. 154.
Bertrant, 168.
Beuningen (van), 113, 127–134, 201, 207, 222, D. 137.
Biest (van der), 225. D. 154
Bijleveld, D. 136.
Binckes, 53.
Bislick, D. 154.
Bisscop, D. 17.
Block, D. 58.
Blom, D. 154.
Blussé, D. 214.
Boeij (de), 91, 186, 208–210.
Boekholt, D. 123.
Bonijn, D. 123, 154.
Bont, D. 154.
Bontecoe, D. 154.
Bontemantel, 116, 226.
Boode, D. 154.
Boom, D. 120, 154.
Boot, 180.
Bolderslee, D. 125.
Boreel, D. 14.
Borel, D. 119.
Born, 226. D. 124, 155, 174.
Borstelman, D. 118.
Bosveld(t) (van), 177–179, 222. D. 190.
Bouman, D. 123, 155.
Boursen, D. 32.
Bout, D. 54.
Bouwensen, D. 35.
Braak, 181.
Braambos, 138. D. 155.
Brand, D. 126, 136.
Brandeau, D. 118.
Brands, 223.
Brandt (van), D. 184.
Bree (de), D. 140.
Brodhead, 40, 41, 42, 95. D. 15, 57, 73, 79.
Broeck (van den), D. 123.
Brouckaart, 72.
Brugge, 77.
Brugière (de la), zie *Rodier*.
Brugman, 189. D. 122, 125, 155.
Bruijn, 52.
Bruijn (de), 52.
Bullestraten, D. 45.
Bundes, D. 118, 129.
Burchgers, 224.
Burgh, 107, 221. D. 155.
Burgh (van der), 134, 135, 222. D. 18, 73, 155.
Burghgraaf, 116, 226.
Burmania, 175.
Bus, zie *Busch*.
Busch, D. 87.
Bussy (de), 1. D. 1.
By (de), 121, 122, 126. D. 117, 131–134, 137.

Bylandt (van), 187, 188, 190. D. 184, 186.

C.

Cadjo, 166.
Caizedo (de), D. 155.
Cales, 143. D. 155.
Calquier, 126.
Calvo, D. 155.
Cambeau, D. 140.
Cambron (van), 97, 201, 202, 223.
Campen (van), 37, 221. D. 35, 36, 215.
Canselaar (van), D. 87.
Capellen (van der), D. 70.
Capriles, 104.
Cardoze. D. 122, 125, 126, 155.
Carilho, D. 102, 123.
Carion, 135, 136, 138.
Carmilleon, D. 17.
Carvalho, D. 155.
Cary, D. 79.
Cassart, 119—121, 126, 127. D. 114, 115, 178.
Casseres (de), D. 119, 125, 155.
Casteleijn, D. 74.
Castilho (de), D. 124.
Castro (de), D. 155.
Caudri, D. 122.
Chabot, D. 129.
Charjé, D. 120, 122, 155.
Charloo (van), D. 125.
Chaves (de), D. 119, 120, 155.
Cheef, D. 125.
Chitie, 166, 167.
Christiaansz, D. 155.
Claasen en Claassen, zie *Claessen*.
Claessen (zie ook *van Campen*), D. 35, 93, 155.
Clemens, D. 174.
Clement, D. 130.
Clerck (de), 95.
Clere (du), D. 94.
Clinckert, zie *Klinckert*.
Clooster (van den), D. 156.
Cock, D. 156, zie ook *Kock*.
Coene, D. 156.
Coenradus, D. 42.
Cohen, D. 124, 156.
Coheño, 35.
Coldingen (van), D. 75.
Collen (van), 64, 67, 97, 111–113, 117–119, 126, 128, 134, 135, 143–147, 150, 157–159, 199, 201, 215, 222. D. 73, 114–117, 150, 151, 156, 172.
Colleton, 53.
Collings, D. 125.
Colombo, D. 122.
Columba, D. 156.
Compian, 48.
Constant, 53. D. 94, 98.
Cooijmans, zie *Coymans*.
Copius, D. 156, 174.
Cornelisz, D. 95, 96.
Correa, D. 117, 156.
Costa (da), D. 125, 126, 131, 156.
Cotinho, zie *Coutinho*.
Couro, D. 124.
Courten, D. 13.
Courtijn, D. 127.
Coutinho, D. 126, 156, 174.
Couwenhoven (van), D. 54.
Cowan, 103.
Coymans, 74, 75, 131. D. 73, 125, 156.
Cramer, 226.
Craneveld, D. 156.
Crastro (de), D. 102, 118, 120, 129, 156.

Creefts, 215, 216.
Cremer, 3.
Crisson, D. 123, 156, 185.
Croes, 225. D. 125, 156.
Cromwell, D. 57, 75.
Croon, 103.
Cruger, 190. D. 157.
Crus (Santa), D. 157
Cunningham, D. 157.
Curiel, D. 157.
Cuyck (van), 95.
Cuys, zie *Kuijs*.

D.

Daal, 226. D. 124, 157.
Dabenis, 181 zie ook, *Hartlooper*.
Dalen (van), D. 90.
Dam, 151.
Dame, D. 125.
Dammers, 226.
Davelaar, D. 185. Zie ook *Grootdavelaar*.
Dé, D. 127.
Dekker, D. 186.
Delft (van), D. 86.
Delian, 45, 93, 94.
Derideau, 110.
Dewaan (*Duany?*), D. 157.
Dias, D. 118, 122, 157.
Diedeloff, D. 157.
Diedenhoven, D. 120, 157.
Dijck (van), D. 54, 157.
Dinham, D. 157.
Dobben (van), 96.
Dol, zie *van Ourik*.
Dolder, D. 157.
Doman, 59.
Domingito, 167.
Donck (van den), D. 54.
Doncker, 45, 47, 50–55, 60, 65, 73, 79, 85, 88, 93, 96, 106, 147, 221, 223. D. 91–93, 95.
Doncker (Sijmonsz), 60.
Doos (van der), D. 128.
Dorcas, 91. D. 120, 124, 157.
Doris, D. 123.
Douce, 56.
Dovale, D. 157.
Draaks, D. 125, 157.
Drellenburgh (van), D. 97.
Dronker, D. 157.
Druschky, D. 122, 130, 157.
Dubernard, D. 157.
Dubocq, D. 139.
Duncan, 180.
Durant, D. 121, 139.
Durer, D. 157.
Duurlingh, D. 124, 158.
Duvelaer. D. 15.

E.

Eck, 131, 134, 135, 137, 138, 222.
Eel, D. 124, 158.
Eght, D. 158.
Eijlbracht, 226. D. 158.
Eijsch (van), D. 87.
Elbertsz, D. 54.
Elfsdijk, D. 41
Ellis, 118, 154, 179, 198, 200, 202, 223, 224. D. 118, 129, 158.
Elsevier, 18. D. 5.
Enriquez, D. 102. Zie ook *Henriquez*.
Engel, D. 126, 131, 158.
Engelen (van) 66, 71, 76, 221.
Erasmus, D. 98. 121, 158. Zie ook *Reining*.
Erichson, 223.
Erkelens, D. 99.

Erpecum (van), 63–65, 69–71, 85, 221.
Esch (van), 199.
Esdré, 173, 175.
Espinay (d'), 126.
Ésser, D. 57.
Estrades (d'), 138.
Estrées (d'), 55–59.
Euwens, 204.
Everit(t), 109. D. 124, 158.
Evertsz, 194. D. 31, 158, 173.
Ewald, 86.
Exson, D. 158.
Exsteen, 136. D. 119, 120, 126.

F.

Fabritius, D. 82, 83.
Faes, D. 73. Zie ook *Faesch.*
Faesch, 76, 155, 156, 159, 160, 163, 166, 170–177, 184, 195, 200–202, 222. D. 173.
Fareira, D. 124, 158.
Farera, zie *Fareira.*
Farro, D. 124, 158.
Faucquet, D. 185.
Fay (de *en* du), 75, 101, 105, 135, 136, 138, 139, 141–143, 172, 197, 206, 207, 222, 227. D. 42, 43, 140, 142, 149.
Faye (du), zie *du Fay.*
Feltz (van der), 187, 190. D. 184.
Ferony, 73. D. 89.
Ferrarius, 223.
Ferro, D. 158.
Fidanque, D. 121, 158.
Flaccius, 117, 225.
Fletcher, D. 35–37.
Fockens, D. 158.
Fonseca (de), D. 124, 159.
François (le), D. 140.
Franken, D. 159.
Frans, D. 159.
Frederics, 65, 116, 216. D. 90.
Freere D. 120.
Fremont, D. 140.
Freneau, D. 123.
Frijlandt, D. 93.
Fritman D. 119.
Fundam, 159.

G.

Gadwijn, D. 121.
Galen (van), D. 75.
Gales, 146, 148, 150–152, 154, 155, 159, 222. D. 150, 151, 171.
Gama (de), D. 121.
Gaon, D. 126.
Garcia, 75. D. 123.
Gaspar, D. 137.
Gaubins, D. 185.
Geelvink, 80.
Geerkens, 226, D. 122, 159.
Geertzen, D. 130.
Gemmenigh, D. 87.
George, D. 121.
Geus, D. 90.
Gidding, D. 124.
Gijs(s)en, 20 D. 123, 159.
Gilbert, D. 123.
Gilbertson, D. 74.
Glaudius, D. 124.
Glinsterman, D. 174.
Godefroy, D. 140.
Goedvrint, D. 123.
Gomez (en *Da Costa Gomez*), D. 120, 123, 126, 159.
Gorcum (van), D. 159.
Govertsen, D. 31.
Graaff (de), D. 159.

Graan, 77.
Gradies, D. 159.
Gramont (de) 62.
Grand (le), 21—23, 26—28, 37. D. 17, 24, 25, 32, 34, 35, 41, 43, 44.
Graval, D. 159.
Grego, D. 126.
Greve (de), 150.
Grillo, 72, 73.
Groen (van), 37, D. 44.
Groot (de), 226, D. 123.
Grootdavelaar (van), D. 118, 157.
Grootestam, 170, D. 120, 126, 159.
Grovestins, 91, 186, 208—210.
Guij, D. 159.
Guirigasou (de), D. 122.
Guitieres, D. 122.

H.

Haan (de), D. 126.
Hagen (van der), D. 17.
Hal, D. 54.
Halas, D. 124, 159.
Halmale (van), 127. D. 126.
Hamel, D. 45.
Hamelberg, 1, 9. D. 1, 3.
Hamer, 203.
Hands, D. 125.
Hansz (Snijder), D. 159.
Hanzon, D. 118.
Hardenberg (van), D. 54.
Hardenbroek, D. 102.
Harman, D. 54.
Harmensz, D. 159.
Harring, D. 160.
Harris, D. 121, 125, 160.
Hartlooper (de), 178. Zie ook *Dabenis*.
Haselaar, D. 160.
Hasse, D. 120, 160.
Heinsius, 179.
Heldewier, 75, 105. D. 104, 120, 139.
Helijn, D. 97.
Hellinghuijzen, D. 160.
Helmig, D. 121.
Henningh, D. 174.
Hendricx, 152, 153. D. 160.
Hendriksen (Both), 186. D. 183.
Hendricksz. 19.
Henriquez, 75, 76. D. 102—104, 118—120, 125, 126, 160.
Henrix, zie *Henriquez*.
Hering, 203, 205. D. 186.
Hertell, 174.
Heselaer, zie *Haselaar*.
Hesse, D. 140.
Hessel, D. 38.
Hilhem, D. 124.
Hill, D. 121.
Hobbertz, D. 126.
Hobooken (van), D. 122, 160.
Hoeven (van der), 69, 71, 221. D. 118.
Hofman, D. 119.
Hoheb, D. 126, 160.
Holsman, D. 160.
Hooft, 107.
Hoogstraten (van), D. 188.
Hooijbant, D. 123.
Hoorn (van), D. 118, 160.
Hoppe, D. 123.
Hoppesack, 66—68. D. 119.
Horst, 118, 121, 122, 126. D. 117. 131—134, 137, 160, 184.
Houdan, D. 97.
Houten (van), D. 160.
Houtkamp, D. 160.
Houtschildt, 143, 144, 154. D. 160.

Houttuijn, D. 190.
Houtvat, D. 124, 160, 161.
Houven (van der), zie *van der Hoeven.*
Houwink, 223.
Hulst (van). 203.
Husens, D. 14.

I.

Idema, 224.
Idsinga (van), 229.

J.

Jacobsen, D. 34, 36, 161.
Jacobsz, D. 89, 125.
Jansen, zie *Janssen* en *Beckhoven.*
Janssen, 225. D. 54, 161.
Jansz, D. 125, 161.
Jesurun, D. 122, 126, 161.
Johannes, D. 53.
Jol, D. 33, 34, 47.
Jongbloed, D. 161.
Jongh (de), D. 161.
Jonker, D. 127, 128, 149.
Juijst, D. 90.
Julien, D. 161.

K.

Kars (van der), D. 120.
Keek, D. 161.
Keijsberg(en), 125. D. 128.
Keijser. D. 161.
Kelly, D. 121.
Kemp, D. 119, 122.
Kemink, 11.
Kerckhoven, 95.
Kerckraat, 95.
Kerckrinck, 71, 73, 74, 76, 78–80, 85, 106, 109, 110, 121, 122, 221. D. 104, 105, 117, 129, 131, 132, 134, 136.
Kieft, D. 52.
Kier, D. 161.
Kinnegem, D. 118.
Kinswilder (van), 97. D. 117.
Kip, 79. D. 54.
Klinkert, 61, D. 93, 161.
Kock, 226. D. 119, 161. Zie ook *Cock.*
Koeijers, 184.
Koene, zie *Coene.*
Konck, D. 121.
Köning, D. 161.
Kool, D. 162.
Kreuger, zie *Cruger.*
Kuijpers, 200, 223.
Kuijs, D. 162.
Kunningham, 138. Zie ook *Kinnegem.*

L.

Laan, D. 125.
Lacrum, D. 124, 162.
Lading, 168.
Ladubat, D. 140.
Laet (de), 18–23, 25, 30, 37. D. 5, 16, 28, 29, 40.
Lambertsz, D. 123.
Lamont, 103, 107, 116, 170, 226. D. 118, 124, 162.
Lammertsz, D. 162.
Lange (de), 66, 67.
Langenhove, 114.
Langenhuijzen (van), 204.
Lap, D. 131.
Laurent (St.), 53. D. 96, 97.
Laurents, D. 127.
Leary, 172.
Lebouteux, D. 118.
Leeuw (van der), 77.
Legendre, D. 162.

Leon, D. 120, 162.
Leon (de), D. 118, 123, 162.
Leruqueu, D. 96.
Lesire, 170. D. 162.
Levy, D. 118, 125, 129, 162.
Lichtenvoorde, zie *Ligtenvoorde*.
Liebergen (van), 60–69, 85, 87–89, 92, 221, 226. D. 101, 117.
Ligtenvoorde, 190. D. 184, 185.
Lima (de), D. 126, 162.
Limberg, D. 162.
Linder, D. 162.
Lindesaij, 48. D. 185.
Lipman, D. 127.
Lixraaven, 136, 191, 222. D. 163, 186.
Loeffhouwer, D. 141.
Lokermans, D. 54.
Lomelijn, zie *Lomelino*.
Lomelino, 47, 48, 72, 73. D. 92.
Lonk, D. 16.
Loon (van), D. 14.
Lopez, D. 120, 124, 163.
Lou (St. Jan de), D. 12, 13.
Louijssen, D. 42.
Lousado, D. 123, 163.
Lucassen, D. 137.
Lucifer, 19.
Luijdens, 215. D. 163.
Luls, 76, 80, 88, 111, 112, 144, 152, 153, 175, 222. D. 73, 119, 153, 163.
Lunterbos, 104, 179, 223.
Lusanet, D. 171.
Lynch, 53, 96. D. 78.

M.

Machiora, D. 126.
Maduro, 138, 195. D. 106, 122, 123, 163.
Manasse, D. 163.
Marchena, D. 119, 163.
Marchena (de), D. 102.
Marct (van der), D. 16.
Marcus, 48, 50.
Maron, D. 130.
Martensz, D. 121.
Martijn, D. 126, 163. Zie ook *Martin*.
Martin, 33, 35, 137, 138, D. 163.
Martinas, D. 163.
Matthios, 30.
Mattos (de), D. 121.
Medina (de), D. 163.
Meer (van der), 203.
Meij, (de), 119, 120, 126, 131, 136, 137, 163.
Meijer, 158—160, 175, 176. D. 117, 129, 163.
Meijndertsen, D. 31, 34.
Melin, zie *Molijn*.
Mepsche (de), 215.
Merckijs, D. 93.
Méricourt (de), 56, 57.
Mesquita (de), D. 122.
Mestre, D. 163.
Meulen (van der), 156, 187, 190.
Michiel, D. 130.
Mijling, D. 122.
Millado, D. 163.
Milliot, D. 127.
Mings, D. 72.
Modyford, D. 78, 79.
Moens, D. 45, 131.
Mojaard, D. 118, 129.
Mol, D. 124.
Molijn, D. 54, 55.
Molina, D. 121, 164, 174.
Mols, D. 30.
Monsanto, D. 164.

Montero (de), 30—32.
Mooij, D. 121.
Moor, D. 164.
Moor (de), D. 164.
Moraon, zie *Moron*.
Moreno, D. 119.
Morla (de), 26, 31.
Moron, D. 118, 123, 125, 174.
Motet, D. 124.
Motta, D. 164.
Motte (la), D. 126.
Mulder, D. 164.
Muller, 205, D. 126.
Muncq (de), D. 85.
Munninckhoven, D. 122, 126, 164.
Munster, D. 88.

N.

Naamen (van), 118. D. 121, 164.
Naar, D. 164.
Nassy, 102. D. 108.
Neau, D. 120.
Nederhof, D. 127.
Neijra (de), D. 118, 164.
Nicolls, 44. D. 79.
Niepage, D. 121, 164.
Nieuwenhoff (van), 100, 204, 205.
Nieuwkerk, 170, 225. D. 164.
Nobeling, 132.
Nolet, D. 121, 164.
Nuña, D. 164.

O.

Oene, 107.
Oldenburg (van), 79. D. 104, 105.
Oliviera (de), D. 126.
Onbehouwen, D. 164.
Ooijman, D. 164.
Ool (van), D. 91.
Oostdorp, D. 164.
Oosterzee (van) 37. D. 44—46.
Orio, D. 164.
Ots(s)en, D. 20, 37. Zie ook *Otzen*.
Otte, D. 120.
Otterinck, 45, 46, 50, 221. D. 92—94, 98, 107.
Otzen, 21, 23, 24. Zie ook *Otssen*.
Ouden (den), D. 121.
Ourik (van), 178.
Ousiel, D. 28.
Outman, D. 124.

P.

Pabest, D. 119, 164.
Paijman, D. 125.
Pardo, 102. D. 101, 125, 165, 173.
Pareira, D. 102, 118, 125, 165.
Parera, zie *Pareira*.
Parry, D. 130.
Pas (de), D. 121.
Patatje, D. 165.
Pater, 20.
Patjé, D. 131.
Paulse, D. 165.
Pauwels, 133, 134.
Peixotto, D. 174.
Pelgrom, D. 165.
Penijn (de), 61, 63, 64, 69, 79. D. 165.
Penso, 162, 163, 176. D. 120, 165, 174.
Perre (van der), D. 165.
Perrin, D. 215.
Petersen (de), 105, 117, 147, 151—155, 206, 208, 214. D. 6, 165.
Pichot, D. 126, 165.
Pietersen, D. 36.
Pietersz, 19, 47, 67. D. 93, 119, 122, 128, 165.
Pijp, D. 127.

Pimentel, D. 165.
Pina (de), D. 120, 126, 165.
Pinedo, D. 165.
Piñero, D. 165.
Pinjero, D. 125.
Pinto, D. 165.
Plessis (du), D. 140.
Pletsz, 47, 49, 153, 182. D. 123, 165.
Plier, 144, 182. D. 119, 153, 165.
Poggeman, D. 187.
Politier (de), 138.
Pool (de), D. 165.
Poorte(n) (van der), D. 41.
Poppe, 225.
Porcio, 74.
Porrier, 225.
Porte (de la), D. 213—215.
Porter, D. 165.
Poso (del), 74.
Pottey, 179. D. 105, 122, 165.
Printz, 141, 142. D. 141, 143–150.
Pronk, D. 165.
Pruijsen (van der), D. 118.

Q.

Quast, 198, 224.

R.

Raacx, D. 124, 134.
Rabbia (de la), 135.
Raeij, D. 32, 42.
Raphoen, D. 123, 166.
Rasmijn, D. 166.
Rasveldt, 144, 199, 223. D. 166.
Raven, D. 166.
Reaal, D. 42.
Recao, D. 166.
Redoch, D. 119, 129, 166.
Redondo, D. 166.
Rees (van), 11.
Redtlinckhuijsen, D. 86, 87.
Regtop, D. 140.
Reignant (de), D. 96.
Reijnink, zie *Reining* en *Erasmus*.
Reijnst, D. 78.
Reining, 54, 76, 77. D. 122, 126.
Relinckhuijsen, zie *Redtlinckhuijsen*.
Renesse, 95.
Ribbius, 174, 175.
Ricardo, D. 174.
Richard, D. 77.
Riet, 64.
Rieu (du), 87. D. 93.
Rijke, D. 166.
Rijmelandt, D. 22.
Rijssel (toe), D. 70.
Rissum (van), D. 166.
Robijn, D. 120.
Rodenburg (ch), 42, 44, 221. D. 74, 75, 89, 166.
Rodier, 127, 177—179, 181—188, 190, 191, 194—198, 200, 207, 210, 222. D. 174, 178, 181, 186, 190, 191.
Rodrigues, D. 125.
Roeberge, 38, 71. D. 48, 49.
Ronge, 96.
Rooij (van), D. 120.
Rosendaal (van), D. 47.
Rudeloff, D. 166.
Rustenpad, D. 166.

S.

Saagers, D. 121.
Sabado, D. 75.
Sacre, D. 174.

Sallenave, D. 97.
Salom, D. 166.
Salon, D. 126.
Santie, 64.
Sarate, D. 166.
Sas, D. 121. 166.
Sasportas, D. 166.
Sasso, D. 166.
Sauzy, D. 127.
Saxen (van), D. 131.
Schaap, 114. D. 99.
Schabel, D. 125.
Schagen, 80, 221. D. 166.
Schagen (van), D. 166.
Schalekamp, D. 17.
Scheltus, D. 166.
Schoenmaecker, D. 37.
Scholten, 226. D. 122, 123, 131, 166, 167.
Schoon, D. 120, 167.
Schoonenboom, 168. D. 130, 167.
Schotborgh, D. 120, 136, 167.
Schoute(n), D. 28, 167.
Schrijver, 173, 174.
Schuijler, D. 127.
Schut, D. 121, 167.
Schuurman, 158, 189. D. 167.
Seijs, D. 167.
Sejourne, 180.
Selm (van) 205. D. 186.
Sels, 152.
Semerel, D. 167.
Senilh (de), 118.
Senior, 75, 76, 137, 138. D. 103, 119, 167.
Seriou, D. 118.
Serooskerke, D. 17, 42, 43.
Setterich (van), D. 37.
Seur, D. 17.
Severijn, D. 167.
Severino, D. 174.
Sieuwertsz, D. 119.
Sijdrechts, D. 167.
Silva (da), D. 167.
Simons, 23, 46, 97, 101. D. 92.
Siro, D. 121.
Sirve, 109.
Sisson, D. 127.
Sluijter, D. 167.
Smakzeijl, D. 167.
Smit, 190. D. 118.
Smith, D. 122, 167, 184, 185.
Snelder, 138.
Snouck, 72.
Solla (de), 101.
Soorbeek, 168, 169.
Spadin, D. 167.
Spanjer, 182.
Specht, zie *Speght*.
Speght, 60, 95, 223, 225. D. 106, 119, 167, 185.
Spendlo, 32.
Sporon, 224.
Staccius, zie *Flaccius*.
Stapels (van), 20.
Stapleton, 56.
Starckenborch (van), 153.
Statema, D. 143.
Steekelenburg (van), D. 121, 168.
Steenhard, D. 168.
Steerlings, D. 121.
Sterre (van der), 77.
Stevens, D. 54, 104.
Stoel, D. 185.
Stokvis, D. 124, 126.
Stolt (van der), 77.
Stonehouse, D. 118.
Stor(c)k, 143, 158. D. 168.
Straaten (van der), 112, D. 122.
Stridbeek, D. 120.

Striddels, D. 124, 168.
Strijt, 125. D. 117.
Stuijlingh, 152, 153. D. 120, 168. 185.
Stuijvesant, 38—44, 95, 221, 223. D. 51, 52, 54, 55, 57, 58, 69, 70, 89, 184.
Suares, D. 168.
Sue, 56.
Sulpke, D. 213.
Swart, 20, 123. D. 117.
Sweeteszen, D. 130.

T.

Taarling(h) (van), 111, 118, D. 111, 122.
Tac (le), D. 140.
Tajens, D. 97.
Tamezen, D. 122, 168.
Teenstra, 22, 46, 101, 117, 188. D. 28, 92, 213—215.
Teepken, 169. D. 173.
Telles, D. 125.
Témérecourt, D. 97.
Testas, D. 185.
Thielen, D. 119, 123, 168.
Thiezing, D. 168.
Thijssen (Thijsen), 20. D. 168.
Tijsen, D. 121.
Toiro, zie *Touro.*
Tol (van), 114.
Tolck, 38, 221. D. 46.
Tommel, D. 168.
Tongerlou, 110.
Toro, zie *Touro.*
Tot, D. 93.
Touranchou, D. 124.
Touro, D. 122, 168.
Tourtijn, D. 127.
Trappen (van), 20.
Treman, 180.
Tribier, 83. D. 90, 118, 129, 168.
Tromp, 194.
Twistelton, D. 126, 168.

U.

Uijl (den), D. 119, 169.
Ulhoa, D. 121, 169.
Ulloa, zie *Ulhoa.*
Uytgeest (van), 20. D. 34.
Uytrecht (van), 63, 121. D. 118, 131—133, 169.

V.

Valck, D. 16.
Vaz, D. 169.
Veen, D. 169.
Veer (de), 185, 186, 191, 196, 224. D. 169.
Veeris, D. 122, 169.
Veijlder (de), D. 169.
Veijns, D. 121, 134, 135, 137, 169.
Velen (van), D. 145.
Velt, (de), 123.
Veltman, 133.
Venturin, 95.
Verkuijl, 66, 96—98, 223. D. 99, 117.
Vermeulen, D. 125, 169.
Verne (du), D. 5.
Verneelt, D. 123.
Veron, 19.
Verplaats, D. 122.
Verster, D. 169.
Versteveren, 152.
Verwer, D. 128.
Verwit, D. 169.
Vezcijn, D. 127.
Vicq (de), D. 98.
Vis, D. 121, 169.
Visscher (de), 150, 152.

Visser. D. 169.
Viteus, 94, 223.
Vivas, D. 169.
Vivas (Bueno), D. 123
Voet, 74.
Vogelaar (de), D. 45.
Volckringh, 95, 223.
Vos, D. 124, 169.
Vos (de), 136, D. 97.
Vries (de), D. 42. 123.
Vriesenburg, D. 118.
Vrijborn, D. 77.

W.

Walbeeck (van), 21—23, 25, 27, 28, 30—33, 37, 221, D. 15—17, 23—25, 32—35, 37, 41, 44, 45, 47.
Watts, D. 35.
Webb, 136. D. 169.
Weber, D. 170.
Weetering (van de), 125, D. 117.
Wegman, 47. D. 99.
Wijmer(s), D. 122, 170, 185.
Wijngers, 224.
Wildrik, 203, 223, 224.
Weijts, D. 170.
Welvaren, D. 170.
Wessels, D. 126.
Wessem (van), D. 119.
Westen (van der), D. 122.
Wetering (van de), zie *van de Weetering*.
Wierman, D. 174.
Wijnbergen, D. 170.
Wijster, D. 170.
Wijtland, D. 170.
Wilckes, D. 90.
Wilde (de), D. 118, 170.
Willemsz, D. 121, 170.
Wilschut, 37. D. 43, 44, 46,
Wilson, 41. D. 15, 55, 57.
Wilster D. 170.
Winklaar, 133.
Wit (de), 131. D. 128, 170.
Witsen, D. 18.
Wittepaert, D. 88.
Woestijne (van der), D. 124.
Wolff (de), D. 170.
Woutersen, D. 170.

Y.

Ylam, zie Yllan.
Yllan (de), D. 89.

Z.

Zaunslifer, 214, 226. D. 125, 170.
Zeeman, D. 123.
Zeewold, 123.

Secreete Notulen van de Vergadering van XIX, 1629—1645.

— · —

Actum den 6en April 1634

Een vergaderinge vande XIXen ingebracht synde door de Heeren Commiss. Pariseu. Is Dominiert over f: 5. 4oüet van betalinge. wordt Resolve. dien volgende. Is daerop Resolve als hier nae volgt Geinsereert.

Sonder Soet soude. tot Bemaegtinge van 't Eylant Curaçao. in Consideratie Is dienen, om te hebben. den Bequamen plaetse. daermen sout, sout, ende ander moght Bekomen. ende vande selve plaetse den Winter in voer tijdts te in ser steden. Waer toe dit eijlandt Vruchtbaer maeckt voel Gelegen. bij Commiss. Pariseu wordt Is voorder Is) sal Gebruijckt worden. Het segijp Groot Boorn tegen woordich in Zeelandt Is Reet liggende met thien twee verdeijnde Jachten. welcke twee Jachten. bijde Camer van amsterdam. sullen Bevracht worden. ende bijde Camer van Zeelandt sullen twee. Groote Biscaijse. Chaloupen. met Cassa modite Bijpasse gheprovideert worden ende in 't Groot Boorn Gheschepen Het Segijp Groot Boorn sal bijde Camer van voorschr in Rede van 35. Boots gesellen. met 30. Matroosen voorsz worden. ende. de Jachten elcke met 50. matroosen Daer op te Varen. Voort Is wordt 25. soldaten. met een Cloeck manschap Commandeur, ende sal de Camer van Zeelandt Buijs. met Cost. met Spare nodige Bijpasse van victuallie ende ammuniti op 't segijp Groot Boorn ofte Het voorsz Is in Landen

De vergaderinge sal mede dienen te disputeren. ende aen te nemen den Cloeck ende vroom. man tot directie vande politie int selve eijlandt opdat de in wonende wilden onder ons Is voorsaeijght mogen worden Gheschoolden ende door Het soet trattement tot onsen dienst Bevoogt worden. welcke persoon. de Camer van ofte voorsz Is sal in dispuitieren /

enz. enz.

Register der Resolutiën van de Hoofdparticipanten, 1623—1640.

— 1. December 1634 —

Is nae voorsz gedaen. wasser voorsz van hare in der vergaderinge present is gebleven

Is doen. Comss. Lamsz de Vergaderinge voorgedragen, de resolutie vande Heeren in der Vergaderinge. aengaende Het Goedroste Eylandt van 't eijlandt Curaçao, ende Sijn oare ouderaijge gedaen synde. is goet gevonden, met pluralitijt van Stemmen de commiss. tot Vergaderinge voorsz. aentestellen dat Sij Het voor de Comp. gehoorlijck bevindt Curaçao op de beste forme te. Verlaten tot winste der Reputatie vande Comp

(Zie „Documenten", Nos. 9 en 23).

Handteekeningen van enkele Directeurs van Curaçao.

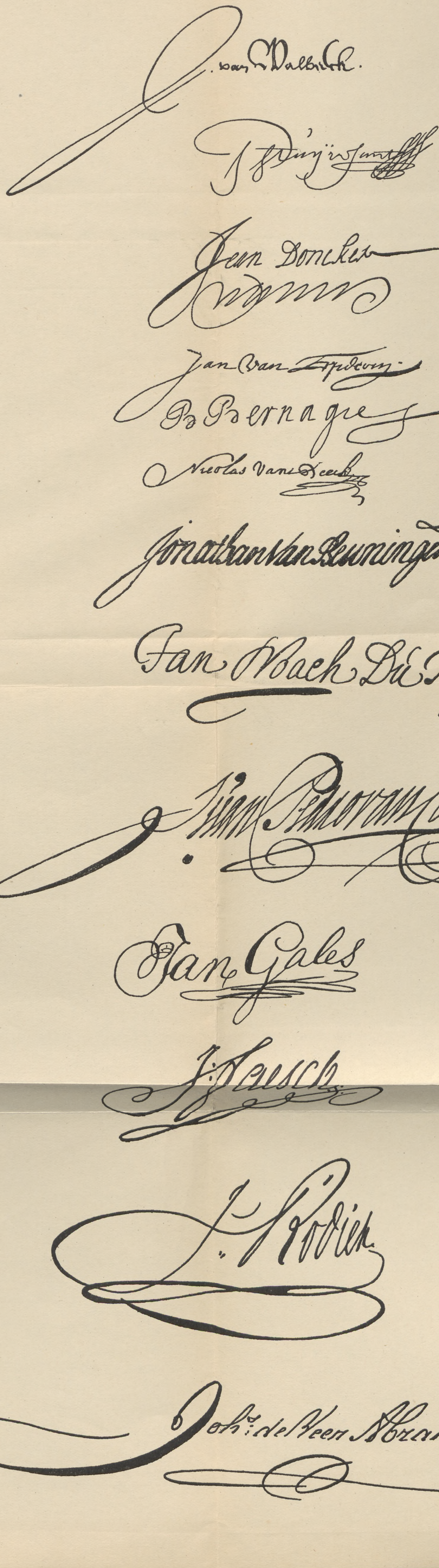

DOCUMENTEN

BEHOORENDE BIJ

„De Nederlanders op de West-Indische Eilanden".

I.

CURAÇAO, BONAIRE, ARUBA.

MINISTERIE VAN KOLONIEN

BIJEEN VERZAMELD

DOOR

J. H. J. HAMELBERG.

Westindjen Kan syn Nederlands groot gewin.
Verkleynt Spijands Macht brengt silver-platen in.

BIBLIOTHEEK
DEPARTEMENT VAN KOLONIEN

GEDRUKT EN UITGEGEVEN BIJ J. H. DE BUSSY. — AMSTERDAM 1901.

BERICHT.

De oorspronkelijke spelling is door mij in de meeste gevallen behouden.

Daar het mij echter is gebleken, dat de „pennisten" geen vaste regels volgden in het gebruik van de leesteekens en hoofdletters, heb ik die meestal weggelaten, waar ik ze overbodig achtte, en aangevuld, waar ze ontbraken.

J. H. J. H.

1. **Nieuvve Wereldt ofte Beschrijvinghe van West-Indien,** door *Joannes de Laet.* 2e druck. Tot Leyden, by de Elzeviers. Ao. 1630.

blz. 601. *Punta de Araya*, welcke onse Schippers ghemeynlijcken abusivelijck noemen *Punta del Rey*, is een ghedeelte van 't vaste landt, leggende by-naer recht noorden ende suyden met den westelijcksten hoeck van 't Eylandt Margarita; hier zijn de vermaerde zout-pannen, daer soo veel zouts continuelijcken wordt ghehaalt..... Dese plaetse is onse Nederlanders heel wel bekent, ende hebben daer grooten handel met het zout te halen ghedreven: een van onse Nederlanders, met namen *Isaac du Verne*, heeft deselve aldus beschreven....

blz. 602. Onse Nederlandsche schepen hebben dese vaert om zout te halen veele jaeren ghebruyckt, meest onverhindert ofte met kleyn om-sien tot in den jaere 1605, doen heeft den Koningh van Spaegnien derwaerts ghesonden achthien wel ghemonteerde schepen; ende quamen onse schepen soo onversiens op den hals, alsoo 't volck besich was met zout te halen om haer schepen te laden, legghende de schepen ongherеddert, een deel van het volck aen landt, een deel met de booten op de vaert, soo dat sy alte samen vielen in handen van de Spaegniaerden, de welcke ons volck seer qualijck hebben ghetracteert, eenighe op-ghehanghen, andere voor slaven ghevoert naer Cartagena, ende daer op de galeyen gheset; waer van daer naer eenighe zijn ont-komen.

2. Vertoog aan de Heeren Bewinthebberen door Mr. Jacob de Peterzen. (Rapport van de *Petersen* en *Stork* op de missives van Bewindhebbers ter Kamer Amsterdam, dd. 20 Mei en 9 Juni 1738.)

„Ten opzichte van den verboden handel met de Spanjaards kunnen niet wel met stilzwygen voorby gaan, dat zy zig opzigtelijk den handel van de Hollanders met de Spanjaarden hebben geinformeert by geloofwaardige cooplieden, die in de West-Indië zyn grys geworden en zig dien handel grondig verstaan en, op alles dies aangaande gevat zynde, ons zonneklaar hebben aangetoont, dat de Spaansche natie, die het wel scherpelyk verbooden is met de Hollanders handel te dryven, op poene van lyfstraffe en confiscatie van alle zoodanige goederen als zy komen in te handelen, zeedert veele jaaren herwaarts voor een praetext gebruikt hebben en de Hollanders zelfs aanlydinge gegeven, om haar quasi met gewelt te dwingen tot het doen van negotie, teneinde, omme zoo zy geatrapeert wierden, zig te kunnen verschoonen van niet vrywilliglyk te hebben genegotieert en dus de straffe te ontgaan. Dat met veel fundament kon veronderstelt werden, dat, zeedert het oprigten van de Compagnie van Guipuscoa (die de Spanjaarden in de West-Indien de wet voorschryft om hooge pryzen voor de koopmanschappen, die zy afleeveren, te moete betaalen en daar en teegens op laage pryzen limiteert de vrugten, die zy inhandelen), de Spaanze natie door zoodanige geweldige beknibbeling nu veel greetiger dan ooit te vooren moet weesen om praetexten te zoeken en met de Hollanders te handelen, die ten hunne perykelen die negotie ondernemen en aan de Spanjaarden raisonnable pryzen voor de vrugten betaalen en de goederen prys-courant en hooger niet in reekening brengen".

3. Lias West-Indië, 1632. (Brief van de Bewindhebbers ter vergadering van XIX aan de Staten-Generaal; zonder datum, doch met het exhibitum van 11 October 1632).

„De Bewinthebberen vande West Indise Compagnie, vernomen hebbende de deliberatien, die nu in der respective provincien ende Uwe Ho: Mo: vergaderingen voorvallen wegen seeckere onderhandelinge met den vyandt, en hebben nyet connen naerlaeten sich aen Uwe Ho: Mo: te addresseren ende opt alder onderdanichste te versoucken, dat op de voorn. Compe. sulcx mochte werden gelet, als den dienst vant landt ende den intrest vande goede participanten is vereysschende.

Want hoewel sy voor desen onderscheydentlycke reysen, doen gelycke occasien sich toedroegen, t'selve naer haer beste vermogen hebben gedaen, gelyck by de remonstrantien hier annex te sien is.

Ende dat sy eenichsints conden verhopen, dat deese onderhandelinge verre op een andere voet mochte toegaen, als wel de voorleden jaeren geschaepen was, aensiende de verclaeringen by Uwe Ho: Mo: aende Nederlansche provincien en de Steden, staende onder t' gebiet van den Coninck van Spagnien, den 22e. May ende 12e. September lestleden gedaen.

Als mede dat sy haer inbeelden, dat de Compe, sints noch considerabelder voor deesen Staet is geworden door de groote affbreuck, die sy deese twee off drye jaeren den vyant heeft gedaen, ende machtich is met Uwe Ho: Mo: goede hulpe noch verder te doen.

Niettemin bevreest synde, dat deese onderhandelinge, eens begonnen wesende, deselve een andere keer mochte nemen als wel sich voor alsnoch openbaert, soo hebben de Bewinthebberen goet gevonden Uwe Ho: Mo: in aller onderdanicheyt voor te draegen:

Eerst, dat de goede participanten, door Uwe Ho: Mo: selffs versocht synde hare middelen te contribueren tot vorderinge

van deese Compe., billich verwachten, dat Uwe Ho: Mo: in allen delen haer sullen vast ende onverbreeckelick maincteneren by de voordelen ende conditien, inden Octroije belooft, ende by gevolch vandien inde onderhandelinge met den vyant sulcx op haer intrest letten, dat metter daet mogen gevoelen, dat de diensten aen deesen Staat gedaen, soo werden gewogen, als inder daet syn.

Want inbeelden haer, sonder roem gesproocken, dat sy met hare particuliere middelen, nevens t' gene Uwe Ho: Mo: daer heeft gelieven by te vougen, in weynige jaeren den vyant sulcken schaede hebben gedaen, soo grooten vreese aengejaecht ende apprehentie gegeven van meerder te mogen doen, dat den Coninck van Spagnien daerdoor meest werdt bewogen desen Staet tot onderhandelinge selffs te doen nodigen.

Meynen mede, dat niemant en sal connen ontkennen, dat door haer toedoen groote schatten in deese landen syn gecomen, de neringen gewackert, de seuaert vermeerdert ende t' getal van wel gemonteerde schepen wonderlyck toegenomen ende eyndelyck geen cleyn ontsach te zee verworven.

Waerdoor dan groote diversie is uytgewrocht ende niet alleen veele machts deese landen vanden hals gehouden, maer oock inde alleroppertunste occasien sulcken cracht ende couragie toegebracht, dat daer door veele schoone voordelen deese voorleden jaeren hebben vercregen.

Ten anderen, dat sy met het doen van alle deese diensten wel veel voordeels voor 't gemeyne landt, maer weynich voor haer selven tot nochtoe hebben vercregen.

Want van veele schaeden den viandt aengedaen, soo int verdestrueren van syn schepen, raseeren van eenige synder plaetsen ende verhinderen, dat syn vloten niet op haer tyden hebben connen ouercomen, ende veroorsaecken, dat noch lest een notabelen ryckdom gansch verlooren is, en is by ons wel niet geprofiteert, doch en heeft des te min den Staet van deese landen niet gelaeten daerouer groot voordeel uyt te trecken.

De negotianten op *Nova Hispania* gansch ouer rugh gesmeten; *Portugael* gansch verarmt, ende des Conincks cassen allenthalven ledich, syn daervan gebuygen.

Ten derden, dat sy met een groote profusie van hare middelen een vande importantste plaetsen van *Brasil* ende veel licht van heel *America* vercregen, ende desen Staet toegebracht hebben, sonder dat noch eenich nut daeruyt hebben connen trecken, waerin sy meest inden begin verhindert syn geweest doorden toestant des landts, die int midden van hare toerustinge ende affueerdinge van haer chrysvolck onuerwacht was toegeuallen. Sulcx, dat sy t'meeste deel van hare vloote ouer de drye maenden hebben sonder werck onderhouden inde *Cabo Verdise Eylanden*, ende dat hare vyandt, haer desseyn gemerckt hebbende, sich heeft voorsien ende verhindert soo schoonen buyt, als voor handen lach, te genieten.

Ten vierden, dat we machtich synde soo importante plaets in *Brasil* ende deselue soo wel met fortificatien tot hare groote costen versien hebbende, haer kanse dagelycx schoonder ende schoonder sich verthoont, om naer soo langen ende beswaerlycken uytlegh eens weder aenden ontfang te comen. Te meer omdat den vyandt dagelycx daer affneempt ende moedeloos wordt door de schaede, die reede hebben geleden ende noch billich verder vresen, ende de cleyne apparentie, die sy sien, om uyt *Portugal* geholpen te werden, doch meest doordien speuren, dat Uwe Ho: Mo: sich de saecke meer ende meer aentrecken, de Compe. subsidieren ende gelyck haer eygen saecke daervan maecken, wt welckes dan wel connen affweeten, dat te vergeeffs wachten, dat de plaetse by ons door onmacht weeder verlaeten mochte werden . . . . . .

Wij werden mede gedwongen ende en connen niet ledich staen (hoewel wij vertrouwen dat Uwe Ho: Mo: vergaderinge het selffs genouch verstaen) hier te verhaelen, hoeveel deesen Staet aende conseruatie ende styvinge is gelegen, ende meynen wy nimmermeer voorde nacomelingen soude connen verant-

woorden, indien wy t' selue op soo importante occasie verswegen. Uwe Ho: Mo: voorsaeten hebben t' selue sulcx gewogen, dat het voor een groot *crimen* hebben geacht de voortgangh vande selue verhindert off vertraecht te hebben, want oordeelden wyselyck, dat doorde selve een toegangh tot des vyants aderen ende senuwen soude werden geopent. Dat wèl geoordeelt hebben, en can niemandt ontkennen, want door deese Compᵉ. syn wy wys geworden, dat de vyandt swackte is, daer men hem aldersterckste meynde te weesen. Ende dat hy niet een plaetse in Indien en heeft, ofte wy weeten nu hoe die te bespringen syn, ende soude luttel wercx maecken om die aen te tasten, als Uwe Ho: Mo: maer de goede hant daer gelieuen aen te houden.

Alle havenen syn ons bekent en de hy en can syn coursen soo niet veranderen off deguiseren, dat wy der niet souden connen achtercomen.

Syn galeons en werden by ons niet meer gevreest, maer den vyant vreest reede de macht van onse schepen ende derst sich quaelyck meer aen ons volck vryven. Laet hem een weynich respyt gegeuen werden, soo sal hy syn plaetsen verstercken, sich vande gene, die hem daer te lande noch eenichsints hinderlyck mochten weesen, verseeckeren ende in somme ons weder verre prevaleren. Soo dat het in alle manieren nootsaeckelich is, dat Uwe Ho: Mo: de Compᵉ. niet alleen conserueeren, maer oock sulcx styven, dat sy haer vigeur ende luyster mach behouden, want daerdoor sullen Uwe Ho: Mo: behouden den loff, die Uwe Ho: Mo: eygen is, van constant te syn in hare goede resolutien ende nooyt gemancqueert te hebben aen hare beloften.

De participanten sullen te gewilliger draegen t' verlet van hare proffyten ende geleden schaeden.

Uwe Ho: Mo: sullen altyts een groot aental van well gemonteerde schepen ende geouffent vaerentvolck behouden.

De matroosen ende soldaten sullen werck vinden.

De neringen sullen floreren ende dagelycx aenwassen.

Ende eyndelick soo sullen Uwe Ho: Mo: veele ende verscheyden middelen behouden ende op nieuws vercrygen om haer cassen weder te vervullen met des vyans tresoiren, dewelcke tot nu toe gestreckt hebben tot een roede van deese landen ende een geessel van gansch Europa, doch meest van t' bedrouffde Duytslandt; daer ter contrarien, indien geen behoorlick acht genomen wierde op deese Compe. den yver van alle goede patriotten soude comen te verflauwen ende t' landt sulcken affbreuck ende schaede comen te lyden, als een yeder by t' voorgaende genouch can affmeeten ende wy liever hebben te verswygen, als hier neyt lustich te deduceren . . . . "

(Brief van gecommitteerde Bewindhebbers ter vergadering van de Staten-Generaal; zonder datum, doch met het exhibitum van 23 December 1632).

Na gesproken te hebben over de voorwaarden, waarop het octrooi werd verleend, en de moeielijkheden, die het oprichten van een compagnie heeft gekost, zeggen de gecommitteerden:

„Maer alle de swarigheyden ende moeijten om daertoe te komen syn nu gesurmonteert, de Cameren gestabilieert ende de Compagnie gebracht in volcomen viguer, versien met groote quantiteijt scheepen, geschut, ammunitie ende wat daer van dependeert, gestelt in possessie van *Guinea*, *Parnambuco*, met soo veel forten ende aldaer dienende als een Duijnkercken hier, *Tamarica*, *Farnando Noronho*, *Nieuw Nederlant*, *St. Martin*, ende andere gewesten.

Ende heeft daerenboven van tijt tot tijt soo groote kennisse door experientie bekomen van alle de Spaensche macht te water ende te lande in die gewesten, als van haer havenen, baeijen, casteelen ende gallioenen (die niet meer gevreest werden), dat wij met grooter apparentie op de selve gewesten ons fortune in toecomende sullen konnen tenteren als voor

desen is geschiet, ende nu den tijt eerst sal beginnen te komen, om met avantagie alom te attenteeren.

Want den vijandt niet machtich is in soo grooten district, als ons octroy strect, alomme ordre te stellen ende tegens ons altijt op sijn hoede te sijn, doordien hij niet weeten kan, op wat oordt onse scheepen hem soude moogen aentasten, t'gunt tegen het bepalen wel te noteren staet, om hem alom in allarm tehouden.

In alle gevalle, sulcx willende doen, in soo groote costen van equipagien, fortificatien ende onderhout van crijchsvolck sal moeten vallen, dat hij meer daeraen sal dispenderen als hij vande Indien, Brasil, Suyt Zee ofte andere gewesten te verwachten heeft, insonderheijt als hij het gout, silver, suijckeren ende andere waeren met soo machtige vlooten sal genootsaect werden te conduiseren ende herwaerts te brengen.

Soodat deesen Staet haer diversie van oorloge met geen meerder apparentie ende minder costen kan uijtwercken, als doort mainctien van deese Compagnie, met groote hoope van conquesten ende avantagien opden Spaignaert, Portugesen ende landen bij haer aldaer geincorporeert ende de ingeboornen affgenoomen. Daer naer de Chylesen verlangen ende de Brasilianen inde bayen St. Saluador, Traison ende elders preuve hebben gegeven, als maer apparentie presenteerde malkander de handt tebieden, daer van niet is te hoopen, soo wij met de Spaignaerden ofte Portugeesen in alliantie komen.

De Compagnie heeft staende den octroij, behalven haere scheepen van *Guinea* ende de cust van *Africa*, wel hondert schepen vande subjecten van Spagnien met rijcke ladinghen in desen landen gebracht, onder anderen de Silvervloot van *St. Jan de Lou*, de Hondurasvaerders tot drie mael, diversche scheepen met suyckeren uijt *Brasil*.

Ende daerenboven noch wel hondert schepen vernielt, de stadt *St. Salvador* verovert ende daer door den Coninck in meer als vijff milioenen gecondemneert, *St. Thomé de la Guiana*

verbrant, met all den toubacq ende coopmanschappen, de stadt van *Porto Rico* ende casteel van *St. Margarita* vernielt, *St. Marta* gerantsoeneert, op *Louando St. Paulo*, *Spiritu Santo*, *de Mina*, *Pariba* geattenteert, de *Brasil* ende West Indische custen doorgaens beseth gehouden, dat sij haere saisoenen hebben moeten verleggen, daerdoor verscheijde rijckgeladen scheepen ende namentlijck een dobbel Silvervloot van *St. Jan de Lou* in zee vergaen sijn.

Soodat den vijandt in *Brasil* afneempt ende moedeloos wert, *Portugal* in desolatie gecomen ende verarmt is, groote negocianten van *Neuva Hispania* over rugh gesmeeten, des Conincks tollen allenthalven vermindert, sijne kassen ledich ende finantien in confusie sijn.

Den vijandt groote vreese aengejaecht ende apprehensie gegeven is van meerder te moogen doen, ende consequentelijck door deese Compagnie groote diversie van oorloge, misschien oock eensdeels de jegenwoordige aenbiedinge van vreede ofte treves veroorsaect werden.

Ter contrarie sijn, staende deese Compaignie, groote rijckdommen in dese landen ingekomen, dese oorlogen te water wel voor twee derde parten mette middelen van onse vijanden gevoert, de kennisse van alle haere havenen ende forteressen bekomen ende meenichte van sware gemonteerde scheepen int vaerwater gehouden, daer door de neringen in allen delen hier te land verwackeren, de ingesetenen haer broot verdienen, de consumptien vermeerderen, veel duijsende zeevarende luijden in actie gehouden werden ende desen Staet bij noot tegen subiten overval haer t' allen tijden sal konnen dienen, gelijck daervan alreede exempel is."

Notulen der Kamer Zeeland, 1626—1629.

Vergadering van 6 Augustus 1629. „Confrater *B. Courten*, comende uijt de vergaderinge vande XIX, rapporteert, dat

d'Heer *Jan Husens* ende den Pentionaris *Boreel* hebben inde voorsz. vergaderinge getoont sekere missive van de Hoochmogende Staten Generael, waer inne sy versoucken, dat de Comp^{e}. haer willen in prunctas accomoderen ter somme van tweemaal hondert duijsent gulden, remonstrerende den grooten noot, daer de Landen jegenwoordich in syn vervallen, ende presenteren hare actie tot een hipoteque als mede intrest.

Is naer omvraghe bij dese vergaderinghe t'selve haer versouck toegestaen.

Vergadering van 16 Augustus 1629. „Is door eenige confraters de vergaderinge voorgedraghen ten aensien vanden tegenwoordighen noot vant Landt, dat alle onse soldaten, aen boort vande schepen liggende, door de vergaderinge vande XIX syn toegestaen om in desen noot te gebruycken. 't Welcke dese vergaderinge hun oock soo toestaen, mits dat t' Lant de soldaten van schepen ende victualie sullen versien."

Beschrijving der Nederlandsche Historiepenningen, door Mr. *Gerard van Loon*, 's Gravenhage, 1726.

Deel II., blz. 176. a.. In 1628 leende de West Indische Compagnie aan den Staat de som van zes tonnen gouds, waardoor Frederik Hendrik in staat werd gesteld het beleg van 's Hertogenbosch voort te zetten en die stad te nemen.

4. Reeds in 1664 schijnen er documenten van de West-Indische Compagnie verloren te zijn geraakt; men vindt tenminste in het „Resolutie-bouck der Camer Zeelandt, 1663—1666", aangeteekend:

(Verg. van 23 October 1664:) „Alle dienaren van het comptoir verklaren niet te weten, waer de vermiste notulen bevaren sijn, presenterende 'tselve altijt met eede naerder te verstercken."

In zijn geschiedenis van New York vermeldt *James Grant*

Wilson, dat, toen de heer *Brodhead* (schrijver van „History of the State of New York" en „Documents relative to the Colonial History of the State of New York") in het Rijksarchief te 's Gravenhage een onderzoek instelde naar de archieven der W. I. Co., het hem bleek, dat in 1821 ettelijke documenten („more than a ton") dier Co. op publieken verkoop waren verkocht door een „unwise" ambtenaar, die de door hen beslagen ruimte voor andere documenten wilde benuttigen.

5. Notulen van de Camer Zeeland, 1629–1633.

Vergadering van 1° Juli 1633. In deliberatie gelegt zijnde wat de Heer *Duvelaer*, treckende naer de negentiene, inde selve vergaderinge van dese Camer sal inbrengen aengaande het groote concept twelck in Brasyl dit aenstaende saysoen sal moeten worden gedaen achtervolgende de advijsen ende brieven van de Heeren Gedelegeerde Bewinthebbers, *Walbeke* en andere voorgedragen, is mette meeste stemmen geresolveert t'selve werk met ernst ende courage aen te vangen, ende met gehuyrde of andere schepen dry duysent soldaten naer Brasyl te senden, om de verdere plaetsen aldaer in selve advisen gemelt te bemachtigen ende incorporeren; dat de heer *Duvelaer* daerom t'selve van dese Camer in voorsz. vergaderinge vande negentiene neffens d'andere Heeren Gecommitteerden sal inbrengen, dat het metten aldereersten met advijs ende communicatie van Ho: Mo: ende Zijne Ex.cie mocht byde handt genomen ende int werck gelegt werden.

Verg. van 30 September 1633. Is geresolveert opt aenschrijven vande Heeren Gecommitteerden opde negentiene t'andwoorden, dat men sal naer Brasyl senden de drije duijsent mannen voor desen geresolveert, onaengesien t'landt de Compagnie subsidieert met dartich of zeven tonnen gouts ofte nijet, maer door advijs ende assistentie vande hooftparticipanten, of

van waer het Godt geven sal, de saecke mannelyk byde handt nemen sal om Brasyl te mainteneren.

6. Historie ofte Jaerlijck Verhael van de verrichtinghen der Geoctroyeerde West-Indische Compagnie, door *J. de Laet.*

blz. 195. „Ende is ten selven daghe (21 April 1629) *Joannes van Walbeeck* . . . . . in 't ghetal vande Politique Raden aenghenomen."

blz. 203. „Om dat de saecken ter zee te beter souden werden waerghenomen, soo hadden de Raden al voor desen tot Admirael op de Custe van Brasil gestelt haren Mede-Raedt *Johannes van Walbeeck*, een wel ervaren Zee-Man, ende die voor desen sijne dapperheyt hadde gethoont."

Secreete Notulen vande Vergadering van XIX, 1629–1645.

Uit de instructie medegegeven aan generaal *Hendrik Cornelisz Lonk* (expeditie naar Brazilië, blz. 14) blijkt dat *Johannes a Walbeeck* op de vloot vice-commandeur der soldaten was en plaatsvervanger van den commandeur *Maarten Valck.*

Bij schrijven, d.d. 7 September 1630, van de XIX aan de „Politieque Raden" van Brazilië wordt goedgekeurd „de provisioneele sessie van *Johannes a Walbeeck* in dien Raad".

Notulen van de Camer Zeelandt, 1629–1633.

Verg. van 7 Februari 1630. De heer tresorier *van der Marct* werde geordonneert te accepteren eenige wissels tot £ 576.4.4d. Sterling, getrocken door onsen viscommandeur *Johannes Walbeecke.*

Verg. van 26 Augustus 1633. Aengaende de politycque Raden derwarts te senden in de plaetse van de Heeren *Walbeke*

ende *van der Hagen*, thuys gecomen, dat men sal twee andere in de plaetse senden . . . ."

Verg. van 9 November 1633. De heeren *Bisscop*, *Becker* en *Serooskercke* doen rapport van 't gunt gehandelt is metten politycken Raet *Walbeke*. . . . . .

7. Lias West Indië, 1640.

Uit een hierin berustend verslag van de reis van het schip „De Nachtigaal" blijkt, dat *Pierre le Grand* majoor en commandant der militie was op het eskader, dat in 1633 een tocht ondernam naar Brazilië.

Notulen der Kamer Zeeland, 1629–1633.

Verg. van 15 September 1633. „Seker persoon, genaemt *Franchois Seur*, geboren van Blois, soldaat, eertijts onder *Carmilleon* ende daer naer van *Pierre le Grand*, gecomen zijnde van Portugal. . . . . ."

In het werk „Tafereel van de bezittingen en den koophandel der Europeänen in de beide Indiën (Amsterdam, *M. Schalekamp*, MDCCLXXXIV)" wordt in het eerste deel gewag gemaakt van een zekeren *P. le Grand*, die in de Antillen met een vaartuig van 4 stukken en 28 man het vice-admiraalschip van een Spaansche vloot aanviel en vermeesterde.

Het jaartal van dit wapenfeit wordt niet opgegeven.

8. Secreete notulen vande Vergadering van XIX, 1629–1645.

Verg. van 17 Augustus 1629. De vloten bij malcanderen comende, sal den secreten raat bestaen uit de navolgende 13 persoonen: den generael, colonel, admirael, vice-admirael, luitenant colonel,

schout bij nacht, 2e luitenant colonel, den commandeur, derde lieutenant colonel, vice-commandeur, sergeant major *van der Burch*, schout by nacht van den commandeur, 2e sergeant major.

Verg. van 2 Juni 1632. Instructie, vastgesteld voor de gedelegeerde Bewindhebberen gezonden naar Brazilië.

Art. 8. Ende dewijle de Comp^e^ de sware lasten van soo vele hooge officieren qualick in dese conjecturen kan verdragen, soo sullen de vaccerende plaetsen van Lieutenant Colonels ofte Sergeant Majors niet weder vervullen, alsoo de vergaderinge verstaet, dat aan een Colonel ofte Gouverneur en een Lieutenant Colonel en een Sergeant Major daer voor alsnu genoech sullen hebben.

Resolutiën der Staten Generaal.

Verg. van 18 Juli 1692. Is ter vergaderinge gelesen de requeste van *Lambert Witsen*, Colonel ende Sergeant Majoor der stadt Amsterdam.

9. Secreete Notulen van de Vergadering van XIX, 1629–1645.

Verg. van 6 April 1634. Ter vergaderinge van de XIXe ingebracht sijnde door de Heeren Commissarissen genomineert over 't 5 poinct van beschrijvinge, wordt het selve dien volgende gearresteert als hier naer volgt geinsereert.

Souden goet vinden tot bemachtinge van het eijlant Curacao, in consideratie gecomen om te hebben een bequame plaetse, daermen sout, hout ende anders mocht becomen, ende vande selve plaetse den viant in West-Indiën te infesteren (waer toe dit eijlandt wtter maten wel gelegen bij Commissarissen werdt geoordeelt) sal gebruijckt worden het schip Groot Hoorn, tegenwoordich in Zeelandt gereet liggende, neffens twee welbeseijlde jachten, welcke twee jachten bijde Camer van Amsterdam

sullen bestelt worden, ende bijde Camer van Zeelandt sullen twee groote Biscaijse chaloepen met haer nodige behoefte geprovideert werden ende in Groot Hoorn gescheept. Het schip Groot Hoorn sal bijde Camer vant noorderquartier, in stede van 35 bootsgesellen, met 80 matroosen versien werden, ende de jachten elk met 50 matrosen daer op te stellen. Voor ider $\frac{1}{9}$ pardt 25 soldaten met een cloeck, manhaftig commandeur, ende sal de Camer van Zeelandt haere vijftig coppen met hare nodige behoeften van victualie ende ammunitie opt schip Groot Hoorn op het spoedigste in laeden.

De vergaderinge sal mede dienen te dispicieren ende aen te nemen een cloeck ende vrom man tot directie van de politie int selve eijlandt, opdat de inwonende wilden onder onse gehoorsaemheyt mogen werden gehouden ende door het soet tractement tot onsen dienst bewoogen werden, welcke persoon de Camer van [1]) opt spoedichst aenneempt te dispitieren.

Dese jachten ende volck dienen met den aldereersten gereet te wesen om opt spoedichste uyttevaren, ende soo tschip als de jachten ten minsten voor $\frac{9}{m}$ te versien ende daer en boven de soldaten van broot, meel ende wijn ten minsten voor $\frac{6}{m}$, welck yder Camer aen neempt pro rato van syn negende pardt te doen, volgens de lijste daer van gemaeckt, ende de respective Cameren Amsterdam, Maze ende Groeningen sullen de soldaten tot haren laste staende op dit exploijt overvoeren ende scheepen inde twee voorseyde jachten, ende de sout schepen, die gereet liggen om neffens Groot Hoorn uit te loopen, waer over opt t'spoedichste aende Heeren Bewinthebberen tot Hoorn ymandt uijt dese vergaderinge sal werden gesonden. Ende zullen de voorsz schip ende jachten mede nemende de volgende instructie.

Opene Instructie. N. N., ghij sult alle devoir doen om sonder eenich verleth ende versuijm U te begeven aen het eylandt St. Vincent inde Caribise eylanden, ende aldaer den anderen

---

[1]) De naam der Kamer is hier weggelaten.

affwachten ende nodige verversinge van water ende hout versorgen naer de gelegentheyt vanden tijt, dat een yder van U daer sal aenlanden, ende bij een gecomen synde, sal byden directeur inden Raet (welck neffens den Commandeur over de militie sal bestaen wt de schippers vande respective schip ende jachten, alsmede *Jean Janssen Otssen*) openen de volgende secrete instructie.

Secrete Instructie A. Aant eylandt St. Vincent met Godes hulpe te samen gecommen sijnde, soo sult ghij soo haest van daer sien te scheijden, als U ijmmer mogelijck is, ende sult een jacht voor uijt senden naer Caraques, ende daer met laeten gaen *Jean Janssen Otssen*, om alle middel aen te wenden, ten eynde hij de scheepen des viants, so daer eenige liggen voor Caracques mochten afhaelen, waertoe, om den viant te beter te abuseren, de vleugelen van de Compagnie sullen werden affgenomen ende borgoense [1]) vlaggen werden aengeslagen, ende agter op de spiegel een cruijs gestelt laetende, so off er mannen in Spaense habiten bovenstaen. Men sal daer toe sien waer te nemen eenen sonnendach ofte heyligen dach, op dat men des viants scheepen onversien van volck soude mogen vinden, ende dan voorder procederen, als de gelegentheyt sich sal presenteren. De resterende schip en jacht sullen sich vervoegen naer Buenaire, haer gelaetende als off sij daer hout souden hacken, ende daer tselve jacht affwachten, sonder sich verder in eeniger manieren te laten sien, waer in goede ordre dient gestelt ende tjacht wedergecomen synde, aldaer te openen de volgende instructie B.

Secrete Instructie B. Van Buenaire sult ghij U opt spoedichste ende gevoegelyckste naer de directie vanden voorn. *Jean Janssen Otssen* ofte de inliggende observatien U begeven naer het eylandt Curacao, ende alle devoir doen binnen de havenen te commen ende tvolck aldaer te landen, tot welcken eynde ghij

---

[1]) Vreemde.

het volck, soo veel doenlyck is, op de secreetste scheepen ende jachten sult repartieren ofte wel, onder het eylandt synde, in de chaloupen embarqueren, datse spoedelijck ende samentlyck aent lant mogen geworpen worden, ende alle devoir doen tselve eylandt te bemachtigen, twelck met Godts hulpe succederende, sal yder inden synnen (de Commandeur soo veel het militaire aengaet, namentlyck de fortificatie vant incomen ende tgene voorder tot conservatie van tselve eylandt tegen de macht, die van buijten mocht commen; nodich is oock onderlinge acht nemen op het santbaijcken aende andere zyde van het eylandt), naerstelyck en voorsichtelyck ordineeren ende uijtwercken, ende den politicq. directeur alle bequame middelen aen wenden om de inwoonders tot onse gehoorsaemheyt te brengen, ende in goede affectie nevens ons onderhouden met alle goede tractement, beyde, soo politicque directeur als commandeur over de soldaten, serieuselyck verhoedende ende belettende, dat de in woonderen geenderleij leet off overlast werde gedaen, indien sy haer eenichsints naer onse goede intentie tot ons vougen.

Sullen alle devoir aenwenden, dat de scheepen, die nevens haer gaen, aldaer hare ladinge van hout ende sout mogen becommen ende insonderheijt devoir doen, dat het groote schip sijn ladinge van hout en sout mach hebben.

De jachten sullen sien op de cust van Terra Firma te gaen, gebruijckende soo lange het saijsoen als het wilt lijden, ende tot dat middel sullen hebben om de selve met goede ladinge ofte beryten over te senden.

Sullen eyndelyck sien ons van allen opt spoedichste advys te geven, ende tgene tot mainctenue ende conservatie vant eylandt nodich sult achten.

Doch indien (dat Godt verhoede) desen aenslach soude commen te missen, soo salt grote schip met de andere southaelders haer begeven naer Bahia Honda ofte andere plaetsen, om sich daer van sout te versien, ende met de jachten sullen voornemen

teen oft ander exploiet, volgens de aenleydinge van Rijmelandt, van welcke de copie hier neffens is gaende [1])

Resolutiën der Camer Zeelandt, 1634–1636.

Verg. van 18 April 1634. Is binnen gestaen den equipagiemeester vant schip Groothoren, ende hem aengesegt, dat dese Camer vaerdigh is, volgende de resolutie vande negentiene, hem mede te geven twee bischaijsche chaloupen met vijfftich soldaten ende calck, tot het maeken van twee hovens, en vivres voor de soldaten. Dan alsoo de equipagiemr. hem excuseert van zijn principalen daertoe geen last te hebben, is geresolveert dat, ingevalle zijne principalen t' selve difficulteren, dat men alles tot coste van dese Camer wederom sal lossen.

Is geresolveert, dat de Commissarissen vande vivres dadelycken gereet sullen maecken t' gene manqueert aende vivres voor de 50 soldaten voor zes maenden, en calck ende steen tot twee hovens, ende byde heeren van Vlissingen de twee bischayse chaloupen gereet te maeken metten toebehooren vandien, alles eerstdaechs gereet te maecken, ende de heeren vande militie worden versocht de 50 soldaten nyettegenstaende t'refuys van den equipagiemr. met haer wapenen t' schepe te bestellen.

Verg. 24 April 1634. De soldaten gaen op Groot Horen sullen op Woensdach gemonstert en t' schepe gedaen worden.

Verg. 27 April 1634. Is geresolveert dat men t' schip Groot Horen sal accomoderen met water, maer wat aengaet het provideren van de cajut is afgeslagen.

---

[1]) Genoemde Rijmelandt (Cornelis) had op het Zeeuwsche schip Domburg gevaren, was door de Spanjaarden gevangen genomen en in Carthagena opgebracht. In zijn verklaring geeft hij bijzonderheden op over de havens en kusten van het tegenwoordige Venezuela en Columbia en van eenige West-Indische eilanden, alsmede over de wijze waarop zij het best te bevaren zijn.

10. Lias West-Indië, 1634.

Commissie voor *Johannes van Walbeeck.*

„De Bewinthebberen van de generale geoctroyeerde West-Indische Compagnie inde Geunieerde Nederlanden,

Allen dengeenen, die dese tegenwoordige sullen syn sien ofte hooren lesen, saluyt;

Alsoo wij ten dienste vande voorgemelte Compᵉ. goetgevonden eenige schepen en jachten inde limiten van ons octroij aff te schicken, behoorlijk voorsien met boots en chrijsvolck, ter plaetse in haer secrete instructie aengewesen, ende tot de directie en de bevorderinge van onse saecken aldaer wy daertoe van nooden hadden een capabel, gequalificeert persoon,

Doen te weten: dat wy opt goet rapport ons gedaen vanden persoon vanden erentfesten *Johannes a Walbeeck*, ons vertrouwende tsynder bequaemheijt, ervarentheyt ende capacieteyt, denselven aengenomen, gestelt ende gecommitteert hebben, aennemen, stellen en committeren mits desen, als directeur ouer onse saecken op de voorsz. schepen ende plaetsen als vooren, om op de verseeckeringe vanden lande, fortresse ende plaetse, van onsent wegen aldaer te houden, ordre te stellen; alle saecken, soo den handel, policie ende justitie als oorloge te water ende te lande, met advys van onsen commandeur ouer crijchsvolck ende andere persoonen, die wij geraden vinden mochten daer noch by te voegen, te helpen dirigeren, ende alles tot dienst ende weerstandt van de generale Compᵉ. in goede ordre te houden; recht ende justitie te administreren, soo int criminele, civil als militair, ende voorts alles te doen, sijn ampt ende officie aengaende, volgens de instructie hen alreede gegeven ende noch te geven, dat een goet ende getrouw directeur gehouden is te doen, op den eedt bij hem aen handen van den presiderende in onse vergaderinge gedaen. Ontbieden, ordonneren, ende bevelen daeromme mets desen allen eenen ygelyk, die desen aengaen mach, dat sy luyden den voorsz.

Johannes a Walbeeck, onsen directeur, daervoor erkennen, respecteren ende gehoorsaemen ende int volbrengen van desen alle hulpe, faveur ende assistentie doen, een yder soo veel hem aengaet, alsoo wy sulcx ten dienste van de Compagnie bevonden hebben te behooren.

Gedaen in onse vergaderinge van negentiene der generale geoctroyeerde West-Indische Compagnie, tot Amsterdamme, den 8 April anno 1600 vierendertig.

II. Lias West-Indië, 1634.

Commissie voor *Pierre le Grand.*

„De Bewinthebberen vande generale geoctroyeerde West-Indische Compagnie inde Geunieerde Nederlanden,

Allen den geene, die dese sullen sien ofte horen lesen, saluyt,

Alsoo wy ten dienste vande voorgemelte Compe. goet gevonden hebben eenige schepen ende jachten inde limiten van ons octroy af te schicken, behoorlick versien met boots en krijghsvolck, ter plaetse in hare secrete instructie aengewesen, en daertoe van noden hadde een ervaren, bequaem persoon om over hetselve crijchsvolck te commanderen,

Doen te weten, dat wy opt goet rapport ons gedaen vande persoon vande manhafte *Pierre le Grand*, ons vertrouwende tzynen bequaemheyt, getrouwheyt ende experientie, den selven aengenomen, gestelt en gecommitteert hebben, aennemen, stellen en committeren mits dese, als Commandeur over de crychsofficieren ende soldaten, mette voorsz. vlote gaende onder onsen lieven en getrouwen Directeur *Johannes a Walbeeck*, te water ende te lande te commenderen ende sich daarmede alomme inde limiten vande octroye te laten gebruycken, zooals zy ten meesten dienste vande Compe., volgens onse last & instructie haer mede te geven, best ende orberligst sullen vinden, op den eedt by hem aen handen vande presiderende in onse vergaderinge gedaen.

Ontbieden, ordonneren & bevelen daeromme mits dese allen en eenen yegelicken, die desen aengaen mach, dat sy luyden den voorsz. *Pierre le Grand* als onsen Commandeur over de voorsz. soldaten daervoor erkennen, respecteren en gehoorsamen, ende int volbrengen van dese alle sulx faveur ende assistentie doen, een yder voor soo veel hem aengaet, alsoo wy sulx ten dienste vande Comp. bevonden hebben te behoren.

Gedaen in onse Vergaderinge van XIX der generale geoctroyeerde West Indische Comp. tot Amsterdam, den 8 April, anno 1634.

Vorenstaande commissie's van *van Walbeeck* en *le Grand* komen ook voor in het „Commissie Bouck" van 1626–1639 (fol. 176 en 177) en gaan daar niet van de Bewindhebbers, doch van de Staten Generaal uit.

12. Resolutiën der Staten Generaal.

In de vergadering van 15 December 1634 verschijnen de gecommitteerden uit de Bewindhebbers der Compagnie, „nader verklarende de gelegenheid van het eiland Curaçao," en verzoeken, dat de Staten „tot maintien van het selve eylandt de Co. souden willen extraordinaris subsidieeren met een bedrag van *f* 246.000.–".

Lias West-Indië, 1634.

Annex de in deze lias berustende „Poincte van Beschrijvinge" is een document, dat vermoedelijk een copie is uit het rapport van *van Walbeeck* en *le Grand* en waarbij een kaart schijnt te hebben behoord. Het luidt:

„A. Is de haven van St. Barbara, hebbende een diep & schoon incomen, soo wy met den boots den selven dach van onse compste ondervonden hebben, streckende noort ten westen

en noort noort west in, & daernae gants west, soodat voorde scheepen met dese geduijrige ooste wint aldaer beter in te loopen is, als inde haven van St. Anna, die oostelyker opstreckt, dan, het uijtcomen valt dan wederom te difficuelder. Alhier staet noch een kercxke ofte kappelleken ende placht voor desen eenige inwoonders te hebben, maer zyn door last vanden gouverneur op St Anna getransporteert. Daer is oock een schoone tuyn, waerin wasschen bannanes, limoenen, orangien ende granaet appelen, ooc een weynigh suyker riet. Het heeft oock twee schoone putten van seer goet water. Daer omtrent is seer veel vee, ende daer wort inde selve haven seer veel vis gevangen. Wy meenen de plaetse eerdaechs te stercken om syn voortreffelyck gelegenheijt, ende saegen gaerne een jacht daer te crijgen tot onser verseeckering, alsoo des vijants secours, dat vande vaste kust gesonden wort, om het vars water en veele andere redenen geen bequaemer aenkomst & heeft.

B. Bay Sardinero: een open baij, daer groote schepen connen ten ancker komen. Hier dicht by leijt een sout waterlack, daer wy wel int besichtigen geen sout en vonden, maer niettemin d'inwoonders haer ordinaeris behoeff uythaelen. In dese bay wert veel sardijn gevangen.

C. Is ons quartier, alwaer den Commandeur met het meeste volck leijt. Hier becomen onse scheepen haer water & hebben diversche schoone hoven gestaen, maer syn nu teenenmale van den oorloogh van vruchten ontbloot en oock ten deele gedistrueert.

D. Pueblo de St. Anna, de woonplaetse vande inwoonders, bij haer selven verbrant. Alhier waeren bij de hondert huysen met een kerckjen, maer altsaem van hout en stroo opgemaeckt, ende oock een coral voor beesten.

E. Booka de St. Anna, de haven & incomste van het lack, alwaer wij geset leggen, hebbende int incomen 17 a 18 vaemen water ende N. ten O. streckende.

F. St. Michiel: een groote bocht, alwaer ordinaris de scheepen haer ladinge van hout innemen, als zij de haven van St. Anna bij ongeluck voorbij raeken. Hier staet een hoff met weijnige vruchten; daer en is oock geen water. Men heeft een put om vers water te hebben beginnen te graven, dan en is noch niet volmaeckt.

G. St. Marta: een havenken, daer barcken & schaloupen connen incomen. Aan den binnenkant vanden berch is een lack van sout water, ende daerbeneven een goet spruytken van vers water, alwaer meenigte van vee komt drincken.

H. Puerto St. Jan: een cleijn sant baijke; aende west cant vant eijlant het vleckjen St. Juan. Aleer d' inwoonders op St. Anna vervoert wierden, placht sicht daervan te dienen, haere huyden ende t' geene meer overich hadden, aldaer affscheepende. Het en heeft inde drooge tijt geen water.

I. Puerto St. Krus, de noorthaven, alwaer dicwil scheepen pleegen te comen, ende het seer bequaem leggen is. Hier en is geen water, maer heeft een schoone tuijn ende eenige meys. Bannanes plachten hier in overvloet te syn, maer door een onversien ongeluck syn altsamen wech geraeckt, soo datter nu gants geen en syn.

K. De vlec aen Assention, bij ons verbrant. Alhier stonden eenige velden met meys, die geconsumeert is, & staen eenige boomen met orangien appelen, limoenen & andere appelen. Hier is machtig veel vee, insonderheit van schaepen, die hier meest altesamen sijn. Het heeft goet water.

L. Hato: een seer schoone waterback, die door een water ader uijt het geberchte vol gehouden wort met water, op dat de beesten mochten te drincken vinden. Dese waterplaetse wort wel voorde besten gehouden, omdat het water oock in de grootste [1]) niet ontbreeckt.

---

[1]). Hier ontbreekt waarschijnlijk het woord „droogte".

13. In tegenstelling met *Teenstra*'s verhaal over de onvriendelijke houding der Caraïeben van St. Vincent jegens de onzen, verhaalt *de Laet:*

„Hadden aen dit Eylandt St. Vincent haer volck seer wel ververst: bequamen inde tijdt van vijf daghen over de vijfthien hondert bossen Bananes ende Bacovas, veel Hoenderen, Annanassen, Patates, Pompoenen ende andere Vruchten, weynighe kleyne Verckens; voor welcker sy de Wilden gaven Bijlen, Hack-messen, Messen, Carniceros ende Hoecken: handelden met de Wilden soo vredelijck ende vriendelijck; dat sy daer een brief lieten voor alle de Schepen van de Compagnie die daer mochten kommen, by de welcke haer ghetuyghden de goede gheneghentheyt van de Wilde, ende hoe sy haer nevens haer moesten draghen om ghelijck gherief van de selve te bekommen."

14. **Diverse rapporten** over plaatsen in het bezit der West Indische Compagnie (deel W. I. C., oude Compagnie, n°. 46). Verslag van *Jacques Ousiel* over Trinidad, Paria, Margarita, enz.:

„Carracas is een zeedorp van omtrent 40 huijsen, leggende aande eene baije, wesende sommige van gebacken steen (die daer gemaeckt wordt) geheel hooge opgetimmert. Hier zijn twee nieuwe casteelen van grauw arduyn gemaeckt; het oostelijckste is een halve mane met 6 stucken, ende het westelijckste, eene goede musquetschoote van het selve, viercantich met 8 stucken geschuts versien, liggende geheel lage op de strandt dicht aende zee, commanderende de geheele baije, ende beijde met 100 Spaengsche besettet. De scheepen, die aldaer ten ancker leggen souden niet tegenstaende de voorsz. forten wel vandaer te haelen sijn.

De stadt van Caracas, gen^{t}. S^{t}. Jago de Leon, leijt over het

geberchte, twelck hier geheel hooge is, vijff mijlen vant voorsz. zeedorp, wesende een geheele ende mojelijcken dachreyse te voete. D'inwoonders comen op muijlen tot in het zeedorp te handelen. Is een rijcke stadt van gelt ende inwoonders."

15. Historie ofte Jaerlijck Verhael, enz., door *J. de Laet.*

De ghelegentheyt van dit Eylandt sal vorder blijcken by de inghevoegde af-teeckeninghe, de ware ghestalte ende streckinghe soo naer ghelijck ghenomen, als voor als noch moghelijk is gheweest; tot welckes verklaringhe wy kortelijck yetwes sullen segghen al eer wy voort-varen tot het voorder verhael vande geschiedenissen: de onse hebben in 't eerste gheoordeelt dat het in sijn om-vangh hadde by de vijf-en-twintich Duytsche mijlen; doch daer naer naer het Noorder-gedeelte vry wat langer bevonden hebbende, acht-en-twintich. 'T ghedeelte van 't Eylandt gheteeckent met de letter A. is het Oost-punt van 't selve: B. is een kleyn onbequaem gat: C. een Haventjen by de onse ghenaemt de *Fuyck*: D. is een vande voornaemste Havenen, by de Spagnaerden ghenaemt *Sta. Barbara*, hebbende een diep ende schoon in-kommen, streckende Noordt ten Westen ende Noordt-Noordt-West, ende daer naer gantsch West, soo dat met de geduyrende Oostewinden daer wel is in te kommen, doch weder beswaerlijck uyt te lopen, hier staet een vervallen Kercxken ofte Capelleken, gheteeckent met de letter F. het binnen-meyr is schoon, men kan 't over ende weder laveren, ende anckeren waer men wil; daer ontrent is mede een Spruyt ofte Ader van versch water in een ghegraven kuyl uytkommende, waerin oock by de grootste drooghte water verblijft: soo dat het Vee hier met menichte komt drincken: de Indianen hebben voor desen hier een woon-plaetse ende hoven ghehadt, de welcke nu vervallen zijn, naer dat den Spaenschen *Gouverneur* 't volck gheleght heeft aen *Sta Anna*: in 't Meer wordt veel goede Visch ghevangen. E. is een bequame Baye. G. een Saut-

panne daer de Inwoonders haer van dienen. H. is het Dorp *Sta Anna*, daer de meeste Indianen nu woonen. I. is het Quartier van ons volck, ende de water-plaets: K. is het in-kommen van 't Lack van *Sta Anna*, ende de voornaemste Haven, hebbende in 't in-kommen seventhien ofte achtthien vadem waters, Noordt ten Oosten in-streckende. L. is een kleyn Haventjen voor Boots, genaemt *St Miguel*; hier staet een Hof met weynich Vruchten, daer en is gheen versch water, ten ware men met putten te graven 't selve konde bekommen. M. is een bequame Baye. N. een grooten in-bocht, by de Spagnaerden genaemt *el Pascadero*. O. een Haventjen ghelijck dat van *St Miguel*, by de Spaensche ghenaemt *Sta Martha*. P. de Baye *Sta Maria*. Q. het Haventjen *St Juan*, van gelijcke ghestalte als dat van *St Miguel*, en heeft inde drooghe tijdt gheen water, hier om her plegen oock Indianen te woonen, eerse vervoert wierden naer *Sta Anna*. R. is een bequame Baye, ghenaemt *Sta Cruz*, doch daer en is gheen versch water, is anders hier bequaem leggen voor de Schepen. S. zijn verschoyden saute binnen-wateren, welcker gheleghentheden hier naer sullen werden aen-gheroert. T. zijn eenighe vervallen Huysen van 't Dorp *St Juan*, welck voor desen hier heeft gheleghen. V. is 't Dorp *Ascension*, daer noch eenige Indianen woonen, heeft voor desen een groote Vlecke gheweest. W. een kleyn onbequaem gat. X. zijn eenighe vervallen Huysen, daer de Indianen eertijds hebben ghewoondt. Y. een onbequaem gat ghenaemt *St Joris*.

16. Resolutiën der Kamer Amsterdam, 1635–1636.

Verg. van 18 April 1636. Werd ontvangen het rapport van *Hans Mols*, commandeur op Cabo Verde, waarin van dat eiland wordt gezegd: „datter geen koeyen off ossen willen aerden, maar wel de Cabriten."

17. Brieven en Papieren van Curaçao aan de X, 1769–1778.

Bij missive van 10 Juni 1774 berichtte de directeur van Curaçao aan de X, dat hij van de Indianin *Maria Tromp* (op Aruba) „volgens usantie voor de Compagnie hadde genomen de door haar tot 700 stuks aangequeekte schaepen". Op de vraag der X, waarin deze „usantie" bestond (miss. van 26 October 1774) deelde de directeur mede dat het — zooals hij van den kornet *Jan Evertsz* had vernomen, die het weer meermalen van zijn vader, den kornet *Hendrik Evertsz* had gehoord — onder alle vorige directeurs steeds de gewoonte was geweest om den Indianen — in vergoeding voor de door hen bewezen diensten aan de Compagnie, als het aanbrengen van water, het opvangen en slachten van vee en het kappen van verf- en brandhout — toe te staan „eenige mais te planten en eenig vee te houden", doch niet meer dan voor hunne „alimentatie" noodig was.

18. Resolutiën der Kamer Amsterdam, 1635–1636.

8 Jan. 1635. Is goetgevonden een groote, gemonteerde fluyt off schip naer Curacao te bevraghten, met noch het schip Swol derwaerts te senden.

11 „ 1635. Resolutum twee bequaeme schepen te huyren naer Curacao, een ongemonteerde fluyt ende een gemonteert schip in plaets van een groot schip.

26 April 1635. *Jacob Meijndertsen*, schipper van de St. Jacob, verzoekt om voorschot op de in zijn schip geladen vracht naar Curaçao.

7 Mei 1635. Is genomineert ende tot schipper gemaeckt opt' Jacht de Swaluwe nae Curaçao, *Casper Govertsen*, tot 45 guld. 's maents.

24 Mei 1635. De Heeren *Raey* ende *Boursen* werden geauctoriseert een super cargo opt' bevracht schip den Salm nae Curacao te stellen.

Secreete Notulen van de Vergadering van XIX, 1629—1645.

Verg. 2 Sept. 1634. Omtrent het uitzenden van schepen naar West-Indië resolveren de XIX:

„dat 4 vande groote schepen sullen loopen recht toe recht aen naer het eylant Curaçao, wesende het westelijkste eylandt van Buenaire, haer aldaer addresseren aen Commandeur *Joannes a Walbeecq* en *Pieter le Grand*, deselve bekent maecken wat schepen met haer wt Brasil geloopen syn, die aldaer sullen commen, met ordre dat sy haer volck met het volck vande selve vier schepen sullen imployeren om dadelyck aldaer aen het eylant gereet te maeken & by de handt te brengen de ladingen van hout ende sout voor de geheele 10 schepen, die aldaer sullen commen, om door deselve schepen het selve opt spoedigste te mogen ingenomen werden."

Verder besloten de XIX, dat van deze 10 schepen 2 zullen kruisen „tusschen Commenagetta en Tortugas, 2 tusschen St. Martin en Porto Rico, en de overige tusschen Carácas en de Aves-eilanden en Bonaire", en verder werd omtrent deze schepen bepaald:

„Dese cruyssers het veroverende sullen t'saem brengen aent eylandt Curaçao, daer de rendevous plaetse syn sal; niet veroverende sullen ter gedestineerde plaetse cruyssen tot

half Julio; alsdan wat ofte niet verovert hebbende, haer begeven naer de rendevous plaetse Curaçao om haer volck aldaer spoedigste ververschen & de schepen bequaem met sout ende hout laden en haer gereet houden, advertentie vande jacht crijgende, wt te loopen.

Verg. 6 Dec. 1634. Wordt een instructie vastgesteld voor 9 schepen, 4 jachten en chaloupen, uit Fernambuco naar de West-Indische eilanden te zenden.

De schepen zullen eerst Tabago aandoen en van daar een paar schepen op kruistocht zenden. Daarna zullen zij een aanslag doen op Punta Arraya. Na daar zout te hebben ingenomen zullen twee groote schepen en een jacht Bonaire aandoen en van daar het jacht zenden naar Curaçao „om den directeur *Walbeecq* te adverteeren van haer comste ende syn advisen te verstaen ende mede te nemen."

De groote schepen zullen Curaçao voorbij zeilen en zoo dicht mogelijk langs de kust houden, opdat ze van het eiland zullen kunnen worden gezien en zich daar bevindende schepen zoo noodig bij hen zullen kunnen voegen, waarna de reis naar het vaderland zal worden aanvaard over Cartagena, Porto Bello, Campêche, enz..

Alle veroverde schepen zullen moeten worden opgebracht op het eiland Curaçao.

„ 15 Aug. 1636. Instructie vastgesteld voor *Cornelis Cornelissen Jol* en zijn onderhebbende schepen Swol, de Katte & de Otter, met bestemming naar de Caraïebische eilanden.

Alle veroverde schepen moeten worden gezonden naar Curaçao.

19. Resolutiën der Kamer Amsterdam, 1635–1636.

26 Febr. 1635. Is gelesen een missive van den directeur *Johannes a Walbeecq* op het eylandt Curacao, in dato den 30sten December 1634.

Is mede gelesen het journael van ditto Commandeur tot 20 December toe.

Is gelesen een missive van den Commandeur *Pierre le Grand*, in dato den ... December 1634.

Met het schip de Windhond, van Curaçao en Pariba, overgekomen vijf Portugeezen.

1 Maart 1635. *Theunis Jacobsen*, schipper van den Engel Gabriel, versouckt betalinge van costgelt en teer aen onse schepen gedaen.

19 Maart 1635. Resolutum het schip Swol aff te laeden.

26 April 1635. Is geleesen een missive vanden Directeur *Joannes a Walbeecq* uyt Curacao, in dato den 4den Maert 1635, met een ingesloten cognossement van ladinge int' bevrachte schip St. Jacob; adviseert dat hy met t' jacht de Phenix geschreven heeft, daertoe hy sich gedreacht.

1 Mei 1635. Schipper *Jacob Meyndertsen* opt' voorsz schip St. Jacob voor hen mede gebracht hebbende vijff lasten geschelt stockvischhout, presenteert deselve aende Compagnye te vercopen....

28 Juni 1635. *Cornelis Janssen van Uytgeest*, schipper vant' jacht de Brack uyt West Indien thuys gecomen met een prys, genaamt Nuestra Señora de Rosario, gelaeden met campechehout 2300 quintalen, waervan 50. a 60. over boort geworpen syn, vier kisten met greys silvester ende twee kistgens met canafistulo, refereert, dat hy met *Cornelis Cornelissen Jol* geweest is in St. Jago de Cuba, daer 5. a 6. lege barcquen laegen,

daervan sy een met haer sleepten, daeruyt drie kisten suycker ende het dienstige affnemende, verbrant hebben; dat hy noch twee barckjes met schiltpadden hadde gekregen ende meelprys die sy nae Curacao hadden gestuyrt.

4 Sept. 1635. Is geleesen een missive vanden directeur *Joannes a Walbeecq* van t' eylandt Curacao, in dato 27sten Juni 1635. Dito van *Pierre le Grand.*

25 Oct. 1635. Gelesen de missives van den directeur *Walbeecq*, dd. 27 Juni 1635, en van *Jan Claessen van Campen*, dd. 27 Juli 1635, uit Curaçao.

2 Nov. 1635. Is geleesen een missᵉ. van 5 September uyt Curacao, onderteekent *Pierre le Grand*, aen de Camer van Amsteldam, overgecomen mette bevrachte fluyt den Salm.

5 Nov. 1635. *Theunis Bouwensen*, schipper opt' schip gentᵗ. de Salm, comend van Curacao, versouckt spoedich te lossen.

7 Jan. 1636. Geleesen een missive vande Caemer tot Enckhuysen in dato den 5den deeser; senden over de brieven van Curacao met haer schip den Mercurius overgebracht.

20. Resolutiën der Kamer Amsterdam, 1635–1636.

1 Febr. 1635. Syn ter vergaderinge verschenen *Willem Wats* ende *Tomas Fletscher*, versouckende eenige huysgesinnen te seynden naer Curacao als vrye luyden, om toubacq, cottoen, ende alderley vrughten te planten.

25 Maart 1635. Wert verstaen *Jan Claessen* in occasie te gebruycken opt eylandt Curacao tot maecken van sout off andere dienst, daer hy toe bequaem

bevonden mocht werden, volgens instructie hem te geven.

2 April 1635. *Jan Claessen van Campen* vergund naar Curacao te gaan.

5 April 1635. *Jan Claessen van Campen* versouckt te weeten met wat volck hij het soutmaecken beginnen sal, alsoo hy de pannen sal moeten bedycken en hoogh tyt is soo voort' sout maecken als planten, dat hij daer was. Sal sich aldaer aenden Directeur addresseren ....

16 April 1635. Resolutum het brieffgen van voorschrijvinge aen *Jacob Jacobsen* van Domburgh ende *Laurens Pietersen* van Nordstrandt, beyde als vrye luyden nae Curaçao, derwarts te laeten gaen.

16 April 1635. *Thomas Fleitcher* versouckt, dat haer coloniers mede nemen mogen de naervolgende goederen:

24 tonnen meel;
10 tonnen gort, smaltonnen;
6 smaltonnen bonen;
8 smaltonnen erweytes;
4 caesen, tesaemen 700 lb. kaes;
4 amen brandewyn;
4 oxhooffden asyn;
2 kassen Spaensche seep;
3 tonnen ossevleys;
6 isere potten, ontrent 100 lb.;
1 mande iserwerk off cramery;
1 mande spyckers;

Aan los iserwerck, als sagen ende diergelycke, waerdich ontrent vijff ponden Vlaems;

3 kisten bijlen, dissels ende houweren, waerdich twee hondert gul.;

24 kisten voorde coloniers met haer clederen;
2 slypsteenen;

2 vaetges met t'samen 82 mengelen oly; T'welck hem wert geaccordeert voor soo veel het niet en stryt tegen de voorgaende lyste. Ende voor soo veel het meel aengaet, werden Commissarissen vande droge vivres versocht het selve te versorgen.

30 April 1635. Wert geresolveert opt' schip t'Speel-jacht te stellen de 10 personen van *Flitchert*, de 7 Walen en Walinnen en een coopman met een kleermaecker.

20 Sept. 1635. De huysfrou van *Lauris Pietersen Schoenmaecker* versouckt dat haer man op Curacao voor 25 gul. ter mt. byden Directeur *Walbeecq* aengenomen om Toubacq te planten, de helftde meer mach hebben, ofte thuys comen. Wert uytgestelt tot naerder advys vanden directeur *Walbeecq*.

12 Nov. 1635. Wegens groote sterfte onder de bemanning van het jacht de Otter, versoeken de vrouwen der bootsgezellen derwaarts te mogen vertrekken met proviand of dat het der Co. zal behagen het bootsvolk te ontslaan.

12 Nov. 1635. De Hr. *van Setterich* draecht voor dat *Jan Jansen Otsen* versouckt op Curacao te hebben tien morgen lants. Wort hem syn versouck toegestaen, mits dat men hem het landt sal aenwysen.

5 Mei 1636. *Jannitgen* Jans dr. huysvrou van *Joost Jansen van Beckhoven*, timmerman opt' eylandt Curaçao, versouckt by haer req. te ontfangen $\frac{2}{m}$ van haer mans gagie, niet tegenstaende seven arresten daerop synde. Wiert affgeslaegen.

26 Mei 1636. *Jan Otsen* versouckt vrye passagie met vyff man ende een jorgen opt' schip, dat naer

Curaçao gaen sal, opde conditien, hem byde Heeren Commissarissen toegestaen, teweeten vier koebeesten, vier paerden, voorts schapen ende bocken, sooveel als hij tot twaelff morgen lants van doen soude hebben....

4 Juni 1636. Het schip de Geele Lelie bevracht nae Curacao.

21. Resolutiën der Kamer Amsterdam, 1635–1636.

11 Jan. 1635. De Commissarissen van Curacao werden versoght verdaght te syn pannen, netten ende andrt' nodige behouften niet te vergeten.

Resolutum twee bequaeme scheepen te huyren naer Curaçao, een ongemonteerde fluyt ende een gemonteert schip, in plaets van een groot schip. Om in de fluyt de noortsche lastpannen ende andere rouwe waeren te laeden; voorts vivres.

29 Maart 1635. Commissarissen van de natte vivres worden gelast de vivres ende admunitien uit' schip gaende nae Curacao in te schepen volgens de lyste van de vergaderinge der XIX.

5 April 1635. Byde Hr. burgemr. *Hessel* voorgehouden synde off wy de Caemer vant' noorderqr. niet souden connen accomoderen met eenige scheepsruymte nae Curacao om eenige vivres voor haar schip Groot Hoorn te senden, is goetgevonden haer te accomoderen voor 70 coppen drie maenden.

12 April 1635. Wort gearresteert volgens de lyste van 70 man het schip Swol te laeden met vivres voor 17 maenden.

21 April 1635. De resolutie, vande vergaderinge der XIX. genomen, gelesen synde, aengaende t' eylant Curaçao, is goetgevonden soo veel volcks off

soldaeten aen te nemen, alsmen gevouchelyck op Swol ende de Bontekoe sal connen overvoeren, & dat opt' spoedigste. Ende dat de Caemer van Amsterdam voort opt' spoedighste sal besorgen alle nodige behoufften, die derwaerts gesonden dienen.

3 Mei 1635. Achtervolgende de resolutie vande XIX worden Commissarissen geaucthoriseert 100 soldaeten aen te nemen, omme tot adsistentie van Curaçao te seynden, ende deesen volgende de Commissarissen van equipagie, omme een schip te bevrachten, mettet welcke de voorsz. soldaeten mochten werden overgevoert.

22. „Nieuwe Wereldt ofte Beschrijvinghe van West-Indien", door J. de Laet.

blz. 618. „Aruba"..... is leegh landt, dogh heeft twee kleyne berghen, van welcke de eene sich verthoont als een suyker-broodt, is ontrent vijf mijlen in 't om-gaen, ende is bewoondt by weynigh Indianen ende eenighe Spaegniaerden".

blz. 617. „Bonaire. Daer is veel vee op dit Eylandt, als Stieren, koeyen, schapen ende geyten; oock verckens ende peerden. De in-woonders zijn meest Indianen die daer ghebracht zijn van S. Domingo, ende zijn Christenen, hebben onder haer een Spaenschen Gouverneur, ende eenighe weynighe Spaegniaerden; dese woonen in een valleye ontrent het hooghe landt, 't Eylandt en is niet seer vruchtbaer; dan daer wast overvloedigh roodt hout, welck nu eenighe jaren herwaerts by de onse met groote menighte is gehaelt, soo dat nu ontrent de reede niet veel is over-ghebleven".

Historie ofte Jaerlijck Verhael, door J. de Laet.

blz. 153. 'T groot Eylandt Bonaire is gelegen op de hooghde van twaelf graden stijf Noorder breedte, verscheyden van Islas des Aves W. ten N. ende W. N. W. ontrent acht mijlen, is een tamelijk groot Eylandt, aen de Zuydt zijde beset met heel leegh voor-landt, ende dit heeft men tot aen de West-Noordt-Westzijde toe, alwaer het voor-landt ten eynde is, ende aldaer heeft men de bequaemste reede, doch het isser steyl, dat men der met een touw aen landt moet legghen; ende aen de West-Noordt-West-zijde is ghelegen het kleyn Eylandeken, d' welck een groote Baye te samen maken, ende voorts vande West-Noord-West-zijde en heeft men gheen voor-landt meer anders dan hoogh landt, alwaer de Spagnaerden haer onthouden; op dit Eylandt zijn veel Schapen te bekommen, waer mede de Inwoonende Spagnaerts haer geneeren, te weten met de Wolle; voorts en valt daer niet dan Stock-visch-hout: de Spagnaerden die daer woonen zijn niet over tsestich in getale. Aen dese zijde is een put van versch water, 't welck wel te halen is. Hebben aen dit Eylandt nergens gheen sandt-strandt vernomen, maer al cingel, ende overal daer eenighe ancker-grondt is, is het heel steyl, als dertich en veertich vadem, doch de grondt isser schoon, ende men light dan een steen-worp van landt. Het kleyn Eylandt light een goede musquet-scheut van 't groote, op zijn nauwste, ende daer is reede aen de Noord-West-zijde, doch niet seer bequaem, want het isser klippich: daer is veel Stock-visch-hout op, doch staet op sommighe plaetsen wel twee of dry duysent treden van strandt; daer is oock Pock-hout, ende eenighe Cattoen-boomkens; in de reghen-tijdt is hier en daer wel wat water, dan de grondt is seer hongherich, steenich, ende droogh; ende op sommighe plaetsen ook siltich: en als men putten graeft, als turf-meel. Aen de Zuydt ende Zuyd-Oost-zijde zijn seer fraye playnen met goedt gras beset, alwaer een fraey binnen-water is, doch

brack. Is ontrent twee mijlen langh, ende dry groote mijlen in 't om-gaen.

23. Resolutiën der Camer Zeelandt, 1634–1636.

Verg. van 6 November 1634. „Ende aengaende de besoignen, die dienen corts gemaect ende genomen te werden op de brieven *van Wabeke* ende *Pierre le Grand*, dat men hun aengaen t' innemen vant eylandt Carazu, dat hun de resolutien by dese Camer daerop te nemen, metten aldereersten sullen worden toegesonden."

Verg. van 30 November 1634. „D' heeren *Elfsdyk* en Becker worden versocht om t' achternoen haer te bevinden bij d' Hr. *vander Poorte*, sieckelyck zynde, om opt pampier te brengen pro et contra opt behouden of verlaten vant eylandt Corasou.

Is over de saecke van Carosou goetgevonden mergen een extra ordinaris vergaderinge te leggen ter half elven opt glas."

Verg. van 1 December 1634. „D' Heeren *vander Poorte*, *Elfsdyck* ende *Becker* doen rapport ende dienen de vergaderinge van schriftelyck advis over het houwen of verlaten vant eylandt Corasu, met de redenen pro et contra, daerbij gerefuteert wort de schriftelycke consideratien bij gedeputeerde vande vergaderinge vande negentiene ingestelt, daerby zy sustineren, datment voorsz. eylant behoort te behouden ende in West Indien aldaer een sedem belli te maecken; welcke beijde tegens elcanderen gelesen zijnde, geresolveert is, naer dat het was geconmuniceert mette hooftparticipanten, datmen sal persisteren by voorgaende resolutie vant eylant te abondonneren, als hebbende de Compe. oorloge genouch aen die van Brasyl, doch nijet daerby advyse van Zyne Excie. en aposteringe en presentatie aen haer Hog. Mog. ende bij affslaging vandien 't selve te veylen aan particu-

liere ; dat men derhalve de ingestelde redenen ende consideratien sal senden aen onse gecommitte. ter vergaderinge vande negentiene, omt' selve aldaer voor ons advis in te brengen.

Register der resolutiën van de Hoofdparticipanten, 1623–1640.

Verg. van 1 December 1634. „Is door confrater *Louijssen* de vergaederinge voorgedraegen, de resolutien van de leden inde vergaderinge van XIX, aengaende het houden ofte verlaeten van het eylandt Curaçao ; ende hier over omvraeghe gedaen synde, is goetgevonden met pluraliteit van stemmen de Commiss. ter vergaderinge van XIX aenteschryven, dat het beste voor de Comp. gehouden werdt Curaçao op de beste forma te verlaeten tot minste disreputatie van de Compe."

24. Resolutiën der Kamer Amsterdam, 1635–1636.

Verg. van 4 Januari 1635. „Dat sy oock aengaande Curaçao wel geresolveert en gelogeert waren."

Verg. van 1 Februari 1635. „Is goetgevonden te committeren uyt deese vergaderinge de heeren *Coenradus*, *Reaal*, *Raey* ende *de Vries* om de heeren Burgermrs. deeser Stede te versoucken favorabel consent te draegen tot de subsidie vant' jear 1634 .... Voorts de saecke van Curacao haer te recommenderen."

Resolutiën der Kamer Zeeland, 1634–1636.

Verg. van 4 Januari 1635. Gelesen zynde de missive van Amsterdam, geschreven bij dHr. *Jan de Faye* aen deHr. *van Serooskercke*, van dato den 30 der voorleden maent, versouckende dat dHr. *van Serooskercke* hem eerstdaeghs soude vervougen in s' Gravenhage, om byde Heeren Staten van Hollandt te helpen bevoorderen de subsidie van II. cXLVIm. guldens tot maintenement vant eylandt Curasu. Naer dat int

lange ende breede daerop is gediscoureert, is meest eenpaarlyck besloten dat, aengesien den brief is geschreven by eenen Bewinthebber alleen ende nijet by aller de gecommitteerde byde negentiene in den Hage gecommitteert om aldaer te voltrecken de saecken, geresulteert hebbende inde voorgaende vergaderinge, maer alleen en principalyck schijnt te slaen opt vervolch vant voorsz. eylant, twelck by dese Camer expresselyck besloten was te verlaten, dat derhalve dH^r^. *van Serooskercke* voor alsnu tot dien eynde nyet derwarts en sal vertrecken, maer by missive aan dH^r^. *de Faije* door de spade ende late advertentie ende ongelegentheit des tyts de reyse excuseren, ende dat men t' selve aende Camer van Amsterdam mede schryven zal.

25. Resolutiën der Kamer Zeeland, 1634–1636.

Verg. van 30 Juni 1635. „Beter gedaen als gelaten is goetgevonden dat dese Camer part sal houden int eijlant Curakau".

26. Resolutiën der Kamer Amsterdam, 1635–1636.

Verg. van 5 November 1635. Den commandeur *Pierre le Grand* versouckt voor hem & syn overgecomen soldaeten habeat.
(In margina staat: „Reeckening van *le Grand*".)

Verg. van 12 November 1635. *Pierre le Grand*, ter vergaderinge binnen staande, heeft de vergaderinge bedanckt van haere goede betalinge, met presentatie van synen dienst, ingevalle de Comp^e^. sijn persoon hiernae weder soude gelieven te emplojeren. . . . . ."

27. Resolutiën der Kamer Amsterdam, 1635–1636.

Verg. van 10 Mei 1635. Benoeming van *David Adam Wilschut*

tot „capiteyn over de soldaeten nae Curacao", met belofte van *Pierre le Grand* te zullen vervangen, als deze mocht vertrekken.

Verg. van 17 Mei 1735. *Joachim van Oosterzee* aangenomen als luitenant (op een gage van *f* 50. - 's maands) en *Jan van Groen* als vaandrig (op een gage van *f* 36.— 's maands) onder kapitein *Wilschut.*

Verg. van 10 Juli 1636. Is geleesen een brieff van Cap^n. *Wilsehut* uyt Curaçao, in dato den 28 Mey 1636, met een informatie tot laste van lieutenant *Oosterzee.*

28. Lias West-Indië 1636, 1637, 1638.

Onder de „Poincten van beschrijvinghe" over deze jaren wordt opgegeven de voorziening in de directie van Curaçao.

„Art. 17 (1638). Sullen mede gereet commen omme te letten op de directie van Nieuw Nederlant, Curaçao, Cabo Verde, Senegal, Sierra Liona, Wilde Cust, Fernando Noronha ende Colonien hier ende daer geplant, omme te resumeeren ende te beteren, istnoodt, & tot dien eijnde ijder hare boeken en pampieren tot informatien van dien mede te brengen".

Lias West-Indië, 1640.

Document n°. D, 455. *J. van Walbeeck* teekent voor copie conform afschriften van extracten uit de Notulen van den Hoogen en Secreaten Raad van Brazilië.

Resolutiën der Staten Generaal.

In de vergaderingen der Staten van 8 en 19 Maart 1649 vindt men gewag gemaakt van een reclame van *van Walbeeck* tot uitbetaling van een som van *f* 1000.—, die de Compagnie

hem schuldig was, en van een verzoek van den gecommitteerden Bewindhebber *Marcus de Vogelaer* om *Johan van Walbeeck*, „gewesen assessor ende scriba van de Hooge Raden van Brasijl", en de gewezen Hooge Raden *Hamel*, *Bullestraten* en *Bas* te mogen dagvaarden voor het Hof van Holland, daar deze heeren „zich in diverse occasien tot ondienst vande West-Indische Compagnie soude hebben gedragen".

De fiskaal *Moens*, in wiens handen de stukken werden gesteld, draalde met zijn rapport, doch *de Vogelaer* drong sterk op afdoening van de zaak aan en zoo wordt dan ook den 7^en^ December 1649 teruggekomen op het verzoek tot dagvaarding voor zoover het betrof de heeren *Hamel*, *Bullestraten* en *Bas*, maar *van Walbeeck's* naam wordt niet meer genoemd, noch iets van zijn vordering gerept, zonder dat van de reden daarvan blijkt.

Was hij intusschen overleden?

29. Resolutiën der Kamer Zeeland, 1634–1636.

Verg. van 18 Juni 1636. „Is binnen gestaen den lieutenant *Joachim van Oosterzee*, thuys gecomen met consent vant eylant Carocao, geexamineert synde opde gelegentht. vant eylant, heeft verclaert, dat het eylant de Compie. onnut is, beter ware noyt geincorporeert, mitsgaders vande disordren ende oneenigheden aldaer synde, versoucken met eene viaticum om naer Amsterdam te mogen vertrecken om rapport te doen. Is by omstemminge verstaen, dat men hem sal verstrecken tot reysgelt vyf ponden vls. Aengaende het behouden of verlaten vant eylandt is geresolveert voor alsnog te persisteren by voorgaende resolutie ende de Heeren Gecommitteerde tot Amsterdam aen te schryven zijn rapport ende versoucken ons van die saecke, daer voorgevallen zijn, eerstdaeghs t'adviseren, om dan vorder daerop te disponeren."

30. Resolutiën der Kamer Amsterdam, 1635—1636.

Verg. van 10 Juli 1636. „Is geleesen een brieff van Capn. *Wilschut* uyt Curaçao, in dato den 28 Mey 1636, met een informatie tot laste van lieutenant *Oosterzee*.

31. Lias West-Indië, 1644.

Uit een in deze lias voorkomende lijst van schepen blijkt, dat *Jacob Pietersz. Tolck* het schip „Deventer", van 200 last en 26 stukken, had gecommandeerd of nog commandeerde.

32. Resolutiën der Staten Generaal.

Verg. van 23 December 1638. „Syn inde vergaderinge binnen gestaen twee Bewinthebberen vande West-Indische Compagnie ende hebben by last vande Vergaderinge der XIX van deselve Compagnie aen haer Ho. Mo. gepresenteert *Jacob Pietersz. Tolck* om geemployeert te worden tot Directeur ende opperhooft op Curaçao. Waerop hem den Eedt is gestaeft en voorts geordonneert, dat voor hem gedepescheert zal worden commissie in debitâ formâ".

Resolutie Bouck der Camer van Zeelandt, 1640—1641.

Verg. van 23 Februari 1640. „Is gelesen missive van *Jacob Pietersen Tolck*, commandeur op Curacao, dato 28 novemb. 1639, met een lyste van syn gesonden cargasoen.

Commissie-boek 1626—1639, fol. 277.

„Eedt voor *Jan Pietersz. Tolck.*

Ick beloove ende sweere, dat ick de Ho: Mo: Heeren Staten Generael vande Vereenigde Nederlanden, Sijn Hoocht. den Heere Prince van Orangie, als Gouverneur, Capiteyn ende Admirael

Generael derselver Vereenigde Nederlanden, als oock de Generale Geoctroijeerde West Ind^e. Comp^e., als Directeur, Capiteyn ende Opperhooft over de saecken vande Comp^e. ter plaetse in mijne secrete instructie gespecificeert, gehouw ende getrouw sal syn; de Gereformeerde Religie sal helpen hanthaven ende soo veel doenlijck de hant daertoe bieden ende houden, dat deselve onder de blinde Heydenen werde voortplanten; alle de commandanten van de voorsz. Comp^e. volgens myn instructie ende die mij hier naer noch soude mogen worden gegeven, getrouwelyck sal nacoomen; alle mutinatie ende ontrouw helpen weeren, ende voorts in alle myn regieringe, commandementen ende actien in dienst van t' Lant int generael ende die vande West Ind^e. Comp^e. int besonder voor oogen hebben, altijt de beste ende bequaemste persoonen tot alle chargies helpen avanceeren, ende wijders mij in alles te quijten als een vroom directeur, capiteyen ende opperhooft behoort te doen, ende t'selve niet laeten om lieff noch leet, noch uyt vreese van mijn goet off leeven te verliezen, noch om geene andere oorsaecken. Soo waere helpe mij Godt Almachtig".

33. Secreete Notulen vande Vergaderinge van XIX.

Verg. van 6 December 1634. Instructie vastgesteld voor de schepen, die van Fernambuc naar de Caraïebische eilanden zullen gaan.

Verg. van 15 Augustus 1634. Instructie vastgesteld voor *Cornelis Cornelisz. Jol* en zijn onderhebbende bodems de Swol, de Katte en de Otter, bestemd naar de Caraïebische eilanden.

Verg. van 15 Augustus 1636. Instructie vastgesteld voor *Abraham van Rosendaal*, schipper op de Brack, waarmee hij naar de Caraïebische eilanden zal gaan.

Bij alle die instructie's wordt bepaald, dat de veroverde schepen, goederen en slaven naar Curaçao zullen worden opgezonden en aan *van Walbeeck* tegen kwitantie overgeleverd.

Resolutiën der Kamer Zeeland, 1640–1641.

Verg. van 14 Februari 1641. „Is gelesen het concept, volgens de resolutie der XIX gemaeckt, aengaende het veroveren van swarten in West Indien, dewelcke op Curacao moeten gebracht werden en luydt als volght:

De Bewinthebberen der Geoctroijeerde West Indische Compie ter Camer in Zeelandt binnen Middelburch, achtervolgende de resolutie ter vergaderinghe vande XIX, in dato 12den December 1640, gehouden binnen Amsterdam, staen toe den Capn . . . . vaerende op het schip . . . . . , met behoorlijke commissie van gemelte West Indische Compie., soo hij eenige swarten inde West Indien verovert, deselve sal moeten leveren aenden directeur vande Compaignie op Curacao ten pryse van vijff entsestich guldens yder swart, wel verstaende leverbaere personen, mits hij directelyck noch indirectelyck aen nijemant anders deselve negros sullen vermogen te vercoopen ofte leveren, waer van de betaelinge sal gedaen werden binnen de voorn. stadt Amsterdam, twee maenden naer dat de recepisse vande leverantie der voorn. swarten ter gemelte Camer sal wesen geexhibeert. Aldus gedaen ter vergaderinghe vande Bewinthebberen voornt. onder het groot zegel vande selve, dewelcke dese hebben onderteeckent binnen Middelburch voorsz. op den . . . . . ."

34. Resolutiën der Kamer Zeeland, 1637–1639.

Verg. van 25 Augustus 1639. „Monsieur *Frederik Roeberge* staet binnen, versoeckt int accoort met de Heeren Bewinthebberen gemaeckt anno 1639 over de genomene negros tot Curacao voor de Compie voor seecker prijs te leueren, verandert te werden, dat in plaets van wederseggen soude gestelt werden voor twee jaren ende in plaets van dat geene negros soude mogen aen iemant anders mogen leueren als aende Compie, sal

vermogen op syne plantage op Sint Christoffel sal vermogen te stellen 25 negros, sonder te mogen aen yemant anders die te vercoopen, vermangelen off andersints, maer die alleen te behouden tsyne proffite en gebruyck.

Verg. van 31 Aug. 1639. Het bewerpen accoort tusschen Hr. *Frederick Roeberge* ende dHeeren Bewinthebberen nopende tleveren vande genomen negros, die op Curasao souden werden gebracht, is voorgedragen ende by de vergaderinge goed gevonden, dat de 2 jaren inganck nemen soude Janu. 1640 ende voorts blyven volgens de resolutie in dato 25 Augusti 1639 daer op genomen [1]).

35. Resolutiën der Kamer Zeeland, 1634–1636.

Verg. van 2 Juni 1636. Wordt behandeld het 7e poinct van beschrijving („Sullen mede gereet comen om de ordre opde directie van N. Nederlant, Curaçao, . . . te resumeeren . . ."), waarop de Kamer besloot:

„Yder moet rapport doen vande plaetse daer sij bewint van hebben; Curacao te verlaten ist mogelijck ende soo niet part houden, midts dat die van Amsterdam rek^e. doen van alle prinsen door haer becomen".

Lias West Indië, 1643.

Art: 10 der „Poincten van beschrijvinghe":

„. . . . . vooral wel lettende op 't eiland Curacao ende Nieu-nederlant, de welcke beyde de Comp^e. jaarlijcks veel coomen te costen, sonder eenig proffijt of retour te geven".

---

[1]) (In de notulen van dien dag vindt men wel vermeld, dat twee brieven zouden worden geschreven aan de XIX, doch niet, wat deze brieven zouden inhouden).

Lias West Indië, 1645.

Art: 14 der „Poincten van Beschrijvinghe" luidt:

„Item wat wegen het eylant Curaçao sal dienen gedaen, want sekerlyck te gelooven is, dat het selve te maincteneeren in maniere als tot noch toe is geschiet, de Compe. te beswaerlyck valt, ende wort de Camer van Amsterdam, die tot noch toe de directie daerover heeft gehadt, versocht hare gecommittn. geprepareert aff te senden om clare openinge tot naer richtinge int resolveeren te geven".

(Per brief van 11 Aug. 1645 aan de Staten Generaal gezonden).

Resolutiën der Kamer Zeeland, 1642–1644.

Verg. van 30 Januari 1642; annex: „Poincten van beschrijvinge":

„Art: 23. Insgelycx wat wegen het eylandt Curacao, Buenos, Ayros en andere omleggende plaetsen sal dienen gedaen off int werck gestelt".

In margina staat:

„T'voorsz. eijlandt te behouden met de minste costen dat mogelyck is".

Verg. van 5 Maart 1643; annex: „Poincten van beschrijvinge":

„Art: 19. Insgelijckx dewijle tot benificeringe van selve geweste [1]) seer dienstich is niet alleen quantiteijt van allerleij vee en beesten, maer ooch voor al sout nodich, ende dat de eijlanden Curacao, Bonaire, Aruba sonderlinge anders geen vruchten en geven, soo sal dienen gedelibereert om deselve eylanden te laeten bewoonen ende cultiveeren bij particuliere onder conditie daertoe te beraemen, toelaetende den handel met ongemonteerde scheepen vande Compe. tussen haer, Nieuw Nederlandt en Brazil vice verce als voren.

[1]) Nieuw Nederland en Brazilië, in het vorig artikel genoemd.

Verg. van 10 December 1643; annex: „Poincten van beschrijvinge":

Art. 10. Item sal mede alsnoch behoorlick ondersouck dienen gedaen en oock ordre gestelt te werden op de handelinge, die eenige Cameren opt een off t'andere quartier apart drijuen, t'sij dat deselue door conjunctie vande handelingen op verscheijden plaetsen bij een ofte andere elck apart best te beneficeren sijn, vooral wel lettende op het eijlant Curacao & Nieu Nederlant, dewelcke beijde de Compe. jaerlijcx veel comen te costen, sonder eenich profijt ofte retour te geven".

Annex een los vel als bijlage, waarin wordt vermeld:

„Nopende het 10 poinct wert verstaen . . . . . en wat aengaende Couracao t'selvige te laten bewaren met 40 a 50 man off anders teenemale te quiteeren, terwijl de Compe. daer schade bij lijt".

Resolutiën der Kamer Zeeland, 1644–1646.

Verg. van 30 September 1645. Op het 14e „Poinct van beschrijvinge" werd besloten:

„dat dese Camer niet kan verstaen om ijets tot Nieu Nederlant te contribueren ende Curacao aen particuliere open te stellen, mits genietende daer over contentement".

36. Resolutiën der Kamer Zeeland, 1642–1644.

Verg. van 17 Augustus 1643. „Gelesen sijnde een extract uijt de missive van *P. Stuijvesant*, Directeur vant eijlant Curacao, in dato den 13n Mey 1643, inhoudende, dat eenige negocianten de Wilde Cust seer onvrij maecken ende d'Indianen door gewelt en overlast, 't welcke haer aengedaen wort, van de genegentheijt t'onswaerts heel affkeerigh maecken, alsmede dat van d'eijlanden veel toebacq onder den naem van Eustatio

geremitteert wort, ende noch dat verscheijde schepen van deze landen, haere waeren aende eijlanden gelost hebbende, met Engelsche commissie ende vlagge bevaeren de Custe van Africa om negros, die sij wederom elders vermangelen.

Is naer deliberatie goetgevonden door de H^rn^. Gecommitt^n^. ter XIX te laeten urgeren. dat de voorsz. missive van *Stuijvesant* aldaer werde gelesen en op de voorsz. poincten geresolveert sulcx als ten dienste vande Comp^e^. bevonden sal werden te behooren".

37. Loketkast N°. 30, (pak N°. 4.)

„Remonstrantie van Nieuw Nederlandt ende de gelegentheden aldaer. 1649.

Kieft [1]) seijde selffs, en liet oock door andere seggen, hier te wesen als Souuerain ende gelijck de Prins in Nederlandt .... Dese jegenwoordige Directeur [2]) doet oock hetselffde, want in het weijgeren van appel was hij mede thuijs. Hij disputeert oock seer geerne dese weth: de Prins is boven de wet, en appliceert dat soo vrijmoedich op sijn eijgen persoon, dat het sijn selven schaemt . . . . . .

Wij wensten wel alreede uijt dese Regeringe te wesen, want sij heeft ons bedroeft en wij bemercken ons cranck vermogen. Niettemin, wij sullen beginnen.

Ende alsoo wij vande gemeene kerckel^e^. en borgerl^e^. goederen alreede gesproocken hebben, sullen wij besien, hoe het toe gaet in het handhaven vande Justitie ende het recht spreeken tusschen man en man, ende eerstelyck des directeurs ende der Raeds manieren als met den vinger aenwijsen.

Wat den Directeur belangt — van sijn eerste comste tot noch toe is sijn manier in het gerechte geweest een van beijde partijen met cracht te drijuen tot disputeeren en voort te setten,

---

[1]) Stuijvesant's voorganger.
[2]) Stuijvesant.

niet gelijck een rechter betaemt, maer als een sorchvuldige voorspraeke, het welck oock een groot misnoegen aen ijder een gegeuen heeft, en bij sommige soo veer gaet ende oock soo veel te wege gebracht heeft, dat veele geen saeken voor het gerecht derven brengen, soo se niet well off tamelijck met den directeur staen. Want die hem tegens heeft, heeft soo veel als son en maen tegen, behaluen dat hij soo veel selffs gestelde en verobligeerde Raden heeft. En oock sommige wel willen, dat hij de reste met pluraliteijt van stemmen dwingen can. Soo stelt hij noch dickwils sijn advijs schriftelick, en dat soo largo en ampel, dat het eenige sijde beslaet, en dan is sijn woort daer neffens: „Monsieurs, dit is mijn advijs, offer ijmant daer wat tegen wilde, die spreeckt." Soo der dan imant op staende voet — dat niet wel te doen is — wat tegen heeft, al is hij schoon wel gefondeert, soo ontbrant sijn E. terstont in toorn en maeckt sulcke gebaeren, dat het vervaerlijck is, ja schelt de Raden dickwijls uyt voor dit en dat, met leelijcke woorden, die beter op de vismarct souden passen als in den Raedt, en, als alles uijtgestaen is, wil sijn E. doch niet rusten, voor dat hij sijn wil heeft . . . . .

De scheeps capiteyns hebben mede, als sij aen lant sijn, haer stem inden Raedt . . . . . Wat kennisse dese luijden van rechtssaecken en boerengeschil hebben, die al haer leuen ter zee gevaeren en bij scheepswerck opgebracht sijn, kan ijder verstandige licht affnemen, behalven dat den Directeur haer selffs noch soo schuldich hout, datse tegens andere niet spreecken durven. Gelijck uijt dese passagie blijcken kan, aen Curacao, eer den directeur N. Nederlant ooijt sach, alsser discoursen waren vanden prijs van crakis [1]), seijde den directeur selffs tegens den predicant en andere: „Domine Johannes, ick meende, dat ick eerlijcke schippers mede gebracht hadde, maer ick bevinde, dat ick een partij dieuen mede gebracht hebbe," ende dit is dese raadsheeren wel wedergesecht . . . . .

[1]) Huiden van Carácas.

De een directeur was des ander voorspraeck, gelijck de woorden vanden directeur *Stuijvesant*, dat selffs mede brachten en in hadden, als hij seijde: „die boerenreekels soude in toecomende mijn oock soo trachten te bruijen, maer ick sal het nu wel soo maken, dat sij haer buijck in toecomende vol sullen hebben". . . . . Zeide tegen *Cornelis Molijn*: „Indien ik wiste *Molijn*, dat gij onse sententie sout divulgeren off voor Haer Ho: Mo: brengen, ick soude U terstont aen den hoogsten boom in N. Nederlandt doen ophangen." . . . .

„Men mochte bij mijn tijdt dencken te appelleren! Soo ijmant het dede, ick soude hem een voet korter maecken, stueren de stucken naer Hollandt en laten hem so appelleren!" (Woorden van *Stuijvesant*, volgens dit door *Adriaan van der Donck*, *Augustijn Harman*, *Arnoldus van Hardenberg*, *Jacob van Couwenhoven*, *Eloff Stevens*, *Michiel Janssen*, *Thomas Hal*, *Elbert Elbertsz.*, *Govert Lokermans*, *Hendrick Hendricksz. Kip* en *Jan Evertsz Bout* onderteekend stuk, waarop *Stuijvesant* zich, op last der Staten Generaal, moest verantwoorden.)

Lias West Indië, 1652.

(Klachten van den fiskaal *Hendrik van Dijck* tegen *Stuijvesant*, dd. Manathans, 18 September 1652).

„Inde haven van Curacao coomende, presenteerde mijn dienst volgend d' instructie te letten op des Comp^{s}. gerechticheijt int lossen vande schepen de Groote Gerret en de Princes, twelck sijn E. niet geliefde, seggende (alhoewel daer anders geen fiscael was): „ghij sijt geen fiscael van Curacao," weijgerende aldaer mijn vrij acces & cessie, soo langh wij daer waeren, & hielt mij int schip omtrent drie weeken, als wanneer ick eerst aen lant wierd gesouriert, daer nochtans al de andere officieren, selfs oock de soldaten op het arrivement terstont gesouriert wierden. Ende in Nieu Nederland mijn acces & cessie admitterende nae sijn welgevallen, sich niet ontsiende

mij uijt de vergaderinge te houden den tijt van 29 maenden. Naderhant mijn in mijn huijs 4 dagen in gijselinge gehouden met een schildwacht voor de deur, met expresse ordre, dat mij niemant spreeken mochte & wederom, als sijn haesticheijt over en sijn passie wat gestilt was, ontslagen, soo dat sijn E. van begin aen mij gesocht uijt den dienst te stooten . . . . .

Op de reijse met den Directeur herwaerts of eerst nae Curacao heeft sijn E. inde eijlanden op de reede voor Christoffel geconfisqueert het jacht genaemt de Liefde, uijtgevaren van Schiedam, sonder eijs daerover van mij nomine officii te willen hebben, met weijgeringe van mijn vrij acces & cessie tegend instructie, seggende: „Gaet uijt! Als ick U van doen heb, sal ick U wel roepen!" mij met dese harde woorden seer straf bejegenende: „Wie heeft U consent gegeven om inde vergaderinge te coomen!"

Vergelijk ook: „The Memorial History of the City of New-York, by *James Grant Wilson*, 1892," deel I, blz. 243, 469, 512, 472.

38. Loketkast No. 30 (pak No. 6).

Coenelis Melin, bij een vonnis van *Stuijvesant* en Raden in het ongelijk gesteld, ging naar Holland en beklaagde zich aan de Staten Generaal, die, zonder de stukken van het geding in handen te hebben gehad, aan Melijn hooger beroep toestonden en aan *Stuijvesant* gelastten zich te verdedigen. Hij deed dit bij schrijven van 26 November 1649, waarin hij o. a. zeide:

„Recht Ed^{le}. Hoo: ende Moo: Heeren (in alle onderdanige eerbiedicheijt) het waer mij nutter en eerlijcker geweest nooijt met Haer Ed^{en}. Hoogh Moogende commissie begunsticht te sijn, of nooijt ons selfs met eede aen UE. Hoo: Mo: verplicht te hebben van recht en justitie te administreeren, beijde int crimineel en civiel, als geduijrende UE. Hoo: Moo: commissie

en onse gedaene eedt op een bloote requeste, bij naegebuijren en onderdanen soo gepostponneert, ende tot vilepende vande justitie, autoriteijt ende vergunde commissie soo gedeklineert te worden, oock eer de saecke selfs voor UEd^le. Hoo : Moogende van partijen gedebatteert, veel min t' uijteijnde bepleijt is. Wij submitteren ons in alle onderdanige gewillichheijt UEd^le. Hoo : Moogende rechtvaerdich oordeel en gestrenge justitie, invoegen wij met de reeden ende waarheijt connen overtuijght worden, dat wij iedts hebben geagiteert ofte gedaen teegens t' gemeene beste, so des lieven ende waerden vaderlants als deese provintie off ingesetenen desselfs off tot prejuditie en disreputie van UEd^le. Hoo : Moo : Souveraine authoriteijt. Wij buijgen ons selfs onder Gods alweetenheijt ende U Hoo : Moo : sententie, in voegen getoont en bewesen wort, dat wij in ofte ontrent de gewesen sententie met eenige sinisterheijt ofte gunste sijn beswangert geweest, die den godtlootsen vrij spreeckt ende den rechtvaerdigen verdoemt, sijnde beyde de Heere een greuwel. Wij hebben gegaen nae de *acta probata*, ende, soo veel onse kennisse gedraecht, daer over nae Godtlijcke en menschelijcke beschreven wetten ons advijs gegeven, waar over, soo wij inde applicatie ofte explicatie gemist hebben, wij onderwerpen ons Haer Hoo : Moo : voorsichtiger oordeel en justimani. Gedenckwaerdige spreucke : *omnia sapere et in nullo penitus peccare, plus deitatis quam humanitatis est !*

Wij roepen Godt ouer onse gewisse tot getuijge, dat wij weetens noch willens niemants verdriet noch nadeel beoogen, maer een vredige en Gode aengename regieringe, verantwoordelijck voor Haer Ed^le. Hoo : Moo : . Ondertusschen vresen, dat dese onfatsoenlijcke exploitatie van dagemente Haer Ed. Hoogh Moogende tot verhinderinge van wichtiger lants affairen en nu en int volgen van dese ende andere voorafgelegen plaetsen veel clachten, becommernisse en appellen sal aenbrengen ; oock dat qualijck een definitive sententie geweesen sal connen worden, van welcke de succumberende partije, off uijt haet tegens den

rechter om hem te affronteeren, off uijt inductie van andere en om uijtstel te soecken, niet sal reclameeren & appel versoecken".

39. The Memorial History of the City of New-York, by James Grant Wilson, New-York, 1892.

Deel I, blz. 475 en 603. Den 24sten December 1654 vertrok *Stuijvesant* van Nieuw Amsterdam naar Barbados om te trachten handelsbetrekkingen aan te knoopen met de Engelsche eilanden. Daar was echter juist *Cromwell's* verbod ontvangen om met vreemde natie's handel te drijven en op Barbados o.a. was beslag gelegd op 8 Hollandsche schepen. Te vergeefs trachtte *Stuijvesant* dit beslag te doen opheffen. Zonder eenig resultaat te hebben verkregen, keerde hij den 11en Juli naar Manhattan terug.

Zie verder *Brodhead's* en *Wilson's* werken.

40. History of the State of New-York, by John Romeyn Brodhead.

Deel I, blz. 517. „The people were exasperated," omdat *Stuijvesant* in Augustus 1650 een schip met provisie's naar Curaçao zond.

Loketkast No. 57. (Missive van *Stuijvesant*, zonder datum). Bericht, dat hij het scheepje de Musch naar Curaçao had gezonden, geladen met vivres, „wegens de grote nootwendigheijt der vivres aldaer." (1664?)

41. Resolutiën der Kamer van Zeeland, 1644-1646.

Verg. van 9 Januari 1645 „De Hrn. van Vlissingen maecken

bekent, dat aldaer is ingekomen het schip de Lieffde, schipper *Adriaen Block*, mede brengende uijt de limieten vant octroij, naer dat de reeders bij biellet hebben aengegeven, 900 rollen toebacq vant eijlant St. Cruis en 800 rollen van St. Christoffel, met versouck, dat de wachters, die opt selve schip sijn gestelt bij de gem^te^. H^rn^. volgens t' gebruijck van de Comp^e^., gelastet mogen werden daer aff te gaen, alsoo by d'Admirael^t^. geen wachters worden gestelt en sij sustineren bij de Comp^e^. niet meerder behoren beswaert te werden; voorts sustineren, dat wegens den toebacq van St. Cruis niet gehouden sijn te betaelen, uijt krachte van de exemptie over de colonie van St. Cruis en Eustache hun toegestaan, ende belangende die van St. Christoffel seggen de Comp^e^. in d'expeditie op het eijlant St^e^. Martin geassisteert, en derhalven meer lasten gedraegen te hebben als de convoij en recoqnitie gelden over den voorsz. toubacq monteren."

(Zie verder later het tweede deel van dit werk: St. Eustatius, Saba en St. Martin.)

42. Extracten uit de Vergadering van XIX, (Loketkast, No. 17).

Verg. van 21 Sept. 1645. „Is gelesen de remonstrantie vanden Directeur *Petrus Stuyvesandt*, in houdende verscheyden consideratien aangaende het eylant Curacao en Nieuw Nederl^t^. ...

Omvrage synde gedaen is goet gevonden de genomene remonstrantie te geven inhanden vande Commiss^rn^, die deselue sullen examineeren, mits gaders de vergaderinge op de poincte van beschrijvinge dienen van advys.....

14 Oct. 1645. Genoemde heeren brengen het volgend verslag uit:

Proiect hoe men Curacao best sal houden onder den directeur van Nieuw Nederlt. ende het oude volck van daer te brengen.

Opt voorsz. eylandt zijn op den 1 September 1644 in officieren, traeyn en militaire psoonen, Coppen 116
het schip Swol, gemontt. met 22 stucken 76
t' Jacht de Cadt met 14 stucken 50
den Neptuijnies met 10 stucken 46
de Paroquit met 5 stucken 30
Coppen 318

De voorsz. plaetse soude voortaen connen bewaert worden met 116 coppen, die voor een jaer aen soldie souden costen:

1 Commandant met een luijtenant ter maendt .	*f*	60.—
1 vaendrych	„	56.—
1 sieckentrooster	„	30.—
1 supercargo vant magazijn met 1 auditeur . .	„	22.—
1 clercq	„	14.—
2 sergeanten a *f* 18.	„	36.—
1 smidt met 1 corporael	„	20.—
2 metselaer en timmerman per *f* 22.—	„	44.—
1 barbier.	„	24.—
1 barbiers knecht.	„	12.—
1 backer	„	18.—
1 backers knecht.	„	12.—
1 constabel	„	18.—
2 corporaels a *f* 12.—	„	24.—
60 soldaten a *f* 8.—	„	480.—
12 ruyters a *f* 12.—	„	144.—
8 bosschieters tot de chaloup pmt. *f* 10.— . . .	„	80.—
97 Coppen Drage voort op d'ander zijde	*f*	1094.—

97 Coppen	Drage voort van d'andere zijde	*f* 1094.–
	noch dient voort Jacht de Parguit te zijn:	
1	schipper pm$^{t.}$	„ 45.–
1	stuerman	„ 28.–
1	supercargo	„ 16.–
1	ho: bootsman	„ 18.–
1	constabel	„ 16.–
15	matroosen	„ 130.–
116	coppen costen ter maent de som$^{a.}$ van . . .	*f* 1327.–
	Ende bedraeght de soldije van 12 maanden .	*f* 15900.–
	Tot onderhoudinge en besettinge als mede de Indiaenen dient voor iders wt vaderlandt gesonden aen vivres, equipagie, coopmanschappen &ca., dat ontrent sal comen te costen volgens de lijsten No. .. ter som$^{a.}$ van.	„ 18356.–
	Om t' volck vivres &ca. tot Curaco te brengen, midtsgaders t' oude volck te verlossen, dient een capitael schip en fluijt wt vaderlandt gesonden te worden met 70 soldaten en 20 mattroosen, vertrouwende dat men aldaer van toude volck noch 26 man soude connen behouden, t' welck dan t' saemen 116 coppen tot besettinge soude syn gelijck hier vooren verhaelt.	
	Welck voorsz. schip en fluijt wt vaederlandt dient mede te nemen alle de behouften volgens de lijste nummer 1, hier vooren verhaelt, midtsgaders de behouften volgens lijste No. 2, 3, en 4.	
	Tot Curacao aengecomen sijnde & volck gelost hebbende, soude het capitael schip in behouden de behouften vande lijsten N°. 2, die comen te monteren ter somma van	„ 6698:14:–
	Ende aldaer innemen 130 coppen vant oude	
		f 40954:14:–

ƒ 40954:14:–

volck & inde Cat overleveren de behouften vande lijste N°. 3 . . . . . „ 3999: 4:–

T'voorsz. jacht de Cat te bemannen met 60 coppen vant oude volck tot Curacao, mitsgaders aent jacht de Neptuynis over te leveren gelijcke behouften volgens de lijste N°. 3, cost . . . „ 3999: 4:–

De voorsz. Neptuinis insgelijck te mannen met 60 coppen vant oude volck.

Int voorsz. cappitael schip en de twee jachten soude dienen gelaeden te werden de 2200 kraeckscbe huijden, [1]) die aldaer leggen ende also t' samen door West Indien (soo verre haer victualie strecken can) kruijsende, thuijs comen.

In de fluijt & schip Swol dienen gelaeden te worden alle het oude iser, het onnoodich geschut ende andere onnoodige dingen, mits gaders sooveel paerden, soudt & stockvis houdt, als deselve connen laeden, waermede den directeur met die rest vant oud volck, sijnde ontrent 60 coppen, naer Nieu Nederl[t]. soude voeren, bij hem nemende de behouften volgens de lijste N°. 4, die compt te bedraegen . . . . . „ 779: 5:–

In Nieuw Nederlandt gecomen sijnde, dient het schip Swol (overmidts het maer een sleet is) aldaer te vercoopen, mitsgaders de paerden, soudt & het oude iser, en mede gebrachte soldaten aldaer in garnisoen behouden & de fluijt met het geschut van Curacao, het stockvis houdt en andere coopmanschappen mette Nieu Nederlantsche soldaten naer het patria seinden en

ƒ 49732: 7:–

[1]). Huiden, afkomstig van Carácas.

f 49732: 7:–

advijs geven ofte den vrede met de wilde gesloten is; sulcx sijnde, salt nodich sijn hen te senden een wel bezeijlde fregat ofte boot om daer mede uit Nieu Nederlandt vivres naer Curacao te senden ende van daer paerden en zoudt te brengen, twelck in Nieu Nederlandt, in sonderheijt de paerden, tot een hoogen prijs connen vercocht werden.

Waer mede Curacao onder de directie van Nieu Nederlandt wort gestelt, met cleijne costen het garnisoen te onderhouden & de arme menschen te bewaeren voorden affgrijselijcken honger, die sij somtijts geleden hebben.

Het soude wel voorde Comp^e^. dienstigher sijn het eijl^t^. van Curacao te verlaten, maer het mach niet geschieden sonder communicatie vande Ho: Mo:, midtsgaders Sijn Hooch^t^. & alwaert dat ment mochte doen, sijn wij even wel gehouden in meerendeel voorsz. oncosten te vallen met het volck van daer te haelen.

Ondertussen sal aen Haer Ho: Mo: & Sijn Hooch^t^. communicatie werden gedaen vande gelegenth^t^. vant voorsz. eijlandt, ende dat men alle de voordeelen vant Nieuwe Nederlandt op den viandt can hebben, uytgesondert de menichte van paerden, diemen van Curacao op terra firma soude connen gebruijcken, ende alsoo het voorsz. eijlandt, te bewaeren met het voorsz. garnisoen, tot tijt ende wijle dat Haere Hooghst gemelte, des versocht sijnde, sullen goet vinden het voorsz. eijlandt te abandanneeren.

f 49732: 7:–

Lijste vande vivres, equipagie ende coopmanschappen, gerequireert voor het eijlandt Curcao, daeronder gerekent de barcq Parroquit, chaloupen & groote boot, in alles 116 coppen, soo militaire, maritime als treijnspersoonen voorden tijt van een jaer.

25	vaten vleesch a 90 f. t'vat.	*f*	2250:—:—
19	vaten speck a 62½ f. t'vat.	„	1187:10:—
10	amen olij a 80 f. . . .	„	800:—:—
12	oxhooffden azijn a 20 f. .	„	240:—:—
36	vaten gort a 24 f. . . .	„	864:—:—
26	vaten boonen a 13 f. 4 st.	„	356:—:—
14	ditto groene erten a 19 f. 4 st.	„	268:16:—
14	ditto witte erten a 19 f. 4 st.	„	268:16:—
7200	lb. stockvys a 9 f. t'c^{to}. .	„	648:—:—
3600	lb. broot a ditto prijse . .	„	324:—:—
20000	lb. meel a 5 f. c^{to}. . . .	„	1000:—:—
3000	lb. kaes a 27 f. c^{to}. . .	„	510:—:—
2	vaten booter a 83 f. c^{to}. .	„	266:—:—
9	verckens Spaense wijn a 70 f.p.s.	„	630:—:—
3	ditto Franse wijn a 40 f. p. s.	„	120:—:—
3	verckens brandewijn a 80 f.p.s.	„	240:—:—
	Specerien, foulienoten, peper, gember, nagelen, suijcker & pruijmen voor de siecken	„	250:—:—
		f	10123:6:—

Equipagie voort lant, Paroquit, chaloup ende waeterboot.

2	baelen canifas a 150 f. p. s.	*f*	300:—:—
100	lb. lijck vande duurste soorte	„	16:—:—
30	lb. zeijlgaeren a 9 st. t'lb.	„	12:—:—
12	bos gesorteerde lijnen . .	„	13:12:—
45	bos marlijn a 4 st. t'bos .	„	9:—:—
40	bos huijsingh a 6 st. . .	„	12:—:—
		f	10123:6:—

				f 10123: 6:-
43	bos kerdinge a 5 st. . .	*f*	5:15:—	
600	lb. loopent wandt, niet swaer	„	96:—:—	
8	tonnen teer a 12 f. & touw	„	96:—:—	
2	vaten pick a 12 f. . . .	„	24:—:—	
3	vaten arrepuys a 30 f. .	„	90:—:—	
			„	674: 7:—
60	clouwens werck a 6 st. .	*f*	18:—:—	
1	prince vlagge voorde fortres	„	33:—:—	
100	balck delen	„	200:—:—	
9	hamborger plancken . . .	„	63:—:—	
70	schuijtplancken	„	111:-:-	
500	noortse deelen	„	225:—:—	
50	doorgesaeghde deelen . .	„	301:—:—	
1000	lb. gesorteerde spijckers .	„	1603:—:—	
1	huijdt pompleer	„	12:10:—	
100	lb. reusel.	„	25:—:—	
100	lb. smeer.	„	24:—:—	
300	lb. dobbelde middel nagels	„	48:—:—	
			„	949:10:—
	Ammonitie voor de fortresse Amsterdam en t' jacht de Paroquit:			
1200	lb. cruijt, dat nieuw is. .	*f*	485:—:—	
50	cogels van 5 lb.	„	15:—:—	
600	lb. musquet kogelen. . .	„	90:—:—	
600	lb. staff coort	„	60:—:—	
4	riem cardoes papier . . .	„	60:—:—	
20	lb. cardoes gaeren . . .	„	20:—:—	
10	tonnekens swartsel			
1	tonneke meijnie .			
1	tonneke witte . .	verwe	„ 80:—:—	
1	tonneke roode . .			
1	ditto geele . . .			
1	vaetjen linzaet olije . . .	„	36:—:—	
			f	846:—:—
				f 12593: 3:—

f 12593: 3:—

Materiaelen tot de benefitie des zouts en landt bouw:

30	zoudt waegens a 52 st. p. s.	*f*	78:—:—
60	beslagen schoppen a 18 st. p.s.	„	54:—:—
40	halve ditto a 8 st. . . .	„	16:—:—
100	bijlen a 25 st.	„	90:—:—
100	hackmessen a 28 st. . .	„	90: :—
3	hoet smits colen a 22 f .	„	66:—:—
2	segenen a 66 f.	„	132:—:—
		„	526:—:—

Cargasoen om aende Indiaenen ende negros wt te reijcken tot bedeckinge van haere naeckth^{t}.:

600	ellen lijnwaet, wit, 12 a 14 st. d'el	*f*	360:—:—
300	paer schoenen van 7 tot 10 steecken, a 28 st. . .	„	420:—:—
400	el groft rauwe lijnwaet a 6 st.	„	120:—:—
30	lb. graen gaeren. . . .	„	30:—:—
150	pack lijne cleeren . . .	„	300:—:—
		„	1230:—:—

Voor het comptoir:

5	riem papier	*f*	25:—:—
6	p. gesorteerde schrifte. .	„	42:—:—
6	p. penne messen . . .	„	3:—:—
20	bos schaften	„	9:—:—
Stoff^{e}.	tot inck	„	4:—:—
		„	83:—:—

een gestoffeerde barbierskiste met goederen en nieuwe medicamenten „ ?

f 14432: 3 —

			f 14432: 3:—
Factura van noodige coopmanschappen om op cortinge van maentgelden aent garnisoen wt. te rijcken:			
3 ps. gecolleurde ppetuanen	*f*	96:—:—	
3 ps. niijse laene	„	60:—:—	
3 ps. gecoleurde groff greinen	„	102:—:—	
3 ps. gecolleurde cammelotten	„	90:—:—	
4 ps. haerlemmer smalle ties	„	36:—:—	
500 paer schoenen a 50 st. t' pr.	„	750:—:—	
2 ps. gemengelde lakens . .	„	300:—:—	
1 ps. root	„	100:—:—	
900 el lijwaet a 15 sts. . . .	„	675:—:—	
300 el raeu lijwaet a 8 sts. .	„	240:—:—	
sijde, gaerne, cnoppen, gesorteert	„	200:—:—	
een tinne servys a 230 tin cost	„	149:10:—	
3 dozijn servetten	„	36:—:—	
1 dozijn handt doucken . . .	„	10:—:—	
6 taeffelaetkens	„	24:—:—	
			„ 3243:10:—
			f 17675:13:—
Volgen nog benoodigdheden voor:			
Schip dat de vivres zal overvoeren		„	6698:14:—
Lijst van vivres voor t' jacht, Neptunus . .		„	3150: 8:—
Idem voor scheepsbehoeften		„	542:16:—
Idem voor ammunitie		„	216:—:—
Uitrusting schip Swol		„	779: 5:—
			f 29062:16:—

43 **Loketkast, pak. No. 30,** onder No. 13. (A°. 1650).

„Provisioneele voorslagen over het behandelen, populeren & beneficeeren van Nieuw Nederlant en de eijlanden van Curacao, Bonaire en Arubo, onder deselve directie gehoorende.

Welcke plaetsen tzedert den Jaere 1645 bij de Camer van Amsterdam tot dato deses alleen besorgt, hoewel in denselven jaere, in dato 6 Julio, ter vergaderinge vande XIX geresolveert was, dat sulcx soude geschieden bijde Cameren int gemeen, tot welcken eijnde een overslach was gemaeckt, wat de wtrustinge van den directeur Stuyvesant quam te beloopen & was daer op repartitie gemaeckt, hoe veel de respective Cameren daer toe souden hebben te fourneeren, ondertusschen de Camer van Amsterdam tot haeren last nemende 2 scheepen te equiperen, namentlijck de Princesse & Groote Gerrit. Doch is daer naer gebeurt, in Octob. daer aen volgende ter vergaderinge vande XIX in Zeelant, dat sommige Cameren haer beswaert vonden daer in te participeeren en is alsoo deese directie tot dato aende Camer van Amsterdam alleen gebleven.

Doch comt bij de gecommitteerdens vande Camer van Amsterdam wederom in consideratie, dat het beter soude wesen deese landen int gemeen aen alle de Cameren behoorden verbonden te blijven, doch alsoo het niet gevougelijck soude connen gepractiseert worden, dat men met tourbeurten deese plaetsen soude connen bevaeren, soo meenen Commissarissen, onder correctie van een beter verstant, dat het beste soude wesen, dat de equipage soude blijven aende Camer van Amsterdam ende gedaen worden door handen van Commissarissen, daer toe te ordonneeren, aen welcke oock alle retouren mosten geconsigneert worden onder verbant, datse aende respective Cameren souden wesen responsabel om elck haere contingente portie toe te meten.

Om in dese custe met goede ordre & behoeften behoorlick

te connen versorgen en te versien met militie tot bewaeringe vande 4 forten in Nieuw Nederlant en een op Curacao, oordeelen wij tot besettinge van noode te wesen opde 4 eerste coppen 100 & dat onder het beleijt van geringe officieren, alsoo de landen in vreede sijn.

Opt laeste soude men alleen connen leggen 12 soldaeten onder een commandant van cleyne gagie.

Tot het effect vant voorengeseijde oordeelen wij noodich te wesen een somma van *f* 60.000.— of daeromtrent.....

Alsoo bevonden wort, dat het eijlant Curacao lange jaeren niet als tot laste vande Comp^e. is geweest, sonder eenich proffijt daer wt getrocken te hebben, soo comt bij ons in consideratie offt niet alsoo goet soude wesen, bij de Heeren vande Hooge Regeringe te versoecken het selve eylant te verlaeten, doch soo sulcx niet conde vallen, soude het onses oordeels best wesen elck een te permitteeren op dit eijlant colonien te planten, het lant aen elck een sonder eenige recognitien wt te doen deelen, oock toe te staen, dat een ijgelijck soude mogen stockvishout haecken op recognitien van de Caribische-vaarders, dat alle menschen van deese natie vermogen vant selve eijlant te haelen soo veel paerden & sout, also sullen geraeden achten, op recognitien, namentlick vande paerden *f* . . . p^r. stuck & vant last sout *f* . . ., mits dat se noch paerden nochte sout nergens anders sullen mogen brengen als in Nieu Nederlant.

Voor alle saecken souden noodigh achten of middelen te dencken, hoe men populatie int land soude connen brengen en meenen, dat men bij de magistraaten van sommige provincien & steeden soude connen optineeren, dat men wt aelmoesenier weesen ofte andere Godshuijsen soude mogen lichten 3 a 400 coppen, soo jongens als meijskens van 10, 12 tot 15 jaeren, doch met haer bewillinge. [1])

[1]) Dit stuk, voorkomende in het „Bericht van de gecommitteerde Bewindhebbers van de Co., volgens den last der Staten Generaal om rapport uit te brengen over den staat der Co.," draagt geen datum, doch het exhibitum „Maart, 1650".

44. Resolutiën der Kamer Zeeland, 1644–1646.

Verg. van 5 October 1645. „Is binnen gestaen *Petrus Stuijvesant,* aengenomen tot direct^r. van N. Nederlant, presenterende sijnen dienst, dewijle voornemens is naer Amsterdam te gaen, met recommandatie dat dese Camer gelieve d'equipagie naer het voorsz. N. Nederlant te faciliteren, volgens het geresolveerde ter jongste XIXe. Is hem geantwoort, dat de H^rn. Gecommitt^n. ter XIXe. gelast sijn over Nieuw Nederlant, en hem geluck op de reijse gewenscht wort".

45. Commissieboeken 1640–1650.

„Commissie, dd. 28 Juli 1646, voor *Petrus Stuijvesant.*

De Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden,

Allen dengeenen, die desen jegenwoordigen sullen sien ofte hooren lesen, Saluijt, Doen te weeten:

Alsoo wy tot bevorderinge vande saecken vande Generale Geoctroyeerde West Indische Compagnie raetsaem hebben geoordeelt de negotie ende populatie opde Custe van Nieu-Nederlant ende de plaetsen daerontrent gelegen, alsmede d'eijlanden Curacao, Buenaire, Aruba, metten gevolge ende aencleven van dien, soo die tot noch toe uijt dese landen derwaerts gedreven is, niet alleenlich te onderhouden, maer oock nieuwe op te soucken, alliantien ende verbintenissen met vreemde princen te maecken ende den vijant in sijne forten ende sterckten alle mogelicke affbreuck te doen, soo te water als te lande, waer toe van nooden is te stellen een persoon tot directeur,

Soo ist, dat Wij, ons vertrouwende op de vromicheyt ende ervarentheyt vanden persoon van *Petrus Stuijvesant*, te vooren waergenomen hebbende onse saecken ende directie op het voorsz. eijlant van Curacao ende plaetsen daer onder sorterende, Ons desselffs sijnen dienst wel latende welgevallen, denselven *Petrus Stuijvesant* gestelt en gecommitteert hebben, stellen

ende committeeren by desen, tot directeur inde voorschreve landen van Nieu-Nederlant ende plaetse daer ontrent gelegen, als mede de meergenoemde eijlanden Curacao, Buenaire, Aruba, metten gevolge ende aencleven van dien . . . . . ."

46. Resolutiën der Staten Generaal.

Verg. van 28 Juli, 1646.„ Synde ter vergaderinge gelesen het concept vande commissie, ingestelt voor *Petrus Stuijvesant*, als Directeur van Nieuw-Nederlandt, als oock Directeur van Curacao ende eenige andere eylanden. Is, nae voorgaende deliberatie, gehouden voor gearresteert, ende wijders geordonneert, dat deselve commissie uytgegeven sal worden sonder resumptie, ten regarde dat de voorn. Directeur seer haestich is met zijn vertreck".

In dezelfde vergadering deed *Stuijvesant* den eed van trouw.

47. Loketkast N°. 17, (pak N°. 5).

„Poincten van beschrijvinghe, 1645.

3. . . . . Hoe de negotij, principalijck op Guinea en Angola, is de ziele der Companije en hoe met aftreckingen offte verminderinge vande selve de ruine der Companije wert veroorsaeckt.
8. Wat ordre in Nieu Neerlandt is gestelt tot bevorderonge van die wilde naturellen vande landen mit onse forten en colonien; hoe die vaert nu sal gemein sijn voor die samentlijcke Cameren en alle die inwoonderen der Vereenichde Nederlanden; wat voorslagen gedaen sijn om Curacao te gebruijcken tot beneficeronge vanden slaefschen handel van Angola op Curaçao."

Lias West Indië, 1645.

In het rapport van den heer *van der Capellen toe Ryssel*

aan de Staten Generaal over het gepasseerde op de vergadering der XIX sinds 15 Maart 1645 maakt hij er o. a. in N°. 8 melding van: „dat voorstellen waren behandeld omtrent Curaçao voor de verbetering van den slavenhandel van Angola op dat eiland.

Notulen van Besoignes, 1655–1659.

Verg. van 13 September 1659. „Wederomme gesproocken zijnde vande cruijserije ende voornamenlich, dat de commissie vaarders veel meerdere deligentie soude doen tot de veroveringe van Portugese neger prinsen, indien bequame gelegentheden hadden om deselve int corte te comen vertieren ende beneficieren soo is goedtgevonden & verstaen, omme de voorsz. commissie-vaarders meer en meer te animeeren ende dienvolgende de cruijserije voort te setten, dat deselve zullen worden toegestaen haere veroverde negros op Curacao aende Vice Directeur *Beckx* aldaar te mogen leveren op de naervolgende maniere ende conditie, namentlijck een gesonde slaaf, 't zij man ofte vrouw van 15 tot 35 jaaren, tot 150 gld^{s}. 't stuck; de mindere, van een tot beneden 15 jaaren, alsmede van 35 tot 50 jaaren, drije voor twee te leveren tot gelijcken prijs, sullende de zuijgelingen den moeder volgen, daar vooren henluijden aldaer aen Curacao in contante penningen contentement zal werden gedaen, ten waere den gemelte Vice Directeur van nodige penningen niet en mochte zijn versien, als wanneer zijluijden hier te lande sullen werden gecontenteerd drije maenden na dat haere recepisse verthoont zal wesen, ende dat doorde commissarissen hiervooren meermaels tot de directie vande negotie van Afrika gecommitteert.

48. Calender of State Papers, colonial series, America and West Indies, 1661–1668.

744. Missive, dd. 25 Mei 1664, van den gouverneur van

Jamaica aan Lord *Arlington* . . . . . „When the King was restored the Spaniards thought the manners of the English nation changed too, and adventured two or three vessels to Jamaica for blacks, but the surprises and irruptions by *C. Mings*, for which the Governor of San Domingo has upbraided the Commissioners, made the Spaniards redouble their malice, and nothing but an order from Spain can gain us admittance or trade, especially while they are so plentifully and cheaply supplied with negroes by the Genoese, who have contracted to supply them with 24,500 negroes in seven years, which the Spaniards have contracted to reccive from the Dutch at Curaçao, on which cursed little barren island they have now 1,500 or 2,000."

In de archieven der Compagnie vindt men herhaaldelijk gewag gemaakt van dit contract, waarop ik zal terugkomen bij het behandelen van eenige bijzonderheden omtrent den slavenhandel.

49. Resolutiën der Kamer Zeeland, 1663—1666.

Verg. van 28 April 1664. „Het arrivement vande schepe de Sommer Juffr. Catarina van Curassau met 84 duijsent stucken van achten, aende Camer van Amsterdam geadresseert voor reck. vande generale Comp^e^.

Verg. van 21 Mei 1664. „D' Heer *Pieter Mortamer*. . . . heeft mede ouergelecht een ordonnantie vande bewuste *f* 57341,5.-, sijnde dese Camers quota inde op gelichte 150 duijsent guldens bodemerije op de gemeene retouren van Curassou.

Resolutiën der Kamer Amsterdam, 1668—1671.

Verg. van 24 Oct. 1669. Aangekomen „de Prins te Paart" van Curaçao met 24,000 stukken van achten voor de Comp^e^.

50. **History of the State of New York**, by John Romeyn Brodhead.

Deel I, blz. 676.

„The savages were soon attacked and routed; and the chiefs from the neighboring tribes, who came to Fort Orange and Esopus to solicit peace, were referred to the director general. A month afterward, three Mahican sachems visited Fort Amsterdam, and declared that the Esopus savages were willing to give up their land as a compensation to the Dutch, if they would surrender their prisoners and make a firm peace. Stuyvesant, however, declined to do so as long as Christian captives remained in the hands of the savages. The next day (25 May 1660) an order was made in council for the transportation of several of the prisoners to Curaçao, „to be employed there or at Buenaire with the negroes in the Company's service". In this severe measure Stuyvesant followed the example of Massachusetts in 1637. But the red men never forgot their exiled brothers; and, before long, the Dutch settlers at Esopus bitterly atoned for the conduct of their provincial chief".

51. **Lias West-Indië, 1651.**

Jeremias van Collen, *Gasparo van Collen*, *Johannes Faes*, *Balth. y Jan Coymans*, *Matth. Luls*, *Salomon van der Burch* en 42 andere Hollandsche kooplieden dienden in 1651 aan de Staten Generaal een verzoekschrift in, waarin zij verzoeken, dat de Staten zullen protesteeren tegen de in Engeland uitgevaardigde Parlaments-akte van 3 November 1650, die reeds den 20n Maart 1651 zou ingaan en waarbij alle handel op de Engelsche kolonies aan vreemdelingen werd verboden. In dat verzoekschrift vermelden de requestranten o. a.:

„ . . . . . want buijten het voordeel vande scheepbouwerije

ende t gundt daer aen depenteert, soo bestaen onse cargasoenen, die voor veel milioenen waerde jaerlijck derwaerts gesonden werden, niet in gout, zilver ofte eenige spetie van munte, maer alleenlijk in alderhande inlandtse manifactueren, ingebrouwen bieren, lijnwaten, brandewijn ofte andere gedestileerde wateren, duffels slecht laecken, ende wat yets meer tot dexel ende voedtsel vande menschen aldaer woonachtig soude mogen strecken, waer voor alderhande costelijke waren in retour in dese landen gebracht werden, als uijt Virgini bevers en andere costelijke pelterije, midsgaders veel tabacq, ende vande Caribes groote quantitijt zuijcker, taback, indigo, gember, cattoenen ende veel soortten van costelijk hout, gevende groote negotie door de vertieringe vande selve waren op verre ende nae bij gelegene landen en plaetsen, streckende (boven het proffijt vande gemeene middelen) tot onderhoudt van veele duijsenden menschen".

52. **Hollandtze Mercurius.** Tot Haerlem gedruckt by *Pieter Casteleyn*, boeck-drucker op het Zandt, in de Goude Keyzers Croon. Deel 13. (1662).

Pag. „47. In den beginne van den Jare 1654 is aen 't Eylant Buenairo gekomen een Engels schip, daer Schipper op was *David Gilbertson*, dewelcke daer van daen genomen en gerooft heeft de navolgende Goederen, gelijck by de Missive van den Vice-Directeur *Rodenburg*, in dato den 10 October 1654, genaeyt in 't Brief-boeck van Curacao N. 2. Fol. 62 is te sien, als namentlijck:

Partje stockvis-hout, zijnde geweest 50000 pont, gerekent tot 25 guld. 't Cento . . . . . *f* 12500.—
10 Lasten Sout, waerdigh ten minsten . . . . „ 460.—
10 Stucken, hebbende gewogen 14000 pont, a 10 t. „ 1400.—
2 sware Cabels, hebbende gewogen 6000 pond 80 t. „ 1600.—
3 Anckers, hebbende gewogen 3600 pont, a 18 t. „ 648.—

Voor 8 Jaren Intresse van 16608 guld. 't zedert 1654 excluis tegen 6 per cento jaerl. . . . . *f* 7971.–

Den voorsz. Schipper en Engelsman, hebbende 3 Jaren te vooren aen 't Eylant Aruba geweest, heeft als doen van daer oock met gewelt gerooft en wegh genomen gehad, gelijck uyt de voorsz. Missive van den Vice-directeur *Roodenburg* is blijckende, een getal van 12 stuckx Paerden, die hij aen St. Christoffel heeft gebracht, yder Paert gerekent op 300 t. is *f* 3600.–. Voor 11 Jaren Intresse van de voorsz. 3600 guld. tegen 6 per cento is *f* 2376 *f* 179242. Geene van dese schaden zijn bekent of opgegeven geweest, ten tijde van de relaxatie en descharge gedaen door *Richard Cromwell.*

Op den 4 April 1658 is des Compagnies groote Steyger-schuyt van Curacao in Zee gerencontteert een Engelsse Caper, daer Capiteyn op was eenen *Sabado*, die hem niet alleen aan Jamaica gebracht, en aldaer tot den 24 der voorsz. Maent opgehouden, nemaer oock daer en boven met gewelt afgenomen en gerooft heeft van omtrent 900 guld. aen Gelt, mitsgaders oock andere schaden gedaen ende toe-gebracht, gelijck uyt het rapport van *Jan van Galen*, schipper op de voorsz. Steyger-schuyt, geregistreert in 't Brief-boeck van Curacoa N. 3 op Fol. 33 naeckt en klaer kan werden gesien, waer by dan gerekent de schade by de voorsz. ophoudinge geleden, en het gunt meer heeft gedependeert, soo komt daer voor te samen ten minsten *f* 3000.–

Op den . . . . November 1659 is dichte by 't Eylandt Curacao, op sekere plaets genaemd Rocus, gebleven een Compagnie's schip, genaemd St. Jan, komende van Guinea met Negros, om de welcke te bergen die van Curacao derwaerts hebbende gesonden des Compagnies Barque de Vogel-struys, soo is deselve, daer mede besigh zijnde, niet alleen hier in verhindert geworden, door zeker Engels fregat het Casteel Fergit genaemt, daer op Capiteyn *Jan Pietersz. van Coldingen*, nemaer oock tegens alle recht en reden overrompelt en vermeestert hebbende, als doen daer mede selfs de voorsz. Negros van 't verongeluckte schip

afgehaelt, tot een getal van 48 stuckx, die zy luyden nevens de voorsz. Barcque, mitsgaders andere daer op gevaren hebbende, genaeyt in 't voorsz. Brief-boeck van Curacao No. 3. Fol. 119, werden gerekent yder Slaaf op 400 stucken van Achten *f* 84.000.—.

Welck Capitael van 84000 gulden in West-Indien aengelecht zijnde, tot inhandelinge van Huyden, Campetie-hout en andere West-indise Waren, soo soude daer op ten minsten noch geadvanceert konnen zijn geweest 75 per Cento, welcke schade dan alhier te recht gebracht wert. . . . . *f* 63000.—

De voorsz. Compagnies Barque en toe behooren, gerekent ten minsten op . . . . . *f* 3500.—

Voor 2 Jaren Intresse van van 155500 't zedert Decemb. 1659 tot Octob 1661 a 6 per cento . . . . . *f* 18060

. . . . . .

. . . . . .

Op den . . . Augusti 1660 is een particulier Schip, genaemt de Vergulde Paeuw, aen 't Eylant Aruba leggende, van een Engelsse Caper, meermaels hier vooren genoemt, afgemant van sijne Complicen vyantlijck gespolieert, alles opbrekende en wegh nemende wat hun eenighsints was behagende, daer en boven het Volck ook quetsende, en meer andere hostiliteyten en Schelm-stucken bedryvende, gelijck by de Missiven van den Vice-Directeur *Beer*, en den schipper van 't voorsz. Schip geregistreert in 't Briefboeck van Curacao No. 3. Fol. 177 en 178 breeder is te sien, wat schade d' Interessanten hier by gedaen en geleden hebben, daer op sal werden geinquireert oversulckx als nu maer per memorie.

In 't laetste van den Jare 1660 namentlijck op den 25 December, is seker particulier Hollants Scheepjen, met namen St. Pieter, in Westindien omtrent Cuba aen de Zuytkaey leggende, niet alleen geplundert en geheel gespolieert en berooft van alle sijn Cargasoenen en inhebbende Koopmanschappen en andere behoeften door seker Engels Schip en Kaper, genaemt

de Peerl, daer op Capiteyn was eenen *Vryborn*, en sulckx in presentie en bywesen van een ander Engels Schip de Betti, daer op Capiteyn was *Richard Richard*, varende met commissie van den Koningh van Engelant, nemaer oock daer en boven het Volck op 't voorsz. Hollants Scheepjen varende, jammerlijck en Barbarisch getracteert, getravailleert, en mishandelt, onder anderen den Stierman met een strop om den Hals opgehangen, tot dat hem 't Bloet ten Neus en Ooren was uytgeloopen, en genoegsaem voor doot afgesneden wiert, en de Hoog-Bootsman met brandende Lonten sijn Vingeren tot op het Been toe verbrandende, dreygende noch de Schipper en Koopman van dien by ondertekende Acte te verklaren, dat de Goederen die sy geplundert hadden, goede buyt waren, gdijck sulckx alles uyt de schriftelijcke informatie en verklaringe van verscheyde Persoonen op Curacao gedaen nemen, en als nu eerst van daer overgesonden, kan werden gesien, zijnde gehouden in 't voorsz. Brief boeck van Curacao No. 3 Fol. 300, 304 en 305 de schaden en interessen, die de particuliere Interessanten van dit Scheepjen hier by geleden hebben, behalve noch soo onlijdelijcke injurien, bedragen als volgt:

Het Cargasoen heeft alhier te lant inkoops gekost met syn ongelden volgens rekeninge . . . . . *f* 25578- 3-8

Het Schip en des selfs uytredinge . . . . „ 9075-11-8

Het voorsz. Cargasoen aldaer verhandelt zijnde in Huyden, Cacau, Campetie-Hout en andere West-Indische waren, soo soude daer op noch ten minsten geadvanceert kunnen zyn geworden 75 per Cento, welcke schade dan alhier te recht gebracht wert . . . . . „ 18173-10-

Voor een Jaer Interesse van 52827 dat dese drie Posten hier boven zijn bedragende 't zedert October 1661 a 6 per Cento Jaerlijckx. . . . „ 3169-12-

Voor asseurantie van 14653 dat het voorsz. Schip en Ladinge op sijn vertreck van hier als

boven heeft gekost voor gaen en komen a 12
per Cento . . . . . *f* 4158-3 *f* 60155-
. . . . . .
. . . . . .

Getekent,

David van Baerle. *Jacobus Reynst.*

(Bovenstaande reclameerde de W. I. Co. van Engeland).

53. Calendar of State Papers, colonial series, America and West-Indies, 1661—1668.

No. 839. Verslag, dd. 7 November 1664, over Jamaica aan den Koning van Engeland:

„That his Royal Highness be desired to write to the privateers in the West Indies to forbear all acts of hostility upon the Spaniard until further order, to give them liberty te dispossess the Dutch from Curaçao and their other plantations. . . ."

937. „Description of the Island of Curaçao and convenience for trade with the Spaniard . . . . Also proposals of Abrah. Langford for the surprisal of it from the Hollander."

944. Missive, dd. Februari 1665, van Sir *Thos. Modyford*, gouverneur van Jamaica, aan den Secretaris van „The Council for Trade and Plantations." „Proposition of a design for rooting the Dutch out of the West-Indies and increasing the settlements at Jamaica."

1129. Brief dd. 5 December 1665, van den Koning aan de gouverneurs van Bardados en Jamaica: „To apply themselves to root out the French or Dutch in all the neighbouring Plantations."

744. Missive, dd. 25 Mei 1664, van Luit.-Kol. *Thos. Lynch*

aan Lord *Arlington*, waarin van Curacçao wordt gesproken als een „cursed little barren island," van waar de Engelschen genoodzaakt zijn hun slaven te doen komen.

54. Calendar of State Papers, colonial series, America and West-Indies, 1661—1668.

1042. Rapport, dd. 23 Augustus 1665, van kolonel *Cary* aan den Hertog van Albemarle, over het nemen van St. Eustatius en Saba, waarin hij zegt, „that he is now preparing to attempt the fort of Fortola or the Virgins, after which if his men continue in health and numbers fail not, will attack Curaçao, the strongest Dutch fort in the Indies. . . ."

1144. Missive, dd. 1 Maart 1666, van Sir *Thos. Modyford* aan den hertog van Albemarle, waarin gewag wordt gemaakt van „the fleet now beating up with about 600 privateers for Curaçao".

1209. Bericht, dd. 5 Juni 1666, van Sir *Thos. Modyford* aan Lord *Arlington* over de expeditie tegen Curaçao: „The Curaçao fleet has done nothing and are dispersed on several designs of their own heads, their own disorders not being subject to any commends, being the cause given."

1169. Missive, dd. 9 April 1666, van Col. *Nicolls* aan Lord *Arlington* (Vergelijk: „Documents relative to the Colonial History of the State of New York, bij *John Romeyn Brodhead*," deel 3, blz. 115):

„My Lord I heare that the Privateers of Jamaica have taken severall islands from the Dutch which are open and not defensible places, and afforded them good store of booty, but they have left a piece of service of the greatest consequence and difficulty, which is Curazaw, and if His Matie. should

not cause that place to bee taken, the thorn will bee still left in the foot of all those Leward Island. . . . . Were ye Dutch driven from thence, their trade in Guinny should not bee halfe so considerable as it is, and the Spanyards would soone court the Royall Company with pieces of Eight."

55. Lias West-Indië, 1665–1670.

Matthias Beck

Extract wt een missive van den vice-directeur van het eijland Curaçao van dato 10 Octob^r^ 1665.

Edele, Erentfeste, Aghtbare, Wijse, Voorsinige en seer Discreete Heeren.

Mijn Heeren, in dato 12 ende 15 Aug^to^ van hier a droictur met 't schip De Gereghtigheijt was aen UEE. Aghtb. mijnen jonghsten, daeraen mij referere. 't Sedert geen schrijvens veel min schip off scheepen van costij hier vernomen. Derhalven sullen deese weijnigh regulen voornamentlijck en alleen dienen, omme VEE. Aghtb. te adviseren 'tgeen ons hier 't seedert tot kennisse is gecomen vande dessainen onsen tegenwoordige publicque vijanden der Engelsen in dese gewesten, die onder anderen en voornamentlijck op dese plaets hun ooghenmerck hebben, waeraff die eerste preadvertentie ons door brieven van St. Christoffel is toegecomen; die tweede door drie Indianen soo met een Engelse booth van het eijlandt Antigo sijn weghgeloopen, met meeninge omme daermede aende Spaanse cust te vluchten, maer door mislijdinge vande stroomen ende vermoeijtheijt genootsaackt geweest dit eijlandt aen te doen, waeronder eenen Indiaen was, die verclaarden, dat met en in comp^e^ van een vlooth scheepen ende vaartuijgen van Jamaica was gecomen tot aende Engelse Caribische eijlanden, daer een caper bij was, die hem onlanghst hier booven aen het eylandt Margaritas hadde genomen en aen voorsz: eijlandt Antigo voor serves

vercoght, ende dat die vlooth was bestaende in ses raeseijlen en een galijoot met twee barcken, tsamen negen seijlen, met veel volckx, ende soo als die spraacke aen Jamaica & op deselve scheepen was gaende, soo waaren deselve expres gedestineert & toegemaeckt naer dit eijlandt Curaçao, te comen, omme 't selve in te neemen, & waaren deselve scheepen ende vaartuijgen nogh hier booven aen voorsz. Caribische eylanden, ten tijde als sij met voorsz booth gevlught sijn, daermede dat sijluijden op den 28 Aug^to. jonghstleeden hier aengecomen zijn. Die darde preadvertentie hier van is ons toegecomen door vier Hollandtse matrosen, die aenhet eijlandt S^t. Christoffel, ontrent & bij de soutpann, een cleen Engels scheepjen hebben affgeloopen, ende op den 14 September hier opgebracht, volgens die informatie ende pampieren daeraff hier neffens gaende, die het voorsz. relaes ende raport vand' Indianen comformeren, ende dat deselve met vier a vijff hondert man S^t. Estatius sonder eenigh tegen weer met acort hadden in possessie becomen, maer daernaer het acort niet gehouden en d' inwoonders alle uijtgeplondert, & soo naackt en berooijt op het eijlant S^t. Marten aen landt gesett & op voorsz. eijlant S^te. Estatius eenen nieuwen Engelsen gouverneur met Engelse inwoonders vande naest gelegene eijlanden in plaats vande Duijtse inwoonders daerop gebracht, & voorts geresolveert waaren die andere naer bij gelegene eijlanden meede inteneemen, & voort laetste dit eijlandt Curaçao, & genoeghsaem gelijck als met eenen eet geswooren die Hollanders gans ende int geheel uijt dese West Indies te doen ruijmen, alsoo dat op deese voorsz. informatie & waarschouwinge hier alle devoir doen omme dese plaats ende fortresse niet alleen in behoorlijcke defentie, nemaer oock soo veel mooghlick met genoechsame vivres ende water te versien, omme een belegeringe te connen uijtstaen, waervan ons het laeste echter het eerste sonde connen comen te mancqueren door gebreck van genoechsame ende suffisante regenbacken, daertoe dat alle mooghlicke middelen bij derhandt neemen, & hadden wij de sement van

U Ed. Aghtb. becomen, die wij vertrouwen, dat nu op toecomende wege is, wij souden dien aangaende dan oock sonder sorge ofte immers met minder becommeringe geweest sijn, deswegen nu met eenen houten reegen back, soo met plancken doen toestellen ons sooveel mooghlick sullen moeten behelpen, ende deselve met nogh twee andre cleene regenbacken soo lange tot een reserve houden, tot datse ons het water van buijten te haalen 't eenemael comen beletten. Hebben eenen overslagh gemaeckt bij aenlandinge van vijandt, ende dat wij alle hier bij malcanderen int fort souden moeten retireren, dan over die ses hondert sullen sterck wesen, ende dan met ons water, als ons 't selve als voorsz. van buijten belett wierde omme te connen halen, niet booven twee maenden connen strecken, ten sij dat ons het verwachte sement nogh tijdelijck voor eenige blockqueringe bij comende, soo souden wij het connen stellen, dat ons in ses maanden geen cost nogh water soude mancqueren, & omme dan dit fort met eenigh gewelt off accoort van ons te crijgen 'tselve hoope ick niet te beleven, immers niet soolange wij cruijt & looth hebben, waermede ons te connen verdefenderen.

56. Notulen van Besoignes, 1655–1659.

Verg. van 2 September 1659. „Gelesen een missive vanden Vice Directeur *Matthijas Beck* uijt Curacao, van den 30^{n} der voorleeden maant Junij, geschreven aende presidale Camer van Amsterdam, innehoudende de constitutie ende gelegentheijt van die plaatse, waer op geene resolutie gevallen is.

57. Resolutiën der Kamer van Amsterdam, 1668–1671.

Verg. van 7 Maart 1669. Gelezen een missive van *Willem Beck*, provissionneel directeur op het eiland Curaçao.

Nog gelezen een missive van *Jacobus Fabritius*, provisionneel

commissaris en secretaris aldaar, dd. 15 November 1668, waarbij hij bericht geeft van het overlijden van *Matthias Beck*, vice-directeur, en van de provissionneele aanstelling van diens broeder *Willem Beck*.

58. Resolutiën der Kamer Amsterdam, 1668–1671.

Verg. van 16 September 1669. Besloten: 1°. *Ludovicus Boudewijns van Berlicum*, op het punt staande om te vertrekken, op te dragen om zoo mogelijk Bonaire aan te doen en over dat eiland rapport uit te brengen; 2°. den Commandeur van Bonaire te gelasten *van Berlicum* als directeur te erkennen.

Verg. van 10 April en 4 Juli 1670. Mededeelingen over de provisionneele aanstelling van *Willem Beck* in de plaats van den directeur *van Berlicum*, van wiens overlijden op 10 April 1670 bericht was ontvangen.

Verg. van 18 September 1670. Gelezen de missives van *Willem Beck*, provisionneel directeur, en *Jacobus Fabritius*, secretaris op Curaçao, beide dd. 26 Juli 1670.

59. Resolutiën der Kamer Amsterdam, 1668–1671.

Verg. van 8 October 1668. Besloten vivres aan te koopen voor de 3000 zich op Curaçao bevindende slaven.

Verg. van 13 Juni 1669. „Den provisioneelen Vicé-Directeur van Curacao, in zijn jongste missive adviseerende, dat aldaar op het eijlant vermits de groote quantitijt negros, het groot ende cleijne vee seer wierde geconsumeert, ende dierhalve, om niet genootsaackt te sijn de koeijen ende baargeijten te slaghten, denselve nodigh oordeelde, ende was versoeckende, dat hem onder andere vivres eenigh gesouten vlees ende speck van hier mogte toegesonden werden"; wordt besloten dat te sturen.

Resolutiën der Kamer Amsterdam, 1671–1674.

Verg. van 6 November 1671. Op de ingekomen klacht, dat de slavenhalers op Curaçao niet alle de door hen aangebrachte slaven aan het „assiento" leveren en steeds eenigen voor eigen rekening verkoopen, besluit de Kamer:

„dat tot voorkominge van den voorsz. ongeoorloffden handel alle de negros op het eijlandt Curacao ende der ingesetenen aldaar sijnde, met een seecker teecken binnen een competenten tijt doorden Directeur daar toe te beraamen, sullen worden gemerckt, ende dat voortaan geen negros aldaar als met het voorsz. merck geteeckent sullen moogen worden verkoght, ende dat alle de negros, die naar den voorsz. tijt op het eijlandt Curacao sullen werden bevonden met het voorsz. merck niet geteijckent te sijn, ten behoeve vande Compagnie sullen werden geconfisqueert, ende dat die geene, die haar moghten verstouten het voorsz. merck naar te maacken ofte daarmeede voor haar selffs ofte voor anderen eenige negros te teeckenen, naar exigentie van saacken arbitralijcken aan den lijve, tenminsten met geesselinge, sullen werden gestraft".

Verg. van 9 October 1673. Onder de voorwaarden, waarop de Compagnie aan het „assiento" slaven leverde, komen voor:

„Art. 3. Die boven de 40 jaren out, ofte sieck, blint, kreupel off lam sijn, off eenigh ander considerabel gebreck hebben, sullen voor makarons aangenomen werden.

Art. 4. De gesonde van 40 tot 15 jaaren out sullen ieder voor één Pico de Indias gereeckent werden; van 15 tot 8 jaar sullen drie voor twee, en van 8 tot 4 jaaren twee voor een gereeckent.

Art 5. Ende die onder de vier jaaren out sijn, sullen de moeder volgen."

60. Resolutiën der Kamer Amsterdam, 1668–1671.

Verg. van 13 September 1668. Suiker en stokvischhout, gekomen van Curaçao en van de Caribische eilanden, zullen worden verkocht.

Verg. van 20 Februari 1670. „Ter vergaderinge sijnde gerapporteert, dat in het packhuijs nogh sijn leggende 12000 lb. suijcker, gekomen van des Comp^{s}. plantagie op het eylandt Curacao, soo sijn de heeren Commissarissen van de coopmanschappen versoght deselve te verkoopen".

61. Resolutiën der Kamer van Zeeland, 1663–1666.

Verg. van 5 Juni 1664. „Het mineraal, dat van Curassou is gecomen, ons van de Camer van Amsterdam toegesonden, is gestelt in handen vande Heer *de Muncq* om daer ouer met den assaijeur te spreken en de vergaderinge raport te doen."

Resolutiën der Kamer Amsterdam, 1668–1671.

Verg. van 29 November 1668. „Is gelezen zeker concept van biljetten, rakende het contracteeren wegens de mineralen, het zout en de cultures op de eilanden van Curaçao. Besloten dat, bij wijze van proef, te laten drukken en aan de kamers om advies te sturen".

Verg. van 3 Jan. 1669. „Is geleesen een missive van *Hendrik van Batenburgh*, lootgieter in 's Gravenhage, presenterende sijn dienst naar het eijlandt Curacao, om aldaar inde voor deesen gevonden mijne van cooper te ondersoeken, wat profijt aldaar sal konnen gedaan werden, als hebbende voor deesen al eenige proeven van het mineraal alhier genomen. Waarop omvrage sijnde gedaen, soo is goetgevonden, dat hem sal

werden geantwoort, dat in tijt ende wijlen op sijn persoon sal werden gedaght, dogh dat hij ondertusschen zijn andere gelegentheeden niet en behoeft te versuijmen, also de vergaderinge alsnogh in deliberatie is houdende, wat ontrent de voorsz. mijne sal dienen gedaen te werden".

Verg. van 6 Juni 1669. „Binnen gestaan *Pieter van Delft*, ter vergaderinge bekent maackende, dat den selve uijt seecker mineraal van Curacao gekomen ende hem weegene de Compe. ter handen gestelt, uijt eijgen curieusheijt een proefje seer goet ende fijn kooper (door den selven aan de vergaderinge vertoont ende overgeleevert), hadde getrocken, oordeelende dat het voorsz. mineraal omtrent de 10 pr. cto. soude konnen renderen. Hetwelck voor notificatie, omme in tijden en wijlen op gelet te werden, aangenomen sijnde, soo is den voorsz. *van Delft*, bij provisie, voor deszelfs genoomen moeijte bedanckt."

Verg. van 20 Juni 1669. „Binnen gestaen *Pieter van Delft* sijnde een persoon, die seer goede kennisse van mineraalen ende bergwercken is hebbende, veclarende wel genegen te sijn omde Compe. op het eylandt Curacao eenigen dienst ontrent de gevonde mijne te doen, ende alsoo het werck van de voorsz. mijne wel noodigh eens naader sal dienen onderstaan te werden, zoo is goetgevonden, dat den voorsz *van Delft* naader over desselfs amploij derwaarts sal werden gesproocken, ende middelerwijle versoght eenige personen te ontbieden, die hij aldaar tot desselfs assistentie moght requireren."

Verg. van 1 Juli 1669. „Den Heere *van Beeck* ter vergaderinge voorgedraagen hebbende, dat Sijn Ed. aan *Redtlinckhuijsen*, berghwooght van hadde geschreven, dat hij derwaarts een mineraal scheijder, soecker ende bergwerker, soude willen schicken om naar Curacao versonden te werden, op voorgaande advijs, datter sodanige wel waaren, die derwaarts een toghtjen

souden willen doen. Soo is sijn Ed. naar voorgaande omvrage bedanckt ende versoght dan voorsz. Redtlinckhuijsen te willen versoecken aldaar met de voorsz. luijden te accordeeren".

Verg. van 8 Juli 1669. „Den Heere *van Beeck*, op den 28e passado aan den Berghwooght *Redtlinckhuijsen* om een mineraal scheijder, soecker ende berghwercker (als inde notulen van pmo. deeser genoteert staat) geschreven ende daarop van den selven een missive uijt Maastright, in dato den 2 deeser, tot antwoorde ende beright bekomen ende aande vergaaderinge gecommuniceert hebbende, soo is Sijn Ed. voor de genoomen moeijten bedanckt ende naar voorgaande omvrage versoght ende geauthoriseert volgens de voorsz. missive de gerequireerde persoonen ten spoedighsten te ontbieden, ende den voorsz. berghvoogt te versoecken, met de selvige bevoorens haare passagie herwaarts als andersints, ten eersten doenlijck te te accordeeren."

Verg. van 2 October 1669. „Den Heere President ter vergaderinge gecommuniceert hebbende een missive van den berghvooght *Hugo Relinckhuijsen*, geschreven aan Sijn Ed., ende gedateert tot Eswijle, den , dienende tot geleijde van een meester berghwercker ende nogh vier andere berghluijden, houdende advijs tot wat prijse alhier ontrent met de voorsz. berghwerckers soude konnen ende dienen geaccordeert te werden. Soo is naar gedaane propositie vanden heere President ende voorgaende omvrage, goetgevonden de voorsz. berghwerckers binnen te ontbieden, ende sijnde deselve respectivelijck aangenomen ijder op soodanige gagie als volght, namentlijck:

Willem Bus, uyt Bronswijcker Landt, meester berghwercker, tot *f* 50.— pr. maant; *Joost van Canselaar*, uyt Bronswijckerlandt; *Gerrit van Eijsch*, uijt 't landt Gulijken; *Frans Esser*, utsupra; *Arnold Gemmenigh*, van Gemmenigh uyt; *Cornelis*

Munster, ijder tot *f* 15. — p^r. maant ende vrije cost daarenbooven. Zullende devoiren gedaan werden, ten eijnde de voorsz. persoonen met het schip de Wildeman, in Texel zeijlreede leggende, naar Curaçao mogen vertrecken."

Verg. van 5 October 1669. Extraordinares vergaaderinge sijnde geleijt om de berghwerckers te expedieeren, die gedestineert sijn naar Curacao, is naar voorgaande omvrage goetgevonden deselve te gelasten nogh van deesen dagh naar het schip de Wildeman te vertrecken."

Verg. van 30 December 1669. „Is geleesen een missive van den heere *Joan Joachim Becker* uyt Munthen, den 11^n Decemb., dienende tot geleijde van eenige proeven van het Curacaosche mineraal." Dien heer daarvoor bedankt.

Verg. van 10 April 1670. „Is gelesen een missive van *Willem Busch*, meester berghwercker op het eylandt Curacao, van dato 26 Januarij, houdende advijs van de goede apparentie der mijne aldaar ende versoeckende, dat de instrumenten, bij hem alhier te maacken gestelt, moogen gesonden wierden. Waarop omvrage sijnde gedaan, soo is goetgevonden, dat de voorsz. instrumenten, soo se niet gesonden sijn, als nogh gesonden sullen werden."

Verg. van 11 Juni 1671. „*Willem Busch*, berghwercker, nu laast gekomen van het eijlandt Curacao, versoeckt affreeckeninge ende betalinge, 't welck in handen vande heeren Reeckenmeesters is gestelt."

62. Resolutiën der Kamer van Amsterdam, 1668-1671.

Uit Amsterdam alléen voeren in 1668 de volgende schepen naar Curaçao:

verg. van 8 Maart 1668. De Prins, schipper *Dirck Pietersz. Wittepaert*;

Verg. van 8 Maart 1668.			De S^{t}. Catharina	schipper	*M. Backer*;
„ „ 12	„	„	De Eenhoorn,	„	*Corn. Jacobsz*;
„ „ 15	„	„	?	„	*Francisco Ferony*;
„ „ 17	Mei	„	?	„	*Jan Backer*;
„ „ 25	Juni	„	?	„	*Jan Backer Pzn*;
„ „ 2	August.	„	De Twee Gebroeders,		
„ „ 13	Sept.	„	De Griffioen,		
„ „ 17	„	„	De Vreede,		
„ „ 17	Decemb.	„	De Voorzichtigheid,		

63. Resolutiën der Staten Generaal.

Verg. van 14 Juni 1651. „Is ter vergaderinge gelesen de requeste van *Jan de Yllan*, eijgenaer ende proprietaris van seeckere colonie int eylandt van Curacao, volgens contract mette Bewinthebbers vande West Ind^{e}. Compagnie gemaeckt, versouckende brieven van voorschrijvens van Haer Ho: Mo: aen S. E. *Lucas Rodenburch*, vice-directeur vant voorsz. eijlandt, ende *P^{r}. Stuijvesant*, directeur van Nieu-Nederlandt . . . . . ."

Verg. van 9 Mei 1651. „Sijnde ter vergaderinge gelesen de requeste van *Joan de Ylam*, eijgenaer ende proprietaris van seeckere colonie int eijlandt van Curacao".

Resolutiën der Kamer Amsterdam, 1668–1671.

Verg. van 18 July 1669. Vrije lieden, bekwaam om hun kost te verdienen, die zich naar Curaçao wenschen te begeven, zullen niet meer als voorheen, *f* 36.– maar slechts *f* 18.– voor transport en kostgeld aan de Compagnie betalen.

Wordt vergunning gegeven om naar Curaçao te vertrekken als vrije lieden aan:

Willem Juijst (30 Aug. 1668), later Secretaris.
Hans Fredericx (van Flensburgh), als commandeur op Bonaire (5 Mei 1670),
David Wilckes met vrouw en 1 kind, als kuiper der C°. (5 Mei 1670),
Daniel Geus, als boekhouder der C°. (12 Mei 1670),
Bartholomeus Tribier, als adsistent der C°. (12 Mei 1670),
Elias van Dalen met zijn moeder (29 October 1671).

Verg. van 5 September 1669. Wordt goed gevonden aan den nieuw benoemden directeur van Curaçao (*van Berlicum*) op te dragen: „te vernemen naar de gelegentheijt vande vrije luijden aldaar en op wat middel deselve haarluijden aldaar generen ende hoedanigh de Colonie op die plaatse best soude konnen voortgeset werden".

64. Resolutiën der Kamer Amsterdam, 1671–1674.

Verg. van 23 Februari 1673. „Ter vergaderinge voorgedragen sijnde, dat haar alhier in deese stadt eenige hooghduijtsche huijsgesinnen voor tegenwoordigh waaren bevindende, die wel genegen souden sijn op aannelijcke conditien naar Curaçao om het landt aldaar als vrije luijden te cultiveren, sigh te begeven. Soo sijn naar voorgaande omvrage de heeren commissarissen vandat district versoght ende gecommitteert, omme met de voorsz. luijden daarover eens te spreecken ende, de selvige daar toe genegen vindende, op raisonnable conditien met haar te accorderen".

Verg. van 13 Maart 1673. In deliberatie sijnde geleijt, soo sijn de heeren Commissarissen van Curacao versoght de bewuste hooghduijtse huijsgesinnen, die gepresenteert hebben ende genegen sijn op raisonnable conditien als coloniers naar Curacao te gaan, bekent te maacken dat, vermits de cleijnte van 't

tegenwoordigh aanleggende scheepje de Lieffde, deselvige nu niet wel derwaarts souden konnen vertrecken, maar haar voorgenomen reijse tot nader gelegentheijt van een grooter schip, als wanneer de gemelte heeren Commissarissen met de voorsz. coloniers in alle redelijckheijt sullen traghten te accorderen, dienen uijt te stellen ende te verschuijven".

(Ofschoon er in dit en het volgend jaar eenige groote schepen door de Kamer werden uitgerust, vindt men van bovengenoemde Duitsche koloniers geen gewag meer gemaakt).

65 Resolutiën der Kamer Amsterdam, 1668–1671.

Verg. van 9 Augustus 1668. *Jan Doncker* en *Jan van Ool*, kooplieden op Martinique en St. Christoffel hebben een courante rekening met de Compagnie.

Verg. van 12 Augustus 1669. Gelezen een missive van *Jan Doncker* op St. Christoffel.

Verg. van 23 September 1669. Ontvangen de missive van *Jan Doncker* van St. Christoffel, berichtende de toezending van 8461 lb. suiker en houdende eenige informatie's omtrent het eiland St. Eustatius.

Verg. van 11 November 1669. *Jan Doncker* van St. Christoffel stuurde aan de C°. 19000 lb. suiker in betaling van de aldaar uit Curaçao aangebrachte slaven.

Verg. van 7 Juli 1669. Besloten een missive te schrijven aan *Jan Doncker* om generale afrekening te doen van zijn administratie over de Compagnie's effecten.

66. Resolutiën der Staten Generaal.

Verg. van 24 en 29 Juni 1673. Ten onrechte vermelden *Teenstra* en *Simons*, dat *Jan Doncker* in 1673 voor de tweede maal als directeur werd aangesteld.

In de commissie van *Jan Doncker* zeggen de Staten, dat zij tengevolge van het overlijden van den directeur *Dirck Otterinck* „wederom als directeur hebben aangesteld den persoon van *Jan Doncker*". Met deze uitdrukking „wederom aangesteld" — die ook in andere commissie's voorkomt — wordt echter bedoeld, dat andermaal in de vacature werd voorzien.

67. Memorialen, provinciale resolutien ende bijlagen van den Jare 1673; fol. 357, vlg. (Archief der Staten Generaal).

S'maendagh den 13^{n} Martij 1673. Resolutie genomen bij den Heer Directeur & Raeden der Curacaose eijlanden.

Na gedaene prepositie van den Heere Directeur is bij den Ordinaris Raedt en geadsumeerdens goet gevonden ende gearresteert, alle de ingesetenen van dit eijlandt soo in Compagnie dienst als daerbuijten sijnde, beneffens de militaire persoonen aenstonts hier inde fortresse behoorlijck gewapent te doen verscheijnen, wt welcke de heer Directeur sal mogen verkiesen die geene, die bij hem g'oordeelt sullen werden capabel te wesen de jegenwoordigen aencomenden vijandt soo te voet als te paardt te resisteren, ende heeft S^{r} don *Franc^{o}. Lomelijn* geoffereert, wt het bootsvolck van sijne twee schepen de St. Cruijs en S^{t}. Carlus, te formeren een compagnie van seventich mannen, beneffens haere officieren, omme deselve daer ontrent te employeren in manieren ende soodanich als bevonden sal werden te behoren.

Is noch goet gevonden ende gearresteert alle de scheepen,

soo hier inde haven sijn, op een behoorlicke maniere soodanigh den Heer Directeur ende sijne Raedt sullen comen te resolveren, in postuer van deffentie te stellen, ende alles te werck te leggen met eenige andere cleene vaertuigen, 't geene int'attaqueren den vijant op dese haven de noodsaekelijckheijt eenichsints sal requireren.

Aldus gearresteert int' fort Amsterdam op Curaçao, den 13n Maert 1673, s'maendaghs de clocke twee uijren, ende was geteeckent, met verscheijde handen, *Jan Doncker*, *J. Jacobsz. Bruijn*, *Balthazar du Rieu*, *Frederick Frijlandt*, *Pieter Merckijs*, *Balthasar Beck*, *Jochem Claesen*, *Corns. Jacob Tot*, *Harmen Pietersz*, *Dirck Jans Clinckert.*

68. Als voren.

„Le Sieur *de Baas*, Gouverneur et Lieutenant General pour le Roy dans les Isles francoises de l' Amerique".

Nous faisons scauoir au Sr. *Otterinck* que nous desirons parler avecq l' Sr. *Doncker* et que s'yl y veut luy permettre de venir vers nous, il pourra aller et venir de Curassoll au camp et du camp à Curassol en toute sureté. Fait au camp, devant le fort de Curassol, ce 16e mars 1673. Estoit signé

De Baas.

et plus bas

Pr. Monseigneur.

69. Als voren.

„Le Sieur *de Baas*, Gouverneur & Lieutenant General pour le Roy dans les Isles francoises de l' Amerique".

Puis le Sr. *Otterinck* refuse d' envoyer vers nous le Sr. *Doncker* nous luy declarons qu' apres avoir pied a terre en

cette isle, nous en avons pris possession au nom du Roy, et ainsy tout ce qui est dans la dite Isle, apartenant des a present a Sa Majesté, Nous luy sommons de nous remettre incessement la fortresse où il commande, a faute de quoy Nous luy fairons payer de son propre bien non seulement les ruynes des murailles, mais mesmes toutes les maisons du bourcq que seront en dommages par le canon ou destruyttes durant le siege.

Nous faisons scauoir en outre au dit Sr. *Otterinck* que s' yl nous oblige d' assieger et de prendre le fort où il est par la force des armes, nous ne luy fairons aucun quartier ny en sa personne, en sa famille, ny en ses biens, et que sy lors de la reduction du fort nous ne trouvons dedans de vyvres pour faire subsister les troupes du Roy trois mois, que toutes promesses seront nulles, et qu' il sera traitté comme s' il eust esté pris par assaut . . . . . [1])

Nous declarons encore au dit Sieur *Otterinck* qu' il doibt faire sortir tous les francois quy sont dans le dit fort, sur a luy que s'il en retient quelcun par force, de subir la peine de mort que merittent tous les subiects du Roy qui seront trouez les armes a la main contre son service.

Et comme nous avons de la consideration pour la personne du dit Sr. *Otterinck* et pour ses interes particuliers, nous luy declarons que s' il nous met incessement en possession du fort de Curasou, sans nous obliger de le prendre par la force des armes, nous luy fairons en son particulier vn traittement avantageux et honnorable pour sa garnison.

Fait au Camp devant le fort de Curassol, ce 16e Mars 1673.

Signé : *de Baas.*

plus bas : par Monseigneur

du Clere".

---

1) Hier volgt een episode over *Pieter Constant.* Zie daarover later, onder Tobago, en No. 72.

70. Resolutiën der Kamer van Amsterdam, 1671-1674.

Verg. van 4 Juni 1674. „Binnen gestaen de huijsvrouw van *Willem de Bruyn*, versoeckende met haer man na het eijlant Curacao te mogen vertrecken. Waer op omvrage gedaen ende geconsidereert zijnde, dat den voorn. *de Bruijn*, volgens de missive vanden directeur *Jan Doncker*, in dato den 5 Julij des voorleden jaars, de eerste en principaelste oorsaecke is geweest van een dangereuse moeijte ende rebellie op het voorsz. eijlant, soo is het voorsz. versoeck geëxuseert".

Verg. van 7 Juni 1674. *Willem de Bruijn*, binnen gestaan, doet hetzelfde verzoek. Afgewezen.

71. Als Nos. 67, 68, 69.

Examen van twee persoonen, gevangenen van onse vijandt op dato 17^{n} Martij 1673 door de ruijters in verseeckeringe genomen, te weeten:

Roelandt Cornelisz, geboortich van Brussel, ende heeft verclaert, dat is 't zeijl gegaen vant eijlandt St. Christoffel nu vijftien dagen geleden, in compagnie van ses a zeven schepen en de rest barcken tot achtien seijlen te samen int getall. De reijs herwaerts aenvordende geen scheepen off vaertuijgen in zee genomen. Een schip vande vloot, genaemt de cleyne Infante met eenige boekaniers is geweest aent eijlandt Bonnaire. Verclaert naer sijn beste weeten achtien hondert a twee duijsent opde geheele vloot geweest te sijn. Heeft niet cunnen weeten tot wat eijnde soodanige vloot is wtgerust geworden, ende indien noch veel gevangenen neffens hem gecreegen wierden, souden het seggen.

Verclaert d' officieren te sijn:

Monsr. *de Baas*, Generael,

Monsr. *St. Laurens*, Gouverneur van St. Christofel, en naer sijn meeninge noch een gouverneur met een arm, daer hij de naem niet aff en weten. [1])

De schepen gemonteert, het grootste met seventich stucken en dan noch vijff a ses schepen, gemonteert van sestien tot sevetien.

D' oorsaeck van sijn gevangenis is geweest, dat met sijn maet was wt gegaen om voor haer selver cost te beschuren ende verclaert alle bij troupen van ses, tien en twaelff persoonen het selve comen te doen.

Heeft noch verclaert niet te weeten, dat eenige bombas, granaten ofte eenige mortiers mede gebracht hebben om dese plaets met force t'attacqueren, anders niet als datt verstaen hadde, dat eenige stucken canon aen landt sullen gebracht werden om daermede dese fortresse te beschieten.

Marijn Leruqueu, geboortich van St. Christoffel, ter examen gestelt sijnde, is in alle deele met de verclaringh van *Roelandt Cornelis* over een gecomen, sonder vande selve te varieren.

Gedaen int fort Amsterdam op Curacao, datum als boven.

Examinatie van een persoon vande vijanden overgeloopen op heden, den 17^n Martij. A^0. 1673.

Geheten *de Reignant*, en lijmosijn van Bordeaux, heeft verclaert seven a acht maenden geleden hem begeven te hebben in dienst vant schip Le Bellecoeur voor cadet off soldaet, en daermede wt Franckrijck is geseijlt naer d' eijlanden. Verclaert wijders dat het voornemen is geweest Curacao in te nemen en van daer te gaen naer St. Domingo, en hetselve mede ingenomen hebbende, weder te keeren nae Vrancrijck. Verclaert het nette getall vande schepen en vaertuijgen niet te weeten, maer dat het grootste schip, genaemt Le Bellecoeur, is gemonteert met 64 stucken canon; de vice admirael, genaemt de

---

[1]) Dit was de gouverneur van Marie Galante.

groote Infante (die van haer wert gemist) met 38 stucken; de cleijne Infante met 36 stucken; de Goude Burgh met 24 stucken; de Saligiere met 14 a 15 stucken; 't schip La Fé met ses stucken en 4 bassen, en de resterende barcken met eenige cleene steene stucken.

Verclaert dat de vijant ordre hadde gegeven eenige stucken canon aen landt te brengen ende een mortier van meeninge waren te setten opde fortresse, om ons daermede te dwingen ende beschieten.

Verclaert d' armee vande vijant te bestaen hier te lande in twaelf hondert man, en dat op het groote schip noch sijn drie hondert vijftich matroosen en 14 soldaten, maer hoe sterck de andere soldaten noch van volck waeren, t' selvige niet te weten.

Gedaen int fort Amsterdam op Curacao, datum als boven.

Examinatie van een gevangen vanden vijandt, genaemt *Charles Tajeus*, van Bordeaux.

Verclaert drie weecken geleden van St. Christoffel vertrocken te sijn voor voluntaire in dienst van Sijne Mat. van Vrancrijck met het schip den Gouwe Burgh, in compagnie van noch seventien seijlen, soo kleen als groot, met intentie om het eijlandt Curaçao te attacqueren en te veroveren, sijnde gemonteert int geheel, soo matroosen als soldaten, twee duijsent mann, ondert commando vande naer volgende officieren, te weten:

Monsieur *de Baas*, Generael;

Monsieur *Laurens*, Gouverneur van St. Christoffel, Lieutenant Generaal vande armee;

Monsieur *Temerecourt*, Gouverneur van Mie. Galande;

Monsieur *La Mote Helijn*, major;

Dirck van Drellenburgh, capiteijn van een Compagnie;

Francois Houdan, Idem;

Monsieur *Sallenave*, Idem;

Harmanus de Vos, sijn qualitijt onbekent.

72. **Als voren.**

In den brief van *de Baas* aan *Otterinck* komt omtrent dezen *Pieter Constant* de volgende episode voor (zie No. 67):

„Nous le sommons de plus de faire scauoir à Sr. *Pierre Constant* qu'on nous a dit estre dans le dit fort, que s'il n'en sort tout presentement en vertu de la permission que nous luy en accordons, nous luy fairons pendre, sans qu'il doive esperer aucune remission, attendu qu'il meritte chatiment pour les rayons qu'il scait, et que d' alleurs il n'est pas permis par les loix de la guere de se trouver deux fois de suitte dans de places attaqués par une mesme party. Et le dit *Constant*, ayont esté trouué dans l'Ysle de Tabago par les Anglois et estant presentement a Curasow, il doibt subir la peine de la loy, s'il n'accepte la greve que nous luy faisons de luy permettre de sortir et d'avoir la vie sauvée".

73. **Brieven van de Kamer Amsterdam naar Amerika, 1675–1684.**

Missive van 3 Augustus 1675. „Tis ons onsmakelijck geweest te verstaen den ongeluckigen aanslagh vande Capiteijnen *Erasmus* ende *Jurrian Aernouts* opt eijlant Granades, ende willen hopen, dat de voorn. capiteijnen met haer onderhorigh volck respective albereijts wederom aen Curaçao sullen sijn gecomen....".

74. Voor den in de Nederlandsche paardenrassen belangstellenden lezer vinde het volgende hier als curiosa een plaats.

Uit de missive's, dd. 17 December 1675 en 13 November 1676, van de Kamer van Amsterdam aan *Doncker* blijkt, dat deze aan de bewindhebbers *François de Vicq.* regeerend schepen van Amsterdam, en *Gevard Hendrik ten Berge*, rentmeester der

stad Groningen, tevens aan *Pieter Schaap*, oud-schepen der stad Amsterdam en oud-bewindhebber der C°., acht Curaçaosche paarden stuurde, waaronder vier merries, die onder het geleide van *Jacobus Erkelens* alle behouden in Nederland aankwamen.

75. Brieven van de Kamer van Amsterdam naar Amerika, 1675–1684.

Miss. van 20 Maij 1679.

Erentfeste, Manhafte & ca.

Deze sal alleen dienen om UE. bekent te maecken, dat wij van wegens de Generale Geoctr^e^. West Indische Compagnie aen *D^s^. Nicolaas Verkuijl* hebben medegegeven een silver lampetkan en schotel, omme uijt name van deselve Compagnie aen UE. te werden verhantrijckt ende te dienen tot een pillegave voor UE. dogter, waer over de voorsz. Compagnie het peterschap heeft aengenomen, volgens resolutie vanden 10^den^ Septemb. 1678, en geresolveert, dat het kint uijt haren name ten doop sal werden gehouden, ende dat daer over uijt name als voren tot getuijgen sullen staen *Balthazar Beck*, Capiteyn-Luijtenant vande Burgerije op Curaçao, ende *Arent Wegman*, vaandrich aldaer. Wijders soo is oock d'intentie en ordre, dat het voorsz. kint sal werden genaemt *Maria Americana*, ter eere van Haer Hoogheijt de jegenwoordige Princesse van Orangie, ende tot gedagtenisse van de geboorte plaetse respective, zooals UE. uijt de voorsz. resolutie, waer van het extract hiernevens gaet, breder sult komen verneemen.

76. Resolutiën der Staten Generaal (West-Indische Zaken), 1671–1681.

In den „Articul-Brieff" der C°. komen voor:

Art. 4. Niemant en sal des Heeren naem ijdelijck misbruijcken mogen, 't sij met vloecken, sweren, blasphemien,

geckerijen ofte andersints opde boete van thien stuijvers ende arbitrale correctie, naer gelegentheijt vande lasteringen ende blasphemien, die geseijt ofte gesproken sullen sijn.

Art. 5. Alle degene, die haer absenteren als de dagelijcksche gebeden des morgens ende 's avonts gedaen worden ofte haer daar in niet reverentelijck en dragen, sullen verbeuren t'elckemale thien stuijvers, ten behoeve vanden provoost, off daer niet en is, ten behoeve vande armen.

Art. 36. Niemant vande dienaren vande Compagnie, van wat qualitijt die souden mogen wesen, vande meeste tot de minste, en sal vermogen eenige particuliere handelinge ofte negotie te doen.

Art. 96. Niemant sal sich vervorderen eenige dobbelsteenen, caertspelen & diergelijcke instrumenten van tuijsscherije binnen scheepsboort te brengen, maken ofte gebruijcken, op verbeurte 't elcken reijse van twintigh stuijvers, ende dat het gene daermede, ofte oock met wedden gewonnen is, sal worden gerestitueert ende van gener waerde wesen.

Art. 97. Die met droncken drincken, questien, ende disputen te moveren, andere te schelden, ende injurien, moeijten, ende onlusten aenrechten te water ofte te lande, sullen daarover naer gelegentheijt van saken gemulcteert worden. Ende die pluck-haijrt, ofte met vuijsten slaet, sal drie dagen te water ende te broot in de ijsers gestelt; ende die een mes treckt om een ander te quetsen, sal met een mes door sijn handt aende mast genagelt worden, tot soo langh hij 't selve door treckt, ende ijmant quetsende, sal gekielhaelt worden, verbeurende niettemin ses maenden gage.

Art. 98. Ende soo wie ijemandt doodet, sal met den doode levendigh overboort geworpen werden, ende alle sijne maent- ende buijtgelden verbeuren.

77. Documenten Rakende Den Directeur *Liebergen* & Eyland Curaçao.

„Wij ondergeschreven alle van de Jootse natie verclaren ende attesteeren bij desen onse onderteeckeninge waer ende waarachtigh te sijn, dat wij naer genoomen resolutie inde vergaderinge van onse kerk ofte Synagoge den heer directeur *Nicolas van Liebergen* eenige dagen na sijn Ed. voorstellinge alhier sonder in de Juijste tijt achterhaelt te willen wesen door onse gedeputeerden begroet ende bejegent hebben met een Regaal van een Lampet Schootel, beneffens een Lampet, sijnde silver wegende beijde omtrent 13 marq. Sijn Ed. na voor gaende refuijs persuadeerende het selve regaal te willen aennemen, vermits het hier bij onse Natie altijt de gewoonte is geweest, aen een nieuw gestelde directeur ofte gouverneur in dier voegen haere Salutatie te offereren alleenlijck om ons alsoo in des selfs gunste en vrintschap gerecommandeert te hebben, Considererende het selve te wesen onse schuldige plicht ende eerbiedigheijt sonder meer, dienvolgende verclaerende ende attesteerende, dat wij in geender hande manieren hebben gesolliciteert veel minder oock van den welgemelte heer becoomen of ter saacke voorsz. vercregen eenige saecken ofte dingen, die wij van Sijn Ed. Praedecesseurs omtrent onse handelinge niet al te vooren souden gehadt hebben ende specialijcken niet eenige het minste Consent en pouvoir omme met de Indianen ende naturellen van dit Landt te mogen handelen ende negotieeren declarerende over sulcx voor de oprechte waerheijt dat al sulcke beschuldiginge van wie die selue oock souden mogen voortkomen zijn leugenachtigh, puur valsch, en verdicht. Twelcke wij des noots en daar toe versocht sijnde te vreden sijn, ende presenteeren met solemnele Eede te bevestigen. Toirconde deses geteeckent in Willemstadt op Curaçao den 39 October 1680.

Deze verklaring was onderteekend door den rabbijn *Josseyahu Pardo* en door *Daniel Aboab*, terwijl een gelijkluidende ver-

klaring, doch in het Portugeesch gesteld, werd onderteekend door *Elias de Crasto, David Abendana, David Carilho, Josua Emriquez, Isaque de Marchena, Mordechay Emriquez en Ishac Parera.*

78. Extract uit: **„Journaal of Dagh Register** van hetgeene mij ondergeschr. is gepasseert in mijn Laaste Voijagie van Curacao naer de Kuste van Cartagena etc[a]. Anno 1699. (Lias West-Indië).

„Op de Middagh soo sat ick in mijn Cayuijt en schreef naer Curaçao alsoo ick van meninge was, om de Barq de Content, Schipper *Pieter Hardenbroek* daghs daerna naer Curaçao te depecheeren, soo kommen onse Matroosen mij seggen, datter een groote Canoa met gewapende soldaten aen ons Boort quam. Ick quam op Deck, en soo als sij aan Boort quamen, so sprongen de Soldaten met haer Geweer over. Ick vraegde haer wat sulx beduijde, soo sprack een heer uijt de Canoa, of deese Bergantijn niet was toebehoorende aen Cap[n]. *Philippo Henriquez* en of hij niet aen Boort was. Ick siende dat sij mij niet en kende, antwoorde haer dat den Bergantijn van *Philippo Henriquez* was, dogh dat hij, *Philippo Henriques*, naer de Stadt was gegaen. Sij repliceerde mij dies aengaende en vraegden mij, wanneer *Philippo Henrix* en met wie hij aen Lant gegaen was, soo antwoorde ick haer, dat hij Middagh.... van de andere Vaertuijgen naer de Stat was gegaen, & versoght dien Heer, dat Sijn E. mijn wilde seggen, wat sij van den voorsz. *Philippo Henrix* wilde hebben, waerop sij mijn antwoorden, dat zij hem mondeling diende of wilde spreeken, en sij raetslaegden met malkanderen, wat sij souden doen, de Soldaten naer dat se onse Matrosen haer Kost hadden gebeneficeert, sprongen eenige wederom in haer Canoa, ick meende dat sij wilde vertrecken, & denkende, dat ick haer daer leggende binnen haer Scheepen, niet con ontgaen, soo resolveerde ick, mij aen die Heeren bekent te maeken

alsoo ick niet konde bedenken, sij eenige de minste Reeden hadden om mij Quaet t' doen, waer haer wederom seer civiel affraegde of sij mij niet en konde seggen, wat sij van *Philippo Hendrix* wilde hebben & wederom tot Antwoort gekreegen hebbe, dat sij de Persoon selfs diende te spreeken, soo resolveerde ick mij aen haer bekent te maken, & soo sijde ick haer, Heere ick ben de Persoon, mijn Naeme is *Philippo Henrix*, Soo haest als ick deese Woorden hadde gesprooken, soo quam van onder deesen vande Canoa een Heer van ontrent sestig à seeventigh Jaeren met een dunne Tientje in sijn hand en zijde mij Leevert U gevangen aen d' Heijlige Inquisitie.....

Ick kleede mij aen, en soo versoght ick aent Volck van mijn Bergantijn, dat zij opt spoedighste hiervan Kennisse soude geven aen den Ed^e^. Heer *Bernagie* Gouverneur van de Eijlanden van Curaçao, en aen mijn vrinden aldaer, en soo wierd ick naer de Stadt Cartagena gebracht, daeraen komende trad ick in een Koets beneffens den oude Heer Fiscael ende Notaris van de Inquisitie, en reed eenige straeten door, en wierdt soo gebracht, in de Gevangenisse vande Inquisitie, daer leeverde den Heer Fiscael, mij over aen een ander Notarius, die mij afvraegde naer mijn Naem, Religie en Geboorte Plaets, waer op ick antwoorde, dat besneede zijnde door mijn Ouders was genaemt *Jacob Zoon*, van *Mordechaij Senior*, en naerdat ick in de Negotie was gecomen, ick mijn Groodtvader Naem hat altoos gebruijckt te weeten *Philippo Henrix* waermeede overal bekent was, dat ick Joodt van Religie was, gelijck mijn Ouders meede geweest waeren, soo als sij konden sien bij een Attestatie (die bij mijn had) gepasseerd en beëdight, voorde Heeren Burgermeesters der Stadt Amsterdam, alwaer ick van gebooren was, en dat ick de Hoogmogende Heeren Staten Generael der Vereenigde Nederlanden, en Zijn Coninckljke Magestijdt van Groot-Bretagne als Stadthouder Generael als haer onderdaen zijnde hadde gedient voor Captn. in de laetste Oorlogh.....

w.g. *Philip Henrix.*

Protocol 1722. (Curaçaosch Archief, akten van notaris *Willem Heldewier.*)

Uit een in dit deel voorkomend paspoort (na nº. 1827), gegeven aan *David Senior*, blijkt dat deze den 7^{en} Mei 1664 te Amsterdam was geboren en den 14^{en} dierzelfde maand aldaar werd besneden; dat hij op Curaçao factoor was „del asiento de Introduccion de Negros door de Compagnie van Guinée gelegen in het domein van den Koning van Portugal" en dat zoowel hij als zijn broeder Cap^{n}. *D^{n}. Phelipe Henriquez* Zijner Katholieke Majesteit meermalen gediend hadden.

79. Brieven der Kamer van Amsterdam naar Amerika.

Dd. 3 Augustus 1693. „Het is van allen tijden af geweest de intentie en serieuse meijninge vande Comp., dat den handel der slaven soude sijn en blijven eijgen aande Comp., sonder dat ijmandt wie hij soude mogen sijn buiten de Comp., hij sij ingesetene of vremde sulcx op eenige wijze of pretexten soude mogen ondernemen".

Dd. 29 November 1721. „Wij gelasten UE. verders dog alle Lorrendraijers te weeren, en deselve op geenerhande wijze te gedogen en kunnen UEd. verseekeren, dat ingevalle wij verneemen, dat UE. de orders in dese vervat, niet exactelijk nakomt wij daar over aen UE. onse hoogste indignatie betoonen en UE. aenstonds zullen thuijs roepen".

(Lorrendraaiers of enterloopers waren smokkelaars van slaven.

Bovenstaand schrijven was gericht aan *Jacobus Stevens*, commandeur op St. Eustatuis.)

80. Secrete brieven en papieren van Curaçao, 1680–1689.

Onder dd. 18 Oct. 1689 schrijft *Kerckrinck* over dezen *van Oldenburg* als volgt:

„Nu niet veele daaghen geleden, als wanneer een soldaat

begraaven wiert, rescontreerde hij de soldaten int wederom coomen, en waaren alsdoen eenighe van haer, die de snaphanen nogh niet afgeschooten waaren, die zij onder weghen losten, hij daer op vlught van gelit tot gelit en slaet haer lustigh met de Rottingh af, jae een van haer die hem misschien een woort hadt laten ontvallen, laet hij int gadt brengen, en armen en voeten inde ijsers cluijsteren of het de grootste moordenaar van de Werelt was geweest, en sulcx alles sonder mij eenighe kennisse daervan te geven.

Verscheijde diergelijcke uijtspoorigheden meer vallen alle daagen voor, maer het papier agte ick te goet om het langer met soodanighe vuijligheden te becladden, en connen UEd. Achtbaerheden uijt dese staaltjes genoeghsaem sien, wat voor een persoon het is, en wenste ick van gantscher herten UEd. Achtbaerheden mij van desen Geck geliefden te ontslaen, want waerlijck dit soo niet langhe duuren can, hebbende ick hier moeijelijckheden, en occupatien genoegh, sonder dat ick alle daaghen van hem moet gequelt sijn, het heeft hier vrij wat ordentlijcker onder de militie toegegaen, eer hij sijn voeten hier opt' land geset heeft, daar van UEd. Achtbaerheden mooghen verseeckert sijn."

Brieven van de Kamer Amsterdam naar Amerika, 1689–1694.

Dd. 12 Januari 1689. De Kamer geeft aan *Kerckrinck* kennis van de slechte rapporten, die zij over het leven van *van Oldenburg* in het moederland heeft ontvangen.

Dd. 10 Mei 1690. Kennisgeving van vervanging van *van Oldenburg* door *Pieter Pottey*, „een man van goede geboorte en die nooit getoont heeft, in welk rencontre hij ook moge zijn geweest, dat hij eenigsints gedegenereerd is van zijn voorouders, die altijd brave krijgslieden zijn geweest".

81. Protocol, 1754. (Curaçaosch archief).

Eed voor hen, die zich op Aruba wilden vestigen.

„Gij, *N. N.*, zweert:

1. Dat gij, op Aruba komende, U zult gedragen als een getrouw opgezetene, den Commandeur in alles zult gehoorzamen en met en benevens de andere bewoners des Edele Compagnie's werk zult helpen doen en de waterputten helpen schoonmaken; dat gij in geenerlei maniere eenige negotie aldaar wilt doen en aan niemand iets verkoopen of van vreemdelingen iets inkoopen en dat, als U iets dergelijks voorkomt, door anderen gedaan, gij zulks aanstonds aan den Commandeur zult waarschuwen, insgelijks als gij iets zoudt te weten komen, dat iemand iets tegen het eiland zou willen ondernemen; dat de gronden aan U precario vergund, door U zullen bebouwd worden, maar dat gij dezelve niet zult veralineeren of aan anderen transporteeren of verkoopen, wel door Uwe nakomelingen laten bewonen, bebouwen en het genot daarvan (laten) hebben, doch met hetzelfde verband om die niet aan iemand anders te mogen transporteeren of verkoopen, maar dat het land bij uitsterving weder aan de Edele Compagnie zal vervallen.

2. Gij zult aldaar buiten weten en consent van den Commandeur geene coralen van vee vermogen te houden.

3. En zoo gij dit niet in allen deelen nakomt, zoo zal de Commandeur vermogen van U de vergunde landerijen zonder verdere formaliteiten af te nemen en U van het eiland te verzenden."

(Vorenstaande eed werd 17 Juni 1754 afgelegd door *Mozes van Salomon Levy Maduro.*)

82. Resolutien der Kamer van Amsterdam, 1671—1674.

Verg. 12 Januari 1673. „Ter vergaderinge voorgedragen sijnde, dat *D^s^. Philippus Speght*, predicant op Curaçao volgens

d' advijsen vandaar gekomen ende de rapporten daarvan werdende gedaan, met allerhande soort van coopmanschappen, ende specialijk met het verkoopen van bier, wijn ende brandewijn selffs 't sijnen huijse, sigh was bemoeijende, ende daarbij geconsidereert sijnde, dat den directeur *Otterinck*, in een speciale missive, van dato den ..... jongstleeden, over de inpertinente bejegeningen vanden voorsz. predicant aan sijn persoon gedaan was clagende hoewel den selven volgens een missive vanden gemelten directeur, van dato den 26 Julij daaraanvolgende, hem wederom wat civielder was instellende: Soo is op alles gedelibereert zijnde naar voorgaande omvrage goetgevonden, dat den voorsz. predicant bij eene missive het miscontentement deser vergaderinge desaangaande in civiele termen bekent gemaackt, ende serieuselijck tot weghneminge van alle ergenissen, tot desselfs devoir vermaant sal werden".

83. Brieven der Kamer van Amsterdam, 1689—1694.

Toen in 1694 op Curaçao vier slaven waren veroordeeld, één om te worden opgehangen, één om de rechterhand te worden afgekapt en twee om met den strop om den hals onder de galg te staan, gaf de Kamer aan gouverneur en raden in zake het afkappen der rechterhand in overweging „dat gevouglijcker „eene andere straffe soude hebben konnen geinfligeert geweest „sijn, niet omdat die straffe niet geproportioneert soude wesen „na het begane delict, maar omdat een slaaff daardoor geheel „onnut gemaakt wort totten dienst, waarom men die enckelijk „heeft, ende alsoo blijft eene belastinge om denselve te onderhouden". (Brief van 24 Dec. 1694. Zulk een gedachtengang op Kerstavond!)

84. Brieven der X naar Amerika, 1687—1690.

Dd. 30 Nov. 1690. „Als wij geremarcqueert hebben UE.

periode is de missive van 15 April rakende de Roomse geestlijckheijt op Curaçao, ende dat sigh die in 't publicq vertoont met de klederen van haare ordres, so is het ons in t' eerst vremt voor gekomen, als die te voren daar af geen kennisse hebben gehadt ende souden wij oock noit van advis zijn geweest selfs gedurende de Contracten (1) dat sodanige Papen, met haare habiten sigh op Curaçao souden hebben mogen onthouden het is wat anders dat een Paap in sijn geestlijck habit op een Spaans schip varende of getransporteert werdende vande eene plaats opde andere, in de haven van Curaçao op so een schip is, maar aan Landt is het selve geensints te toloreren gelijck het hier telande niet toegelaten werdt, selfs niet bij de suitte van Ministers van andere Princen van de Catholijcque Religie zijnde sodat UE. die Papen op Curaçao moet doen verkleden, of vandaar laten vertrecken met de eerste gelegentheijt om die aanstoot ten spoedigste te weeren".

85. Notulen van Besoignes, 1655–1659.

Verg. van 12 Sept. 1659. De Presideerende Kamer van Amsterdam hecht hare goedkeuring aan de „Vrijheden ende exemptien, door de Bewinthebberen vande geoctroijeerde West-Indische Comp. ter vergaderinge vande XIXe geaccordeert ende toegestaen aen *David Nassy* ende medestanders, als patroon ofte patroonen van een colonie op 't eijlant Caijana ofte andere plaetsen aende Wilde Cust van West-Indiën bij haer op te rechten".

Art. 7 dezer Vrijheden luidde:

„Oock zullen de Jooden genieten sodanige vrijhijt van conscientie met publijcque exercitie, Cinagoge & schoolen, gelijck bij henluijden gebruijckelick is in de Stad van Amsterdam, volgens de Leere van hunne ouderlingen, sonder eenige verhinderinge,

1) Bedoeld zijn de assiente's omtrent den slaveninvoer.

soo int district van dese colonie, als in alle andere plaatsen van onse domijnen, ende dat met alle exemptien ende vrijheden die onse ingeboorenen burgers genieten, want wij henluijden voor soodanigen houden. Ende den voorn. patroon ende zijne medestanders sullen gehouden zijn te confereeren deselve vrijheijt van concientie onder alle hunne coloniers, van wat natie deselve soude mogen zijn, ende dat met die selve exercitie ende publijcque oeffeninge vande gereformeerde religie, als hier te lande is geschiedende".

Brieven der Kamer van Amsterdam naar Amerika.

Aan *van Beek*, dd. 5 Nov. 1701. „Dewijle wij van ter sijden berigt sijn geworden, dat die vande Joodsche Natie op het eijlant Curaçao, dewelcke altijd de vrijheit en privilegie gehad hebben haar te gouverneren en leven na haar Wet gelijk hier te lande, in 't houden van hare Sabatten, feestdagen als anders, althans daarinne souden worden geturbeert, ende datmen haar die privilegie soude tragten te ontnemen, ende alsoo sulcx strecken soude tot merckelijken nadeele vande Commercie ende bevolkinge van 't voorsz. eijland, hebben wij nodigh geagt V.E. bij desen aan te schrijven ende serieuselijck te recommanderen die voorsieninge te doen ende soodanigen ordre te beramen, dat die van voorsz. joodsche natie aldaar bij hun vorige vrijheit en privilegie haer vergunt, werden gelaten, ende desen tot geen anderen eijnde sijnde dienende sullen hiermede" (volgt onderteekening en datum.)

86. Brieven en Papieren van Curaçao, 1700–1713.

Brief, dd. 11 April 1705, van gouverneur *Beck* aan de X. „Edele Erntfeste Groot Agtb. Wijse Voorsinige en Seer Discreete Heeren.

De Heeren Bewinthebberen van de Generale Geoctrojeerde West Indische Compagnie ter Vergaderinge van de Thienen.

Mijn Heeren,

Na 't vertreck van d' laaste schepen na 't patria voorgevallen den 23 Augustij anno passado overdagt hebbende 't gene mij ten dienste van VEd: Groot Achtbare alhier te doen stonde, hebben mij te lantwaart begeven tot het besigtigen en visiteeren van des Ed: Compag: respective plantagien ende vee coralen, met den gevolge en aancleven van dien, en om daar van te maaken een inventaris zoo regulier & volkomen als doenlijck soude konnen weesen, 't welck dan gedaan en geffectueert geworden sijnde, hebbe tot mijn verwonderinge & leetwesen bevonden de voorsz: plantagien en vee coralen uijttermaaten vervallen en slegt gestelt, de indigo backen en beschadigt, ontramponeert en onbequaam tot eenigh gebruijk, het vee van schapen & gijten sodanigh uijtgeslagt, en seer van moederschaapen ontbloot, sulcx dat niet een eenigen bequaam hamel voor mijn misnagie daar uijt gevonden soude kunnen werden, so danigh ook de paarden, waar van de merrien sijn afgereden en daar door veroorsaakt, dat deselve geen aanqueeck konde hebben, maar ten eenenmael moesten verminderen, ende eijndelijck soo wel als de schaapen & gijten coralen ten ondergang geraaken, sijnde 't gene voorsz: ten aansien van des Ed: Compag: plantagien niet wel te herstellen, ten aansien bevinde veele & wel de meeste van de daarop sijnde negros slaven out en afgeslooft, ende hare kinderen, door den bank crioolen genaamt, inde voorgaande directie vercogt, door 't welcke dito plantagien niet gecultiveert nog instaat gehouden hebben knnnen werden & VEd^{e}: Groot Achtbare het cleen getal van haar vee alhier uijt de inventaris hier nevens gaande onder L^{a}. F. ge-

lievende te sien, sullen vervolgens ook wel kunnen apprehenderen, dat het groot & cleen vee, op de eijlanden Bonaijre & Aruba door soo een quade directie & administratie (waar in blijckt dat men maer voor sijn tijd heeft gesorgt het mogt daar na gaan soo het wilde) van gelijke geen klijne schade & verminderinge heeft geleden, en dat wat sorge en neerstighijt bij mij wert aangewent & te werck gestelt, om de àanqueeck van dien op den ouden voet te brengen, ende alles weder te herstellen, evenwel veel verloop van tijt daartoe vereijscht sal werden, immers voor & al eer daaruijt voor het guarnisoen sal kunnen werden geslagt, en tot dit quaat niet wijnigh gecontritueert hebbende, dat den Heer *van Beeck* bij conniventie ofte andersints aan vele particulieren heeft toegelaten, haare respective plantagien, in preiuditien van des Ed: Compag: plantagien ende vee coralen, met het innemen van veel lant uijttebrijden & te vergroten, in 't particulier sijn eijgen swager *Floris van Taarlingh*, die hebbende een plantagie beneden waarts omtrent des Ed: Compag: plantage gent. Lelienbergh tot merckelijck nadeel van deselve veel land daarom heen sigh hadde toegeijgent, en ingecerkt, soo hebbe daar in al eenig rederes gemaakt met intentie om daarmede te continueeren, ende de Hr: *van Taarling* het ingenomen land wederom doen ontruijmen en quiteeren, opdat VEd: Groot Agtbare groot en cleen beestiaal opnieuw een goede wijde mogte erlangen, vet werden en aanteelen, en opdat sulcx en 't gene verder vereijst wert, op de eijlanden Bonaijre en Aruba van derselver Commandeurs, promt en na behoren geobserveert, en geeffectueert magh werden, hebbe een ijder van haar in uijtdrukkelijke & serieuse termen geschreven alsmede gerecommandeert sijn ampt en pligt in alles na te komen en op te volgen, met belofte daar in volvoldoende, dat een ijder sijn tractament en gagie vergroot soude werden 't welck dan ook conform VEd: Groot Agtb: ordre aan mij gegeven van intentie ben te doen, vermits alrede die belofte soo veel uijtgewerckt hebben dat dito Commandeurs mij

eenige cabriete vellen hebben laten toekomen, die VEd: Groot Achtbare nu onder anderen hare effecten als per factuure werden toegesonden, welcke mijn predecesseur voor deese tot sijn prive voordeel geconverteert heeft gehad, en gelijck de factoren van des Ed: Compag: plantagien ende vee coralen niet sal nalaten te animeren om haar pligt mede te oeffenen, en alles tot de culture en herstellinge van dien aan te wenden, wat haar doenlijck wesen sal.

Alsoo mogen VEd: Groot Achtbaren haar ook versekert houden, dat niet alleen haar maar ook alle verdere soo hooge als lage Compagnies bediende onder mijn directie sal obligeren en constringeeren haar devoir & schuldige pligt optevolgen en natekomen, en dat de pecceerende ofte nalatige na verdienste gecorrigeert & gemulcteert sullen werden.

Maar soo als mij in gedagten quam, dat door den ouderdom, en het kleen getal van negrosslaven, zoo op des Ed: Compagnies plantagien ende vee coralen, op deese plaatse, als op die vant Eijland Bonaire tot derselver herstellinge & cultuure geen genoegsaame en kragtdadige arbijt gedaan soude kunnen werden, soo is mijn ook te binnen gekomen, dat d' batterijen, muragien, en andere werken van dese fortresse alleen waaren gemaakt van brosse kalksteen gelijt in modder alhier genaamt clij- die gantsch geen clevende kragt & heeft maar ten eenemaal droog werdende in stof verandert, soo dat bij een attacque der vijanden, die met groff canon daar op schietende aanstonts daar neder soude vallen, ende menschen bloot doen staan, dat 't sedert wijnig jaaren het getal van de opgesetenen hier seer sterck toegenomen sijnde, de Stad hoe digt betimmert bevonden werd van te wijnigh huijsen en woninge versien te sijn, om soo veel menschen die dagelijcks nog staan te vermederen na behoren te kunnen logeeren, invoegen ten dien aansien hoog noodigh is, meerder ruijmte voor een groter getal huijsen & wooningen te maaken, dat het selvé niet anders kunnende geschieden als met de stad uijt te leggen, sulcx egter gedaan behoorde te

werden sonder de oude muragien en fortificatien aff te breecken, en sonder dat het nieuwe werck het oude incommodeerde off hinderde maar eerder versterckt en defensiver maakte, en ijndelijck dat dit alles moeste uijtgevonden werden, niet alleen sonder de Ed: Comp: ende de opgesetenen in deesen tijd genoegsaam belast sijnde met eenige oncosten te belaaden, nemaar om in tegendeel VEd: Groot Achtbaare daarbij te doen profiteeren een goede somme gelts ende soo veel negros slaaven als sij tot de culture van haar plantagien & vee coralen soo hier als op Bonaijre voor eerst van nooden soude hebben hier over dan met de twee Heeren Commissarissen en andere luijden hun des verstaande nu & dan geconsuleert en gedelibereert hebbende is bij provisie uijt en goet gevonden, dat op 't Steene pad ofte oostkant deser fortresse & stad van de batterije genaamt Schrickenburgh heel na de zeekant toe, een niewe met behoorlijke werken van steen gelegt in kalk gemaakt en getrocken soude werden, waardoor het kerckhoff daar men dus lang de dooden heeft begraven daar binnen soude koomen, en het selve verplaatst werden aan de oversijde van de haven tot het welcke een bequame pont om sonder prijkel & gemackkelijker over te kunnen vaaren, mits daar voor een redelijcke vragt betalende gemaakt diende te sijn, en alsoo weggenomen den stanck die men anders vande doode lichamen bovenswints leggende onderworpen is, dat als dan een goede plijn en vlackte bevonden werdende op het selve, en ook in de stad voor aan op d' Heerestraat bij de haven soo veel erven soude kunnen werden uijtgedeelt & vercogt, dat VEd: Groot Achtbare na onse uijtrekeninge boven een hondert en vijftigh negros slaven uijt het provenu van dien te vinden nogh wel veertigh duijsent stucken van agten alle oncosten affgetrocken en betaalt souden koomen te trecken ende sulcx ten minsten binnen de tijt van ses jaaren soo niet eerder welck incoomen tot groot soulaas ende restauratie van veele gedaane oncosten des Ed: Compagnies souden kunnen strecken..."

87. Aan de in het Eerste Jaarverslag (blz. 113) opgenomen notulen van den Raad betreffende deze gebeurtenis kunnen nog de volgende documenten worden toegevoegd, berustende in het Rijksarchief te 's Hage onder **„Brieven en Papieren van Curaçao aan de X, 1713–1714".**

1. Brief van *Cassart* aan *van Collen.*

Monsieur,

J'ay esté blessé dans la premiere attaque que jay faitte dans votre Isle. Monsieur *de Bandeville* a pris le commandement des trouppes. Il me marque de son camp la réponse que vous auez faitte a sa sommation. Je luy donne ordre de bombarder nuit et jour en attendant que je me rende moy mesme au Camp avec quatre Batteaux filibustres qui viennent d'arriver. Vous pouvez compter que je feray le siege dans touttes les formes de votre ville si vous ne prenez une partie raisonnable, s'est à dire de couvenir d'une contribution que vous nous remettrez comptant entre les mains.

J'ay l'honneur d'estre très parfaitement

Votre très humble et très obéisst. serviteur

A Boid du Temeraire le 26e feur. 1713. *Cassart.*

2. Brief van *van Collen* aan *Cassart.*

Mijnheer

VE. Eerste missive van den 26 deeser hebbe wel ontfangen en sustineeren deselve gants onnodig te weezen dewijl wij UE sentiment en voornemen wel hebbe gesien en soo voort varende sullen wij UE bombardeering bij nagt en bij dag met onse redelijke Contributie die reets op onse batterijen geplant is Contant beantwoorden

sonder dat hier anders Iets ten besten is protesteeren als nog van alle goede advertentie UE bevoorens gegeeven.

Verblijve met alle respect

Actum in't fort Amst.m den 27 february a 1713 des namiddags.

VED dienaar
Jeremias van Collen.

3. Brief van *Cassart* aan *van Collen.*

A Boid du témeraire le 27 feurier 1713.

Monsieur

J'ay crû que la disposition des batteries qu'on a fait des mortiers, vous aurait porté a convenir d'une contribution. Je fais partir le reste de tout cequi est nécessaire pour faire le siege de vôtre ville en forme et l'attaquer le plus vigoureusement qu'il me sera possible, si à la reception de la presente vous ne convenez d'une contribution raisonnable. J'ay l'honneur d'estre

Monsieur

Votre très humble serviteur
Cassart.

Monsieur
Monsieur *van Collen.*

4. Idem.

A la Rade de St. Croix
le premier Mars 1713.

Monsieur

J'ay donné ordre a Monsieur *de Bandeville* de convenir avec vous d'une contribution raisonnable. Vous pouvez traitter auec luy, j'approuveray tout cequ'yl fera en cette occasion. Je partiray demain dans une fregatte pour m'aprocher de la ville. S'il y a quelque difficulté je seray plus à portée d'y pourvoir et de ratiffier ce dont vous conviendrez auec Mr. *de Bandeville.*

J'ay l'honneur d'estre entierement

Votre très humble et très obéissant serviteur
Cassart.

Monsieur *van Collen.*

5. De voorwaarden der brandschatting waren de volgende:

De contributie was te betalen in geld, koopwaren en slaven, de twee laatste te taxeeren door 4 deskundigen, van wie 2 door *van Collen* en 2 door *de Bandeville* zouden worden benoemd.

De contributie moest binnen 15 dagen in haar geheel voldaan zijn en terstond na betaling zou de Fransche vloot vertrekken. *Van Collen* was gehouden de Franschen gedurende hun verblijf op het eiland te voorzien van slachtvee. De gevangenen zouden uitgeleverd worden. Voor het vervoer der koopwaren naar de Fransche schepen moesten door de onzen vaartuigen beschikbaar worden gesteld. De tot de Franschen overgeloopen slaven zouden den eigenaars worden teruggegeven onder voorwaarde dat hun geen straf werd opgelegd. En het slotartikel luidde:

„La contribution qu'on donne pour l'Isle de Curaçao et ses dependances sera nulle et restituée en cas que l'on y soit obligé conformement aux traittés de truce ou de paix qu'yl poura y avoir entre la france et la hollande, et pour cet effet il sera remis entre les mains de M^{r}. le Gouverneur deux officiers du Roy pour ostages, et le remboursement sera fait en cas qu'on y soit obligé en lettres d'échange tirées de france payables en hollande."

6. Uit de onder deze stukken voorkomende verklaringen der C$^{o's}$ chirurgijns blijkt dat door hen werden behandeld 10 gekwetste Franschen, 9 negers en 2 mulatten, terwijl zij 9 verwonden der onzen behandelden.

7. Taxatie gemaakt bij ons onderget: door den Ed: Heer Directeur en Raaden deeser Eijlanden daartoe gecommitteert volgens haar Ed: Agtb: Resolutie ende Instructie dato 6 Maart deeses jaars omme daar uijt te vinden de ... van een Hondert en Vijftien duijsent stucken van

1713

Agten als meede de gedane oncosten te saamen een Somma van een hondert en Vijftig duijsent stucken van Agten tot lasten als hier onder gespecifeert ende uijtgedrukt. [1])

d'Ed: Gesctr: West Ind: Comp: met de 2 scheepen gen^{t}. de Adrichem Capt. *Cornelis van de Weetering* de S^{t}. Claara Cap$_{t}$. *Jan Joris Strijt*, present in deese haaven, en verders alle ap en dependentie soo deselve op dit Eijlant mogten hebben, en dat de provisie soo d'Ed: Comp: aen de burgers Extra moghte geleevert hebben, sullen aftrecken, ende daartegens wederom vergoeden alle t'geene van de burgers aan haar E. ofte desselfs Guarnisoen en fortresse geleevert is . . . . . Ps. 12,000.—

d'Ed Hr: directeur *Jeremias van Collen*	„	3,600.—
Willem Meyer	„	3,600.—
d'Hr: *Willem de Bij*	„	300.—
d'Hr: *R: L: Horst*	„	90.—
d'Hr: *Willem Kerckrink*	„	1,800.—
d'Hr: *Laurens van Bambergen* [2])	„	480.—
Juffr: *Helena van Liebergen*	„	60.—
Mevr: de Wed: van d'Hr: *Jacob Bek* soo voor haar parte in de erfenisse van Mevr: *Kerckrink* Zaalg$_{r}$: als haar E. effecten alhier op dit Eijlant als meede voor de kinderen van d'Hr: *Jacob Bek* Zaalg^{r}:	„	2,000.—
Hans Willemsz. van Kinswilder soo van sijn effecten als erfenisse van wijlen d^{n}. *Nicolas Verkuijl*	„	3,600.—
Manuel Alvares Corea waar onder meede begreepen de bergantijn De Hoop, Capt. *Swart* met desselfs Cargasoen sijn E. aengaende. .	„	3,600.—
	Ps.	31,130.—

[1]) Ik neem deze taxatie op als voor den Curaçaonaar zeker niet van belang ontbloot.

[2]) Vorenstaanden waren de leden van den Raad.

	Ps.	31,130.—
de Wed: *van der Hoeven*	„	3,000.—
Hend^k. de Wilde waaronder meede begreepen de goederen van *Borstelman* en *Vriesenburg* . .	„	1,200.—
de Wed^e. *Stoonhous*	„	3,000.—
Gerrit van Uijtregt	„	1,200.—
Frank Kinnegem & Zoon	„	2,500.—
Hend^k. Cornelisz: van Grootdavelaar	„	1,200.—
Brandeau en *Bundes*	„	4,000.—
Schuurmans Mojaard en *van Pruijsen*	„	10,000.—
Ferroen Neijra	„	3,000.—
Mord. de Crasto waaronder $\frac{1}{8}$ in 't Casko en Cargasoen van de hoeker De Dorothea . . .	„	2,600.—
Gabriel Levy sooveel op intrest van d'effecten in consignatie weegens de prijs van Joseph Grasia hieronder begreepen, alsmeede van Rua Toro	„	2,200.—
Abraham Henriq^s. Moraon	„	2,000.—
Henriq^s. y Franc^o. Henriq^s.	„	2,000.—
Jan Ellis	„	700.—
Nathaniel Ellis	„	600.—
David Loopes Dias.	„	1,200.—
de Wed: *Tribier en Zoon.*	„	840.—
de Wed: *van Hoorn*	„	720.—
W^m. Lamont	„	1,000.—
de Weeskamer	„	1,200.—
d'Erfgen: van de Wed: *Mojaart*	„	1,200.—
d'Effecten van *Jan Seriou*	„	2,400.—
de Boedel van *Paulus Lebouteux*	„	600.—
de Wed: *Balthazar de Leon.*	„	1,200.—
den boedel van *Daniel Smit.*	„	100.—
Elias Parera	„	480.—
den boedel van *Lucas Hanzon*	„	1,400.—
	Ps.	82,670.—

	Ps.	82,670.–
Benjamin de Casseris	„	900.–
den boedel van *Ab^m. Marchena*	„	600.–
Aron Marchena	„	300.–
Adriaan Kock	„	450.–
Daniel Hofman	„	200.–
d'Erfgen: van *Thomas Pietersz*	„	1,600.–
Jan Thielen den Ouden	„	1,200.–
Jacobus de Meij	„	120.–
Pedro van Belle voor Groot S^t. Joris	„	200.–
de Wed: *Bear*	„	800.–
den boedel van *Gerard Luls*	„	400.–
Jacob Kemp	„	200.–
David Redogh	„	240.–
Maurits Exsteen	„	480.–
David en Isacq Seneor waeronder vande genanticeerde penningen van J. Grasia	„	700.–
Philip Henrix	„	500.–
Salomon Senior waeronder de penningen van Grasia	„	400.–
de Wed: *Willem Sivertsz*	„	360.–
Jan Plier en kinderen	„	600.–
Isaac Abrahamsz	„	120.–
Cornelis Specht	„	1200.–
de Wed: *Hoppesak*	„	400.–
Theophile Borel	„	480.–
Jan Fritman	„	300.–
W^m. van Wessem, waeronder de effecten van S^t. Thomas als anders	„	500.–
Lucas Pabest	„	500.–
Pieter Arentsz den Uijl	„	360.–
Daniel Moreno	„	480.–
Abraham de Chaves	„	1,200.–
	Ps.	98,460.–

	Ps.	98,460.—
Mord. Henriqs.	„	1,200.—
Abraham de Pina	„	500.—
Josua de Pina.	„	300.—
de Wed: *Loopes*	„	120.—
Jacob Juda Leon	„	600.—
Jacob Efraim Henriqs.	„	200.—
Elias de Crasto	„	360.—
Jacob de Crasto	„	120.—
Frans Grootestam	„	360.—
de Wed: *Robijn*	„	1,000.—
Aubijn Neau	„	200.—
Sara Abendana	„	150.—
Samuel en Aron Gomes.	„	600.—
Jan Dorcas den Ouden	„	600.—
Jurriaan Exsteen	„	120.—
de Wed: *Pieter de Meij*	„	450.—
Laurens de Meij	„	120.—
Barbera Boom	„	180.—
de Wede. *Claas Schotburg*	„	120.—
Johannes Stuijling en alle vreemde effecten	„	350.—
Jacob Stridbek.	„	120.—
Frans Chargie.	„	200.—
Cornelis van Rooij	„	120.—
Pieter Diedenhoven	„	450.—
Freere en Otte.	„	1,300.—
Assuerus van der Kars.	„	300.—
Wm. Heldevier.	„	300.—
Zimbregt Hasse	„	300.—
de Wed: *Barent Schoon* en kinderen	„	240.—
Cornelis Berg en schoonmoeder	„	150.—
M. Penso	„	200.—
Isaac de Chaaves	„	60.—
	Ps.	109,850.—

	Ps.	109,850.—
Ab^m. Nolet	„	60.—
de Wed: *Claas Willemsz*	„	600.—
Richard Herris	„	600.—
de Wed: *Herris*	„	120.—
Jacob Molina	„	150.—
Joseph Fidanque	„	850.—
Jan Martensz	„	200.—
Frans van Naamen	„	300.—
de Wed: *den Ouden*	„	360.—
d'Erfgen: van *Pieter Mooij*	„	360.—
Coenraad Sas	„	600.—
Jan Vis	„	120.—
de Wed: *Benjamin de Pas*	„	40.—
Maria Hil met haar kinderen	„	120.—
Jan Tijsen	„	180.—
de Wed: *Anthony Saagers*	„	60.—
de Wed: *Steerlings*	„	200.—
Gerrit Helmig	„	300.—
Jan Hend^k. Siro	„	180.—
Ab: en Abraham Ulhoa	„	320.—
Jan Durant	„	60.—
de Wed: *Jan Paul George*	„	120.—
Pierre Veijns	„	300.—
Godfried Nipage	„	120.—
d'Erfgen: van *Patrik Killy*	„	600.—
de Wed: *Konck*	„	60.—
Claas Erasmus	„	200.—
Isaac de Gaama en Zoon	„	120.—
Claes Hend^k. Schut	„	150.—
Pieter Gadwijn	„	50.—
Cornelis Steekelenburg	„	150.—
Orobio de Mattos	„	50.—
	Ps.	117,550.—

	Ps.	117,550.–
Pieter Hobooken	„	60.–
Annetje Wijmer en Zoon	„	120.–
Moses Chargie	„	50.–
Ab^m. Henriq^s. de Misquita en *Aron Levy Maduro*	„	120.–
Erasmus Smith	„	50.–
Jan Brugman factoor aen de Lelienberg	„	180.–
Joh^n. Hendrik Geerkens	„	120.–
Floris van Taarling	„	800.–
David Caudri	„	500.–
W^m. Mijling	„	180.–
Jan Tamesen	„	120.–
Isaac Toiro	„	120.–
d_n. Gaspar de Guirigasou	„	200.–
Pieter Pietersz	„	360.–
Nicolaas Verplaast	„	400.–
Wigbold^s. Reijnink en Zoon	„	240.–
Willem Colombo	„	60.–
Sigismundus Druschky	„	120.–
Godef. Richard Pottey	„	100.–
Ab^r. Veeris	„	120.–
Jacomo van der Westen en *Daniel Smith*	„	120.–
De Wed: *Munninckhooven*	„	40.–
Salomon Maduro de Oude	„	300.–
Baaltje Kemp	„	180.–
de Wed: *van der Straaten* en kinderen	„	180.–
Ab^m. Jesurun	„	50.–
Jan Scholten	„	120.–
Jacob Belmonte	„	60.–
Jacob Gutieres	„	600.–
David Aboaf Cardosa	„	240.–
Isaac Loopes Dias	„	50.–
Juda Toro	„	50.–
	Ps.	123,560.–

	Ps.	123,560.—
Manuel Gomes voor groot St. Marten	„	360.—
Hans Boekhold	„	60.—
Jacob Hoppe	„	60.—
Jan Moron	„	60.—
Jan Gijsen	„	60.—
Dirk de Vries	„	120.—
Willem de Groot	„	120.—
Jan van den Broek	„	120.—
Jacob Cresson	„	180.—
Jacob Andrado waeronder de penn. van Garsia	„	300.—
De Wed: *Carillo*	„	150.—
Abm. Loopes de Leon	„	120.—
Jan Abel Bouman	„	30.—
A. Bonijn	„	60.—
Johannes Backer	„	30.—
David en Isaaq Buene Vivas	„	120.—
Adriaan Plets	„	50.—
Aldert Plets	„	50.—
Jan Thielen de Jonge met ... *Hooijbant*	„	150.—
Isaac Maduro en moeder	„	360.—
Jan Tobias Verneelt	„	50.—
De Wed: *Jan Goedvrint*	„	250.—
Alexander Thielen	„	30.—
Pieter Scholten	„	20.—
Steeven Freneau	„	60.—
Isaac Barug Lusado	„	20.—
De Wed: *Lambertz*	„	60.—
De Wed: *Zeeman* met haar schoonzoon	„	120.—
Elias Gilbert	„	50.—
Imand Raphoen	„	20.—
De Wed: *Elisabeth Doris*	„	500.—
Dirk Rogman met voorkinders	„	50.—
	Ps.	127,350.—

	Ps.	127,350.—
Willem Motet	„	30.—
Jacob Abenatar	„	30.—
Jacob Eell en kinderen	„	60.—
Isaac van der Woestijne	„	20.—
De Wed: *Jacob Fonseca*	„	60.—
Everad Raacx	„	30.—
Daniel Coheijn	„	90.—
Touranchou	„	200.—
de Wed: *Theunis Laurentsz Vos*	„	120.—
Jan Glaudius	„	60.—
David Vaas Faaro	„	60.—
Dirk Stockvis	„	300.—
Fred: Outman	„	20.—
Jan Everit en voorkinderen	„	150.—
Isaacq Halas	„	30.—
De Wed: *Gidding*	„	20.—
Isaac Lamont	„	200.—
Ab^{m}. Loopes	„	60.—
Jacob Couro backer int fort	„	50.—
Dirk Mol	„	50.—
Jan Baptist factoor aen S^{t}. Jan	„	60.—
Willem Leckrom factoor aen de Waccau	„	60.—
Marten Daal factoor aen de Rooij	„	50.—
Pieter Born	„	200.—
Elias Lopes Joodse gaham en Soonen	„	60.—
D^{n}. Pedro de Castillo	„	360.—
Antony Farera	„	20.—
Jan Dorkas de Jonge	„	25.—
Johan Houdvat	„	120.—
Gerret Striddel	„	25.—
Christiaen Durling	„	60.—
Bettie Hilhem	„	20.—
	Ps.	130,050.—

	Ps.	130,050.–
Michael Alexues Schabel	„	60.–
Benjamin Cheef	„	50.–
Zeabaoth Collings	„	30.–
Jan Draaks	„	30.–
Jems Hands	„	60.–
De Wed: *Josua da Costa*	„	50.–
De Wed: *Aboaf Cardosa*	„	50.–
de Wed: *Pardo*	„	25.–
David Pinjero	„	30.–
David Levy	„	25.–
De Wed: *Jacob Henriqs. Moraon*	„	30.–
Aron Cohijn Rodrigues	„	60.–
Jacob Telles	„	20.–
Joost Brugman	„	60.–
Claas Croes en moeder	„	60.–
Trijntje Dame	„	30.–
De Wed: *Manath Jeserun Henriqs.*	„	30.–
Doxter da Costa	„	120.–
Moses Parera	„	30.–
de Wed: *Aboab* en soon	„	60.–
George Herres	„	120.–
Balthazar Coijmans	„	60.–
de Wed: *Hend: Bartels*	„	120.–
Hendk. Jacobsz	„	30.–
Gerret Laan	„	60.–
Jacob Zaunslifer	„	50.–
Willem Vermeulen	„	30.–
d'Erfgenamen van *Jan Jansz*	„	120.–
de Weed: *Jacob Bolderslee*	„	30.–
Pieter Claes van Charloo	„	20.–
I. Daniel de Casseris	„	30.–
Otto Paijman en kind	„	20.–
	Ps.	131,650.–

	Ps.	131,650.–
Benjamin La Motte	„	30.–
Isaac Henriqs. Cotinnu	„	80.–
Gradis Machiora	„	120.–
Abm. Israel Gomes factr. v. Andrado	„	30.–
David Hoeb	„	120.–
Daniel Aboab Cardosa	„	90.–
Jan Martijn Grego	„	120.–
Jan de Haan	„	20.–
Moses Vaas de Oliviera	„	90.–
Juan de la Pina	„	60.–
Benjamin Jesurun	„	180.–
Jacob Salon	„	60.–
Anthony Engel	„	20.–
Dr. *Jan Frederik van Halmael* fiscaal	„	100.–
Pieter de Meij	„	20.–
Jan Twistelton	„	50.–
Abraham Rodrigues d'Aguilaar	„	200.–
Josua Henriqs.	„	360.–
Jacob Gaon	„	60.–
Benjamin da Costa	„	90.–
Pieter Muller	„	20.–
Wijnand Wessels bij Dirk Stockvis	„	150.–
Jeremias Martijn	„	20.–
Hendk. Pichot	„	20.–
Thomas Hobbertz	„	20.–
Casper Grootestam	„	20.–
Jan Munnikhoover	„	20.–
Vide Commies portie van Exsteen	„	90.–
Johan Philip Becker	„	60.–
de Wed: *Feijt Brand*	„	30.–
Pasqual de Lima	„	120.–
de france prijs bergentijn met derselver lading	„	300.–
	Ps.	134,420.–

		Ps.	134,420.—
Jan Lipman		„	60.—
Jan dé		„	300.—
Sisson		„	300.—
Tourtijn & Courtijn		„	60.—
Sauzay		„	30.—
Capt. *Pijp*		„	50.—
Olivier Schuijler		„	120.—
Th. Laurents		„	180.—
Capt. *Nederhof* voort kasko van sijn schip de Arensbrg mett desselfs effecten soo op halve winst, als voor reecq: van de Reederij als anders &ca		„	4,000.—
Capt. *Moses Milliot* voort casko van zijn schip d'Anna Maria getaxt. op Ps. 12000	Ps. 720.—		
ijdem en *G. Schmout* voort cargasoen in dito schip met de vragtpenningen	„ 1,200.—		
		„	1,920.—
Capt. *Pieter Vezcijn* voort kasko van schip de Colonie van Surinaame, getaxt. op Ps. 10,000.— bedraagt	Ps. 600.—		
ijdem voor sijn cargasoen in do. schip met derselver vrachtpenningen	„ 600.—		
		„	1,200.—
Capt. *Jan Berland* voort Casko van zijn schip de beurs van Amsterm getaxeert op Ps. 12,000.— . . .	Ps. 720.—		
ijdem voor sijn cargasoen in dito schip met derselver vragt penningen .	„ 500.—		
		„	1,220.—
Capt. *Dirk Jonker* voort kasko van			
		Ps.	143,860.—

			Ps. 143,860.—
schip d'Anna Galeij getaxt. op Ps. 3500.	Ps. 210.—		
Capt. *Dirk Jonker en Hendk. de Wit* voort cargasoen in dito schip met vragt penningen	„ 600.—		
		„	810.—
Capt. *Elias Pietersz* voor zijn casko van sijn schip 't Eyland Curaçao getaxt. op Ps. 8,000.—	Ps. 480.—		
ydem voort cargasoen in dito schip en vragtpenningen	„ 300.—		
		„	780.—
Capt. *Josia van der Doos* voor zijn kasko van zijn schip De Dorothea voor $^7/_8$ getaxt. op Ps. 3,500.—	Ps. 210.—		
ydem voort cargasoen in dito schip voor $^7/_8$ part met vragtpenningen	„ 420.—		
		„	630.—
Capt. *Jan Sijmonsz Afslaager* voor sijn casko vant schip De Post van Curaçao getaxt. op Ps. 4000.—	Ps. 240.—		
ydem voort cargasoen in dito schip en gemaakte vragten	„ 360.—		
		„	600.—
Capt. *Caspar Keijsberg* voort kasko van sijn schip d'Agatha getaxt. op Ps. 14,000.—	Ps. 840.—		
Capt. *Pieter Verwer* voort kasko van zijn schip George de Derde	„ 840.—		
Capt. *Hendrik Schoute* voort kasko van zijn schip de Vrijheijt. . .	„ 840.—		
Voort cargasoen vande drie bovenstaande Surinaamse scheepen .	„ 1,000.—		
		„	3,520.—
			Ps. 150,200.—

	Ps.	150,200.–
Chabot	„	150.–
de vervalle boetens van de Joodse natie wegens de wagt	„	420.–
NB. Vermits van de Vrij Negers en moulatten geen Lijst konne becoomen hebben daar over geene Taxatie gemaakt dan stellen deselve tsaamen op	„	1,020.–
	Ps.	151,860.–

Ingevolge, ende tot voldoeninge van VED. Achtb:re Resolutie ende Instructie inden hoofde deezes vermeld, hebben wij boovenstaande Taxatie, naar onse beste vermoogen, weeten en kennisse gedaan, sonder aansien van persoon off persoonen bedraagende deselve tesaamen een Somma van Eenhondert en een en Vijftig duijsent agt honderd en sestig Stucken van Achten, houdende geresumeerd, indien eenige persoonen indeese Taxatie mogte vergeeten zijn, deselve nog daar naar te connen inbrengen.

Versoekende VED. Agtb: gelieven tot voldoening vant gemeen dit naader te Examineeren, ende naar VED. Achtb: Goetvinden te disponeeren.

Gedaan in Willemstad op Curaçao deesen 9 Maart 1713.

Geapprobeerd buyten de post vand Ed: Comp:
Willem Kerckrink.
Laurens van Bambergen.

Geapprobeerd buyten de post vand Ed: Comp:
David Redog.
Bartholomeus Tribier.
Bundes.
Pieter Mojaard.
Willem Meijer.
N. Ellis.
Gabriel Levy.
Mordechay de Crastro.

8. D'Heeren van de Admiraliteyd Debet aen de Sirurgijns van 't gasthuys voor de navolgende gequeste.

Een fransman met een breuk in sijn harsenpan. .	Ps.	10.—
Een ditto met een gequeste knie	„	18.—
Een ditto aen syn hand van een mes	„	10.—
Een ditto aen syn heupe.	„	12.—
Drie dittos aen haer hooffden.	„	12.—
Een ditto aen syn schouwer	„	4.—
Een ditto aen syn elleboog	„	4.—
Een ditto aen syn.	„	4.—
Een syn beyde beenen verbrand	„	5.—
Een syn beyde handen.	„	3.—
Een negrin haer arm affgeset.	„	25.—
Een ditto met een breuk in haer harsenpan . . .	„	16.—
Een moulat door syn hals gequest	„	16.—
Een molat door syn bille voor weer uyt.	„	16.—
Een Neeger aen syn	„	10.—
Adriaen Schoonenboom aen syn been.	„	10.—
Capt. Michiel onder syn cnie	„	12.—
Een matroos gent. *Clement* syn hand afgeset . . .	„	25.—
Frans Parry door sijn arm gequest	„	12.—
Een matroos in syn.....gequest.	„	4.—
	Ps.	228.—

9. D'Ed: heeren gecommitteerdens van d'-admiraliteyd Debent aen *Sigismundus Druske* meesterloon van de volgende patiente waer gevallen int Landsdienst A°. 1713 mensis mary.

Hendk. Bendicx matroos een schoot door een oor en door de neck	Ps.	11.—
Gerbrand Sweeteszen me. een schoot door de kuyl met een stuk schroot	„	9.—
Jan Maron in een schoot door de knie	„	8.—
Gerrit Geertzen een schoot door de pols aen een hand	„	8.—

Een neeger van *Jacobus d' Mey* 2 vingers meest aff. Ps. 6.—
Een d°. van *Anthony Engel* een schoot van 't lidder scholder en agter door het scholderblad . . . . „ 20.—
Een ditto van *Jan Moens* eenige beenderen aen de voet verpletterd. . . . . „ 10.—
Claes van oude Lap aen een voet gequest . . . . „ 2.—
Een neeger meede een kap in een arm . . . . . „ 2.—
Een neeger van *Jan Scholten* een voet cortimeert met grote vermorseling van beenders een toon aff. „ 16.—
Een Engelsman onder *Capt. Patjé* aen St. Michiel Contimdeert knie gekreegen . . . . . „ 7.—
(volgen nog eenige patienten aan „quynende ziekte, pleuris, loop, coors, borstziekte en contusels".)

10. Extract uit „Relaas van het voorgevallene en journaal van de Heeren *de By* en *Horst*".

Ontvingen 17 Februari hunne commissie. Begaven zich 's middags van dien dag op weg. Bezochten eerst Piscaderis en St. Michielsbaai. Gingen daarna naar Malpais ten huize van *Benjamin da Costa* om daar, het vastgestelde rendez-vous, *Kerckrinck* en het volk van de bovenbaaien te ontmoeten. Kregen denzelfden avond van *Gerrit van Uytrecht* bericht, gezonden van Leliënberg, dat de vijand bij St. Cruijs nog niet was geland en dat hij, *van Uytrecht*, adsistentie noodig had om het landen te beletten. Daarvan bericht gezonden aan directeur. Kregen van dezen dienzelfden avond last om de negers één uur vooruit te zenden. Voldeden tusschen 11 en 12 uur aan dien last en volgden zelf ongeveer een uur later met *Kerckrinck* en de zijnen, den weg volgende over St. Martha naar St. Cruijs, denkende daar al het volk aan te treffen. Den 18en bij zonsopgang te St. Martha aankomende, vonden zij daar slechts 200 man en de soldaten uit het fort onder den sergeant *Henrique van Saxen*. Informeerden waar de rest van het volk was en

vernamen dat het den weg over Leliënberg had genomen en op die plantage halt had gehouden. *Kerckrinck* stuurde er terstond een ruiter heen met de order den marsch ten spoedigste voort te zetten naar St. Cruijs. Ruiter kwam terug met tijding dat het volk te Leliënberg, onder *Gerrit van Uytrecht* eerst moest ontbijten. *Kerckrinck*, *de By* en *Horst* gingen daarop met hunne manschap, reeds door den tocht vermoeid, naar het woonhuis van St. Cruijs. Vertoefden daar een uur, doch wachtten tevergeefs op de troepen van *van Uytrecht*. Kregen door een ruiter van de baaiwacht kennis dat de St. Cruijsbaai niet verdedigd was door defensiewerken, dat er geen lijfberging was en er 's nachts geen wacht werd gehouden. Dit kwam den gecommitteerden „vreemd en confuus" voor. Dachten dat men die baai versterkt had, temeer omdat men reeds eenige maanden tevoren wist, dat de vijand zou komen. Vermeenden dat de 5 stukken van de Crabbenbaai, waar zij van geen nut waren, er zouden zijn heengebracht. Besloten *Gerrit van Uytrecht* af te wachten, doch deze kwam niet. Kregen bericht, dat de vijand met eenige barkassen naar de Crabbenbaai was gegaan en „de miene" maakte om daar te landen. *Kerckrinck* zond daarop een tweeden koerier naar *van Uytrecht* met order zich onmiddellijk bij hem te voegen terwijl 200 man, te paard en te voet, onder commando van den kornet naar de Crabbenbaai werden gezonden. Onderwijl kwam *van Uytrecht* aan met zijn manschap en kort daarna de kornet met bericht dat er op Crabbenbaai geen volk te zien was. Rukten toen allen tezamen ter sterkte van 600 à 700 man — „hebbende geen tijdt gehad door de schielijcke marches om de Revue naar behooren te connen doen" — naar de St. Cruijsbaai op. *De By* en *Horst* marcheerden met *Kerckrinck*, de andere officieren en het grootste deel der manschap over twee bergen naar de baai, waar de vijand lag met 4 schepen, 4 barken en één snauw. Toen de Franschen hen zagen naderen schoten zij „met canon" op hen, zonder echter schade te doen. Zagen de Franschen bezig met

in barken gedurig manschap van 't eene naar het andere schip te brengen, hetgeen duurde tot den middag en scheen te beoogen onze manschap door „marches en contremarches" te vermoeien. Daarom werd besloten eenige posten te bezetten en met de rest der manschap naar 't woonhuis van St. Cruijs terug te keeren om daar te gaan eten en drinken en vandaar bericht aan den directeur te zenden over den stand van zaken. Op St. Cruijs aangekomen, werden eenige negers naar de Crabbenbaai gezonden om het geschut van daar te halen, waarvoor zij Ps. 50.— zouden krijgen. Kregen toen bericht dat de vijand aan 't landen was, waarom evengenoemde negers gecommandeerd werden naar de plaats van landing te gaan, waarheen ook *de By* en *Horst* met de rest van de manschap zich begaven. Halfweg kwamen zij *van Uytrecht* tegen, die bij de posten aan de St. Cruijsbaai was achtergebleven, en die berichtte, dat de vijand ook aan den Spaanschen put met landen bezig was („zijnde een kleine baai een weinig beoosten die van Klein St. Cruijs"). Hielden daarop halt en delibereerden of men niet een gedeelte van 't volk naar den Spaanschen put zou zenden, zoowel om 't landen tegen te gaan als om te beletten, dat men van achteren afgesneden werd. Doch ziende dat de vijand reeds met de onzen in gevecht was besloot men hun hulp te gaan verleenen. Ontmoetten onderweg, tusschen de twee trankeeren van Groot- en Klein St. Cruijs, een menigte matrozen en soldaten. *De By* en *Horst* trachtten hen te bewegen hun plicht te doen en hun vragende, waar zij heen wilden, kregen zij ten antwoord dat men water ging halen. Konden hen niet overhalen mee te gaan, met uitzondering van enkelen. Aan het einde der trankeer gekomen, werd de vijand gezien, met een gedeelte van zijn volk tegen een hooge klip optrekkende, waar een partij der onzen was geposteerd. Na eenige charges van beide kanten bemachtigden de Franschen dien post. *De By* en *Horst* werden gewaarschuwd, dat de vijand van achteren een berg afmarcheerde om hen het terugtrekken

te beletten, terwijl 3 divisie's in schielijken marsch van voren naderden. De onzen waren genoodzaakt te wijken en, toen een vluchteling voorbijging roepende: „Vrinden die niet gevangen wilt weesen moet sigh retireeren", werd de aftocht algemeen onder „eenig scharmoucheeren". Het was toen naar gissing tusschen 1 en 2 uur 's middags. Trokken zich terug op een heuvel, ongeveer een half kwartier van den vijand af, waar een post der onzen gevonden werd, aan welken last werd gegeven naar de Kloof te gaan, waarheen commissarissen dachten dat het grootste deel der manschap zou zijn gevlucht en waar men verder kon overleggen, wat te doen. Gingen daarna zelf over Leliënberg naar de Kloof, waar zij wel eenige manschap vonden doch, uit gebrek aan alles, besloten die Kloof niet te bezetten. Marcheerden met de manschap tot aan den tuin van wijlen den kornet, waar zij wederom een partij der onzen vonden, die hun weg over St. Martha om de Zuid achter de Kloof hadden genomen, terwijl zij nog een ander gedeelte van ons volk zagen, dat ver vooruit marcheerde. Zetten koers naar Malpais, waar zij om half zeven 's avonds aankwamen, er post vatten met een klein gedeelte der oorspronkelijke 600 à 700 man en den adsistent *Raacx* naar den directeur zonden om bevelen. 's Nachts voegde *Kerckrinck* met de zijnen zich bij hen. De resteerende manschappen waren reeds vooruit en had men niet meer te Malpais aangetroffen. Zondag, den 19^{en}, gingen *de By* en *Horst* zelf naar de stad om den directeur te raadplegen en kwamen 's nachts weer terug op Malpais. Monsterden 's morgens (Maandag) het volk en verdeelden het in compagnie's. Kort daarop kwam een partij scheepsofficieren met hunne manschap, die te St. Michielsbaai hadden gelegen, zich bij hen voegen, doch zij maakten „rumoer en ruzie" met de anderen „eischende victuailles en verdere behoeften", die echter niet konden worden verstrekt, daar ze nog niet aangekomen waren. Zeeofficieren met hunne manschap verzochten daarop naar 't huis van *Pierre Veijns* te mogen trekken, dat

toegestaan werd, omdat zij daar toch dicht bij de hand waren. Kort daarop kwamen levensmiddelen uit de stad aan. Volk werd ververscht en gelast trenchées te maken, doch daar het intusschen al laat geworden was, werd er dien dag aan dit werk niet veel gedaan.

Den volgenden dag werden er „veel Insolentien" gepleegd door een groot gedeelte der matrozen en anderen, „soo met het verschieten van kruijt als andersints, sonder dat men denselve conde doen ophouden niet teegen staande van alle goede en quaade woorden en dreygementen". 't Was een gestadig geroep om drank en aan de trenchées werd niet gewerkt.

Om vier uur 's middags werd vernomen, dat de Franschen reeds de Kloof door waren, waarop een ieder zijn post werd aangewezen en ook de manschap van *Pierre Veijns* weer terugkwam, bestaande uit ongeveer 100 personen.

Deze manschap werd verdeeld, de helft op den rechter- en de andere helft op den linkervleugel. Vernamen toen dat de vijand in de buurt gekampeerd was, waarop het volk gelast werd zich te dekken en niet te schieten, „hetwelck als vooren niet geobserveert wierde".

Om 's nachts niet overvallen te worden werden schildwachten uitgezet, een post vooruit geschoven en aan elk commando de noodige bevelen gegeven.

's Morgens bij zonsopgang kreeg men bericht dat de vijand wederom opmarcheerde. Nogmaals werden de bevelen aan elk der commando's herhaald en zij, die gebrek aan kruit en kogels hadden, daarvan voorzien, terwijl een commando van 120 Elminaasche negers werd opgesteld onder het huis van Malpais, met ordre om zich stil te houden tot de vijand dicht bij zou zijn.

Ongeveer te 7 uur 's morgens kwamen de Franschen over den laatsten berg, die hen van de onzen scheidde, en stelden zich aan den voet van dien berg in slagorde. De Elminaasche negers dit ziende, wilden terstond den vijand aanvallen en „braken uit, contrarie hunne orders," waardoor de onzen

genoodzaakt werden eenige ruiters uit te zenden om de negers weer op hun plaats te brengen. Doch hierdoor ontdekte de vijand onze stelling, waarop het grootste deel der Franschen een trankeer aan de linkerzijde doorging, „met groote furie" door de mais marcheerde en onzen linkervleugel aanviel, waar geposteerd waren de scheepskapiteins *Pieter de Mey*, *Laurens Brand* en *Olaus Schotborgh* met hunne manschap, die 117 man moest uitmaken. Later bleek echter, dat de twee laatsten niet op hun post waren geweest, omdat, zooals zij zeiden, hun onderhebbend volk onwillig geweest was dien post te verdedigen, „hetwelk anders naar alle apparentie veel schade aan den vijandt soude veroorsaackt hebben".

Vóór onzen linkervleugel hielden de Franschen een oogenblik stand en ordonneerden een gedeelte hunner troepen den berg om te gaan, teneinde de onzen in den rug aan te vallen. Van deze zijde hadden de onzen in 't geheel geen aanval verwacht, daar zoowel de kapitein der Indianen als de ruiters en anderen, die daar bekend waren, verzekerd hadden, dat men van dien kant den berg niet op kon.

Een ander gedeelte der Franschen chargeerde „onder den bergh langs heen" zoodat, wijl ook een andere compagnie recht op onzen linkervleugel aankwam, deze zich van drie kanten tegelijk zag aangevallen.

In het retranchement was *Kerckrinck* geplaatst met 5 kleine stukjes, 22 soldaten als ruiters te voet ter rechter zijde, en *Pieter Pietersz Bijleveld* en *Joannes Backer* met omtrent 128 varensgezellen ter linkerhand, alles bij elkaar genomen driehonderd man.

„Dan moesten met groot verdriet sien dat naar geen of wijnigh resistentie eenige matroosen, de vlugt naamen niet teegenstaande wy alle devoir aanwende, om die geene die onse post voorby wouden vlughten te doen staan, siende mede de militaire alreets voor de reghter hand van ons door een tranqueer gebrooken, buyten den ordinary wegh, sonder een schoot

geschoote te hebben naar de Thuijn van *Pierre Veijns* loopende".

Hierdoor kreeg de vijand gelegenheid een vaandel op dien post te plaatsen bij 't geschut, „'t welck een groote confusie omtrent de retranchement op de rechter vleugel heeft veroorsaakt", alwaar geposteerd waren *Dom Gaspar*, *Lucas Lucassen* en *Pieter Bernard*, uitmakende ± 180 man, „soowel matroose als negros", en op den buitenhoek van den rechtervleugel *Jacobus de Mey* „met 90 Creolle als andere negros", „die naar een wijle veghtens naar de voors: retraitte mede doorgingen". Achter het retranchement bleven *de By* en *Horst* met eenige vrijwilligers en nog eenig zeevarend volk een half uur in 't gevecht, doch ook deze manschap, „de generale vlucht ziende", gingen mede door, nemende den weg over St. Michiel.

11. Extract uit **Missive, dd. 17 Mei, van den fiskaal van Halmale.**

De onzen zijn schandelijk gevlucht. *Braudeville* heeft gezegd, dat hij de posten der onzen met 200 man zou hebben gehouden tegen 3000. Na vlucht der troepen van St. Cruijs dachten de Franschen, dat men hen in een hinderlaag wilde lokken; zij vervolgden de onzen dan ook niet onmiddellijk, daar zij zich niet konden voorstellen, dat men zulk een voordeeligen post zou verlaten. Ook bij Malpais hadden de onzen een zeer sterke positie. Beschrijft het gedrag der onzen als een „hol over den bol vluchten, waarbij de hoofden voorgingen".

88. Brieven der Kamer van Amsterdam naar Amerika.

Aan *Jonathan van Beuningen*, dd. 15 Augustus, 1719.

„Hier neevens become UEd. volgens resolutie en aenschrijvinge van de laest gehouden vergadering der Thienen een verseegelt sakje met catjhan zijnde een zoort van oortjes

komende uijt Oost Indien, dewelke UEd. aldaer zult doen planten; ende deselve voortkomende verder doen cultiveeren, ende deselve vervolgens voor de slaven vande Compagnie indien ze daertoe goed zijn, gebruijken ende ook aen Comps. scheepen in plaatse van Erweeten kunnen meede geeven, ende van het succes vandien, UEd. berigt en bevindinge aen ons communiceeren".

89. Resolutiën der Staten Generaal (West-Indische Zaken). 1671–1681.

Op de vergadering van 12 April 1675 werd door de Staten Generaal vastgesteld den „Articul-Brieff van de Generale Geoctroijeerde Nederlandsche West-Indische Compagnie" waarvan art. 25 luidde:

„Onder expresse beloftenisse, dat de gequetsten met goede middelen van chirurgijns sullen gecureert worden naer behooren. Ende soo eenige personen in den actuelen dienst vande Compagnie ende in 't executeren van haren last, ampt ofte bedieninge mocht verminckt, verlemt, ofte andersints van hare gesontheijt berooft worden, deselve sullen genieten als volght, te weten:

voor 't verlies vande rechterarm, acht hondert guldens.
van de slincker arm, vijff hondert guldens.
voor 't verlies van een been, vier hondert vijftigh guldens.
voor beijde de beenen, acht hondert guldens.
voor 't verlies van een ooge, drie hondert guldens.
voor beijde de oogen, negen hondert guldens.
voor de slinckerhandt, vier hondert guldens.
voor de rechterhandt, ses hondert guldens.
voor beijde de handen, duijsent guldens.

Voor 't verlies van alle andere leden, ende verlemtheden, waerdoor ijmandt volcomentlijck gecureert, ende genesen zijnde, noch echter van sijn vorige gesontheijt souden mogen verstaen,

ende bevonden werden berooft, verminckt, ofte daerdoor van 't vorige gebruijck sijner leden gepriveert te sijn, sal daervoor tot discretie van goede mannen, ofte doctoren, chirurgijns, ofte andere hun dies verstaende, naer voorgaende inspectie vergoet werden, mits altijt vertoonende, ende met hem brengende acte van haer opperste-overigheden, die ten tijde van hare quetsure ende vermincktheden 't commandement hebben, ende 't scheep — van den geheelen scheeps — raad, op verscher daet becomen, ende verleden, dat zijluijden de quetsure in 't executeren van haer ampt ende bedieninge ten dienste vande Compagnie gecregen hebben, sonder dat attestatien van minder officieren ofte particuliere personen, ofte die niet terstont naer de verwondinge ende verminckinge versocht, ofte die hier te lande becomen sijn, sullen mogen gelden, ofte oock van gescheurtheijt ofte andere verlamtheden, waer van geen behoorlijck blijck als boven en is, ofte daer van maer alleen bij litteeckenen sonder verlemt, ofte vermincktheijt, hetzij onder cleederen ofte daer buijten, ofte andere inwendige gebreken, ofte die van ongesonde lucht, fenijn ofte climaat voortcomen, gelijck als de worm in Guinea, ofte diergelijcke, eenige vergoedinge sal mogen geëijscht, ofte gegeven worden.

90. Protocol 1722. (Akten van Notaris *W. Heldewier*).

Onder n°. 18174, dd. 14 Juli, komt in dit deel een verklaring voor van *Pierre Dubocq*, kapitein van de „Nouvelle Espérance" en van eenigen zijner équipage, waaruit blijkt dat genoemd schip den 10^{n} April 1722 uit Bordeaux was uitgezeild; dat het den 24^{n} Mei 1722 bij Martinique werd aangevallen door den zeeroover *Durant*, „voorzien van 6 stukken en 48 man," door dezen vermeesterd en naar Los Roques werd opgebracht; dat genoemde zeeroover de lading gedeeltelijk aan zijn boord overbracht, de Nouvelle Espérance in brand stak en haar bemanning met de rest der lading en eenige vivres en water

in een bark embarkeerde; dat van deze bemanning *Nicolaas le Tac* vrijwillig bij de zeeroovers dienst nam, doch dat deze *Pierre d' Anguilançon*, chirurgijn uit Mondidies in Picardië, *Michel François Hurel*, kuiper uit Honfleur, *Alexander de Brée*, matroos uit Honfleur, *Nicolaas Godefroij*, matroos uit Havre, *François Cambeau*, matroos uit Rouaan, *Antoine Fremont*, matroos uit Honfleur, *Pierre le François*, matroos uit Havre, *Claude Ariat, dit du Plessis*, uit Hollons in Campagne, passagier, en *Jean Ladubat*, uit Langon in Mons, dwongen om bij hen dienst te nemen.

91. Brieven der Kamer van Amsterdam naar Amerika.

Aan de Raden van Curaçao, dd. 6 Januari 1721. „Met dit voorn: schip (de Juffrouw Alida, schipper *Claes Regtop*) gaet over *Dewald Hesse* van Tweebrugge, à *f* 20.— 's maands, heeft 2/m op de hant ontfangen zijnde *f* 40: en een transport gemaekt van *f* 300 zijnde een Bergwerker en zig dat werk verstaende, UEEdd. zullen deselve aenden Berg daer zoo veel van gesprooken wert, als ook op alle andere plaetsen, op Curaçao laten ondersoeken en persecuteeren, off mineralen van goud off silver aldaar kunne werden gevonden, en hem tot dat werk bij provisie geeven en toevoegen ses off meerdere slaaven vande Compagnie indien hij deselve noodig heefft, ende ingevallen hij eenige favorabele ontdeckinge mogte doen zoo zullen UEEdd: aen ons daer aff ten eersten kennisse geeven ende gevondene mineralen ten spoedigsten aen ons toesenden om alhier meede geprobeerd te kunnen werden."

Aan gouverneur *du Fay*, dd. 28 Nov. 1721. „In hoope en verwagtinge dat UEd: een geluckige en voorspoedige rijse zult hebben gehat, en in goede gesonthijt aen Curaçao zal wesen gecoomen, hetgeen wij op zijn tijd geerne zulle verneemen zoo zal dese dienen, om aen UEd: te zeggen dat wij p^r^. 't schip

d'Nieuwe Curacaosse Galley schipper *Pieter Loeffhouwer* hebbe ontfange 1019¼ stuck van agten, neevens een vaetje mineraal waer van wij de noodige proeff hebben doen doen neemen. Het komt aende Essaijeurs voor dat het wel de pijne waert zal weesen het werk met iver voortte setten, en daarom zal het noodig zijn, dat UEd zig nauwkeurig laet informeeren waer de voorsz: ertsz gekapt is, zullende wij alle doenlijke moeijte aenwenden om bequame mineurs te vinden en deselve als dan aen UEd: toe te senden. Wij zullen ook bij de eerste occagie meerder van het voorsz. mineraal te gemoet zien, met bijvoeging waer de berg daer het uijt gekapt is, legt als meede off het een nieuwe mein is, en off deselve met weijnig moeijte gesecureert kan werden."

Aan id., dd. 29 Dec. 1721. „Het zoude ons meede aengenaem zijn dat UEd: na behooren ondersogt op het mineraal, bevorens aen ons toegesonden, waer van wij per naesten de gerequireerde informatien te gemoet zullen zien."

Aan id., dd. 11 Aug. 1722. „.....alleen moeten wij UEd: zeggen, dat vande overgesondene mineraelsteen een behoorlijke proeff genoomen is, dog tot ons leetweesen met wijnig succes naer dien de resp: essaijeurs ons hebben gerapporteert datter wijnig off geen mineraal in de voorsz: Ertsz gevonden wert. Wij recommanderen daeromme UEd: serieuselijk dog alle voorsieninge daeromtrend te gebruijken en alle devoiren aen te wenden, ten eijnde iets voordeeligs daeromtrend ontdekt werde, ende Comp: desweegens de lang gewenste vrugten erlangen mag, kunnende UEd: wel begrijpen, dat het niet als zeer peniebel moet voorkoomen alle moeijte tot nog toe te vergeeffs aengewend en soo veele costen buijten effect gemaekt te hebben."

Aan id., dd. 30 Sept. 1723. „Per deese bodem (de Gravinne Spar, kapitein *Pieter Bax*) gaat over eenen *Paulus Printsz*, van

Stockholm, dien wij hebben aengenomen, om ist mogelijk op Curaçao eenige meijnen te ontdecken en wij berigt zijn, hij een persoon is, die zijne zaaken inde grond verstaat, zoo zult UEd: hem alle plaetse alwaer UEd: vermeint, iets te ontdecken zoude zijn, aenwijsen, en wel principael de bergh Hato, alwaer gesustineert wert, iets goeds te vinden zal zijn, om bij zoodanigh een geval, aende Comp: ist doenlijk eenig voordeel toe te brengen, en hebben wij hem den titul van Directeur Bergwerker toegevoegt met de rang de eerste na de fiscael....." en verder *f* 100 's maands en de tafel van den directeur als zijnde hij „een ordentelijk en fatsoendelijk man."

Brieven en Papieren van Curaçao, 1722 - 1724.

Van gouverneur *du Fay*, dd. 26 Febr. 1723. „Hiernevens zende ik aan UWEd. GrootAgtb. een vaatje mineraalsteen, waar in mij een goede coperagtige stoffe voorcomt, ende alzoo de mineurs seggen, dat in dusdanige erts ook wel goud gemengt gevonden werd, hebbe ik de pijne waardigh geacht aen UWEd. Gr.Achtb. hetselve te communiceeren ende over te zenden.... Van deze steen hebbe ik met de goudzoekers een geheel grond op dit eyland, omtrent de Tafelbergh zijnde, gevonden."

Van id., dd. 8 Mei 1723. „.....Zedert hebbe ik de goudsoekers continuelijk laten werken om dieper in het gebergte te komen ende nu tussen de vijff ende ses vademen diep zijnde, bevinden zij in de voorn. berg (den Tafelberg) een arts te zijn, daar zij het cooper overvloedig in ontdekken, waarvan ik mij de eere geve eenige steenties tot monsters te zenden ende enige brokjes metaal uyt dito arts gesmolten, seggende de bergwerkers dat in Duitsland ook wel koper arts gevonden werd, daar sig goud mede onder vermengt."

Van id., dd. 24 Juli 1723. „Hebbe niet opgehouden zeder

het afzenden van het minneraal steen met *Pieter Statema*, waarinne ik melde goed coper te zijn, gedurig te laten werken, dog tot dato nog geen een ader gelijk ik verwagt hadden gevonden, zijnde de koperagtige deeltjes sparsum in de steen uijtgestrekt, gelijk als in het gesondene monster, sonder tot een corpus solidum te komen, hetgeene een ader beduijd, ende die men in de kopermijnen somtijds van een arm dik vind. Daar is reeds tot op bijna agt vadem diep gewerkt, sonder dat de hoope sig ergens in heeft vermeerdert, ende indien men nog een vadem of drie dieper komt ende het mineraal niet rijker werd, zie ik ook in deesen bergh niet als verlooren arbeijd tegemoed. Maar alsoo deselve van een tamelijke uijtgestrektheijd is ende een axioma, van de naturalesten bij experientie de waarheijd is bevonden in de Spaanse goud- en silvermijnen, dat, indien der kopermijnen aan het oosten van een plaats of berg sig ontdekken, dat men alsdan aan het westen een silvermijn sal vinden, sal ik ten eersten mijn werk maaken dese berg aan het westen te ondersoeken."

Van id., dd. 6 Maart 1724. Bericht de aankomst, op 23 Dec. 1723, van den directeur-bergwerker *Paulus Printsz.* „Hij is thans bezig met aardige practijken den Christoffelberg te ondersoeken, sullende, indien hij daar niet reusseert, sig tot den berg Hato begeven."

Van *Paulus Printsz*, dd. 20 Maart 1724. Bericht zijn aankomst. „Waerop ik na eenige dagen alhier uijtgerust te hebben, met den Edele Heeren Directeur het eijland boven ende beneden, van de Oostpunt na de Westpunt, ende alle deszelfs bergen, gelijk ook die in het midden van het land leggen, hebbe besigtigt.

Soo hebbe ik raedsaemst gedagt aen de Christophel berg, waeruijt den Ed:e Heere Directeur aen Uwe Ed.e Groot Agtbaare in den voorledene jaare een vaatje mineraal heeft gesonden, ende in welk werk de bergknapen op mijn aenkomst besig

waren te labouren, ronds omme ter ontdekkinge te continueeren, hebbende ten dien eijnde diverse groeven, die seer diep onder de aarde heen loopen, laten formeren, ende met pallissaden versterken, maer principal een hooftschagt nedergeslagen, om met de aderen in de diepte te gaan, ende te ondersoeken of die ijts van waerde sullen promitteren; hoewel ik onder de grond alvorens sal moeten in het hert van de berg visitatie doen, aleer ik Uwe Ed.e Groot Agtbaare een goed berigt ende ware geschapendheijt van de Christophel berg ende sijne aanklevende bergen ende gronden kan geven.

Ick hebbe ook den berg Hato gesien, ende ter loops geëxamineert, waerinne ik verschreckelijke cavitaten hebbe gevonden, die ik reservere te visiteren ende funditus nae te gaen."

Van id. dd. 28 April 1724. Herhaalt in 't kort wat hij in zijn missive van 20 Maart 1724 over den St. Christoffelberg schreef. „Zedert hebbe ik uijt de groote schagt een dwaars oort ingeslagen, die communicatie sal hebben met een ander plaatse, daer de bergknaben even heel verre onder de grond besig zijn te werken, ende waer na toe wel principalijk de aders van het beste gestente in de Christoffelberg inclineren omme so langs het beste gestente in het hert van de gemelte berg in te dringen, ende in dien volgen te ondersoeken of langs die weg ijts te vinden waere, gaande het werk dag ende nagt voort. Kunnende Uwe Edele Groot Agtbaere verseekeren, dat, bij aldien in de Christoffel berg eenig goudertz ofte silver mineral, ofte welk mineral het ook mogte zijn, is, hetselve op die wijse sal moeten gevonden werden, dewijl in die passagie de nature ende constitutie van de Christoffel berg sig sal moeten ontdekken."

Van id. dd. 21 Oct. 1724. „Ik hebbe van mijn plicht geagt Uwe Edele Groot Agtbaere in aller eerbiedigheijt op te komen wagten, ende aen Uwe Edele Groot Agtbaere te remonstreren, dat ik geexamineert hebbe alles het terreijn in de Christoffel berg, nadien ik tot in het herte van gemelde berg met graven

hebbe laten avanceren, dog tot mijn leedwesen niets gevonden van goud ofte silver minerael, hebbende ook in mijne studie over het andere gebergte ende terreijn deses eijlands mijn sentement laten gaan, waer omtrent ik rondt uijt moet verklaaren, dat geene van alle, hoewel ik van boven tot beneden dit eijlandt alles hebbe besien ende naukeurig opgenomen, eene constitutie van materie hebben, die oijt eenig minerael soude kunnen anduijden, ende indien van eenige berg of terreijn van dit land ijts te hallucineren soude zijn, dat sulks van de Christoffel berg het naaste is, hebbende egter alle moeijten te vergefs in deselve aengewendt. Menig reijsen heb ik met den Edle Heere Directeur in de berg Hato gewest, dog ik kan Uwe Edle Groot Agtbaere versekeren, dat gemelde berg geen erts of terreijn heeft, bij mij meenigmaal beproeft zijnde, het geene na minerael gelijkt, waeromme ik UEdle Groot Agtbaere ingevolge mijne belooften in Amsterdam gedaan, rond uijt sal verklaren, dat alhier geen mineraal van goud ende silver op het eijland te vinden is, ende ik sal eere ende goed, leven ende alles wat mij lief is, gaarne waagen, soo ijmand ten eenigen tijde sal kunnen zeggen, dat hier mineraal van goud ofte silver gevonden sal werden".

(Als curiosum vinde hier een plaats, dat *Printsz* in dit schrijven solliciteert naar het fiskaalsambt op Curaçao, open gevallen door het overlijden Mr. *Jan van Velen.*)

Van id., dd. 14 Juni 1725. Haalt zijn schrijven van 21 Oct. 1724 aan. „Sedert heb ik alle vigilantie aangewent op dit eijland Curaçao om uijt te denken ende te inspecteeren off in 't een off in 't ander gebergte nog eenig mineraal te ontdecken soude zijn, ten dien eijnde mij eens en andere maal te paart van boven tot beneden dit eijland, een ijder berg ende terreijn naukeurig examinerende. Maar ik moet tot mijn leetweesen persisteeren bij het getuijgenisse in mijne voorige aan Uwe Edele Groot Agtbaere gegeven, dat op dit

eijland Curaçao geen gout off silver mineraal is offte ook nooijt in waarheijt sal gevonden werden.

Ik hebbe mij derhalven naar het eijland Bonaire begeven, ende aldaar geduurende ruijm twee maanden met alle de bergwerkers inspectie genomen van ijder berg in het bijsondere van de Oostpunt tot de Westpunt van gemelde eijland, dog ik heb nergens iets kunnen ontdecken, dat naa mineraal van gout of silver komt te gelijken, moetende ik ten opsigte van dit eijland Curaçao ende van Bonaire Uwe Wel Edele Groot Agtbaare in der waarheijt verklaren, dat deselve in hunne uijtgestrektheijt niet anders zijn dan een eenige dorre ende drooge clip.

Op heden heb ik mij geëmbarqueert met alle de bergwerkers naar het eijland Aruba....."

Van id., dd. 6 Oct. 1725. „.....Ik begaf mij dien eijgesten dag van den 14 Juni naar het eijlandt Aruba met alle de bergwerkers, ende het gemelte eijlandt van de Oostpunt tot Westpunt, ende van het zuijden tot het noorden doorgereeden hebbende, ende ieder bergh ende terreijn bij mij in het bijsonder zijnde gevisiteert geworden, heb ik uijt alle deselve twee bergen verkoosen gehad, om mijnen arbijd te beginnen, ordelende niet waardig te zijn dat men den minsten mooker in een der andere bergen soude setten, als overtuijgt zijnde van de onmoogelijkheijt van daar gout ofte silver in te vinden.

Mijn eerste werck is geweest in de Christoffel berg, waerin ik 3 weekenen hebbende gespendeert, omme de christal aderen naa te gaan, in hoope dat sig iets anders bij, onder, ofte nevens de christall aderen soude openbaaren. Dog dewijl ik den arbijd aldaar vrugteloos bevond, so heb ik, immediat het werck staakende, mij begeven tot de andere berg van mijn oogmerck, ende, de schoorse van dien geopent hebbende (die ik mij de eer geve van Uwe Edele Groot Agtbaare in een groote steen, gepackt in een vaatje met eijsere hoepels omslaagen

ende gemerckt G. W. C, toe te senden) gaff mij het selve aanstons bedenckinge omme verder te wercken, wanneer ik eenige dagen daar naa ondervondt een kruijsgang in de gemelte berg, streckende van het oosten tot het westen ende van het zuijden tot het noorden, bevindende ik de steen van nature te zijn als hier nevens in het bovengemelte vaatje gepakt gaan. Ik ben in gemelte berg berijds diep 3 vaadem, ende het nevensgaande monster is uijt die diepte gehaalt in den laatsten dag van ons werk, dat ik de eere hebbe deese aan Uwe Edele Groot Agtbaare af te vaardigen. Ende also ik mij hierdoor in onseekerheijt bevinde of ik het werk sal staaken dan of ik verder ten kosten van Uwe Edele Groot Agtbaare sal moeten voortgaan, heb ik best gedagt ten minsten so lang in de diepte deeser kruijsgang te penetreren, totdat ik met een goed fondament ende een gerust gemoed aan Uwe Edele Groot Agtbaare kan verklaaren, of in de hertaderen eenig mineraal van goud ende silver gevonden werdt of niet, waer omtrent ik Uwe Edele Groot Agtbaare niet sal ophouden, maer, mijne begeerte voldaen hebbende om deese aders te doorsoeken, hetwelke ik wel de pijne waardig ordele, om de menigvuldige evaporatien, die ik in deese bergh hoe langer hoe meerder ondervinde, dog niet vindende in het aanstaande voorjaar met alle de bergwerkers repatrieren".

Van id., dd. 17 Mei 1726. Zendt monster van den steen, door hem in den in de vorige missive genoemden gang uitgehouwen.

„Sullende Uwe Edele Groot Agtbaare uijt deese monsters van de erts sien ende ondervinden, dat uijt de diepte van deese berg een extraordinaire swaare evaporatie naa boven gaat, dewelke alle deese steenen so sterk heeft geafficiert, dat een mensch versteldt moet staan sulk in het bovenste gedeelte van de berg te ontwaaren in soodaanigen haarde ende beslootene klip, ende niet te raisoneeren ende te dencken, dat

in de diepte een meerder ende nobelder stoffe sal kunnen gevonden worden, omme het werck met eijver voort te setten, te meerder omme dat de gangader niet declineert maar dagelijks toeneemt, ende alsoo ik wel ten opsigte van deese erts, die nu overgaat, geene rijke gedagten hebbe, dat die de onkosten van het werck sullen kunnen suporteeren, egter gev ik het in Uwe Edele Groot Agtbaare consideratie, of het met mijn gemoet soude kunnen werden overgebragt omme het werck te verlaaten; kunnende Uwe Edele Groot Agtbaare verseekert zijn, dat ik geduurende die tijdt, die ik nog op order van Uwe Edele Groot Agtbaare tot ontdeckinge van het werck sal aanwenden, alle vlijt ende naarstigheijt sal doen omme so spoedig als moogelijk is in het herte te penetreeren, ende dan Uwe Edele Groot Agtbaare de waare geschaapentheijt openbaaren".

Van id. dd. 2 Jan. 1727. Vermeldt voortzetting van het werk op Aruba. „Ende zijn bereids tot 10 vademen diepte geavanceert, dog vinde de berg noch te continueren in deselve harde constitutie van steen, de gangader van deselve natuure blijvende, so als die begonnen heeft sig te ontdecken. Waaromme ik Uwe Edele Groot Agtbaare nog geene veranderinge kan melden, so lange de diepte sig niet sal openbaaren, zijnde eene verwonderings waardige saake, dat gemelte berg niet anders dan eene vaste rots blijft ende dat tot dato deeses geen de minste sagter grond ergens in de berg is gevonden . . . . . Biddende ik Uwe Edele Groot Agtbaare de tijd, die reeds verbruijkt is aan dit werck nergens anders aan toe te schrijven, als aan de hardigheijt van het werck selvde, gelijk Uwe Edele Groot Agtbaare ooggetuijgen kunnen zijn van de hardigheijt der mineraalsteenen, die overgaan."

Brieven van de Kamer van Amsterdam naar Amerika.

Aan *Paul Printsz*, directeur-bergwerker op Curaçao, dd. 8 Jan. 1726. „Wij hebben per het schip de Jonge Abraham, schipper

Cornelis Jonker, wel ontfangen UE. missive beneevens het vaetje gesondene mineraelsteenen, op welke steenen wij door verschijde essaijeurs hebben doen maken eenige proeven dog hebben de essaijen niet beantwoordt aan de hoop en verwagtinge, die wij daer van waaren hebbende, dewijl de daerop te loopen ongelden de winsten en voordeelen verre quamen te surpasseeren. Niettemin is het ons aangenaam geweest, dat UE. zig beijvert heefft gehadt, omme ten dienste vande Comp: alle devoiren aante wenden tot ontdeckinge van mijnen ende dat UE speculatie op een der bergen op Aruba was gegaen. Wij senden UE: hier neevens te rugge eenige steenen uijt de andere uijtgesogt, welke de weergaade zijn vandie geenen, waer uijt de essaijeurs eenig goud en silver hebben gehaelt gehadt, omme tot UE. opmerkinge te kunnen dienen met recommandatie in het verder ondersoeken en naspeuren te continueeren, op hoope dat de Comp: eenmael de gewenste vrugten daervan zal mogen genieten . . . . ."

Aan id., dd. 27 Juli 1726. „Wij hebben vande voornoemde steen (door *Printsz* van Aruba gezonden) aan drij differente essaijeurs ijder een halff pont doen ter handt stellen, ten eijnde door haer EE. de proeven daerop te maken, 't geen ook is geschiet, en hebben twee vandeselve daer inne niets in kunnen vinden, hebbende eene van die luijden daer uijt gehaalt twee asen goudt, een en een halff Engels silver, en een en een halff once ijser, en aangesien het zelve van geene waarde is, in comperatie van de kosten die daerop koomen te loopen, en in verre na niet heeft beandwoort de hoope en verwagtinge, die wij van hetzelve hadden, zoo zal dese dienen om UEd: daer van te adverteeren."

Aan *du Fay*, dd. 24 Dec. 1726. „Zeedert zijn alhier behouden gearriveert de scheepen dewelke laest van Curaçao herwaerts vertrocken waren, waer meede wij, beneevens de boodemerij

brieven, ontfangen hebben het vaetje met erts van Aruba waervan wij een proeff hebben laaten neemen, dog ons is gerapporteert, dat er eenige antimonie en eijser uijtgehaelt is, maar geen goudt nog zilver."

Brieven en Papieren van Curaçao.

Van *Printsz*, dd. 3 Juni 1727. Erkent ontvangst eener missive der Kamer van Amsterdam en vervolgt: „tot welkers seer gedienstige rescriptie ik mij de eere geve te betuijgen van Uwe Edele Groot Agtbaare geerde ordres seer gaarne te willen gehoorsaamen, omme het bergwerck op Aruba te staaken ende met de eerste scheepen te repatrieeren."

92. Protocol 1738. (Curaçaosch archief.)

„Memorie hoe en op wat wijse de directeur *Jan Gales* op het Eyland Curaçao zal moeten werden geinstalleert en waar na hij zigh in deesen sal hebben te gedragen.

De voorn. Directeur sal zoo haastig hij omtrent het eyland Curaçao sal weesen gecomen, ende het selve in sijn gesicht hebben gekreegen, van desselfs komste aan den teegenwoordigen Directeur *Juan Pedro van Collen* aanstonds kennisse doen geeven, ende ten dien eijnde een sloep naar land senden met een van de scheepsofficieren en aan Sijn Ed: door deselve doen overhandigen de missive van de Camer Amsterdam, als zijnde tot de aanschrijvinge en ordres in deselve vervat door alle de resp^{e}. Cameren bij inschrijvinge gequalificeerd, aan den directeur en Raden geadresseerd gequoteert L^{a}. A.

En sal de voorn: direct: *Juan Pedro van Collen* binnen 24 uuren na de receptie van de voorsz: missive den Raad moeten convoceeren, ende aldaar deselve doen leesen, ende daar in vervatte ordres executeeren, ende bij absentie of indispositie van den directeur *van Collen* zal het voorsz: door den oudste present zijnde raadspersoon moeten worden verrigt.

Nadat de ordres bij de boven gen: missive gegeven sullen weesen geexcuteert, zal hij directeur *Jan Gales* aan den directeur *Juan Pedro van Collen* doen overgeven de missive Lett[a]: B waarin deese memorie besloten is overgaande, welke missive en ordres bij den directeur *Juan Pedro van Collen* voorn[t]. weesende ontfangen ende vervolgens verstaan hebbende het arrivement van den gemelden directeur *Jan Gales* sal hij den selven door den secretaris van het eijland Curaçao binnen boort van het schip de Geertruyda doen recepieeren en verwellekomen, ende middelerwijlen in aller eijl het guarnisoen en burgerije van het geheel eijland doen brengen in de wapenen gerengeert en haije, omme den voorn: directeur *Jan Gales* te ontfangen, dewelke so haast in de haven van Curaçao voorsz: sal weesen gecomen, ende gelegenheijd sulx komt toe te laten de fortresse sal hebben te salueeren met neegen canon schoten het welke door die van de fortressen van wegens de Compag: sal moeten werden beantwoord met seven canon schooten.

De voorn: directeur *Juan Pedro van Collen* sal des anderen daags het guarnisoen weederom doen brengen in de waapenen, ende de commissie van de hoogh mog: heeren Staten Generaal deser Vereenigde nederlanden, mitsgaders van deese generale geoct: West Ind: Comp: in deselve Landen, vande Puije en uijt de vensters van den Castele op Curaçao aan het gem:[te] guarnisoen en verdere bedienden van de Comp: aldaar te lande, mitsgaders aan de burgerije vrije luijden en alle opgeseetenen aldaar doen publiceeren en voor leesen, en de voorn: direct: *Jan Gales* aan deselve immediatelijk doen voorstellen en installeren met de solemnitijten in diergelijke occagien gebruijkelijk als wanneer alle deselve bedienden van de Comp: en opgesetenen van 't voorsz: Eijland, niemand uijtgesonderd, gehouden sullen sijn den eed van getrouwigheijd uijt de name en van weegens de hoog Moog: Heeren Staten Generaal voorn:[t] ende de Bewinthebberen van de generale geoct: West ind: Comp: in handen van den gem: direct: *Jan Gales* aff te leggen volgens het

formulier hier nevens gevoegt. Twelk gedaan zijnde zal 't voorn: guarnisoen drie Salvoos schieten, ende wijders dien dagh met Vreugde en Vrolijkheijt werden doorgebragt".

Protocol 1747. (Curaçaosch archief.)

Poorterseed.

„Dat zweert gij N. N.

Dat gij zijt een getrouw burger en ingezetene dezes eilands: Dat gij de Hoog Mogende Heeren Staten-Generaal der Vereenigde Nederlanden, de Edele GrootAchtbare Heeren Bewindhebberen van de Generale Geoctroijeerde West Indische Compagnie en de Edele Achtbare Heeren Gouverneur en Raden des eilands Curaçao als Uwe Hooge Souvereine en wettige overheid erkent en belooft te respecteeren; dat gij getrouwelijk dit eiland voor allen overlast en geweld zult helpen beschermen en van alle verraad en kwade aanslagen tijdelijk waarschuwen; dat gij in alle gehoorzaamheid zult waarnemen de wachten en diensten, die U van hooger hand of van de heeren Burgerofficieren zullen worden aanbevolen en U voorts gedragen als een goed en getrouw burger en ingezetene schuldig en gehouden is te doen, zonder hetzelve door vrees van verlies van lijf en goed na te laten.

Zoo waarlijk moet U God almachtig helpen".

Pro-interim eed voor vreemdelingen.

„Dat zweert gij N.N.

Dat gij gedurende den tijd van Uw verblijf alhier de Hoog-Moogende Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, de Ed. Gr.-Achtb. bewindhebberen der Gen. Geoctr. West-Indische Co. en de Ed. Achtbare Heeren Gouverneur en Raden dezes eilands Curaçao behoorlijk respecteeren zult; dat gij pro-interim voorn. geen heimelijke aanslagen of kwade correspondentien met woorden, werken of geschriften zult houden of doen houden, direct of indirect, ten nadeele of strijdig met

het belang van Hunne Hoogmogenden voorn: of van het algemeen welzijn van dit eiland en van alle derzelver goede ingezetenen; dat gij na 't schieten van generaal alarm U niet op straat of op 's Heeren wegen zult vertoonen, neen maar U ten tijde voorn: binnen Uw huis of kamer houden zult, alles op poene bij het eerste en derde artikel van de derde divisie der resolutie van dato 19 Juni laatstleden gestatueerd.

Zoo waarlijk, enz."

(Deze eed werd in 1747 door 65 vreemdelingen afgelegd. De er in aangehaalde resolutie was er een van gouverneur en raden en bepaalde straffen op verschillende vergrijpen tegen de binnenlandsche rust, tegen verraad, enz.)

93. Brieven en Papieren van Curaçao, 1735—1736.

Voor den Curacaoschen lezer zal de volgende alphabetische bevolkings-, (tevens belastings-) staat niet onwelkom zijn.

Lijst van familiegelden en zwarte hoofdgelden der ingezetenen van de Curaçaosche eilanden, opgemaakt door de raadsheeren *Hendrik Plier* en *Jan Luls*, ingevolge resolutie van den Raad op Curaçao, dd. 18 October 1735.

	Aantal slaven.	Bedrag familiegeld in Pesos.
A.		
Aam, Jan	1	2
Abenatar, Jacob	2	4
Aboab, Abraham	2	2
Adriaensz, Engelbert [1])	1	2
Aerentz, Willem	—	2
Amiot, Maturin	4	2

[1]) Adsistent in dienst der C°.

	Aantal slaven.	Bedrag familiegeld in Pesos.
Andrade, d', Abraham da Costa	1	2
„ „ *Benjamin* „ „	2	2
„ „ *Daniel* „ „	—	2
„ „ *Jacob Guardeloupe*	1	2
„ „ wede. *Mordechay*	1	—
Andrisson, Willem	—	2
Athias, Mozes Parera	1	2
B.		
Backer, Gijsbertha Maria	2	—
Bambergen, Nicolaas	10	4
Barentsz, Jacob	2	2
Bazarne, Marcus	30	7
Beek, Pieter	28	4
Beems, George	1	2
Bell, Willem	2	2
Belmonte, Jacob	2	2
Beltrand, Bartel	1	2
Berch, Cornelis	2	4
Bertrand, Jan	5	4
Berrie, Jacob	12	4
Biest, van der, Jan	—	2
Bislick, Jan	1	—
Blom, Andries	2	2
„ , *Jan*	—	2
Bonijn, Amon	4	2
Bont, wede. *Jan*	2	2
Bontecoe, wede.	3	—
Boode, Hendrik	1	2
Boom, wede. *Christiaan*	20	2
„ , *Daniel*	4	2

	Aantal slaven.	Bedrag familiegeld in Pesos.
Born, [1]) *Nicolaas*	—	—
Born, wede. *Pieter*	—	2
Bouman, *Jan Abel*	2	2
Braambos, *Willem*	1	—
Brugman, wede. *Jan*	6	2
„ , *Jan Hendrik*	—	2
Burg, *van der*, *Hendrik*	9	4
Burgh, *Gerrit*	2	2
C.		
Caizedo, *de*, *Augustein* [2])	—	2
Cales, *Gijsbert Roelen*	1	2
Calvo, *Isaac*	1	—
Cardozo, *Abraham Aboab*	2	2
„ , *Daniel Aboab*	1	2
„ , *David*	1	2
Carvallo, *Isaac*	1	—
Casseres, *de*, *Benjamin*	7	7
„ , „ , *Samuel*	—	4
„ , „ , *Samuel Idanha*	1	2
Castro, *de*, *Abraham Mendes*	2	2
„ , „ , *Mordechay*	2	2
Charje, *Frans* [1])	1	2
Charje, *Willem* [1])	—	2
Chaves, *de*, *Benjamin*	2	2
„ , „ , wede. *Isaac*	1	2
„ , „ , *Mozes*	6	7
Christiaansz, *Andries*	2	2
Claasen, *Pieter*	1	—

[1]) Adsistent in dienst der Co.
[2]) Roomsch katholiek geestelijke.

	Aantal slaven.	Bedrag familiegeld in Pesos.
Clooster, van den, Rudolph [1]	7	4
Cock, Barent Dirksz (zie ook *Kock*)	1	2
Coene, wede. *Arnoldus*	1	2
Coeijmans, (zie *Cooijmans*)	—	—
Cohen, David van Daniel	2	—
„ „ „ *Mozes*	1	—
Collen, van, Juan Pedro [2]	50	7
Columba, Willem	4	4
Cooijmans, Balthazar	1	2
Copius, Lucas	1	2
„ , wede. *Philip*	—	2
Correa, Abraham Alvares	1	2
„ , *Mordechay* „	10	7
„ , *Mozes Alvares*	4	2
„ , wede. *Raphael Alvares*	11	2
Costa, da, Abraham	1	—
Coutinho, Abraham Dias	1	2
„ , wede. *Isaac*	—	2
Craneveld, Harmen	1	2
„ , *Jan*	—	2
„ , *Willem*	2	—
Crasto, de, David	3	4
Crisson, Hendrik	1	2
„ , *Jacobus*	—	2
„ , *Salomon*	1	2
„ , *Willem*	1	2
„ , *Wijndelina*	—	2
Croes, Laurens	—	2
„ , *Nicolaas*	1	2

[1] Adsistent in dienst der C°., later deurwaarder en gerechtsbode. (Prot. 1739.)

[2] Directeur der kolonie.

	Aantal slaven.	Bedrag familiegeld in Pesos.
Cruger, Ernst Gerard	4	2
Crus, Santa, Aron Israel	1	—
„ „ „ *Jacob* „	1	4
Cunningham, George	2	2
Cuijs, zie *Kuijs*	—	—
Curiel, Jacob	3	4
D.		
Daal, Pieter	1	2
„ *Samuel*	1	2
Davelaar, van Groot, Cornelis	4	4
„ „ „ „ *Willem*	—	2
Dewaan (?) Ambrosie	1	—
Dias, wede. *David*	1	—
„ *Isaac Lopez*	2	2
„ *Jacob* „	1	2
Diedeloff, Hendrik	1	2
Diedenhoven, Pieter	2	4
„ wede. *Pieter*	6	7
Dijk, van, Hendrik	8	2
Dinham, Thomas	—	2
Dolder, Jan Ernst [1]	—	2
Dorcas, Willem	10	2
Dovale, Joseph	1	—
Draacx, Jan	1	2
Dronker, Wouter [1]	4	2
Druschky, Sigismundus [2]	1	4
Dubernard, Jeremias	2	2
Durer, Jeremias	4	—

[1] Adsistent in dienst der Co.
[2] Chirurgijn in dienst der Co.

	Aantal slaven.	Bedrag familiegeld in Pesos.
Duurlingh. wede. *Christiaan*	—	2
„ , *Jan Christoffel*	2	2
E.		
Eel, wede. *Jacob*	1	2
Eght, *Matthias*	—	2
Eijlbracht, *Gerbrand E.* [1])	2	2
Ellis, *Daniel*	30	4
„ , *Jan*	4	2
„ , wede. *Jan*	90	7
„ , „ „ , *Daniel Zn.*	2	—
„ , *Nathaniel*, *Jr.*	30	4
„ , „ , *Sr.*	50	7
„ , „ , *Jan Zn.*	2	2
Engel, *Michiel*	—	2
Erasmus, *Claas*	9	2
Everit, wede. *Jan*	2	4
Evertsz, *Frederik*	3	2
„ , *Hendrik* [2])	—	2
„ , *Johannes*	3	—
Exson, *Willem*	1	2
F.		
Fareira, *Anthonie*	2	2
Faro, wede. *David Vaz*	1	2
Ferro, *Samuel*	5	4
Fidanque, *Joseph*	—	2
Fockens, *Theunis* [1])	1	2

[1]) Adsistent in dienst der Co.

[2]) Cornet over de ruiterij, tevens opperfactoor der Co. en rooimeester

	Aantal slaven.	Bedrag familiegeld in Pesos.
Fonseca, de, wed^e. *Abraham Lopes*	—	2
„ , „ , *Jacob Lopez*	—	2
Franken, Evert.	6	2
Frans, Leonard	—	2
Fundam, Mordechay	1	—
G.		
Geerkens, Anna	—	2
„ , *Jacob*	—	2
„ , *Jacob Hendrik*	7	2
„ , *Jan Hendrik* [1])	7	2
Gijsen, wed^e. *Jan.*	—	2
Gomez, wed^e. *Aron da Costa.*	4	—
„ , *Isaac*	—	2
„ , *Isaac da Costa*	1	2
„ , *Joseph* „ „	1	4
„ , *Samuel* „ „	—	2
„ , *Sara* „ „	—	2
Gorcum, van, Pieter [1])	2	2
Graaff, de, Evert.	1	—
Gradies, Abraham	—	2
Graval, Johannes.	1	2
Grootestam, Frans	8	2
„ , *Hendrik*	20	4
Guij, Jannetje	—	2
H.		
Halas, wed^e..	1	—
Hansz, Paulus Snijder [1])	1	2
Harmensz, Jacob Hendrik [1])	1	2

[1]) Adsistent in dienst der C^o.

	Aantal slaven.	Bedrag familiegeld in Pesos.
Harring, Benjamin	—	2
Harris, Jan	—	2
„ , *Jan Godfried*	4	2
Haselaar, Jan [1])	—	2
Hasse, Zimbrecht	2	4
Hellinghuijzen, Jan	1	—
Hendricx, Jan	30	7
Henriquez, Abraham Jesurun	2	4
„ , *Benjamin Lopez*	10	—
„ , *David de Jeudah Cohen*	1	4
„ , *David van Mozes Cohen*	—	2
„ , *Elias Jesurun*	1	2
„ , *Ephraim Jesurun*	—	2
„ , *Francisco Lopez*	—	4
„ , *Jacob de Ephraim Jesurun*	—	4
„ , *Jeosuah*	16	4
„ , *Joseph Jesurun*	1	2
„ , wed^{e}. *Mordechay*	4	4
„ , *Mozes Cohen*	3	4
Hoboken, van, Christiaan	—	2
„ , „ , wed^{e}. *Pieter*	2	2
Hoheb, wed^{e}. *David*	2	4
Holsman, wed^{e}.	1	2
Hoorn, van, Jan	—	2
Horst, Laurens Rudolph [2])	30	4
Houten, van, Jan	—	2
Houtkamp, Jurriaan	1	2
Houtschildt, Nicolaas	9	7
Houtvat, Johannes Jr.	—	2

[1]) Adsistent in dienst der C^{o}., later constapel. Hij komt meestal voor als „Hazelaar", doch hij teekende zich „Hesellaar". (Prot. 1742.)

[2]) Chirurgijn in dienst der C^{o}.

	Aantal slaven.	Bedrag familiegeld in Pesos.
Houtvat, Johannes Sr.	6	2
„ , *Lucas*	1	2
J.		
Jacobsen, Hendrik	—	2
„ , *Paulus* [1])	1	2
Jansen, Balthazar	2	2
Jansz, Jan Pedro	1	2
„ , *Willem* [1])	—	2
Jesurun, wede. *Abraham*	1	2
„ , *Benjamin*	1	4
„ , *David*	1	2
„ , *Jacob*	—	2
„ , *Raphael*	—	4
Jongbloed, Jan	6	2
Jongh, de, wede.	1	—
Julien, Abraham	—	2
K.		
Keek, Jacobus	—	2
Keijser, Samuel	—	2
Kier, Pieter	2	2
Klinkert, Claas	1	2
Kock, Andries Willemsz.	4	2
„ , *Jan* [1])	2	4
„ , *Pieter* (zie ook *Cock*)	—	2
Koene, zie *Coene*	—	—
Köning, Anna Maria	3	—

[1]) Adsistent in dienst der Co.

	Aantal slaven.	Bedrag familiegeld in Pesos.
Kool, Gustavus	—	2
„ , *Hendrik Aerts*	1	2
„ , *Jan Aerts*	1	2
Kreuger, zie *Cruger*	—	—
Kuijs, Hendrik	1	2
L.		
Lackrum, Willem	2	2
Lammertsz, Willem	2	2
Lamont, Isaacq	50	7
„ *Isaacq Sr.*	—	7
„ , *Willem*	16	—
Legendre, wede. *Jan*	4	2
„ , *Pieter*	1	2
Leon, David	—	2
„ , *Elias Jeuda*	3	4
„ , *Jacob* „	3	4
Leon, de, wede. *Balthazar*	12	7
„ , „ , „ *Mordechay Hisquia*	8	—
Lesire, Jan	30	7
„ , *Daniel*	30	7
Levy, David	1	2
„ , *Elias*	6	—
„ , wede. *Gabriel*	4	2
„ , *Manuel*	—	2
Lima, de, Francisco	2	2
Limberg, Hans	—	2
„ , *Jan*	—	2
Linder, Johan George [1]	—	2

[1] Adsistent in dienst der Co.

	Aantal slaven.	Bedrag familiegeld in Pesos.
Lixraaven, Gabriel	20	4
„ , *Willem*	5	4
Lopez, Manuel	1	2
Louzado, David van Mozes Baruch	2	2
Luijdens, Elias	1	4
Luls, Clara Maria	1	—
„ , *Gerrit*	2	2
„ , *Jan* [1])	16	4
M.		
Maduro, Isaac Levy	6	4
„ , *Jacob* „	1	2
„ , *Mordechay Levy*	1	2
„ , *Samuel Levy*	1	—
„ , *Samuel* „	1	4
Manasse, Jacob	—	2
Marchena, wede. *Isaac*	2	4
Martijn, Jan	—	2
Martin, „	2	7
„ , *Willem*	—	2
Martinas, Abraham Vaz	—	2
Medina, de wede. *Salomon*	1	2
Meij, de, Jan	1	2
„ , „ , *Laurens*	12	4
„ , „ , *Pieter*	4	2
„ wede. *Pieter*	18	2
Meijer, Willem	80	7
Mestre, François	—	4
Millado, Jacob	1	2

[1]) Commissaris van den slavenhandel.

	Aantal slaven.	Bedrag familiegeld in Pesos.
Molina, Aron	3	4
„ , *David*	1	2
Monsanto, Jacob en Isaac	2	2
Moor, Claas [1])	—	2
Moor, de, Joseph	1	2
Moron, Isaac van Jacob Henriquez	—	2
Motta, Benjamin	2	2
Mulder, Andries Christiaansz	2	2
„ , wed^{e}. *Hans*	5	2
Munnickhoven, wed^{e}. *Jan*	—	2
N.		
Naam, van, Anthonie	1	—
Naar, Benjamin	2	2
„ , *Jacob*	6	2
Neijra, de, Anthony	2	4
„ , „ , *Joseph Athias*	5	4
Niepage, Frederik	2	—
Nieuwkerk, Daniel	3	—
Nolet, wed$_{e}$. *Abraham*	5	2
Nuñez, Daniel Vaz	1	—
O.		
Onbehouwen, Gerrit [1])	1	2
Ooijman, Jan	1	2
Oostdorp, wed^{e}. *Pieter Claas*	–	2
Orio, wed^{e}. *Samuel*	1	2
P.		
Pabest, Bastiaan	3	2

[1]) Adsistent in dienst der C^{o}.

	Aantal slaven.	Bedrag familiegeld in Pesos.
Pardo, Josias	2	2
Parera, Elias	12	4
„ , *Isaac*	1	2
„ , *Jacob*	—	2
„ , *Mordechay*	1	2
Patatje, kapitein	3	—
Paulse, Jan	1	2
Pelgrom, Willem	1	2
Penijn, de, Nicolaas [1]	1	4
Penso, wede. *Abraham*	2	4
„ *Isaac*	2	4
„ *Mozes*	6	4
Perre, van der, Clara	1	2
Petersen, de, Jacob [2]	4	4
Pichot, Hendrik	1	2
Pietersz, Sijmen	1	—
Pimentel, Abraham	—	2
Pina, de, Abraham	2	4
Pinedo, Jacob	1	—
Piñero, Rachel	—	2
Pinto, Samuel	2	4
Pletsz, Adriaan	3	2
„ , *Laurens* [1]	1	2
Plier, Hendrik	30	7
„ , wede. *Jan*	2	4
„ , *Laurens*	2	4
Pool, de, Jurriaan	2	2
Porter, Thomas	4	4
Pottey, wede. *G. R.*	1	2
Pronk, Valentijn	1	2

[1] Adsistent in dienst der Co.

[2] Commissaris van den train en vivres.

	Aantal slaven.	Bedrag familiegeld in Pesos.
R.		
Raphoen, Christoffel	10	4
„ , *Iman*	2	4
Rasmijn, wede. *Adriaan*	1	2
Rasveldt, Wigboldus [1])	—	2
Raven, Cornelis	1	2
Recao, Frans Hendrik	—	2
Redoch, wede. *David*	2	2
Redondo, Abraham Nuñez	—	2
„ , *Isaac Nuñez*	1	—
„ , *Salomon* „	1	2
Reijning, Claas	10	2
Rijke, Theophilus Borel	10	2
Rissum, van, Volkert	2	2
Roodenburg, Pieter	—	2
Rudeloff, Johan George [2])	1	2
Rustenpad, Michiel	1	2
S.		
Salom, Jacob	1	2
Sarate, wede.	1	2
Sas, Adriaan	12	2
Sasportas, Abraham	2	2
Sasso, Abraham	—	2
Schagen, Bernard [3])	4	4
Schagen, van, Jan [4])	9	4
Scheltus, wede. *Cornelis*	4	2
Scholten, wede. *Jacob*	—	2
„ „ „ *Jan*	2	—

[1]) Predikant.
[2]) Chirurgijn in dienst der Co.
[3]) Adsistent in dienst der Co.
[4]) Fiscaal.

	Aantal slaven.	Bedrag familiegeld in Pesos.
Scholten, Jurriaan	2	—
„ , *Rutger*	6	2
Schoon, wede. *Barend*	1	2
„ , *Isaac*	—	2
Schoonenboom, Adriaan	10	7
„ , *Jacob*	1	2
Schotborgh, Olaus	2	2
Schouten, Cornelis	1	2
Schut, wede. *Claas Hendrik*	1	2
Schuurman, Jan	25	7
Seijs, Jacobus	—	2
Semerel, Jacob	1	—
„ , wede. *Jacob*	—	2
Senior, Abraham van David	2	4
„ , „ „ *Isaac*	1	2
„ , *David*	12	4
„ , „ *van Isaac*	1	2
„ , *Jacob*	3	4
„ , *Mordechay*	2	2
Severijn, Jasper Cornelis [1]	2	4
Silva, da, Abraham	—	2
Sijdrechts, Jan	—	2
Sluijter, Pieter	—	2
Smakzeijl, Jan	—	2
Smith, Jurriaan Govertsz	—	2
„ , wede. *Dirk*	1	2
„ , *Hendrik*	1	—
„ , *Hendrik Dirk Zn.*	4	2
Spadin, Jan	3	2
Specht, Pieter	8	7

[1] Secretaris.

	Aantal slaven.	Bedrag familiegeld in Pesos.
Steenhard, Cornells [1]	1	2
Stekelenburg, van, Cornelis	13	4
Stork, Harmanus	30	4
Striddels, Gerard	6	4
Stridbeek, Jacob	4	4
„ , wede. *Jacob*	1	2
„ , *Johannes*	2	2
Stuijlingh, Gerrit	3	4
„ , wede. *Jan*	1	2
„ , *Johannes*	35	7
„ , *Samuel Francisco*	1	2
Suares, David	—	2
T.		
Tamesse, Jan	—	2
Thielen, Alexander	4	2
„ , wede. *Jan*	15	4
„ , „ *Jacob*	1	2
„ , *Lucas*	4	2
Thiezing, Jan Willem	1	2
„ , *Mijndert*	3	2
Thijzen, Harmen	1	2
„ , *Jan*	2	2
Tommel, Jan	2	2
Touro, Isaac	4	2
„ , *Joseph Israel*	2	2
„ , *Mozes*	1	2
„ , *Samuel*	1	—
Tribier, wede. *Bartholomeus*	28	7
Twistelton, Jan	4	4

[1] Adsistent in dienst der Co.

	Aantal slaven.	Bedrag familiegeld in Pesos.
U.		
Uijl, den, wede. *Pieter Arentsz*	2	4
Uijtrecht, van, wede. *Willem*	120	7
Ulloa, wede. *Abraham*	2	2
V.		
Vaz, wede.	—	2
Veen, Bruijn Govertsz.	1	4
Veer, de, Jan	1	—
„ „ „ *Pieter*	1	—
Veeris, wede. *Abraham*	3	2
„ „ *Jacques*	1	2
Veijlder, de, Jacob	1	2
Veijns, Pieter	6	2
Vermeulen, Jan Willem	3	4
„ „ wede. *Willem Jansz*	25	7
Verster, Paulina	1	—
Verwit, Pieter	—	2
Vis, Neeltje	2	—
Visser, Abraham	3	4
„ „ *Claas*	2	2
„ „ wede. *Jan*	—	2
Vivas, wede.	1	2
Vos, Gijsbert [1].	2	2
„ „ wede. *Jacob*	1	2
„ „ *Jan* [1]	1	2
„ „ *Jan Thomasz*	1	2
W.		
Webb, Philip Jr.	1	2
„ „ „ *Sr.*	1	2

[1]) Adsistent in dienst der Co.

	Aantal slaven.	Bedrag familiegeld in Pesos.
Weber, Frederik	1	2
Weijmers, wede. *Ebbe*	2	2
„ , „ *Olfert*	6	2
Weijts, Jacob [1])	1	2
„ , *Johannes* [1])	—	2
Welvaren, Willem	2	2
Wijnbergen, Hendrik	2	2
Wijster, Hendrik	2	2
Wijtland, wede. *Laurens*	3	2
Wilde, de, wede. *Hendrik*	75	7
Willemsz, Thomas	6	2
Wilster, Pieter	—	2
Wit, de, Hendrik	80	7
Wolff, de, Dirkje Jansz	1	2
Woutersen, Adriaan	1	—
Z.		
Zaunslifer, Frederik [2])	2	2

Vorenstaande lijst is opgemaakt uit de in het jaar 1735 afzonderlijk opgemaakte lijsten van het hoofd- en familiegeld, waarvan wel de eerste, doch niet de laatste alphabetisch was gerangschikt, daar voor het familiegeld de ingezetenen in klassen waren verdeeld. Het was echter een geringe moeite beide lijsten tot één alphabetische lijst te maken en voor een gemakkelijk overzicht kwam dit mij wenschelijk voor.

Waar op de twee lijsten familienamen verschillend geschreven voorkwamen, heb ik den naam genomen zooals die op het meerendeel van dergelijke lijsten uit die jaren voorkomt of zooals mij uit de Curaçaosche archieven is gebleken, dat de naam door de dragers zelf geschreven werd.

[1]) Adsistent in dienst der Co. [2]) Corporaal der Ruitery.

Gedurende 10 jaren na hunne vestiging op het eiland waren de ingezetenen vrij van de betaling van het familiegeld, uitgezonderd de Co.'s bedienden. Wanneer het familiegeld niet is opgegeven, is dit wel veelal, doch niet steeds een bewijs, dat de betrokken persoon nog geen 10 jaren op het eiland gevestigd was. Zulk persoon toch kon ook minderjarig zijn, om een of andere reden vrijgesteld zijn van betaling van het familiegeld of mogelijk op een der twee lijsten zijn vergeten.

94. Protocol 1739. (Curaçaosch Archief, uit magazijn onder de kerk der V. Protestantsche gemeente.)

Een Nieuw Lied op een Verloopen Capitein, [1]) die tot Directeur op Curaçao Geavanceerd is, so Lange alst de Heeren Belieft. Te singen op de wijs van Een Sterke Casteel.

Vers 1.

Gij vrienden Wilt eens hooren Wat ik Singen sal
Een Liedje van *Jan Kalis*,
Ik Wil seggen *Jan Gales*
Hoe hij Quam te Pas.

Vers 2.

In Vriesland wilt 't weeten en Daar hij was Capitijn,
Daar Most hij door de Glaasen
En hij deet niet Als Raasen
Geef Quartier voor mijn.

Vers 3.

Het was Monsjeur *Luknette* [2]) die hem Gooijde daardoor
Al Rink kink kink met Raesen
Stak hij hem door de Glaesen
Dat Quam hem Vreemd voor.

---

[1]) *Gales* was voorheen officier geweest in dienst der Staten.

[2]) In verklaringen, voorkomende in deel *Protocollen* 1739 wordt deze officier ook *Lusanet* genoemd.

Vers 4.

Doen Moest hij nog Betalen al die Glaasen daar
Die hij had Door gevloogen
Ik verhaal nu geen Loogen
Want het is wel Waar.

Vers 5.

Ook moest hij sijn Capitijns plaatsen vercoopen voor geld
Omdat hij was Een Lache
Eu hier Lijkt hij een Baasje.

Vers 6.

Na hij hier is gekomen, So schraabt hij veel Goedt
Van Weeduwe en Van Weesen
Wie hoorden 't hier voor deesen
Als die Hontsvod doet.

Vers 7.

Doen heeft hij gaan Verhaasten *van Collen* sijn doot
Nademaal hij Sonder Reeden
Af Nam Veel Valsche Eeden
Tot Beschuldiging Groot.

Vers 8.

Waar Meede hij, die siek Lag aanviel Als Een Beest
Die door alle dees Chagrijnen
Anders Niet deed als Quijnen
Tot hij gaff den Geest.

Vers 9.

Tot droefheijd van Veel Menschen die dat sagen aan
Selfs Waaren de Partijen
die hem niet mogte Leijen
daar van Aangedaan.

Vers 10.

Nu scheij ik uijt met singen van die Vrieseboer
Een Boer so Zal hij sterven
De Duijvel sal hem Erven
Die verdomde Boer.

EIJNDE.

95. Plakkaten 1745. (Curaçaosch archief: was ten onrechte onder Protocollen geplaatst.)

In de proclamatie voor den op 20 Oct. 1745 (Woensdag) te houden biddag komt o. a. voor:

„gelijk ook door de nog aanhoudende ziekten en ongemeene sterffte onder het rundvee ende de dieren tijt die door deselve onvermijdelijk moest resulteeren, ende aan de andere kant de desastres, elenden en rampspoeden, die deese Eijlandeu nu 't zeedert vijf jaaren herwaarts hebben gedrukt ende genoegsaam ten onder gebraght door het onreghtmatigh neemen van derselver scheepen en barcquen, 't beroven van derselve zee Commercie en navigatie quasi in een volle vreede, ende de tot nogh toe schadelijke aanhoudende drooghte die den landtman voor een schraalen oogst doen dughten", (nº. 73.)

96. Protocol 1753. (Curaçaosch Archief, uit magazijn onder de kerk.)

dd. 11 Sept. tot 13 Oct. Volgens 18 certificaten, in dit deel voorkomende, werden de volgende slaven, als hebbende deelgenomen in den opstand, ter dood veroordeeld en geëxecuteerd:

			Eigenaar:
12	koppen,	waaronder 3 negerinnen,	gouverneur *Faesch.*
2	„		*Hendrik Teepken.*
3	„		*Hendrik Evertsz.*
1	„	(negerin)	*Isaac Pardo.*

			Eigenaar
1	koppen,		*François Sacre.*
3	„		*Mozes Penso.*
1	„	(negerin)	*Jacob Henriquez Coutinho.*
1	„		*Aron Henriquez Moron.*
1	„	(negerin)	*Klaas Henningh.*
1	„	„	wede. *Ricardo.*
1	„	„	*Aron Molina.*
1	„	„	*Adam Wierman.*
1	„	„	*Jan Glinsterman.*
1	„	„	wed.e *Lucas Copius.*
1	„		*Daniel Peixotto.*
1	„		*J. Severino y Molina.*
1	„	(negerin)	*Colletta Born.*
1	„	„	wed.e *Johannes Clemens.*
34			

97. Brieven en Papieren van Curaçao, 1769—1778.

Extract uit missive, dd. 15 Juli 1774, van *Rodier* aan de Kamer van Amsterdam.

„De Haven St. Anna leggende aan de beneede zijde van de Stad is groot, en vereenigd sig met Een binnen waater, die Sig achter de Stad na boven wel Circa een half uur gaans in de lengte uijtbreijd, en ruijm So breed is, loopt ook beneden de Stad Circa een half quartier uur gaans, dit binnen waater en Haven heeft Seer goede Anker Modder Grond, en is beschut voor alle Stormen uijt alle hoeken, behalve voor Een storm uijt het Zuijdwesten, die vlak door de Mond van de Haven komt, en de Scheepen en Vaartuijgen voor hunne Ankers, en de Touwen die aan de Wal vast zijn doet rijden, dog is geen gevaar van vergaàn. Deese Haven soude met gemak Een vloot van Drie hondert en meer Scheepen kunnen bergen; waarvan reeds de Eer gehad hebbe, UEdele Groot Achtbaare de afteekeningen, en peijlingen toe te Senden.

De Mond van deese Haven is seer difficiel voor Scheepen in te koomen, wijl de wind hier meest Noord Oost waaijd, dat vlak het Gat uijt is, en niet moogelijk door de Smalte van de mond die in te laveeren, de Scheepen moeten altijd ingehaald werden, waar toe de Sloepen van de laatste gekoome Scheepen werden gebruijkt, die een paarlijn inneemen, (welken eene Endt aan de wal blijft,) en daer meede tot aan de Tonne Boeij roeijt, om so als het Schip oploeft, aan een Matroos die op de Bak gereed moet staan, het andere End van die Paarlijn toe te werpen, wanneer het Schip door de Neegers binnen gesleept werd; nog difficielder Soude het weesen, wanneer de Tonne boeij weggenomen wierd, also dan de mond van de Haven niet wel te Sien is, en men op de laager wal Soude Raaken, te meer so de Ketting over de Haven gespannen wierd, so dat hier bijna geene mogelijkheijd is eene landingh te doen. het water fort de Graaf van buuren, langs welke de Scheepen digte bij moeten passeeren, is in staat, indien hun geschut wel bediend werd, eer deselve nog dit fort op zijde zijn veel quaad te doen; gelijk meede de batterij van het fort Amsterdam, waer de vlagge Stok op staat, en de batterij agter de Kat en het fort Schrikkenburg op de Zuijdwest Hoek van de Stadt, die meede de Zee bestrijken voordat de Scheepen op de hoogte van het fort de Graaf van Buuren gekoomen zijn, veel schaden toebrengen kan, de Scheepen het meer gemelde fort de Graaf van Buuren op zijde zijnde, kunnen met derthien stukken begroet worden, aan de plaets daar de Scheepen moeten oploeven gekomen zijnde, om de Mondt van de Haven te bezijlen, heeft dit fort Ses stukken Canon om die Mondt te beschermen, de batterij van 't fort Amsterdam aan de Vlagge Stok bestrijkt de Zee met Seeven, de batterij de Halve Maan met vier, en de Nieuwe Batterij met Neegen Stukken Canon, en strekken tot meerder versterking van het fort de Graaf van Buuren, het oude waterfort defendeert de Mond van de Haven, so voor als agter de Kettingh, het geene de Nieuwe

Batterij van 't fort Amsterdam, waerop de Twee Vier en Twintig en de twee Achtien ponders Metaale Stukken leggen, mede doet; als ook de Batterij aan de Vlagge Stok, die met twee Stukken Canon, en de halve maan ook met twee stukken Canon de Mond en het inkoomen van de Haven bestrijken, bij dit alles gevoegd een gedeelte piktonnen en andere rook maakende dingen op de loefhoek van de haven in de brand gestooken werdende, conde de Mond van de Haven onsigtbaar maaken, en dus het inkoomen, en het landen hier niet wel practicabel zijn.

Aan de zijde van de Stad heeft het fort Amsterdam wel Zeekere defensie, als; Een batterij aan de kat, die de Stad Soude bestrijken, indien door de huijsen die tot digt aan de Muur van de batterij geboud Sijn niet belet wierd, en daer uijt met handgeweer kunnen beschooten werden, de batterij aan de Klok bij de waegh bestreijkt de Heeren Straat, Edogh soude veel met handgeweer kunnen geincommodeert werden, uijt het fiscaals Huijs, en uijt het huijs daer naest, die meede digt aan de batterij geboud zijn, voornamentlijk het fiscaals Huijs die tusschen de flanquen van de Batterijen aan de Kat Slot en de Klok inslaat.

De Nieuwe Batterij en de Batterij aeu de Klok van het fort Amsterdam, alsmeede het Oranjefort aan de Noordwest Zijde van de Ring muur van de Stad bestrijken de heele Haven de Oversijde van de Haven om de Noord West en noord Kant tot in het Schotte Gat, gelijk meede in tijd van nood geschut op de waegh zoude kunnen geplaets werden, die de Mond van de Haven, de Geheele Haven, de overzijde, de Waterkant en de Timmerwerven bestrijken.

De Batterij aan de Vlagge Stok van het fort Amsterdam, en het fort Schrikkenburgh op de Zuijd West Hoek van de ringmuur van de Stad, bestrijken de Zee, de Weg langs de Zeekant na boven om de Noord Oost het binnenwaater genaemt het waaijgat en de heele buijten de Steene padspoort. De

Batterij agter den Kat bestrijkt meede de Zee, en Zeekant, de weg buijten de Steene pads poorts, en alles wat door die weg van boven komt. Het bloed fort geleegen in het middel van de Ringmuur van de Stad, daer deselve een Triangul formeert, bestrijkt de Zee, de weg buijten de Steene padspoort het binnenwaater, het waaigat, geheel Scharlo, so het Noord Oosten als het Noordelijke gedeelte buijten de Stadt, tot in de Haven.

Het Orange fort aan de Noordwest zijde van de Ringmuur van de Stad, (en daar deselve ringmuur een Eijnde neemt, aan de Huijsen van de Heerenstraat en waterkant, hebbende de Stad geen muur aan de Waeterkant, maar is open,) bestrijkt een Gedeelte van de Haven, de overzijde om de Noord, het Schotte Gat, Scharlo, en het binnen waater het waaijgat die aan de fondamenten van dit fort voorbij loopt.....

Bij de Oostpunct legd een hooge bergh, genaemt de Uijtkeijk, alwaar de Commandeur vande Oostpunt woond, hebbende twee ruijters bij sig, omme in cas van alarm eene daervan naerde hoofdfortresse met tijdingh af te senden, ende anderen naer de bergh, die vlak naest deesen legd en de Brandaris genaemd werd, alwaer een groote hoop hout legd, die, sodra sig een vloot van vijff scheepen aan de oostkust van 't eijland vertoonen, in brand moet gestooken werden, hetwelke het het teeken van alarm is, en op welks teeken de Commandeurs die de planters aande buijten baijen en forten commandeeren en selver planters sijn, sig op hunne posten moeten begeeven en besorgen dat die geenen, die onder hun bescheijden zijn, meede op hunne posten zijn, om in cas van attacque de nodige defensie te doen.....

De baaij de Fuijck is een binnen waater, wiens mond is als die van een visch fuijck, waar van hij ook de naam ontleend".

Het fort Collenburgh alhier geleegen, indien wel gerepareert werd, bestreijkt de mond van deese baaij.....

De „Boca de St. Barbera. Dit binnenwater is voor deesen de Spaansche haven geweest en kan een groote quantiteijd

scheepen bergen, maar thans is de mond van dit binnenwaater seer ondiep .....

De batterij de Uijtkijk is geleegen op de loefhoek van Caraquesbaaij .....

Het fort Beekenburgh alhier geleegen, bestreijkt de mond en de heele baaij ..... is op een rif gebouwd ..... Dit fort legd rondom in 't water.

Om de noordoost van deese bay (Caraques), circa een half uur gaans landwaarts in, legd meede een brandaris berg, die door de bijgeleegen planters, de eerste de beste, in brand moet gestoken werden, soodra men de rook of vlam van den brandaris aan de Oostpunt siet opgaan, omme daar door het heele land te adverteeren, dat er onraad op de kust is .....

St. Cruys baai. Even booven deesen baaij is een plaats, het Casard's gat genaemt ..... buijten het bereijk van 't geschut van het fort op de St. Cruijs baaij ..... maer alschoon men hier op die plaats wilde landen en effectief reeds geland was, so soude twee man in staat zijn een heel leeger af te keeren. Om hier door landwaards in te dringen, is geen andere weg als een gat, waardoor man voor man moet opklouteren en doorkruijpen. Dus soude twee mannen genoeg sijn omme die geenen, die hier door soude willen kruijpen, so dra het hoofd buijten dit gat staken, die af te kappen en dus alhier het landen bijna onmogelijk is, alschoon ten tijde de franschen onder Monsieur *Casard* op dit Eijland int jaar 1713 geweest sijn, de landing alhier geschied is, waarvan het ook de naam van Cassards gat gehouden heeft".

In dit schrijven vermeldt *Rodier* nog „de bogt van Leuwen tot aan den Admiraal, welke een uijtsteekende punct is om de Zuijd (van de Oostpunt) en in welke bogt ook bij stilte kan geland werden, maer wanneer het waaijd, kan de landingh inde bogt van Leuwen met geen moogelijkheijd geschieden; de bogt van Leuwen is aldus genaemd, omdat het land vande Oostpunct tot aan den Admiraal als met een bogt tot hier nagezien inwaards loopt, en wanneer de

vaartuijgen oplaveeren veel moeijte hebben om die bogt te boven te koomen."

Annex dit schrijven was eene

„Leijste der Publicque Gebouwen in het fort Amsterdam.

— Het Gouvernement, waar onder: de hoofdwagt, corps de quarde, sergeants & corporaalskamer en gevangenhuijs, de wapenkamer, twee kelders, een regenbak en het magasijn der materialen.
— In het inkomen van het fort aan de regterhand, een adsistents huijs, een adjunct adsistens dito; een adsistentshuijs, waar onder een adjunct adsistents dito; een boekhouders huijs, waar onder een adsistents dito; een corporaalshuijs en een kamer ter bewaring van de protocollen en andere pampieren, behoorende de secretary; een Capitijn Luijtenants huijs; een coren magasijn, waaronder een school; een schoolmeesters huijs; een adsistentshuijs; een huijs van de commissaris over de train & vivres; een adjunct-adsistents huijs; een huijs voor de chirurgijn majoor; een dito voor de constapel; twee cruijthuijsen; een huijs voor de predicant; een huijs voor de luijtenant, waar onder een quartier voor de soldaaten; een dito voor de sous luijtenant, waar onder een quartier voor de soldaaten; het vivresmagasijn onder de kerk; een regenbak naast de kerk.
— achter het huijs van de boekhouder:
een adjunct adsistent huijs; een dito; een sergeants dito.
— achter het huijs van de schoolmeester:
een adjunct adsistents huijs en het gevangenhuijs, genaamt d'halve maan.
— in het inkomen van het fort aan de linkerhand:
een bosschieters huijsie; een adjunct adsistent dito; een huijs voor de commissaris vanden slavenhandel; een dito voor de guarnisoens boekhouder; een quartier voor de

soldaaten, waar onder een bosschieters huijsie en twee sergeanten huijsen; een huijs voor de predikant; een dito voor de bottelier en waagmeester.

— agter het quartier der soldaaten:
vier bosschieters huijsies.

— agter het predikants huijs:
twee bosschieters huijsies.

— op de batterij de Kat:
een scherphuijs; een huijs voor de cadet-cannonier.

— op de batterij aan de klok:
een huijs voor de opsiender der vreemde vaartuijgen; een regenbak, waar op een magasijn voor het toebehooren van het cannon; een sergeants huijs.

— In het oude Waterfort achter het fort Amsterdam:
een huijs voor de commandeur met een wagthuijs voor de soldaaten, die bij nagt waaken,

— Voor het Waaterfort:
een loots, daar de paerlijnen daar de scheepen meede binnen gesleept werden bewaart werden.

— Naast het Waterfort:
een huijs voor de deurwaarder & gerechtsbooden; een dito voor een bosschieter; een timmermanswinkel off loots.

— In het Waaterfort de Graaff van Buuren:
een commandeur huijs met een wagt huijs voor de soldaaten, die bij nagt waaken.

— Naast het fort de Graaff van Buuren:
een huijs voor de broodtbacker en bakkerij; een dito voor de scheepstimmerman; een dito voor de kuijper en een kuijperswinkel; een adsistenthuijs.

— Naast de Bakkerij:
een huijs voor een adjunct adsistent; een dito voor de tweede timmerman; een hospitaal; een magazijn voor de brandspuijt en de justitie gereedschappen.

— Teegen het fort De Graaf van Buuren:

een huijs voor de schipper van de waterpont; een pakhuijs; 29 neger huijsies.

— Agter het fort:
een huijs voor de onder equipage meester; een dito voor de smit en een smits winkel; een huijs voor de eerste timmerman; een dito voor de factoor over de slaave agter het fort; een magasijn voor d'houtwaaren; een huijs voor de tweede scheepstimmerman; een magasijn der vivres; een huijs voor de blanke opsigter der neegers; een dito voor de tweede chirurgijn; een dito voor een adjunct-adsistent; een dito voor de ruijter; een dito voor de scherpregter.

In de Stadt
— een fiscaalhuijs, waar onder een vivres magasijn.

Aan de Over Zijde van deese Haaven:
— een huijs voor de metselaars baas; een dito voor een adjunct-adsistent.
— Buijten deese bovengemelde gebouwen, die alle aan de Edele Compagnie behooren is hier nog een Gereformeerde kerk; een Luijterse dito; een Roomsche dito; een Joodsche sinagogie.

In de Stadt sijn 300 huijsen.

Aan de over zijde vande haven 300 huijsen.

Buijten de Steenepadspoort: Vianen, Altena en Scharlo, 250 ditto.

Alles onder het bereijkt van 't geschut van 't fort Amsterdam.

Actum op Curaçao, den 30e Junij 1774.

J. Rodier".

98. Protocol 1774. (Curaçaosch archief.)

N°. 209. Leijst der Boeken en Papieren in de gesloote kassen staande in 't huijs binnen het Fort Amsterdam op 't eijland Curaçao.

In de Cas N°. 1.

Beschreeve Proceduuren beginnende met den Jaare 1701 tot dato.

In de Cas N°. 2.

Protocollen beginnende met den Jaere 1670 tot den Jaare 1750. Zijnde te zaamen 124 deelen, waar onder eenige defect, zijnde de andere tot dato deses op 't Comptoir des Secretaris, als aldaar dagelijks gebruijkt werdende.

In de Cas N°. 3.

Resolutien beginnende met den Jaere 1681 tot den Jaare 1750. Zijnde te zaamen 82 deelen, waaronder eenige defect, zijnde de verdere tot dato deses, ten Comptoire des Secretaris als aldaar dagelijks gebruijkt werdende.

In de Cas N°. 4.

Op de benedenste Laag, Placcaat boeken, beginnende met den Jaare 1680 tot 1750 te zaamen 61 deelen, waaronder eenige defect, de andere tot dato ten comptoire des secretaris meede daar dagelijks nodig, manqueerende de boeken van den Jaare 1681, 82, 84, 85, 86, 87, 89, 93, 94, 99, 1716 en 1717. Zaamen Twaalff boeken.

Op de Tweede Laag, Hypotheecq boeken, beginnende met den Jaare 1715 tot 1739, te zaamen 24 deelen, waaronder eenige defect, de andere ter Comptoire des Secretaris, dagelijks aldaar gerequireerd, manqueerende het hypotheecqboek van 1717, 14 Dingtaal boeken en 16 Dagregisters der opgaven ter Secretarije.

Op de derde Laag, Criminele Proceduren, beginnende met den Jaare 1701, tot dato, en verdere documenten concernerende 't Comptoir van den Fiscaal.

Op de vierde Laag, diverse Documenten en grossen van voorige Secretarissen.

Op de vijffde off bovenste Laag, oude rollen en declaratie boeken.

In de Cas nº. 5.

Oud Gouverneurs Papieren hun Ed: Achtb. Zaaken in prive Concerneerende.

In de Cas nº. 6.

Guarnisoen boeken, beginnende met den Jaare 1670 tot den Jaare 1763, zijnde te zamen 91 boeken, de resterende tot dato ten Comptoire van den guarnisoen boekhouder, van welke boeken manqueeren off vermist zijn die van 1672, 1675, 1676 en 1677.

Materiaal boeken beginnende met den Jaare 1695 tot 1769 zamen 113 boeken, de rest ten Comptoire van den guarnisoen boekhouder, aan welke boeken manqueeren die van 1712, 1713, en 1729.

Vivres boeken beginnende met den Jaare 1694 tot 1771, zamen 153 boeken, de rest ten Comptoire van den guarnisoen boekhouder, van welke boeken manqueeren die van 1697, 1698 en van de Jaere 1707, 1710, 1713, 1729 en 1730.

Betreffende 't Comptoir van den Opperboekhouder.

Journaal boeken beginnende met den Jaare 1686 tot 1762, zijnde 29 boeken, de overige onder den Opper Boekhouder.

Grootboek beginnende met den Jaere 1685 tot 1762 zaamen 21 boeken, manqueerende de boeken van den Jaare 1686, 1687, 1710, 1711 en 1712, de resteerende tot dato onder de Opperboekhouder.

Aldus ter voldoening aan Haar Ed. Groot Achtb.re beveelen 't hier vooren gespecificeerde, bij de Secretarissen deses Eijlandts uijt den anderen geschivt bij een verzameld en in voorsz order gesteld, ter plaatse vooren vermeld.

Curaçao Ultmo December A.º 1774.

H. W. Both Hendriksen,

Secrets.

99. Uit: **Echt omstandig verhaal** wegens het tot Curaçao in de Lugt gesprongen Hollands Schip van Oorlog Alphen.

„Donderdag den 17, wierden de Lyken gevonden van de Heeren Capitein *van der Feltsz*: van den tweede Capitein *Ligtenvoort*, en van den Luytenant *Smith*, wordende alle drie in het Gouvernement gebragt, zo gaauw de Lyken aldaar kwamen, wierd de groote Vlag ten halve Stok opgehaald, de Klok een Quartier uurs geluidt, uit het Kasteel een Schoot gedaan, 't welk alle Quartier uuren wierd gecontinueerd, tot dat de Lijken ter Aarde besteld waaren, hetgeen in de volgende Order geschieden.

(1) Opende den Heere Capiteyn *van Brand* als Commandant der Trouppes van het Garnizoen, den Trein, zijnde de Spontons en Vendels met zwarte Sjerpen omhangen, en de Trommels met zwardt Laaken bekleedt.

Om Batoo's Zee-Helds dus, nog na hun Doodt te Eeren,
Terwijl het Garnisoen, en Gansche Burg Schaar,
In Traanen weg smoldt! Ja Beklaagde 't Lot dees Heeren,
Wiens Einde, Heemel! Ach was Bitter! Droef! en Naar.

(2) Volgden twee Noodigers ter Begraaffenis, welke een met een Zwarte Floerse Sluyer de Rouw over den Heere Capiteyn *van der Feltsz*: als gehuuwd zynde, en de andere met een Witte Linne Sluyer de Rouw over de Heeren Capitein *Ligtenvoort* en de Lieutenant *Smith* (beide ongehuwd) verbeeld wordende aldus op Curaçao de Gehuwde en Ongehuwde Onderscheyden.

(3) Volgde het Lyk van den Wel Ed: Hoog Welgeb: en Gestr: Heer Baron Capitein *G. W. H. van der Feltsz*: wordende gedraagen door de Roeyers van de groote Sloep van den Schout bij Nagt *van Byland*, alle in Kostbare Uniformen, en Mussen op met Zilvere Plaaten; Verders met zwarte Floersche Sluiers omhangen, de Slippen wierde gedragen door de Heeren *Stuivesant* en *Hort* Lieutenant aan Boort van den Schout bij Nagt:

en de Heeren *Struilingh* en *Specht*, Leden van den Groote Raad: alle vier met zwarte Floerse Sjerpen bekleed.

Om dus in Statie, vol van Pracht!
Dees Capitein zo hoog geacht!
Van Neerlands Raad, en Volk, de laaste eer te geeven,
O al te gaauwe wreede doodt,
Moest zo Elendig zijn, dees Braave Held zijn leeven
Die nimmer vreesde Vijands Schroot,

(4) Kwam het Lyk van den Wel Ed: Gestr: Heer Capt. *Ligtenvoort* Gedraagen door de Roeyers van de tweede Sloep van den Schout by Nacht, mede in Schoone Uniform, en op het Hoofd Hoeden met Vogel Struis-Veeren. Verders met witte Sluiers omhangen, zynde de Slippen gedraagen door de Heeren *Davelaar* en *Crisson* Lieut: der Burgery, en twee Adelborsten van den Schout by Nagt, de Heeren *Willemse* en *Lindesay* ook met witte Sluiers omhangen.

Om deze Jonge Held, nu nog maar kort verheeven
Tot rang van Capitein, door Heldenbloed gedreeven,
Aan Neerlands dienst te doen, het laaste Eer bewys:
Te geeven na zyn dood, doch tot 's Land's duure prys.

(5) Het Lyk van den Wel Edele Heeren Luitenant *Smith*, 't welk gedraagen werd door den Roeyers van de derde Sloep van den Schout bij Nagt, ook in zeer zindelijke Uniform, met Fijne Engelsche Mussen op, en witte Sluiers, de Slippen wierde gedraagen door twee Adelborsten, van den Schout bij Nagt *Gaubins* en *Testas*, en de Jonge Kooplieden *Faucquet* en *Stoel* met witte Sluiers omhangen.

Om *Smith* zo Jong op 't onverzienst,
Waar van het Land had Groote dienst!
Ligt in een korte tyd ontfangen,
der Helden laaste Eer te erlangen.

(6) Op booven gemelde volgde, het eerste Paar, de Wel Ed: Hooggebooren en Gestrenge Heer, Schout bij Nagt, *Graaf van Byland*, in zijne groote Uniform, en de Ed: Achtb: Heer *J. Rodier*, Gouverneur, verbeeldende het Hoofd van de Rouw, het Tweede paar de Wel Ed: Gestr: Heer *Dekker*, Capitein van de Schout by Nagt, en de Commissaris van de Trein en Vivres, de Heer *Lixraaven* vervolgens alle de Heeren van de Groote en Klyne Raad, het Consistorie en alle de Particulieren, uitmaakende 74 Paaren; De Heksluiters waren de Secretaris van den Schout by Nagt, de Heer *Aldersteeden* met een zwarte Floersse en zyn Seconde met een witte Sjerp, wordende de Trein gesloten door 24 Granadiers van de Schout by Nagt, met hunne Commandeur aan 't Hoofd alle in Uniform, en wanneer de Lyken in het Graf wierde gezet, uit het Kasteel 11 Schooten, en door het Garnizoen drie Salvo's gedaan; waarna de Trein na het Gouvernement terug trok, en aldus de Ceremonie een Einde nam."

100. Uit: **Beschryving van het eiland Curaçao,** en de daar onder hoorende eilanden, Bon-aire, Oroba en Klein Curaçao, door *J. H. Hering*. Te Amsterdam, by *Joannes van Selm*, MDCCLXXIX.

„Het Kerkgebouw zelve betreffende, daar van zullen wij, alvorens dit Hoofdstuk te besluiten, nog een kort bericht doen. Het Fundament bestaat uit gehouwen Klipsteen, waarop een muur rust van twee voeten dik en drie en dertig voeten hoog, naar de Vaderlandsche wyze van gebakken steen opgemetzeld, daar toe uit Nederland overgezonden. Deeze Muur omringt een langwerpig vierkant van zestig voeten in de lengte, en vier en veertig in de breedte, en door middel van Gaanderyen heeft men het Gebouw bekwaam gemaakt, om eene Vergadering van vijf- of seshonderd menschen te kunnen bevatten. Voor de luchtigheid, zo nodig in dit klimaat, heeft men eene genoegsaame zorg gedragen. Van buiten is dit Gebouw met een

sierlijk Lystwerk voorzien, staande op elk der vier hoeken een Knop. In 't midden van den Voor- en Achterkant, ontmoet men twee deuren, recht tegen elkander over, aan weerszyde derzelve zyn twee langwerpige vengsters, en insgelijks een vengster boven elke deur, om de plaats in het middelperk te vullen. De zydmuren hebben twee ryen, yder van ses vengsters, boven elkander, die op de helft, door eene ruimte van 11 voeten, verdeeld zijn. Zijnde in alles de deftigheid, netheid en zedigheid in achtgenomen, wordende aan de straat met een fraai Hek afgeschut. Van binnen, in 't hart der Kerke, staan vier pilaren, die de gewelven onderschragen, en in de gezegde ruimte, tusschen de vengsters, heeft men aan de eene zijde de Predikstoel, en aan den anderen kant, recht tegenover dezelve, een Gedenkteeken van zwart marmor, ter vereeuwiging van de oprichting deezer Gemeente (a). Voort is alles zeer gemakkelijk ingericht. Onder de Gestoeltens munt dat voor den heer Gouverneur uit, 't geen van boven met een schild voorzien is, omringt van kunstig loofwerk, en rustende op een Strandvogel, met half uitgebreide vleugels. Het Orgel, geplaatst boven een der portalen, en aan de Kerk, door eenige Amsterdamsche vrienden, gulhartig, geschonken, is mede zeer keurig van snijwerk voorzien. Twee leden, op St. Domingo woonende, hadden aan die van Curaçao, zo voor den Predikstoel, als het Doophuis en de verdere Gestoeltens, een vereischten voorraat van het fijnste Mahony-hout, ten geschenke gezonden; terwijl een milddadig Ingezetenen des Eilands, voor den Predikstoel, een folio Bijbel, met zilver beslag, en keurlijke kunstplaten, vereerde, waar voor, in Holland, vier honderd drie en veertig guldens betaald was.

(a) Dit Gedenkstuk, 't welk eerst vijf jaren daarna, namentlijk anno 1768, in de Kerk geplaatst werd, is van donker blauw, of zwart, marmor, en door den beroemden Beeldhouwer *Hermanus Poggeman* te Amsterdam, vervaardigd; agt voeten hoog en vijf en een half voet breed, zijnde omvat door een fraaie houten Lijst. In het front ziet men het Kerklijk-

Zegel; boven den steen, en binnen den houten Lijst, aan elke zijde, een Engel van wit marmor houdende met de eene hand een kroon, en met de andere een snoer, waar aan de wapens der Leden van den Kerkenraad, in der tijd, hangen. Het Latijnsch Opschrift, in den Steen gehouwen, geeft verslag van de bijzonderheden der stichtinge deezer Gemeente".

101. Protocol 1755. d.d. 11 Augustus. Inventaris der nagelaten lijfgoederen van den fiskaal *Van Hoogstraten.*

1 deegen met Silvere gevest.
1 port d'épée.
1 deegen met staale gevest en port d'épée.
1 hartvanger met een vergulde dito.
1 cherp.
1 ditto met een ringkraagh.
1 tabaks doos.
1 gouden Sak Horlogie.
1 blauw Zijde Camisool met Silver geborduurt.
1 ditto met goud.
1 ditto met Silver moor.
1 bruijn grijn Camisool.
1 ditto Lakens Rok.
1 ditto grijne ditto.
1 blaauwe fluweele ditto.
1 ditto ditto broek.
1 ditto ditto ditto.
1 Rood Zijde gebraijde ditto.
1 ditto ditto ditto.
41 heele Overhemden met Lubben.
42 stroppe dasse.
15 bonnetjes Insoorten.
7 nagt Hemden.
8 naght dassen.
1 Lange broek.

3 onder ditto.
21 neusdoeken.
2 Linne neusdoeken.
6 bonte ditto.
12 pr. witte Cousens in soorten.
14 pr. zijde Cousens in soorten.
3 pr. nieuwe ditto.
1 Zijde neusdoek daarop Een Kaard van Rijnlandt gedrukt.
4 dosijn goude Rocks knoopen.
2 ditto Camisools ditto.
16 Silve ditto ditto.
1 roode Sajette broek.
1 blaauwe ditto ditto.
6 witte Camisools knoopen in Soorten.
7 witte hembden.
2 borst lappen.
4 pr. kousens.
6 neusdoeken.
2 Bonyas.
2 Streepjes Lange broeken.
7 bonnetjes.
1 strop dasse.
1 Swarte grijne Rok, Camisools & gebraijde broek.
1 Swart Laakense Rok, Camisool & broek.
1 goud geblomt Camisool.
1 witte satijnen ditto.
1 Swarte japon met ditto Sierp.
1 ditto bonyan.
2 Witte borstrokken.
1 hoed met een goude Gallon.
1 ditto met een Silvere ditto.
1 ditto met een Rouwbandt.
1 geamiljeerde Signet (ring).
aan contanten bijna *f* 100.—

102. Nederlandsche Jaarboeken. 18e Deel. 1764. (te Amsteldam, bij *F. Houttuijn.*)

Lunae, 28 Mey. (1764).

Is ter Vergaderinge gelezen, de Remonstrantie van de Gecommiteerde Bewindhebberen uit de respectieve Kameren van de generale geoctroieerde West-Indische Compagnie der Vereenigde Nederlanden, ter Vergaderinge van Tienen, houdende dat, overmits *Jakob van Bosveld*, gewezen Directeur over de Eilanden van Curaçao, voor eenigen tijd was overleden, en daer door die Charge was komen te vaceren, en overzulks nodig was, dat die plaets wederom met een ander capabel en habil Persoon voorzien wierde, zij vervolgens tot Directeur over de Eilanden voorschreven hadden geëligeerd en aengesteld den Persoon van *Jean Rodier*, zijnde Commissaris van den Train en Vivres, en thans voor de tweedemael de directie ad interim waernemende; dat zij voor denzelven hadden ontworpen de daer toe nodige Instructie, nevens de voorschreve Remonstrantie gevoegd; verzoekende derhalven, dat hunne Hoog Mog. de voornoemde Instructie gelieven te approberen en den voornoemden Directeur, in conformité van het derde Artikel van den Octroie te muniëren met een Commissie van wegens den Staet, in voege en maniere als bij het Formulier, mede nevens de voorschreve Remonstrantie gevoegd, is geëxpresseerd.

Waer op gedelibereerd zijnde, is goedgevonden en verstaen, dat de voorschreve Instructie zal worden geapprobeerd, zo als dezelve geapprobeerd werdt mits dezen, in diervoegen als die aan het einde dezes is geinsereerd, waer naer de Directeur zich zal reguleren.

Zullende voorts voor gemelde *Jean Rodier* Commissie in behoorlijke forma worden gedepecheerd, volgens het Formulier, nevens de voorschreve Remonstrantie gevoegd, doende den Eed van getrouwigheid, ingevolge het formulier, mede nevens de voorschreve Remonstrantie gevoegd.

Instructie voor *Jean Rodier*, aengesteld tot Directeur over de Eilanden van Curaçao.

Art. I.

De voornoemde Directeur zal zich aldaer in dezelve functie laten installeren, met zoodanige Solemniteiten, als in diergelijke occasie te geschieden gebruiklijk is, en zoo als bij zekere particuliere Memorie, nopens dat subject verzonden, breder staet vermeld.

II.

Hij zal den genen, die in dienst van de Compagnie aldaer te Lande zijn, genen uitgezonderd, als mede de Burgerije en en Vrijluiden, en voorts alle Opgezetenen der voorschreven Eilanden, uit den name en van wegens de Hoog. Mog. Heeren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, en de generale geoctrooieerde West-Indische Compagnie, op nieuw in zijne handen doen afleggen den behoorlijken Eed van getrouwigheid.

III.

Hij zal, in alle zaken, zoo van Policie, als van Oorlog, het zij te Water of te Lande, het opperste gezag hebben, waer voor hij bij een iegelijk zal worden erkend en gerespecteerd, zoo Dienaren van de Compagnie als alle anderen, van wat qualiteit of conditie die ook zouden mogen wezen, genen uitgezonderd, zoo aen Land als mede op de Schepen en de Vaertuigen daer zijnde, en van tijd tot tijd successivelijk staende te komen; doch bij aenwezen van Schepen van Oorlog van den Staet, zal hij zich in alles moeten reguleren naer hunnen Hoog Mog. Resolutie van den vijftienden September zeventienhonderd veertig, copiëlijk bij dezen gevoegd.

IV.

De eerste en principaelste zorg van den Directeur zal daer henen strekken, ten einde de Godsdienst, bij publique autoriteit hier te Lande aengenomen, werde geoeffend en onderhouden, conform de order en Liturgie der Nederlandsche Kerke: Dat ook een behoorlijke Kerkenraed van twee Ouderlingen en twee Diakonen worde geformeerd, Welke Kerkenraed met de Classis van Amsterdam zal moeten corresponderen, en zal de voorschreven Kerkenraed opzicht en administratie hebben van de Armenkas, waer van sij zullen gehouden zijn jaerlijks behoorlijke rekening en verantwoording aen den Directeur en Raden te doen, en zal hij Directeur zorg dragen, dat vervolgens alle middelen aengewend worden, om de Naturellen van het Land en hunne Kinderen te brengen tot Kennisse van den waren God, en het Licht des Heiligen Evangeliums; zullende hij Directeur dan ook wel letten, dat de Predikant, Ouderlingen en Diakonen, Voorlezer, Schoolmeester en Ziekentrooster, of zoodanige anderen, als de Compagnie ten fine voorschreven emplooiëren zal, in hunne respective Amten of Bedieningen naer behoren worden gemaintineerd, ten welken einde hij Directeur exactelijk zal hebben te inquireren op der zelver Capaciteit en goed Camportement in leven en wandel, en daer van pertinent adviseren, mitsgaders dienen van zijne consideratiën en advis.

V.

Over zaken van belang, en betreffende het maken van nieuwe Wetten, Keuren en Reglementen, zal hij gehouden wezen den Raed te convoceren, welke bestaen zal uit hem Directeur, den Commissaris van den Train en Vivres als den tweeden Persoon, den Capitein over de Militie den derden, den Commissaris tot de zaken van den Slavenhandel den vierden, den Capitein van

de Burgerije den vijfden, en den Lieutenant over de Militie den zesden, den Vaendrig over de Militie den zevenden, benevens die van de voornaemste en vroomste Opgezetenen, doende professie van de Gereformeerde Religie, of zoodanige andere Personen, als de Compagnie in tijden en wijlen zal goedvinden tot Raden te eligeren en aan te stellen, met dien verstande, dat de voornoende geassumeerden, alvorens, op het Formulier daer van gearresteerd, beeëdigd zullen moeten worden, en dat niemand tot Raedspersoon in den voornoemden Raed zal mogen geadmiteerd worden, welke als Factoor de Commissie van het Assient der Slavenkas, en in derzelver eed en dienst is; insgelijks zullen niet tegelijk Raedspersonen vermogen te zijn, die in de opgaende en nedergaende Linie malkanderen bestaen; nochte een Schoonvader met zijn Schoonzoon, nochte die malkanderen in de vierde graed in bloede bestaen, nochte die met des anderen Zuster is getrouwd, en zal hij Directeur gehouden zijn jaerlijks aen de Vergaderinge van Tienen over te zenden een nette en accurate Lijst van alle de Colegien, die eenige administratie hebben van zaken, de Justitie, Policie of Finantien concernerende.

VI.

De Directeur zal in den voorschreven Raed altijd praesideren, alle zaken voorstellen, bij meerderheid van Stemmen concluderen, en in cas van het steken der Stemmen een dubbele Stem hebben; doch zal hij in dien gevalle zich alleenlijk van zijn dubbelde Stemme mogen bedienen in politique zaken; doch geenszins in judiciële, als wanneer hij bij het steken der Stemmen gehouden zal zijn pro reo te concluderen, invoegen als zulks achtervolgens het gemene Recht allezins wordt geobserveerd, en zal hij Directeur, wijders, niet vermogen te resolveren en te concluderen over zaken van belang, dan op tijden dat het meerder gedeelte der Raedspersonen in den Raed present zijn.

VII

En zal, bij den voornoemden Raed, gedisponeerd worden niet alleen over zoodanige zaken, als door den Directeur aldaer zullen worden voorgebracht; nemaer ook over zaken van Justitie, zoo Civile als Criminele, waer op dan gedaen zal worden kort en onvertogen recht, met alle candeur en sinceriteit, zonder eenige haet, gunste of partijschap, aanzien van persoon of qualiteiten; zelfs in zaken de Compagnie aengaende, die in hare nature en gelegenheid de ordinaris Justitie subject zijn: en opdat de zaken van de Justitie met alle promptitude mogen worden geëxpedieerd, zoo zullen Directeur en Raden gehouden zijn alle veertien dagen te vergaderen, op dat elk en een ieder de Justitie implorerende, goed en faciel acces tot dezelve zoude mogen vinden.

VIII.

En zal de Directeur allen en een iegelijk, onder hem gesteld en nog te stellen, in goede ordre en discipline houden, en door dezelven doen naer komen en betrachten den inhoud van het Octrooi, voor zoo verre het zelve hen concernerende is, mitsgaders de generale Artikelbrief, en voorts alle andere Ordonantien, Reglementen, Instructien en Bevelen, reeds gemaekt en nog te maken, zonder te gedogen, dat dezelven worden overtreden of te buiten gegaen, directelijk of indirectelijk in eenigerhande manieren.

IX.

Dien volgende zal hij, zoo menigmaal als het de zaek vereischt, door den Fiskael aldaer, het recht van de hoge Overigheid en van de Compagnie laten waernemen, de Delinquanten doen calangeren, en diensvolgens, benevens den Raed, den Fiskael

moeten muniëren met zoodanige Documenten en Bewijzen, als hij tot het instituëren van zijne Actie nodig hebben zal, en ingevalle de Fiscael mogte oordelen in eenige zaken niet te zijn gefundeerd, nochte uit dien hoofde te moeten ageren, zal hij Directeur en Raden van zoodanig refus, met bijvoeging van de ingewonnen informatiën, aen de Vergadering van Tienen kennisse moeten geven, en, in zoodanige gevallen, een ander persoon vermogen te qualificeren, om in die zaken het recht van de hooge Overigheid waer te nemen; en zal hij Directeur de Sententie, tegens de Delinquanten gewezen, naer hare forme en inhoud, ter executie doen stellen; zullende de te vallene Confiscatien en Geldboeten worden verdeeld, invoegen navolgende, en namentlijk, voor en ten behoeve van de Compagnie, een derde, voor den Directeur een derde, en voor den Fiscael en Aenbrenger gezamenlijk een derde.

X.

En zal overzulks gene Personen, die aldaer, geduurende hunnen dienst, het zij te Water of te Lande, zouden mogen hebben misdaen, herwaerds overzenden om gestraft te worden; nemaer, achtervolgens en in conformiteit van het vorenstaende Artikel, den zoodanigen Personen hunne verdiende straffe aldaer ter plaetse doen erlangen, tot een exempel van anderen, en, van nu voortaen, in de extensie nooit laten influëren de woorden praefererende gratie voor riguer van Justitie.

XI.

Zal aen niemand, die bij den Raed ter dood verwezen is, vermogen pardon te geven, ten ware zulks kwame te geschieden om zeer pregnuante redenen en consideratien, hem daertoe moverende; waer in hij met alle voorzichtigheid te werk zal gaen, en, in allen gevalle, aen gene Gecondemneerden pardon verleenen, dan met kennisse en advies van den Raed, als

wanneer hij met de meerderheid van Stemmen zal moeten concluderen, en met de eerste gelegenheid van de redenen, daer toe moverende, aen de Vergaderinge van Tienen kennisse geven.

XII.

Hij zal alle Missiven, aenschrijvinge houdende aen hem Directeur en Raden, moeten brengen in den Raed, waer op de Rescriptien, bij advis van hem en Raden, zullen moeten worden geconcipiëerd en gearresteerd, en met de meerderheid van Stemmen geconcludeerd; en zal, ter intentie van den Raed voorschreven, door den Secretaris doen extenderen zoodanige Rescriptien, mitsgaders alle Acten en Depeches, uit het gebesoigneerde van den zelven Raed resulterende, alsmede Acten judicieel en Sententien, en voorts alle andere Geschriften, de Compagnie concernerende, waer van de Copie met de eerste vertrekkende Schepen zullen moeten worden overgezonden, benevens Copie van het Journael of Dagregister van het gene tot dien tijd toe, zoo te Water als te Lande, zal wezen voorgevallen. En zullen alle Missiven en andere Papieren, welken in den Raed zullen zijn gebragt, aldaer gelezen zijnde, ter Secretarije moeten blijven berusten, tot alle welken aen alle de Raedspersonen acces en visie zal worden gegeven, zoo dikwijls als zij zulks zullen requireren; doch zal geen van de Raedspersonen zijn bevoegd dezelven van daer te brengen, en met zich te nemen, tenzij met kennis en goedvinden van den Raed, als wanneer van zoodanige mede genomene Papieren, door den Secretaris, accurate aenteekening zal moeten worden gehouden.

XIII.

De Directeur zal, ten aenvang zijner directie, pertinentelijk doen opschrijven en inventariseren alle de Middelen en Effecten van de Compagnie, daer te Lande, Actien, Credieten en Ge-

rechtigheden, gene uitgezonderd, met specificatie van al het gunt waer van de Compagnie eenig profijt of inkomen heeft of hebben kan, en zulks met de eerste occasie herwaerts overzenden, voegende daer benevens een wel geraisonneerden Briet, hoe, en op wat wijze men de voornoemde Middelen van tijd tot tijd en meer en meer zal doen accresseren.

XIV.

Specialijk wordt den Directeur gerecommandeerd een Notitie te maken van al het gene, welk hij binnen de Fortresse aldaer, mitsgaders in de Pakhuizen of Magazijnen van de Compagnie, vinden zal, namelijk Metael en IJzer Geschut, Kogels, Buskruit en verdere Ammunitie van Oorlog; voorts Koopmanschappen, Equipagien en andere Behoeften, en wat des meer zij, om als dan vervolgens met de eerste occasie aen de Compagnie bekend gemaakt en overgezonden te worden.

XV.

Hij zal, met gestadige zorgvuldigheid, vigileren voor de behoudenis en defensie der voornoemde Eilanden, zoo wel in tijden van Vrede als Oorlog, en geduurig wel op zijn hoede zijn, ten einde men aldaer te Lande niet en worde overvallen nochte overrompeld; zullende dierhalve de Capitein over de Militie, en alle die genen, welken hun ordinaris verblijf in de Fortresse hebben, niet vermogen landwaerts in te gaen, nochte buiten te vernachten, dan met voorgaende consent en specialle permissie van den Directeur, en zal de voornoemde Fortresse mede bij gene Vreemdelingen gefrequenteerd en bezichtigd worden.

XVI.

In cas van overval of atacque van Vijanden (dat God ver-

hoeden wil) zal hij de voornoemde Fortresse, en het verdere District, waarover zijne directie strekkende is, couragieuselijk en getrouwelijk tot het uiterste toe defenderen, vertrouwende op de hulp van God Almagtig, en voorts alzoo gebruikende de middelen die bij de hand zijn.

XVII.

Hij zal, met de eerste occasie, aen de Compagnie overschrijven de constitutie van de voornoemde Fortresse, met den aenkleve van dien, en vorders alle zoodanige Fortificatie werken, als op de voorschreven Eilanden zijn gebouwd en opgerecht; voegende daer nevens zijne consideratien, en advis, of op dezelve Eilanden nog eenige andere nieuwe Fortificatien van noden zijn, en in cas van ja, hoedanig en wat voor plaets; item, of de Fortificatien, welken reeds aldaer gebouwd en gelegd zijn, eenig nieuw redres of reparatien van noden hebben.

XVIII.

En zal hij dierhalven, zonder praealabele ordre van de Compagnie, niet vermogen van de jegenwoordige Fortificatie te verminderen, of ter contrarie eenige nieuwe Werken op te werpen, ten ware, zoo veel het laetste aenbelangt, hij zich zelven daartoe, door pressanten nood, die geen uitstel konde lijden, geobligeerd vondt.

XIX.

De voornoemde Directeur zal, met een geduurige en gansch serieuse applicatie, zijne gedachten laten gaen op de culture van de voornoemde Eilanden, en alle het gene daer toe eenigzins zoude konnen dienen; zal dierhalve de als nog onbebouwd liggende Plaetsen, die bekwaem zouden mogen wezen om onder

culture gebragt te worden, ten meesten voordele van de Compagnie doen bearbeiden, en daer van zoo veel Vruchten en Gewassen trachten te bekomen als eenigzins mogelijk is, mitsgaders die voorziening doen, dat de Opgezetenen van het Eiland Curaçao worden aengemaend, ten einde, op de bekwaeme tijden van het jaer, te verzorgen het aenplanten van Bomen en Maïs, om altoos provisie in voorraed te hebben, en zich te voorzien tegens drooge en onvruchtbare jaren.

XX.

En alzoo, in vroege tijden, is bevonden, dat vele Gronden en Landen, bekwaem tot de Culture, aen Particulieren zijn uitgegeven, en alzoo de Compagnie daarvan is ontzet geworden, zo zal hij Directeur geenzins vermogen eenige Gronden of Landen, om onder culture gebragt te worden, aen Particulieren uit te geven, om wat reden of oorzaek het zoude mogen zijn, en zal hij Directeur zijn gehouden, in gevalle door Particulieren aen hem verzoek wordt gedaen, om eenige onbebouwde Landerijen te cultiveren en van de Compagnie te huuren, daer van, met de eerste gelegenheid, aen de Vergadering van Tienen kennisse te geven, en zijne consideratien deswegens te communiceeren, en zal hij niet vermogen eenige Erven van de Compagnie, om daer op Huisen of eenige andere Gebouwen te zetten, aen Particulieren uit te geven, zonder daer van bevorens aen de Vergadering van Tienen kennisse te hebben gegeven, en permissie van de zelve bekomen.

XXI.

In het maken van de Plantagies, en het bearbeiden van Landen, zel hij wel letten, dat het Land niet te veel worde ontdekt noch opengelegd, waer door in tijd van Oorlog, het acces van den Vijand tot de Fortresse te veel zoude worden gefaciliteerd.

XXII.

Item, wordt den voornoemden Directeur ten hoogste gerecommandeerd, de aenkwekinge van het Vee op de voornoemde Eilanden, en derhalven, dat hij alle zijne krachten en devoiren zal hebben in te spannen, om het zelve, van tijd tot tijd, meer en meer te doen aenkweken en te vermenigvuldigen, gevende successievelijk advis daer van aen de Compagnie, en goed reguard nemende, dat het voornoemde Vee de Compagnie niet worde ontvreemd.

XXIII.

En alzoo bevonden wordt, dat des Compagnies Vee op Curaçao, sedert eenigen tijd, merkelijk is verminderd, en dat het Vee van de Particulieren aldaer in het getal considerabel groter is, waer door het Voedsel van des Compagnies Vee op de Savane, alwaer alle dezelven zonder onderscheid weiden, wordt benomen, dat derhalven het Vee van de Particulieren, weidende op de voornoemde Savane, zal moeten worden bepaeld en gereguleerd, gelijk het zelve mits dezen bepaeld en gereguleerd wordt, naer de proportie van ieders gegoedheid; en namelijk, dat de hoogste Gegoede niet meer zal vermogen te hebben dan een getal van drie honderd zestig stuks klein Vee, en vijftig stuks groot Vee, de Paerden daar onder gereekend, de mindere Gegoede naer avenant; en dat hij in dezen zal moeten handelen in alle candeur en oprechtigheid, zonder aanzien van Personen, en zulks met de meeste egaliteit als doenlijk zal zijn.

XXIV.

Hij zal die Voorzienigheid doen, en zoodanige Ordres beramen, ten einde de Vellen van het groot Vee, het welk men aldaer slagten zal, zonder kwetsuren of scheuren mogen werden

afgevild, en alzoo goed en gaef herwaerts overgezonden, om de voornoemde Compagnie des te meer in verkopinge te renderen, en zal hij boven dien daer op letten, dat men geen of weinig Koeijen, nemaer voor het meerder gedeelte Bullen kome te slagten.

XXV.

En op dat de Factoren des te beter op de Culture van de aen hunne directie aenbevolene Plantagien zich zouden mogen appliceren en overgeven, zoo zullen zij voor zich zelven niet mogen hebben eenige Plantagies, Vee-Coralen of eenige Gronden of Landen, direct of indirect, ook gene meerdere dan twee of ten uiterste drie eigene Slaven, en zulks ook geenzins bij anderen in eenige Plantagies, Vee-Coralen, of eenige Gronden of Landen, mitsgaders in Slaven geinterresseerd zijn, zich daer van niet goedvindende te ontdoen, aenstonds uit des Compagnies dienst moeten worden gelicentiëerd, alzoo zij zich in hunne functie geheel en al moeten overgeven ten dienste van de Compagnie, waertoe, op dat dezelven te meer zouden mogen worden geanimeerd, zoo wordt aen dezelven toegelegd twee per Cento van alle de Vruchten en Gewassen, die hunne Plantagien zullen komen voort te brengen, welken hij Directeur op hunne Rekening zal stellen, mits alvorens hunne administratie ten genoegen hebbende verantwoord, zullende het gestatuëerde in dit Artikel in gene applicatie zijn ten opzichte van des Compagnies Plantagien, welke zijn verhuurd.

XXVI.

En aenbelangende de Zoutpannen en het trekken van het Zout, wordt hem Directeur insgelijks gerecommandeerd zorgvuldig regard te nemen, en te vigileren dat de Compagnie daer van hoe langer hoe meerder en groter profijt trekken moge.

XXVII.

Aenbelangende de Regenbakken en Waterputten, aldaer reeds gegraven, of nog te graven, zal hij bezorgen dat dezelven niet komen te bederven; nemaer in tegendeel voor bevuilinge mogen blijven gepreserveerd.

XXVIII.

De Directeur zal goede orde stellen op het innen en den ontvangst van des Compagnies Middelen, Recht en Effecten, daervan doen houden pertinent Boek en Rekening, mitsgaders de voornoemde Rechten, Middelen en Effecten, ter zijner tijd, verantwoorden, als naer behoren; en zal hij Directeur gehouden zijn, van alle des Compagnies Bedienden, welke eenige Comptabele Amten bekleeden, alle drie Maanden rekening en verantwoording te vorderen, en de ontvangene Gelden in de Kasse van de Compagnie te doen brengen, mitsgaders alle de achterstallen door hen te laten voldoen, binnen den tijd van de eerste daer aen volgende zes Maanden, of met valabele bewijzen doen verifiëren de posten, welken door hen niet hebben kunnen worden geint, van welke posten, met bijvoeging van de Documenten, hij aen de Compagnie kennisse zal moeten geven; zullende de Directeur, in gevalle des Compagnies Bedienden tot het vorenstaende door hem niet worden gehouden, aensprakelijk zijn voor alle de schaden, welken de Compagnie door zijne nalatigheid zal komen te lijden.

XXIX.

Item zal hij bezorgen, dat de Boeken van de Negotie, mitsgaders die van het Guarnizoen en van de Maendgelden, als mede die van de Magazijnen, en wegens de consumtie van natte en droge Vivres, Victualie, Materialen en andere Behoeften, en verders alle andere Rekenboeken van die genen, welken daer toe gesteld zijn, met goede ordre en distinctie gehouden

worden, van welke Boeken respective de Copijen door hem, alle half jaren, en zulks tweemalen des jaers, overgezonden zullen worden.

XXX.

Het Goud en Zilver, zoo gemunt als ongemunt, mitsgaders de Goederen en Koopmanschappen, Waren of Vruchten, die van wegens den Handel aldaer successivelijk zullen inkomen, zal hij, zoo menigmalen goede occasie daer toe is, inschepen, en ten behoeve van de Compagnie naer deze Landen laten vervoeren; gevende daer benevens advis wat, en hoeveel hij alsdan in Kasse of in voorraed zal hebben, altoos wel lettende, dat zoo wel Compagnies als particuliere Goederen, in Cas twee of meer Schepen van Curaçao naer Patria de wille hebben, in diervoegen worden gescheept, dat de Goederen, welken geaddresseerd worden aen de Kamer Amsteldam, niet en worden geladen in de Schepen, die in Zeeland of andere Havens t'huis horen en vica versa; en, in gevalle dat alleen een Schip in Lading mogte leggen, zal hij Directeur, in cas een Compagnies Schip is, de Goederen op geen andere plaetsen doen aennemen te leveren, als waer naer het zelve in Patria gedestineerd is in te komen.

XXXI.

En aenbelangende het Advis van den Staet van de Kasse, in het vorenstaende Artikel gemeld, zal hij Directeur met alle repatriërende Schepen hebben over te zenden de Rekening en Staet van 's Compagnies Kassa, zoodanig dat dezelve Kassa Rekening altijd zijn begin zal nemen met het slot van de laetst geslotene te voren overgezondene Kassa Rekening, en voorts specificq narreren en particulatim dicteren alle posten, die sedert hetzelve slot, tot de overzending van de laetste Rekening toe, zijn ontvangen en uitgegeven, met insertie van, en aen wie, waer over en waer toe.

XXXII.

Wijders zal hij Directeur gehouden zijn de Contanten en Retouren van de Compagnie, met alle goede occasie van Schepen, zoo wel in de Provincie van Zeeland als Holland t'huis horende, naer deze Landen te laten overgaen, als breder in het vorenstaende dertigste Artikel en dierhalven bevonden wordende contrarie dezes gedaen, en de Contanten meerder als ten dienste van de Compagnie bevonden zullen worden nodig te zijn, en de Retour-Waren aldaer behouden te hebben, als wanneer een goede occasie tot verzendinge heeft gehad, dat hij van de zoodanige ingehouden Gelden en Retour-Waren verschuldigd zal zijn aen de Compagnie goed te doen een percent 's maands van dien tijd af, dat hij eenige bekwame occasie heeft verzuimd, tot dat hij de afscheping en verzending effective zal komen te doen, en dat dezelve een percent op zijne Rekening gebragt zal worden; en zal hij Directeur niet vermogen eenige meerdere Penningen, dan alleen een somma van vijf duizend Stukken van achten tot het nodige gebruik van de Compagnie in de Kassa aldaer te houden, en zal gemelde Directeur mede bezorgen, dat als wanneer eenige betalinge uit de Penningen van het Familiegeld zullen moeten worden gedaen, die betaling niet anders kome te geschieden, dan op een Ordonnantie, door hem Directeur geteekend, en zal hij Directeur alle die Gelden, in 't voornoemde Hoofdgeld wordende ontvangen, ten eersten in de Kassa van de Compagnie doen brengen, en bij alle occasien aen de Bewindhebberen doen blijken hoe veel dieswegens in de Kassa gekomen, en daer uit weder betaeld zal wezen.

XXXIII.

En op dat, in het afladen der Goederen, alle fraudes in het toekomende, zoo veel doenlijk, mogen worden geweerd, zal hij Directeur, bij behoorlijke publicatie en affixie van Plakaten,

notificeren en bekend maken, dat niemand voortaen, van wat qualiteit of conditie hij ook zoude mogen wezen, eenige Goederen, Waren of Koopmanschappen, naer het Patria zal vermogen af te schepen, of in eenige Schepen te laden, ten zij alvorens in qualiteit of quantiteit zijn aengegeven en bekend gemaekt, ter plaetse en aen den genen, dien hij Directeur zal komen te ordonneren, ten einde dezelve op de Lijste van de Ladinge moge worden gebragt, op poene dat alle zoodanige Goederen, Waren en Koopmanschappen, van wat natuur de zelven ook zouden mogen wezen, op alle Plaetsen, bij de Compagnie wordende achterhaeld, zullen verbeurd en ten behoeve van de Compagnie vervallen wezen.

XXXIV.

In cas eenig Schip of Schepen, benoorden het Eiland Curaçao, in de Baeijen St. Barbera, de Kruisbaei of elders, mogten komen in te vallen, zal hij Directeur exactelijk inquireren, bij wat occasie en toeval niet in de rechte Haven onder het Fort ten anker zijn gekomen, en wel particulier of dezelve met een behoorlijke Commissie voorzien zijn, en zal hij vervolgens wel zorg dragen, dat de Compagnie in hare Recognitie niet gefraudeerd worde.

XXXV.

Mede zal hij Directeur wel scherpelijk achting geven, en zoo veel in hem is, beletten dat geen Schepen van eenige vreemde Natien, omtrent, veel min aen en op het Eiland Curaçao, aen niemand van de Opgezetenen, of aen vreemde Natien aldaer in de Haven liggende, of zich op het Eiland onthoudende, eenige Slaven komen te debiteren en verhandelen, als zijnde nadelig en ruineus zoo aen des Compagnies als verdere gepermitteerde Slavenhandel, in cas zulks echter mogte komen te

gebeuren, daer jegens doen procederen ter confiscatie van die Slaven, welken in voegen voorschreven zullen aengebracht en achterhaeld worden.

XXXVI.

Alzoo de Compagnie grotelijks gelegen is aen de Conservatie van Slaven op Curaçao, zal hij Directeur zich, met een gedurige vlijt en naerstigheid, appliceren op het onderhouden van de zelve, met genoegzame Spijs en Drank, mitsgaders van de Zieken, en het gene tot hunne ververschinge zal kunnen dienen, ten welken einde hij Directeur, door die genen, die over de Slaven zijn gesteld, een pertinente Lijst van de Slaven, met onderscheid van de Gezonden en Zieken, mitsgaders wat en hoe veel Spijs en Drank en verversching aan dezelven hebben uitgelangd, en daer van aen de Commissarissen tot de zaken van de Slavenhandel kennisse geven, ten einde en om mede naeuwe achting te geven of alles behoorlijk wordt opgevolgd en naergekomen; mede zal hij Directeur zorge dragen, dat de Zieken behoorlijke verversching van Vlees ontvangen.

XXXVII.

Hij zal, voor zoo veel in hem is, trachten de Naturellen van het Land van alle barbaersche manieren van leven af te wennen, en hen te emploieren tot de Culture van deze Landen, of tot andere nodige diensten, waer toe hunne genegenheid en capaciteit best zoude mogen strekken.

XXXVIII.

Hij zal niet toelaten, dat eenige Christenen met wilde Vrouwen of Zwartinnen trouwen, voor en al eer dezelve, na genoegzame onderwijzing in de Hoofdstukken der Religie, zullen wezen gedoopt, en in de gemeente Christi ingelijfd.

XXXIX.

De dienstbare Zwarten van de Compagnie zal hij, onder het opzicht van iemand, daer toe reeds gesteld, of nog te stellen, doen aenleiden tot zodanigen arbeid, waer uit de Compagnie het meeste nut en profijt zoude mogen trekken, alles met discretie, zonder wreedheid of onchristelijk tractement, en zal hij niet gedogen dat de Negros Slaven van Particulieren anders worden gehandeld; zullende zoo wel de eene als de andere, op behoorlijke tijden, als wanneer de Godsdienst gepleegd wordt, tot de publicque exercitie van dien worden gezonden, en met geen arbeid op de Rustdagen bezwaerd, ten ware de noodzaeklijkheid of de dienst van de Compagnie zulks kwam te vereisschen.

XXXX.

De Directeur zal niet vermogen eenige Slaven, Goederen of Koopmanschappen aen iemand te verkopen anders dan om contant geld, zonder dezelven te mogen fideren, en op dat gene uitstaende schulden op de Boeken van de Compagnie zullen mogen gebragt worden, zal hij die genen, die jegenwoordig uitstaen, uit wat hoofde of oorzake het zoude mogen zijn, ten spoedigsten en zonder uitstel doen inkomen, en in cas bevonden mogte worden dat hij Directeur de schulden, bij zijne directie en door hem gemaekt, niet, zoo als voren gezegd, kwame in te vorderen, en in de Kasse van de Compagnie te brengen, zal hij in zoodanige gevallen gehouden zijn die schult te voldoen met de interest van dien, tot een percent 's maends, van dien tijd af, dat de betaling in Kasse van de Compagnie hadt moeten gebragt geweest zijn tot de volle en effectuële voldoening toe.

XXXXI.

Generalijk zal de voornoemde Directeur alle Resolutien, Or-

donnantien en Reglementen, bij de Compagnie reeds genomen en gearresteerd, en ter neder gesteld, of nog te nemen, te arresteren en ter neder te stellen, in allen dezen punctuëlijk en getrouwelijk achtervolgen en naer komen, en zich zelven naer de voornoemde Resolutien, Ordonnuntien en Reglementen zoo en in diervoegen gedragen, als het een vroom en vigilant Directeur toekomt.

XXXXII.

Voor welken dienst hij genieten zal tot een vast Tractement honderd Caroli Guldens ter maend, benevens vrije Woninge, mitsgaders voor zijn Tafel en Huishoudinge eens de somme van twee duizend Guldens in het jaer, mits welke hij Directeur niet en zal vermogen iets het geringste, zoo wegens zijn Tafel en Huishoudinge, of ook over extra-ordinair Tractement ten laste van de Compagnie te brengen, met dien verstande nogthans, dat het voorschreven Tractement, zoo lange in dienst zal wezen, zal moeten blijven staen, en onbetaeld onder de Compagnie gelaten worden, voor den tijd van twee jaren, om in alle gevallen, te strekken tot securiteit van deszelfs getrouwe administratie.

XXXXIII.

Item zal den voornoemden Directeur, boven en behalven het voornoemde Tractement, nog trekken en genieten een half stuk van achten voor ieder Negerslaef, Pees d'Indias, en een quart van een stuk van achten voor ieder Macquerons-Slaef, dien hij Directeur voor rekeninge van de Compagnie zal komen te verkoopen, leveren en te verzenden, respective; mitsgaders vijf per cent van alle Waren, Koopmanschappen, Vruchten en Gewassen en Mineralen etc. welken de Curacausche Eilanden zijn voortbrengende, en die de voorgemelde Directeur, van tijd tot tijd, successivelijk, voor rekeninge van de Compagnie zal

komen over te zenden, gene uitgezonderd; noch wordt aen den voornoemden Directeur insgelijks toegelegd vijf per cent van het Civet, het welk van de aldaer zijnde Civetkatten zal komen te proveniëren, en door hem Directeur op zijn rekening alhier te Lande worden goedgedaen uit het rendement der verkoopinge van de voornoemde Waren, Koopmanschappen, Vruchten en Gewassen, en Civet respective, zonder dat men zal aftrekken eenige onkosten.

XXXXIV.

Des zal hij Directeur niet vermogen te ontvangen en aan te nemen eenige Geschenken, Giften of Gaven, welken, zoo van de Opgezetenen aldaer, als van andere particuliere of publicque Personen, welken van hem in zijne qualiteit iets verzoeken of eenige zaken met de Compagnie uitstaende hebben, of apparent zullen verzoeken, of met de Compagnie uitstaende zullen krijgen, zouden mogen worden aengepresenteerd, maer dezelven declineren en van de hand wijzen, ook niet toelaten dat aen iemand van de zijnen worden gedaen of ontvangen, direct noch indirect, in generhande manieren, zijnde echter hier onder eenige geringe Eet- en Drinkwaren niet begrepen.

XXXXV.

Vermits altoos bij het separeren der Slaven, welken op Curaçao worden aengebragt, een groote quantiteit dier Slaven voor Macquerons worden gesteld, waer door de Compagnie, alzoo dezelven tot veel minder prijs dan de Pees d'Indias, worden verkogt, groote schade en nadeel komt te lijden, zal hij Directeur, mitsdien, na de uitlevering van ieder Armasoen Slaven, bij een behoorlijke Verklaring, geteekend door alle die genen, die de separatie hebben gedaen, aen Bewindhebberen opgeven, en adviseren, uit wat oorzake, om wat redenen en

om welke kwalen of toevallen de Pees d'Indias Slaven als Macquerons door hun zijn uitgeschoten en geteekend, en welke Verklaring hij Directeur successivelijk met de Slaef-Schepen aen Bewindhebberen zal toezenden, om daer omtrent, naer bevindinge, de nodige voorziening gebruikt te worden.

XXXXVI.

Wanneer eenige Doodlijsten der Slaven aen de Compagnie worden gezonden, zal hij Directeur alle Doodlijsten der Gestorvenen onder eede doen brengen en bevestigen door die genen, die het opzicht en behandelingen over dezelven hebben gehad, met accurate designatie en aentekeninge aen wat Plaetsen, op wat dag en aen welke ziekte die Slaven zijn gestorven, en die Doodlijsten, alzoo geformeerd, bij alle occasien, naer herwaerts overzenden.

XXXXVII.

En zal de gemelde Directeur, benevens den Commissaris van de Trein en Vivres, en over den Slavenhandel, ieder in den haren, alle jaren, bij een behoorlijke Acte, door hen lieden te teekenen, op den Eed aen de Compagnie gedaen, verklaren, dat alle de Bedienden op Curaçao, genen uitgezonderd, welken als dan op de Boeken bekend staen, wezenlijk en effective in den dienst van de Compagnie zijn, en hunne Gagien en Rantsoenen hebben genoten, en die Verklaringen naer herwaerts overzenden; en zal aen niemand van des Compagnies Bedienden zijn gepermitteerd, zich, om eenige oorzaken, naer deze Landen te begeven, zonder te dien einde permissie van den Directeur te hebben verzocht en bekomen, en zal hij Directeur niet zijn bevoegd, voor langer tijd, zoodanige permissie te verlenen, dan voor den tijd van een jaer, de reise heen en weêr daer onder begrepen; zullende hij van zoodanige verleende permissie, zoo

aen de Vergadering der Tienen, als aen de Kamer van Amsteldam, kennisse moeten geven, met bijvoeginge van den tijd voor hoe lange de zelven zijn verleend, en zullen des Compagnies Bedienden, welken zich langer, dan de aen hem geaccordeerde tijd, zonder wettige redenen, komen te absenteren, van hunne Amten of Bedieningen zijn vervallen, en zal wijders de Compagnie aen zich behouden het vast Tractement en Rantsoenen van zoodanige absente Bedienden, zullende de genen, welken, gedurende hunne absentie, der zelve Bediening komen waer te nemen, alleenlijk de voorvallende Emolumenten profiteren; en zal hij Directeur insgelijks zorg dragen, dat door gene Bedienden eenige nieuwe Emolumenten op hunne eige auctoriteit worden geïntroduceerd, maer in tegendeel zulks weeren en beletten.

XXXXVIII.

Gelijk hij Directeur, en Commissarissen voornoemd, ook niet zullen vermogen eenige Slaven van de Compagnie tot hunnen particulieren en privé dienst te gebruiken, nochte daer voor van anderen ietwes te genieten, en zullen zij gehouden zijn van die Slaven van de Compagnie, welke bij hen lieden zelfs, of door anderen, in dagloon zijn gebruikt, het Geld daer voor in de Kasse van de Compagnie te brengen, en welke Gelden, zulks geschied zijnde, en uit de voornoemde hoofden in de Kasse gekomen wezende, hij Directeur behoorlijk zal moeten verantwoorden.

XXXXIX.

De gemelde Directeur zal mede bezorgen en de nodige ordres stellen, dat gene Vivres, Houtwaren en andere Goederen, van wat soorten die zijn, welken in het Magazijn van de Compagnie op Curaçao berusten, als ook die Goederen, die in het Magazijn gebragt en weder daer uit geleverd moeten worden, in en uit

het Magazijn zullen mogen komen en gaen, dan als op eene praeallabele en speciale Ordonnantie, door hem Directeur onderteekend, en met welke respective Ordonnantien de Equipagie-Meester of andere Bedienden, welken over het Magazijn zijn gesteld, zich zullen moeten justificeren en verantwoorden.

L.

De gemelde Directeur zal niet vermogen eenige Bedienden van de Compagnie aldaer uit den dienst te removeren en af te zetten, of dezelven naer herwaerts op te zenden, als op behoorlijke Attestatie en valabele bewijzen van derzelver kwaed en onordentelijk gedrag, waer mede hij Directeur zich, ter genoege van Bewindhebberen, zal moeten justificeren, en daer voor responsabel zijn, van alle welke Attestatien en Bewijzen hij Directeur Copie zal moeten ter hand stellen aen dien genen, die hij zoude vermeinen te moeten removeren of opzenden, en aen denzelven alvorens geven behoorlijken tijd van de nodige Bescheiden tot hunne defensie te kunnen innemen; doch zal de voorgemelde opzending alleen plaets hebben ten opzichte van de mindere Bedienden; maer zal hij Directeur niet vermogen uit den dienst van de Compagnie te removeren of op te zenden eenige hooge Bedienden, die acces tot den Raed hebben, den Fiscael, of die eenige maniantie hebben van 's Compagnies Penningen, ten zij alvorens de redenen, hem daer toe moverende, aen den Raed te hebben gecommuniceerd, en dat zulks door den zelven zal zijn geapprobeerd.

LI.

En in gevalle, buiten verwagting, of hij Directeur, of eenige Bedienden op Curaçao, eenige beschuldigingen tegens den anderen zouden willen maken, en aen Bewindhebberen toezenden, zoo zullen zij lieden, in zoodanige gevallen, der zelver beschul-

digingen niet alleen met woorden, nemaer met behoorlijke en valabele Bescheiden en Bewijzen moeten justificeren, want anderszins geen de minste reguard of reflexie op zulke beschuldigingen genomen, en dezelven van de hand gewezen zullen worden.

LII.

Laetstelijk zal de voornoemde Directeur gene particuliere Negotie, noch in Slaven, noch Muilezels of ander Vee, noch Koopmanschappen, noch ook in Rederijen van Schepen of Barken, hoedanige de zelven ook zouden mogen wezen, noch door hem zelven, noch door iemant van de zijnen, voor zijne of andere Luiden hunne rekeninge vermogen te drijven, noch iemand in commissie te bedienen, direct noch indirectelijk, onder wat pretext het zoude mogen zijn; nemaer alleen op de directie van de affaires van de Compagnie moeten passen, zonder anderen aen zich te trekken; en wordt, aen hem Directeur buiten en behalven de Gagien en andere Emolumenten, in de bovenstaende Artikelen 42 en 43 vermeld, als mede het gene de Directeur volgens gewoonte uit des Compagnies Magazijn heeft genoten, mits dat zulks niet zal vermogen te excederen vijftien honderd guldens, voor het missen van de faculteit om te mogen negotiëren.

Aldus gedaen en gearresteerd in onze Vergaderinge, gehouden binnen Amsteldam den veertienden Meij zeventien honderd vier en zestig.

103. Teenstra [1]) het werk van den Abt *de la Porte* aanhalende (blz. 6 volg.) zegt, dat het Hollandsch koopvaardijschip, hetwelk omstreeks het midden der zestiende eeuw naar de Nieuwe Wereld zeilde, door een orkaan werd overvallen „op de hoogte der boveneilanden". Deze laatste, tusschen aan-

[1]) De Nederlandsche West-Indische Eilanden, door *M. D. Teenstra*. Te Amsterdam, bij *C. G. Sulpke*. 1836. (Deel 2).

halingsteekens geplaatste woorden, worden bij *de la Porte* ter aangehaalde plaatse niet gevonden [1]).

Op blz. 7, waar *Teenstra* vermeldt hoe de scheepsbevelhebber het eiland, waarheen hij met zijn schip was afgedreven, ging verkennen, verzwijgt hij de woorden van *de la Porte:* „Nauwelijks „had hij" (de scheepsbevelhebber) „den top van de kust bereikt, „of zijn oogen werden bekoord door de schoonheid van het „landt, en een oneindig getal van bloemen, die de grondt natuurlijk scheen voorttebrengen". (blz. 16).

Verder vermeldt *Teenstra* niet, dat de scheepsbevelhebber, die door de Indianen zoo vriendelijk werd ontvangen, volgens *de la Porte* op het eiland een sterkte bouwde. Eveneens verzwijgt hij, dat *de la Porte* zegt het hier bedoeld verhaal te hebben gehoord van twee Hollanders, schepelingen aan boord van het schip waarop hij zich bevond, en eindelijk laat hij nog weg de bij *de la Porte* te vinden episode (blz. 20):

„De Engelschen vertellen dezelfde gebeurtenis van eene hunner „bezittingen in de Antillische eilanden, met eenige verandering „van namen en dagteekeningen, doch zonder eenig onderscheidt, „zoo ten opzichte van het wezen der zaken, als van de voor- „naemste omstandigheden".

Zelfs de woordelijke aanhaling, uit *de la Porte's* werk overgenomen, geeft *Teenstra* onjuist weer (blz. 8). Bij *de la Porte* luidt die als volgt:

„Ik ben een Fransman van Rennes, in Bretagne. Ik heb „mij ingescheept met den kapitein *Berthier*, om naer Brazilië „te gaen, in het jaar 1602. Wij leden schipbreuk. Ik werd „op den oever van dit eiland gesmeten, zonder te weten op „welk eene wijs; dewijl ik alle kennis verloren hadde. Twaelf „jaren heb ik hier in deze hut gewoond. De Wilden van dit „eilandt zijn zeer zachtzinnig, en behandelen mij uitnemend

[1]) De Nieuwe Reisiger of Beschrijving van de Oude en Nieuwe Weereldt, door den Abt *de la Porte*. Dordrecht, *Abraham Blussé en Zoon*. 1771. (12e deel, 136e brief).

„wel. Ik heb geen de minste begeerte om hen te verlaten: „ik voel dat mijn einde nadert: ik zal niet meer zijn, wanneer „gij deze woorden leest. Bidt God voor mijne ziel. *Jean-„Remi Perrin*".

En ten slotte zijn de woorden van *Teenstra* (blz. 9) „het bleek hierop dat het dit eiland Curaçao was met hetwelk toen de Nederlanders het eerste bekend zijn geworden", bij *de la Porte* niet te vinden.

AANVULLINGEN.

Aan N°. **16** moet worden toegevoegd:

Id. Kamer Zeeland, 1642-1644.

Verg. van 13 April 1643. Worden genoemd de reeders van het schip „De Cabrite".

Tusschen de Nos. **35** en **36** moet worden geplaatst:

35a. Minuten der vergaderingen der XIX.

Verg. van 3 Maart 1642. Gelezen een missive, overeengekomen via New Nederland, van *Jan Claessen van Campen*, directeur van Curaçao, zonder datum en plaats.

(Vergelijk N°. 20, blz. 35, en ook N°. 7 van Documenten St. Eustatius, Saba en St. Martin).

(24)
29
54
65
77
90
82
103
116
206
130
138
179 -180
206